สังคมศาสตร์ปริทัศน์

ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๔
มีนาคม - พฤษภาคม ๒๕๐๑

นิสิตนักศึกษาอาจซื้อ ปริทัศน์ ได้ในอัตราฉบับละครึ่งราคา จาก

จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย
- คณะสถาปัตย์ อาจารย์ แสงอรุณ รัตกสิกร
- คณะวิทยาศาสตร์ อาจารย์ ระวี ภาวิไล
- คณะครุศาสตร์ อาจารย์ สายสุรี จุติกุล
- คณะรัฐศาสตร์ อาจารย์ พัทยา สายหู
- คณะอักษรศาสตร์ อาจารย์ วิสุทธิ์ บุษยกุล
- คณะพาณิชยศาสตร์ อาจารย์ สุชิ เอกะหิตานนท์
- คณะวิศวกรรมศาสตร์ อาจารย์ อาจอง ชุมสาย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- คณะรัฐศาสตร์ อาจารย์ เสน่ห์ จามริก
- คณะพาณิชยศาสตร์ อาจารย์ สังเวียน อินทรวิชัย
- คณะสังคมสงเคราะห์ อาจารย์ เกษม ศิริสัมพันธ์
- คณะศิลปศาสตร์ อาจารย์ นิออน สนิทวงศ์
- คณะเศรษฐศาสตร์ อาจารย์ ศรีรัตน์ พรหมศิริ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- คณะรัฐประศาสนศาสตร์ อาจารย์ อมร รักษาสัตย์
  อาจารย์ ไพจิตร เอื้อทวีกุล
- คณะสถิติประยุกต์ อาจารย์ ศรีปริญญา รามโกมุท

วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ อาจารย์ อารมณ์ เอี่ยมเจริญ
วิทยาลัยครูมหาสารคาม อาจารย์ สถาพร พันธุ์ชุมณี
วิทยาลัยวิชาการก่อสร้างบางพลัด อาจารย์ วิวัฒน์ เตมีรัพันธ์
วิทยาลัยครูสวนสุนันทา อาจารย์ ศิริวาม อมาตยกุล
วิทยาลัยครูจันทรเกษม อาจารย์ เปี่ยมศรี นาคพัฒน์
วิทยาลัยครูเชียงใหม่ อาจารย์ จินตนา แดงเที่ยง
ร.ร. สุรวิทยาคาร สุรินทร์ อาจารย์ เสงี่ยม พวงคำ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แผนกธรรมวิจัยและแผนกแบบเรียน
มหามกุฏราชวิทยาลัย แผนกจำหน่ายหนังสือและห้องสมุด
อาจารย์ กระต่าง พันธุมนาวิน

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อาจารย์ วันเพ็ญ สุรฤกษ์
- อาจารย์ สมจิต บัวธรรม
- อาจารย์ นิธิ เอียวศรีวงศ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น อาจารย์ กวี จุติกุล
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อาจารย์ นิพนธ์ ตันธเสวี

มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์
- คณะสาธารณสุขศาสตร์ อาจารย์ สมจิตต์ สุพรรณทัสน์
- คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ อาจารย์ วิคเตอร์ เคนเนดี้

มหาวิทยาลัยศิลปากร
- คณะจิตรกรรม อาจารย์ สุวรรณี สุคนธ์เที่ยง
- คณะอักษรศาสตร์ (ทับแก้ว) อาจารย วิภา เสนานาญ

วิทยาลัยเทคนิค กรุงเทพ ฯ อาจารย์ สันติ พัสดร
วิทยาลัยเทคนิค ธนบุรี อาจารย์ หริศ สุคะบุตร

วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร อาจารย์ วิชญ์ ทับเที่ยง
ปทุมวัน อาจารย์ ประชา พานิช
บางแสน อาจารย์ กระแสร์ มาลยาภรณ์

วิทยาลัยเทคนิคตะวันออกเฉียงเหนือ อาจารย์ สุนันท์ ศาสตรวาหา
โรงเรียนนายร้อย จปร. อาจารย์ สะอาด อินทรสาลี
โรงเรียนเตรียมทหาร อาจารย์ ถาวร ชนะภัย
โรงเรียนพาณิชยการ ตั้งตรงจิตร อาจารย์ บรรเจิด อินทุจันทรยง

สมาชิกในต่างประเทศชำระค่าบำรุงได้กับผู้แทนของเรา รายนามดังต่อไปนี้ โดยใช้เงินตราในประเทศนั้น ๆ
ฉบับนักศึกษาที่ไม่ส่งให้ สมาชิกนอกประเทศซื้อได้ในอัตราเล่มละ ๑๕ บาท ฉบับธรรมดาขายปลีก ๒๐ บาท

Our Correspondents

LONDON Sanoh Tanbunyuen, *B.B.C. Bush House, Aldwych, London W.C. 2.*

Our Agents

AUSTRALIA ($ 2) Lersan Thampicha, *Radio Australia, Melbourne.*
Srisakti Vallibhotama, *Currie Hall, Mounts Bay Rd., Crawley, W.A.,*

DENMARK (T. 22.5) T. Jørgensen, *Smörumves 165 BRH., Copenhagen*

FRANCE (15 NF) Pakasiri Jantrupon, *8 Rue Greuze, Paris XVI.*

JAPAN (1200 YEN) Prasit Makarakorn, *1, 2-Chone, Muromochi, Nihonbashi Chuo-ku, Tokyo.*

LAOS (1500 KIPS) L. Sudham, *Suchinda, 64, Sihom Rd, Vientiene.*

MALAYISA Nualpachong Swetwej *4th College, University of Malaya, Kuala Lumpur*

NEW ZEALAND : ($ 2) Chai Siri Samudavanit, *9 Fitzherbert Ter., Wellington.*

SINGAPORE Vidya Vejjajva, *Royal Thai Embassy, 370 Orchard Rd.*

SWITZERLAND (15 SF) Tipaya Parmornmontri, *Foyer L'Accueil, Aleid Jeutzer 1205 Genève.*

U.K. (£ 1.5 S) The Treasurer *Wat Thai, 99 Christ Church Road East Sheen, S.W. 14.*
Kamol Somvichian, *69 Bolingbroke Grove, London, S.W. 11*
Robin Martin, *Worcester College, Oxford.*
P.M. Sathienporgse, *Trinity College, Cambridge.*

U.S.A. ($ 3) M.R. Akin Rabibhadna, *125 Dryden Road, Ithaca N.Y.*
Charles Keyes, *Dept. of Anthropology, Washington University, Seattle.*
Chatthip Nartsupha, *Fletcher School, Tufts University, Medford 55, Mass.*
Xaleoy Bunnag, *638 Independence Av. S.E. Washington D.C. 20003.*
Boonchoo Kulvarayudha, *308 E 18th St. N.Y.C. (Apt 4 A).*
Pienvit Tantibhaedyangkula, *1347 Eastern Park Way. Brooklyn N.Y.*
Arpasphong Bulbon, *413 Franklin St., Apt. # 8, Greeneville, Tenn.*
Koson Srisang, *Divinity School, University of Chicago, Chicago Ill. 60302*
Herbert Philipps, *Dept. of Anthropology, University of California Berkley.*
Xat Kiitham, *Stradley Hall, R 807, Ohio State University, Columbus, Ohio 43201*
Prem Banlue, *6532½ York Boulvard, Los Angeles, California 90042*
Warin Wonghanchao *Economic Dept. North Corolina State University, Fort Bragg, N.C. 28307*

พระพุทธธรรมมิศรราชโลกธาตุดิลก

พระประธานในพระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม กล่าวกันว่า
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงบั๊นหุ่นพระพักตร์
ที่ต้าทิพย์ตรงใบพัดยอด บรรจุพระบรมอัฐิของพระองค์

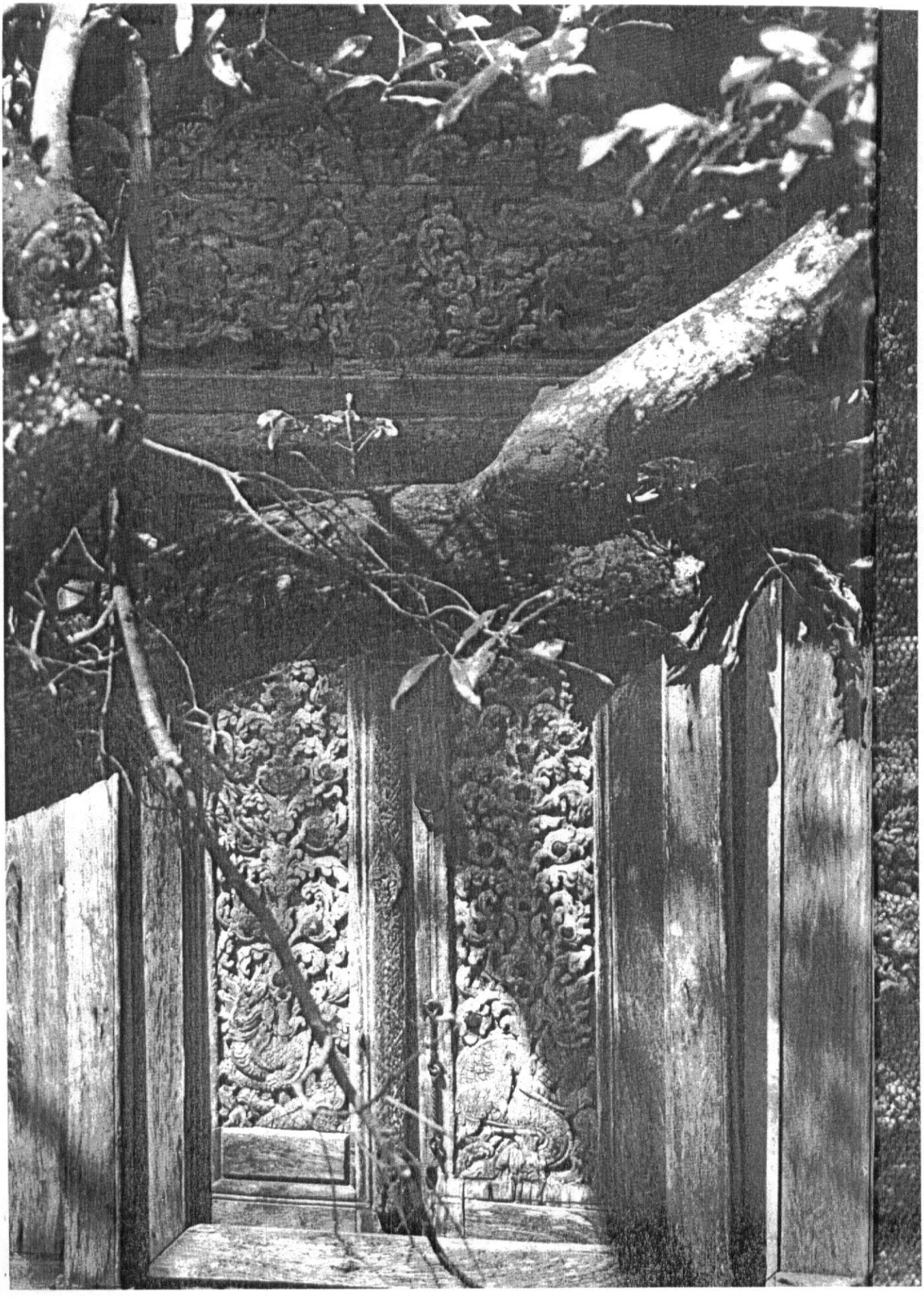

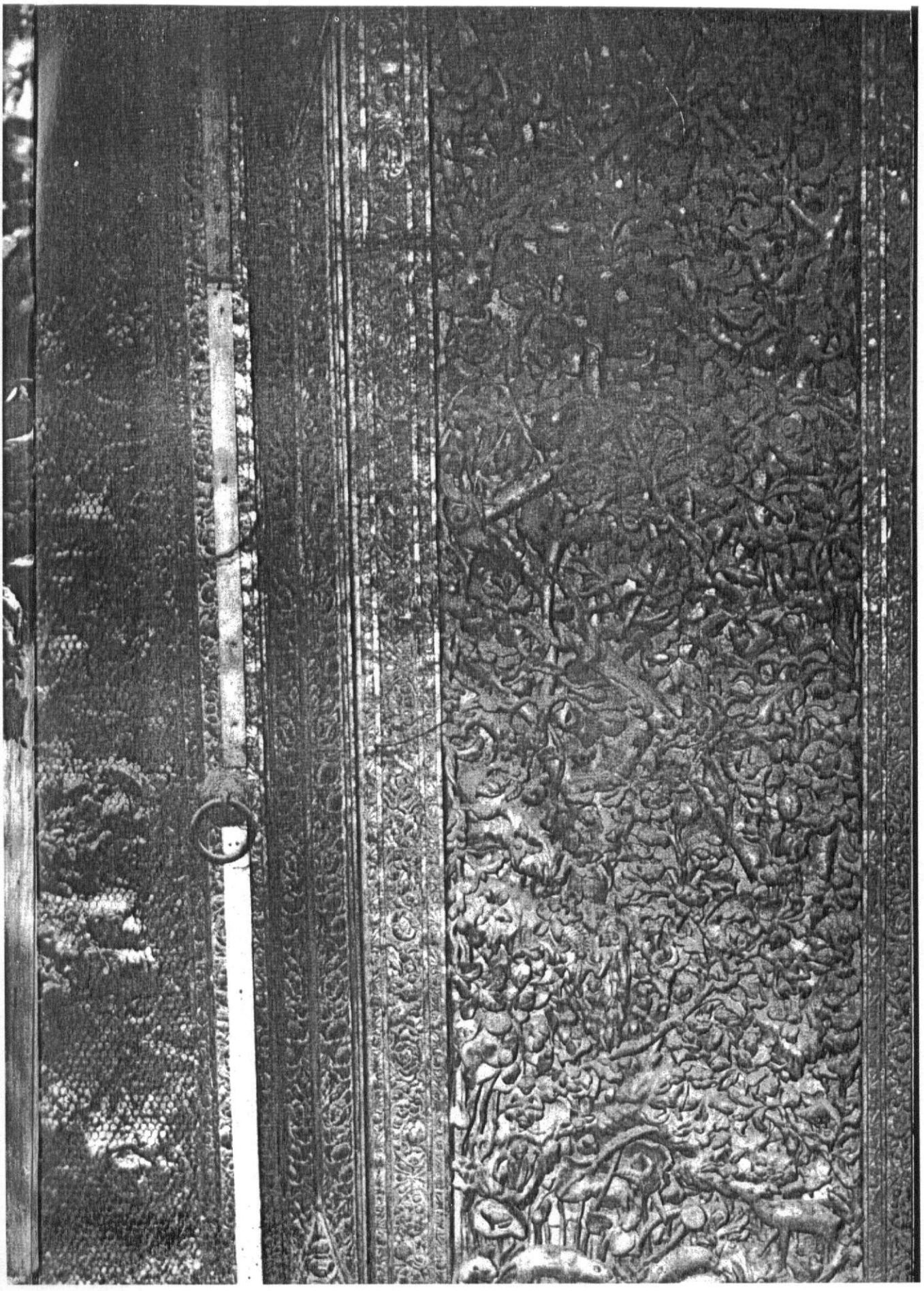

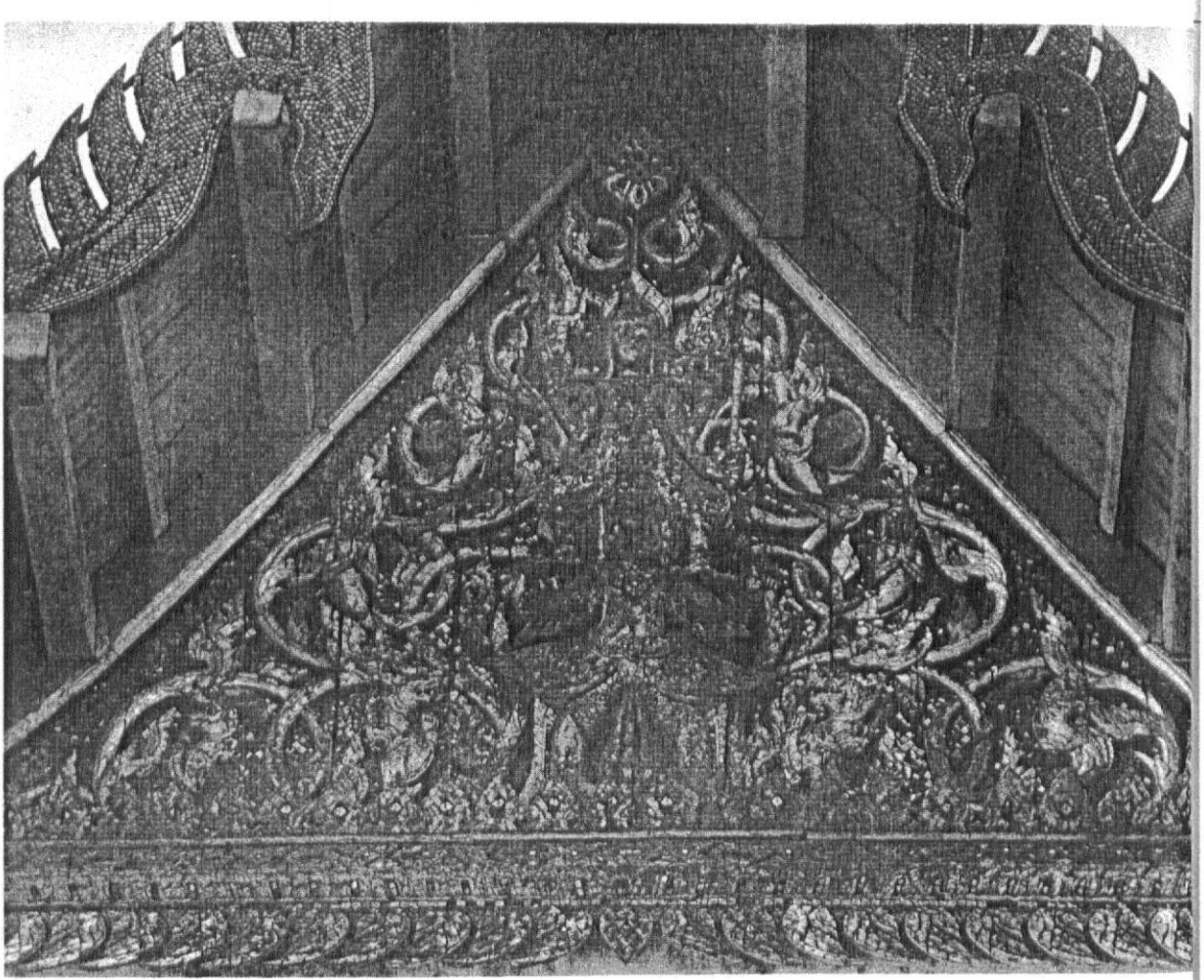

หน้ากลางซ้าย

ประตูเข้าหอไตร วัดระฆัง ที่พระพุทธเลิศหล้า ฯ เคยทรงศึกษาอักษรสมัยกับพระวันรัต ทองอยู่ หอมีเอง ก็เชื่อกันว่าเดิมปลูกอยู่ในนิวาสสถานของพระพุทธยอดฟ้า ฯ ก่อนปราบดาภิเษก จัดเป็นศิลปกรรมอันล้ำค่า ทั้งทางสถาปัตยกรรม และจิตรกรรมภายในตัวอาคาร แต่บัดนี้กำลังชำรุดทรุดโทรมหนัก หากไม่ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์อย่างถูกต้องตามหลักวิชา เกรงว่าจะพังพินาศไปในเร็ว ๆ วันนี้

หน้ากลางขวา

บานประตูพระวิหารวัดสุทัศน์ตู้กลาง ฝีพระราชหัตถ์รัชกาลที่ ๒ ทรงแกะ ยังคืออยู่บานหนึ่ง อีกบานหนึ่งแสดงให้เห็นรอยไฟไหม้ บานประตูนี้บัดนี้อยู่ในพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร (ภาพด้วยความเอื้อเฟื้อจากหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร)

หน้าหลัง

หน้าบันพระอุโบสถวัดระฆังโฆสิตาราม (บางว้าใหญ่) สลักเป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑ อันเป็นเครื่องหมายประจำรัชกาลที่ ๒ ด้วย

ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๔ ๒๕๑๑ VOL. 5 NO. 4 MAR. 1969

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

THE SOCIAL SCIENCE REVIEW, QUARTERLY

บทนำ – คนในรัชกาลที่ ๕ มองรัชกาลที่ ๒	๒	
ฉันท์สดุดีพระพุทธเลิศหล้า ฯ	๕	สถิตย์ เสมานิล
สัมภาษณ์	๗	ม.จ. วิเศษศักดิ์ ชยางกูล
ทัศนะกวีในรัชสมัยรัชกาลที่ ๒	๑๒	นายตำรา ณ เมืองใต้
สนทนากะดอกไม้	๑๖	อังคาร กัลยาณพงศ์
วิเคราะห์ศัพท์ชวาในบทละครเรื่องอิเหนา	๑๘	หลวงคุรุนิติ์ไพศาล
A Prose-Poem	๒๘	ไศเลส
ลายพระราชหัตถ์เลขารัชกาลที่ ๖	๓๑	จมื่นอมรครุฬารักษ์
ภาษาไทยเป็นภาษาที่ทันกาลหรือไม่	๔๒	บุญเหลือ เทพยสุวรรณ
ข้าพเจ้า ณ เกาะแห่งหนึ่ง (แปล)	๖๑	นวลผจง เศวตเวช
A Thai View of the Americans	๗๐	Khamsing Srinawk
กวีและกวีนิพนธ์ : ออเดน – สเปนเดอร์	๗๕	สุชาติ สวัสดิ์ศรี
วิจารณ์ ขุนช้าง – ขุนแผน	๘๖	เทิด สเตรไลว์
วันหยุดของนักปรัชญา (แปล)	๑๐๕	วิทยากร เชียงกูล
จดหมายจากเชียงใหม่	๑๑๕	นิธิ เอียวศรีวงศ์
ปฏิกิริยาจากผู้อ่าน	๑๒๑	มัทนี รัตนิน ฯลฯ
จดหมายถึงบรรณาธิการ	๑๓๒	ผู้อ่าน
วิจารณ์หนังสือ	๑๔๒	นักวิจารณ์
ผู้เขียน	๑๖๙	
บรรณาธิการ	๑๗๑	

จดหมายมีมาถึงบรรณาธิการจาก พระมหาเสรี่ยรพงษ์ ปุณณวณฺโณ พระยาศรากัยพิพัฒ พระยาภะรตราชสุพิช ร.ท. จงกล ไกรฤกษ์ สมาน วรรธนะภูติ จักร เอี่ยวเมฆเจริญกุล โสรัจ แสนศิริพันธ์ ชั้น แย้มกมล เชิดสกุล เมฆศรีวรรรณ วิเชษฐ์ สุทธอาคม วิภา เสนานาญ โกศล ศรีสังข์ วาสินทร์ แช่เตี่ยว พึ่งเกอร์ ไอเดียล

ผู้วิจารณ์หนังสือประกอบด้วย วิภา เสนานาญ น.ณ. ปากน้ำ จำนงค์ ทองประเสริฐ ชวินทร์ สระคำ ขจร สุขพานิช พัทยา สายหู สุลักษณ์ ศิวรักษ์ พิภพ ธงไชย Laurence D. Stifel และ James Young

ปก วัดพระยาทำ ลักษณะศิลปกรรมราว ๆ ปลายสมัยอยุธยา แต่เข้าใจว่าบูรณะปฏิสังขรณ์ในสมัยรัชกาลที่ ๒ (ดวน สาณะเสน ถ่ายภาพ)

เจ้าของ : พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ สำนักงาน : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
สาราณียกร สมาคมสังคมศาสตร์ ฯ : นายสมศักดิ์ ชูโต ถนนพญาไท ปากอุฬา ฯ ซอย ๒ พระนคร โทร. ๕๗๖
สาราณียกร สมาคมภาษาและหนังสือ : นายทวี ทวีวรรธนะ พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ศิวพร นายจรัส วันทนทวี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๘
บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา : นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ ๑๔ ซอยรัชฎาภิเษก วงเวียนมักกะสัน พระนคร โทร. ๘๐๗

บทนำ

คนรัชกาลที่ ๙ มองรัชกาลที่ ๒

ตั้งแต่วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ศกนี้ เป็นต้นมา ทางราชการได้จัดงานมหกรรมขึ้น เพื่อเป็นที่ระลึกถึงรอบสองศตวรรษแห่งวันพระราชสมภพในล้นเกล้าล้นกระหม่อม พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งนับว่าเป็นการสมควรอย่างยิ่ง ยิ่งสถาบันการศึกษาต่าง ๆ พากันมีส่วนร่วมแสดงกตเวทิตาธรรมด้วยแล้ว ยิ่งส่อให้เห็นว่าเยาวชนคนในสมัยปัจจุบันรู้จักหันไปมองอดีต รู้จักบูชาคุณท่านที่ได้ทำความดีมาก่อน และการบูชาคุณโดยถูกวิธีนั้นย่อมเป็นการสนับสนุนคนดีให้มีกำลังใจเผชิญกับโลกต่อไปในอนาคต อย่างน้อยคนดีพวกนั้นคงจะหวังได้ว่า แม้เวลานี้จะไม่มีใครเห็นผลงานของเขาอย่างถ่องแท้ คนรุ่นต่อไปคงจะพิจารณาพฤติกรรมของเขากันได้โดยปราศจากอคติ ด้วยมีกาลอันนานไกลมาเป็นเครื่องช่วยตัดสินให้อย่างยุติธรรมยิ่งขึ้น

สำหรับองค์พระพุทธเลิศหล้านภาลัยนั้น ถ้านับปีรัชกาลก็เพียง ๑๖ พระชนมายุก็เพียง ๕๘ ย่าง ยังมีช่องทางที่จะบำรุงประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองได้อีกมาก ในระหว่างที่เสวยราชย์อยู่นั้น แม้จะมีพม่าข้าศึกมารบกวนจากภายนอกบ้าง มีกบฏก่อการร้ายขึ้นภายในบ้าง แต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ต้องนับว่าเป็นสมัยบ้านเมืองดี การก่อร่างสร้างตัว ก็ทำกันมาแต่รัชกาลสมเด็จพระบรมชนกนาถแล้ว และเมื่อชำระคดีเจ้าฟ้าเหม็นเสร็จสิ้นลง ย่อมแสดงให้เห็นว่าพระราชวงศ์จะทรงตัวตั้งมั่นอยู่ได้ตลอดไป โดยปราศจากเชื้อสายพระเจ้ากรุงธนบุรี เขมรก็สวามิภักดิ์อยู่ดังเดิม ญวนก็ยังมิได้ก่อเหตุขึ้น แม้ฝรั่งก็หาได้เริ่มอาละวาดมาถึงพระราชอาณาเขตไม่ และที่วิเศษยิ่งไปกว่านั้น ก็คือ พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการสมัครสมานสามัคคีกันเป็นอันดี ตระกูลขุนนางที่จะมาคอยถ่วงดุลย์พระราชอำนาจ ก็ยังไม่มีพลังแรงพอ ยิ่งกรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์ด้วยแล้ว ต้องนับว่าทรงสนิทเสน่หากับองค์พระมหากษัตริย์มากกว่ารัชกาลใด ๆ แม้เจ้าจอมคนโปรด ก็ตัดพระทัยถวายศีรษะให้ไปได้เป็นราชพลี และทรงมาบัญชาการในพระบรมมหาราชวัง ต่างพระเนตรพระกรรณอยู่เนืองนิตย์ ยังพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์ใหญ่นั้นเล่า ก็ทรงเป็นกำลังอันสำคัญในทางราชการ ทางฝ่ายคณะสงฆ์ แม้ท่านที่จะมาเป็นประมุขเคยต้องอธิกรณ์ถึงถูกถอดออกจากตำแหน่ง แต่ท่านที่เป็นหลักในทางพระศาสนาก็ยังมีอยู่มาก ถึงกับปรับระบบสอบพระปริยัติธรรมได้ใหม่ และเริ่มพระราชพิธีวิสาขบูชาขึ้นเป็นครั้งแรกในกรุงรัตนโกสินทร์ด้วย นอกไปจากนี้แล้ว เงินและความพุ่งเพ้อต่าง ๆ หามีความจำเป็นแก่ใครเท่าไรนักไม่ ไม่ว่าจะกับพระราชามหากษัตริย์หรือกับไพร่บ้านพลเมือง

เมื่อเป็นเช่นนี้ องค์พระประมุข ซึ่งทรงเป็นอัจฉริยะในทางศิลปวัฒนธรรมอยู่แล้ว ก็ย่อมสามารถ

ทรงใช้เวลาให้หมดไปได้กับศิลปบริสุทธิ์ ถึงการก่อสร้างซึ่งประกอบด้วยฝีมือช่างอย่างวิจิตร อยู่ข้างจะมีน้อย ด้วยสิ่งใดซึ่งควรทำ ก็ได้ทำเสียเสร็จแล้วแต่รัชกาลก่อน แม้กระนั้น สิ่งที่ดี ที่พอยังชี้ให้เห็นว่าเด่นนั้นก็มีปรากฏอยู่บ้าง ดังเช่นได้ทรงสลักบานทวารวิหารพระศรีศากยมุนี ที่วัดสุทัศน์ อย่างวิเศษสุด ไม่มีฝีมือใครเสมอเหมือน ฝีพระราชหัตถ์นี้อยู่คงทนมาจนให้ไฟเผาผลาญทำลายโฉมลงในรัชกาลปัจจุบันนี้เอง และถ้าเราไม่มีมาตรการที่ฉลาดพอ ศิลปกรรมคู่บ้านคู่เมืองอื่น ๆ ก็นับวันจะละลายหายสูญไปกับกาลเวลาทุกที โดยที่เรามัวแต่ใยดีกับของใหม่ เรามัวแต่พัฒนาวัตถุอันทันสมัย หาได้นึกคำนึงถึงศิลปและโบราณสถานคู่บ้านคู่เมืองไม่ แม้สวนขวาที่สร้างขึ้นอย่างวิจิตรในรัชกาลที่ ๒ นั้น บัดนี้ก็ไม่มีใครดำริสร้างขึ้นดังนั้นบ้าง นอกจากเพื่อประโยชน์ส่วนตัว

โดยที่ในรัชกาลที่ ๑ เป็นสมัยแห่งการฟื้นฟูวัฒนธรรมในทุกวิถีทาง ไม่ว่าจะในทางพระพุทธศาสนา นิติศาสตร์ ราชประเพณี ตลอดจนสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และวรรณกรรม (ประติมากรรมนั้น ทรงนิยมนำเอาของเก่ามาทำนุบำรุงยิ่งกว่าสร้างขึ้นใหม่) ในรัชกาลที่ ๒ ก็คงดำเนินรอยตามพระยุคลบาทแห่งสมเด็จพระบรมชนกนาถเท่านั้น ต่อสิ่งใดที่จะทำให้พิสดารขึ้นได้ดีขึ้นไป จึงทำขึ้นเป็นอย่างๆ เช่น มีพระราชพิธีลงสรงเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก เป็นต้น และในบรรดาสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในรัชกาลที่ ๒ นั้น จะมีอะไรพิเศษไปกว่าวรรณกรรมเป็นไม่มี ทั้งนี้ก็เพราะองค์พระประมุขทรงเป็นอัจฉริยะในทางนี้ และทรงมีเวลาว่างราชการพอที่จะทรงสนับสนุนได้เต็มที่ดังกล่าวแล้ว

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระราชนิพนธ์ *รามเกียรติ์* ก็ดี *อิเหนา* ก็ดี ย่อมมีพระราชประสงค์เพียงเพื่อฟื้นฟูรักษาวรรณสมบัติของชาติที่สูญหายไปกับกรุงเก่าเท่านั้น หาได้มีเวลาที่จะทรงตกแต่งแต้มเติมด้วยฝีพระโอษฐ์โดยตลอดไม่ ยิ่งหนังสือร้อยแก้ว เช่น *สามก๊ก* และ *ราชาธิราช* ด้วยแล้ว โปรดให้ขุนนางข้าราชการแปลกันขึ้นไว้สำหรับประโยชน์ในทางราชการนั่นเอง ส่วนพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนั้น ทรงถือเบนพระราชปฏิบัติที่จะต้องทรงมีส่วนในกระบวนกลอนพระราชนิพนธ์โดยตลอด ยิ่งบทละครในด้วยแล้ว ถึงกับโปรดให้ครูละครไปซ้อมรำกันตามบทและทรงแก้ไขให้เข้าได้กับกระบวนรำ ให้วิจิตรพิสดารทั้งทางทัศนานุตริยะและสวนานุตริยะเลยทีเดียว หากกวีนอกราชการสำนักจักบังอาจกล่าวหาว่า ในหลวงทรงรอบรู้แต่เรื่องราวของคนชั้นสูงเท่านั้น ก็ทรงรับคำท้า แต่งบทละครนอกออกประชันกับกวีที่เป็นคนธรรมดาสามัญอื่น ๆ หาไม่ก็ทรงแต่งเสภาเล่นเช่นราษฎรทั้งหลาย ทั้งนี้เพราะถือพระองค์ว่าทรงเป็นศิลปิน ยิ่งกว่าจะถือเอาพระชาติวุฒิมาเป็นข้อตัดสินของงานด้านสร้างสรรค์สฤษฏ์

ในบรรดาพระมหากษัตริย์ของเรานั้น จะหาใครที่จะเป็นกวีที่ยิ่งใหญ่ไปกว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เห็นจะหาไม่ได้ และในกรุงรัตนโกสินทร์นี้ จะมีสมัยไหนที่กวีได้รับพระบรมราชูปถัมภ์ยิ่งไปกว่าในรัชกาลที่สอง เห็นจะไม่มี กวีใหญ่ ๆ ในสมัยทองของกรุงเทพ ฯ นี้ ล้วนมีงานปรากฏมาแต่รัชกาลที่สองทั้งสิ้น กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส สุนทรภู่ก็ดี เจ้าพระยาพระคลังหนก็ดี นรินทร์อินก็ดี ล้วนมีส่วนหนึ่งของชีวิตเกี่ยวข้องอยู่กับองค์บรมราชูปถัมภกของภาษาและหนังสือไทยพระองค์นี้ทั้งสิ้น

ถึงแม้ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* จะมีส่วนสนับสนุนกวีในรัชกาลที่ ๙ นี้ แต่เพียงส่วนน้อย ในโอกาสที่พระบรมราชสมภพเวียนบรรจบครบสองร้อยปีเช่นนี้ จึงขอมีส่วนร่วมกับสมาคมภาษาและหนังสือจัดพิมพ์ฉบับพิเศษขึ้น โดยเน้นหนักไปในทางวรรณกรรมเพื่อถวายเป็นราชพลี แด่พระมหากษัตริย์ยอดกวีของไทยในรอบสองศตวรรษที่ล่วงมานี้

แม้เราจะอยู่ห่างจากเวลานั้นมานานถึงเพียงนี้แล้ว แม้เราในปัจจุบันจะมีลีลาชีวิตผิดไปกับสมัยโน้นมากแล้ว แล้วข้อเขียนของเราก็เป็นไปในทางร้อยแก้วมากกว่าร้อยกรองเพียงใดก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งซึ่งเวลาไม่เป็นข้อขัดขวางก็คือ ทั้งสมัยโน้นและสมัยนี้ กวีต่าง

ก็พากันมุ่งที่จะบรรยายและที่จะเข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของสมัยตน และพยายามจะเนรมิตภาพหรือโลกให้ คนในสมัยของตนติดตามความคิดความอ่านของกวีไปพระราชนิพนธ์ในต้นเกล้า ฯ รัชกาลที่ ๒ และกวีร่วมสมัยของพระองค์ล้วนเป็นกระจกเงาบานใหญ่ที่จะช่วยให้เราเข้าใจสังคมและความนึกคิดของคนสมัยนั้นซึ่งเป็นสมัยทองของกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นสมัยซึ่งวัฒนธรรมตะวันตกยังไม่เข้ามามีอิทธิพล คุณค่าของชีวิตยังเป็นไปในแบบสังคมดั้งเดิมอย่างแท้ที่สุดที่จะเป็นไปได้ แต่ที่จะให้เราคิด ให้เราเขียน อย่างคนสมัยนั้น เราทำไม่ได้อีกแล้ว พร้อมกันนั้น การที่เราเป็นเราอยู่ทุกวันนี้ก็เพราะเราได้รับเชื้อสืบมาจาก อิเหนา รามเกียรติ์ สังข์ทอง ไกรทอง และ ขุนช้าง—ขุนแผน งานอมตะทั้งหมดนี้ เราเป็นหนี้บุญคุณพระพุทธเลิศหล้านภาลัยยิ่งกว่าใครอื่น และถ้าเราไม่รู้จักงานอมตะเช่นนั้นอย่างจริง ๆ จัง ๆ ความเป็นไทยของเราจะจางไปจากตัวเราอย่างน่าใจหาย

สารคดีชุดล้ำค่า

ออกจำหน่ายธันวาคมนี้แล้ว

เป็นเรื่องเบื้องหลังประวัติศาสตร์ตอนสำคัญยิ่งของชาติไทย

ชีวิตนายพล
และงานใต้ดินของพันเอกโยธี

ของ พล.อ. เนตร เขมะโยธิน

เผยรายละเอียดงานใต้ดินเพื่อกู้เอกราชของชาติในสงครามโลกครั้งที่ ๒

กระดาษปอนด์ชุดละ ๑๕๐ บาท
กระดาษปรู๊ฟชุดละ ๑๓๐ บาท

สั่งซื้อได้ที่เขษมบรรณกิจ
๒๓๒ — ๒๓๔ **เวิ้งนครเขษม พระนคร**
โทร. ๒๑๓๓๙
หรือที่ สำนักพิมพ์สังคมศาสตร์
และ ร้านศึกษิตสยาม

สำนักพิมพ์สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

เป็นตัวแทนจำหน่าย

Solidarity

นิตยสาร ปัญญาชนของ ฟิลิปปินส์

ฉบับเดือนธันวาคม มีวิจารณ์หนังสือภาษาอังกฤษต่าง ๆ ของสำนักพิมพ์สังคมศาสตร์พร้อมบริบูรณ์ ฉบับมกราคมก็เพิ่งตกมาถึง

เล่มละ ๑๐ บาท

พระพุทธเลิศหล้า ฯ

อธิษฐาน

ฉบัง ๑๖

◎ สรวมศรีพระตรีรัตนา อันตูบูชา
สรณิศรนิรันดร์บันดาล
◎ แด่ข้าสมคิดสิทธิการ เชลงอักษรสาร
สดุดีวิทูภูบดี
◎ ทุติยรัชย์สิบศักดิ์จักรี ขัตติยาฐานีย์
สองร้อยสมภพครบกาล

สดุดี

ภุชฌงคปยาตร ฉันท์ ๑๒

◎ พระพงศ์พุทธเลิศหล้า สยามาภิศักดิ์ขาน
ฉทัศรัชกาลวาร สะพรั่งพฤฒยาธร
◎ อะไรใดสมัยมี อยุธย์ศรีอนุสสรณ์
ทรงบัติสังขรณ์ นิพิฐสิทธินานา
◎ ประณีตสรรพคัลภ์ศิลป์ ประดิ่นฐาปนาภา
อุบัติใหม่สมัยรา ชะเลิศหล้าจุฑาทรง
◎ ผิอ้างอาทิอันเอก อเนกราชดำรงคง
นราราษฎร์และราชวงศ์ มนาทรกะกลอนการ
◎ กวีเพื่องกระเดื่องเขต เพราะภูเบศร์ ธ บรรหาร
พระชุบช่วยอำนวยภาร จรุงผลนิพนธ์ผอง
◎ มิเลือกเจ้าฤเลือกราษฎร์ ผิสามารถประพันธ์กรอง
ก็ทรงเลี้ยงเผดียงปอง ประคองเสริมเฉลิมงาน
◎ พระองค์หรือก็คือรัตน์ กวีวัชรประภากาญจน์
สมรรถอรรถปทัสถาน คดีวรรณนิพันธ์มวล
◎ กวีใดสมัยใด วิทูรไหนประดาควร
จะเทียมที่กวีศวร พระเลิศหล้าจะหาไหน
◎ อเนกราชนิพนธ์งาน ประมาณมากประเภทใด
ละล้วนล้ำวรำไพ เสมอภาวะภาพจริง
◎ มนุษย์ยักษ์มิลักขู บุรุษภูบดีหญิง
อรีมิตรประชิดชิง เสน่ห์อึงและหึงหวง
◎ จะไพร่พูดก็ไพร่สม จะเริงรมย์ฤหลอกลวง
มนุษย์เทวดาปวง วิวิธวรรณะชั้นมี
◎ สรุปพจนพรรณนา พระเลิศหล้าวิภูรี
กวีเลิศประเสริฐศรี ณ แผ่นพื้นไผทไทย ฯ

สถิตย์ เสมานิล

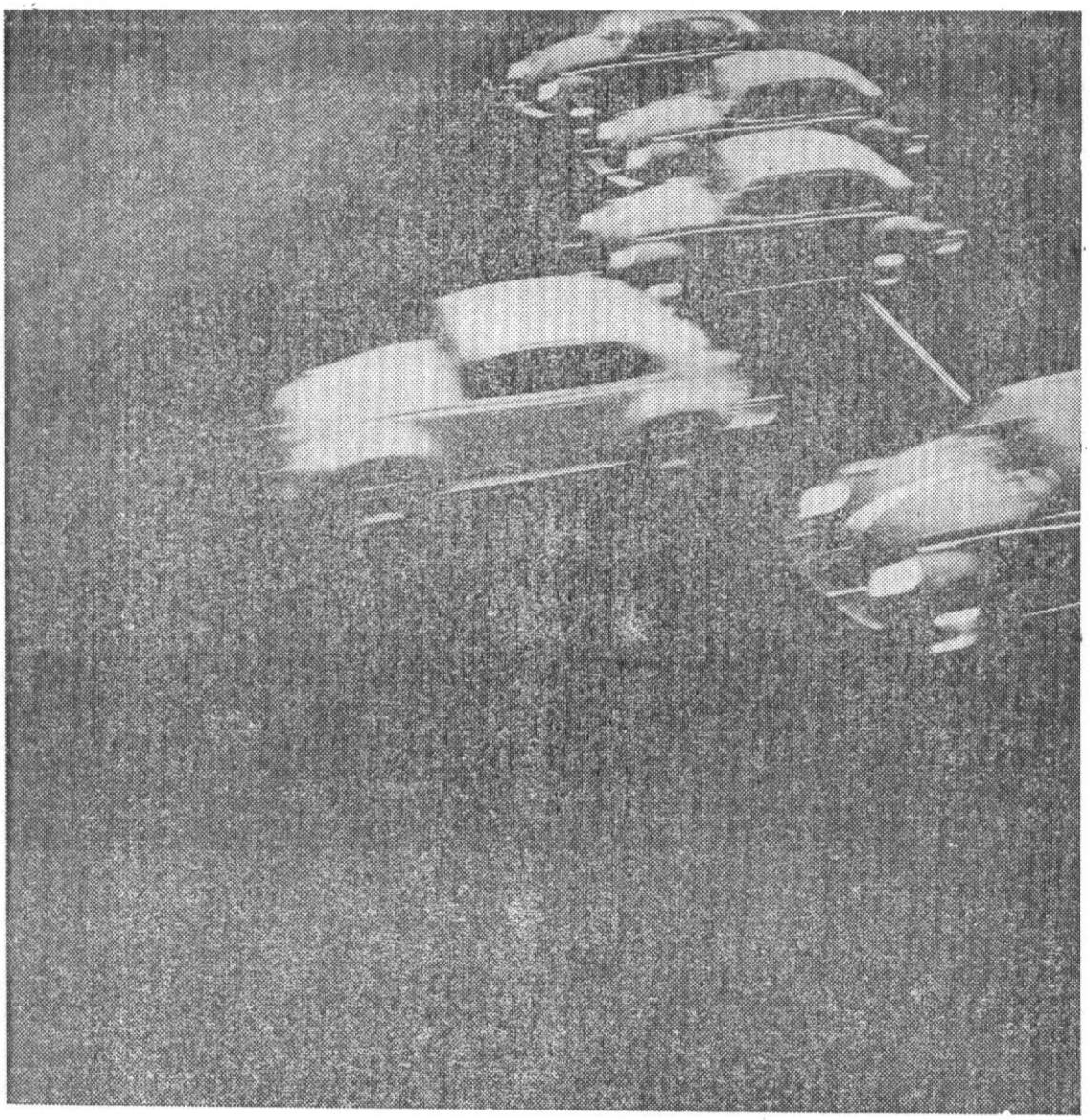

เร็วขึ้นอย่างไม่น่าเชื่อ

ถ้าท่านมองดูรถโฟล์กสวาเกนรุ่นใหม่แต่เพียงเผินๆ แล้ว อาจจะเห็นว่าไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แต่ถ้าท่านได้ลองสตาร์ทเครื่องและเหยียบคันเร่งแต่เพียงเล็กน้อย ท่านจะรู้สึกได้ทันทีว่า รถเร่งได้เร็วขึ้นอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ไม่ว่าท่านจะเผชิญกับเนินสูงชันเบื้องหน้า จะขับบนทางหลวงสายใหญ่ หรือจะต้องโหมขับอย่างไม่มีเวลาพัก โฟล์กสวาเกนย่อมรับใช้ท่านด้วยความซื่อสัตย์ตลอดไปเสมอ รถแบบนี้เครื่องยนต์ 1300 ซี.ซี. มีกำลังถึง 50 แรงม้า ระบบของเครื่องยนต์แบบเดียวกับ 1200 ซี.ซี. (แบบเดิม) แต่ได้ปรับปรุงให้มีสมรรถภาพสูงกว่า อาทิ ระบบหล่อลื่นดีขึ้น คานหน้าก็ใหญ่แข็งแรงขึ้น ระยะเวลาที่จำเป็นต้องตรวจเครื่องก็ยืดออกไปเป็นทุกๆ 10,000 ก.ม. จะประหยัดรายจ่ายของท่านได้อย่างยิ่ง โรงงานโฟล์กสวาเกนได้ปรับปรุงทุกส่วนของรถโฟล์กอย่างมีเหตุผลและต้องด้วยทฤษฎี โฟล์กสวาเกนได้พิสูจน์ตัวเองจนเป็นที่วางใจแล้วทั่วโลก โฟล์กสวาเกนย่อมคุ้มค่าเงินของท่านเสมอ

ท่านที่สนใจโปรดติดต่อสอบถามรายละเอียดตลอดจนการซื้อ เงินสดและเงินผ่อนได้ที่

บริษัท ประชายนตร์ จำกัด

606 ถนนหลวง พระนคร โทร. 26611,

อนึ่ง ท่านที่สนใจในบริการเงินผ่อนระยะยาว จะติดต่อบริษัทเครดิตการพาณิชย์

สัมภาษณ์ ม.จ. วิเศษศักดิ์ ชยางกูร

เนื่องในการจัดพิมพ์ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับพิเศษ เพื่อฉลองวันพระราชสมภพ พระบาทสมเด็จ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ครบสองศตวรรษ คราวนี้ อยากจะทูลสัมภาษณ์ฝ่าพระบาท ซึ่งทรงเป็นเหลนของพระองค์ท่าน และทรงได้รับการยกย่องว่าเป็นกวีมาแต่หนุ่มจนบัดนี้ ซึ่งดูเหมือนจะทรงเป็นกวีที่แก่ที่สุด ของกรุงสยามยุคปัจจุบัน อยากจะให้รับสั่งเล่าอะไร ๆ ให้ฟัง

นี่วันนี้อายุก็ ๘๑ ปี กับหนึ่งวันพอดี ความทรงจำก็ไม่สู้จะดีเสียแล้ว และอ้ายกวีนี่ก็ไม่รู้ว่าใครมาตั้งให้ผม ผมก็ไม่เคยเรียนทางนี้มาสักหน่อย เมื่ออยู่โรงเรียนก็ไม่ได้เรียนโคลงฉันท์กาพย์กลอน หรืออะไร ที่มาพลอยเขียนอะไรได้นั้น ก็เพราะชอบอ่านหนังสือมาแต่เด็ก ๆ เมื่ออ่านแล้วก็มานึกขึ้นว่า ถ้ากวีท่านเขียนขึ้นได้ เราก็ต้องเขียนได้เหมือนกัน จึงเขียนไป ๆ แล้วเลยได้โอกาสไปสมาคมกับกวี ที่เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ท่าน เช่นในกรมพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) เขียวหวาน (เจ้าพระยาธรรมศักดิ์) แม่วัน (พระยาสุรินทร์ภาชัย) จิวยี่เสียงแหบ (พระยาวิสูตรสาครดิศ) แล้วก็ ม.ร.ว. สายหยุด ซึ่งเคยเป็นสภานายกคนแรก ของสามัคคีสมาคม แต่เมื่อครั้งพระมงกุฎเกล้า ฯ ทรงตั้งขึ้นที่เมืองอังกฤษ ท่านพวกนี้หลังจากกลับมาจากเมืองอังกฤษแล้ว ก็มาออกหนังสือกัน *มีลักวิทยา ถลกวิทยา ทวีปัญญา* อะไรเทือกนั้น ออกกันหลายเล่ม น่าสนุก แม้สมัยก่อนผมออกไปเมืองฝรั่ง เรียนอยู่ที่โรงเรียนราชวิทยาลัย (เลขประจำตัว ๔๕) ที่ตรงวงเวียนเล็กเวลานี้แหละ ที่ในโรงเรียนเอง นักเรียนก็ออกหนังสือกันถึงสามฉบับ ม.จ. สฤษฏิเดช ชยางกูร ออกแมกกาซีนชื่อ *สารเสวต* พระยาศรีบัญชา (ชวน ธัมมาชีวะ) ก็ออกหนังสือเรียกว่า

ทารกวิทยา แล้วก็อีกเล่มหนึ่งเรียกว่า *รัตนะทวารา* นายเอ็อ ลูกเจ้าพระยาศุภมิตรออก หมอนี่ต่อมาเป็นพระยาอะไรก็ลืมเสียแล้ว รู้แต่ว่าไปเรียนบ่าไม้ แต่กลับมาทำคลัง เหมือนอย่างผมก็นักเรียนตำรวจ แต่มาทำรถไฟ จะเล่าให้ฟัง ที่โอละพ่อไปเช่นนั้น ก็เพราะเดิมผมชอบเล่นฟุตบอลมาแต่อยู่ราชวิทย์ฯ หนังสือหนังหายังไม่ได้เขียนกับเขาหรอก ทีมฟุตบอลรุ่นนั้นก็เวลานี้เหลือแต่เพียง ๔ คน โกลคีบเปอร์ไม่เหลืออีกแล้ว พระยาบรมบาทบำเรอก็ตาย แบ็คซ้าย ท่านฉัตรมงคล โสณกุล ก็เสด็จไปแล้ว พวกกองหน้ายังเหลือพระยาสำราญนฤปกิจ ซึ่งเวลานี้ก็ไปบวชเป็นพระ ดูเหมือนอยู่วัดเคลือวัลย์ ถัดมาก็พระยาคธาทรบดี และพระอินทรศรศัลย์ แล้วก็มาผมเท่านั้นเอง สี่คนนี่รวมกันเห็นจะอายุสามร้อยเศษ ผมเองออกจะเป็นเซียนอยู่สักหน่อย หนีโรงเรียนบ่อยๆ เรียนหนังสือเบ็ดเสร็จถึง ๑๓ โรงเรียน อ้อ นอกจากฟุตบอลแล้วยังชอบเล่นเป็นผู้ร้ายอีกด้วย พระมงกุฎเกล้าฯ ท่านทรงพระมหากรุณา ท่านว่าอย่ากระนั้นเลย มาเป็นคนจับผู้ร้ายดีกว่า ผมจึงได้ไปเรียนตำรวจ เหนื่อยแทบแย่เทียวคุณเอ๋ย ครั้นวันดีคืนดีทูลกระหม่อมอัษฎางค์ (สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงนครราชสีมา) ท่านจะเสด็จเมืองนอก สมเด็จพระพันปีหลวงรับสั่งถามว่ามึงอยากไปเมืองนอกไหม ผมก็เลยได้โดยเสด็จทูลกระหม่อม ไปอยู่เสียร่วม ๑๒ ปี นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ แต่อยู่เมืองนอกนานไปก็ไม่ดี สู้พี่ผมก็ไม่ได้ นั่นท่านสอบชิงทุนได้ไปอินเดีย สมเด็จกรมพระยาดำรงฯ รับสั่งว่าแค่นี้เอง อย่าไปเลย อยู่รับราชการดีกว่า อาจะสอนให้เอง ท่านเลยได้ดีทางราชการ ผมทำราชการ เงินเดือนไม่ค่อยจะขึ้น เพราะไปเขียนหนังสือด่านายท่านเข้า อย่าว่าแต่นายเลย แม้พระมงกุฎเกล้าฯเอง ผมก็เคยเขียนหนังสือล่วงเกินพระองค์ท่าน แต่ทรงเป็นนักประชาธิปไตยแท้ทีเดียว ไม่กร้วเลย รับสั่งว่า กูด่ามันได้ มันก็ด่ากูได้ หนังสือพิมพ์สมัยนั้นเขียนกันรุนแรงระคายเคืองถึงเบื้องพระยุคลบาทบ่อยๆ ก็ไม่เห็นหาว่าหมิ่นพระบรมเดชานุภาพกัน ทั้งๆที่เป็นสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ฝ่าพระบาททรงเขียนเกี่ยวกับพระองค์ท่านว่าอย่างไร ไม่ทราบเกล้าฯ

เรื่องเป็นอย่างนี้ ทหารเรือกับเสือป่าเล่นกีฬากัน ทหารเรือเฆี่ยนเสือป่าเสียยับ ในหลวงท่านจึงทรงแต่งว่าพวกทหารเรือในหนังสือ *ดุสิตสมิต* ที่พวกเราเรียกกันว่า *ดุสอดสมอด* ถ้าใครเคยเห็นหนังสือ

นั้นแล้ว จึงจะเห็นว่าคำค่อนนี้ขำจริง ในกรมชุมพรอ่านเข้า จึงแต่งคัดค้านในหลวงขึ้นบ้าง ลงพระนามว่านกอินทรี ผมอ่านดูแล้ว ไม่สะใจ จึงแต่งขึ้นเองบ้างว่า

หลงเอยหลงบ่าว
พลอยกล่าวคำพาลร่ำคาญหู
ทำอะไรก็ลำเอียงเกียงตราชู
เพราะมีครูนรสิงห์เป็นมิ่งมิตร
การกีฬาถ้าชนะไม่ละลด
เขาเหลืออดคงต้องล้มชิมก้อนอิฐ
อีกการขี้ก้อนใหญ่บีดใครมิด
เหมือนเบ็นหิดต้องคอยเกาเจ้าข้าเอย ฯ

ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ลงชื่อ แต่กลอนบทนี้ ก็ได้ทอดพระเนตรจนได้ รับสั่งว่าไม่มีใครแล้วต้องอ้ายห้ำหั่นแน่ ๆ ทีเดียว ตรัสเรียกผมเช่นนี้เสมอ มิได้ทรงถือโทษเลยแม้แต่น้อย สมเด็จพระพันปีหลวงก็เช่นเดียวกัน เคยมีพระราชเสาวนีย์ว่า มึงนี่ก็แต่งกลอนด่าใครต่อใครวุ่นวาย ลองแต่งว่ากูบ้างเป็นไร ข้อนี้ง่ายผมจึงแต่งถวายเดี๋ยวนั้นเลยว่า

เรื่องผู้อื่นแม้ใครให้เรารู้
เราว่าผู้นั้นรักเรานักหนา
ที่เรื่องเราใครเอาไปเจรจา
เราโกรธาด่ามากว่าปากบอน

รับสั่งว่าจริงของมัน ตรัสเรียกคุณท้าวบั๊มให้เอาเงินมาพระราชทาน ๗๐ บาท เวลานั้นไม่ใช่เงินน้อย ๆ แต่แต่งอย่างนี้ ถ้าผู้ใหญ่มองเห็นขันก็สนุกดี หาไม่ก็เป็นเรื่องเป็นราว น.ม.ส. เคยแต่งล้อเจ้าพระยาพระเสด็จ ฯ ตอนเจ้าคุณพระเสด็จเขียนเรื่อง *เบญจศีล เบญจธรรม* นั้นท่านไม่เห็นเป็นเรื่องตลกเลย ตึงกันอยู่นาน เสียดายที่ผมจำฉันท์บทนั้นได้ไม่ตลอดเสียแล้ว ทั้ง ๆ ที่เคยจำได้หมด ถ้าใครหาต้นฉบับมาให้ได้จะให้รางวัลอย่างงาม ผมเคยคัดศีลข้อ ๕ ลงในเรื่องบ่อเกิดยี่เกให้คุณไปทีหนึ่งแล้ว จะขอว่าทรงศีลข้อ ๑ ให้ฟังดังนี้

เราพึงสมาทาน *และวิจารณ์จรดใน*
ศีลานุศีลไส— *ยวิสุทธศีลสวรรค์*
เบ็ดไก่จะไม่ฆ่า *ก็จะกินอะไรกัน*
สำสาธุชนอัน *จะเจ็ยะแจมิแลเห็น*

ที่จริง น.ม.ส. ท่านชอบพอกับเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มากกว่า เมื่อท่านผู้นั้นเป็นเจ้าพระยา เราไปเลี้ยงฉลองหิรัญบัตรกันที่วังในกรมท่าน ในคลองบางกอกใหญ่ เป็นปาตีเล็ก ๆ ๖ คนเท่านั้น น.ม.ส. ท่านเขียนเมนูอาหารเป็นฉันท์ ขึ้นต้นว่า

"สนันสนันนาม ณ สยามมณฑล" แล้ว
อะไรก็ลืมแล้ว

ฝ่าพระบาทเองละ ทรงออกโรงครั้งแรกเมื่อไหร่

สมัยอยู่เมืองฝรั่ง เขียนลงหนังสือของสามัคคีสมาคมแถมยังแต่งนิราศ เซนต์วินเฟรด คือโรงเรียนที่เราไปประชุมกันหลัง

เอลสทรี แต่นี่ยังไม่เคยตีพิมพ์ ต่อเมื่อ ร.ศ. ๑๒๓ อายุ ๒๘ จึงได้แต่งเป็นกิจลักษณะเรื่อยมา ผมไม่อยากจะอวด ด้วยท่านผู้หลักผู้ใหญ่ที่เป็นกวีอยู่ก่อนหน้าผมนั้น ท่านพากันตั้งนามปากกาให้ผมว่า 'กวีหนุ่ม' แต่ผมไม่เคยใช้นามนี้ให้แก่ตัวเองเลยสักหน

อยากจะทูลถามว่าคนที่แต่งหนังสือดี จะต้องทำอย่างไร

ต้องอ่านหนังสือ ที่กวีแต่ก่อนท่านแต่งให้มาก ไม่ใช่สักแต่ว่าอ่านมากเล่ม แต่ไม่ว่าจะอ่านเล่มใด ต้องอ่านให้อินทรีย์แก่กล้า เช่น *นิทราชาคริต* รู้ว่าพระราชนิพนธ์ก็จริง แต่ต้องรู้ต่อไปด้วยว่าตรงไหน ใครอื่นแต่งผสมเข้ามาในพระราชนิพนธ์ ผมเองอ่าน *อิเหนา* ก็คอยจับผิดท่าน

นางนวลจับนวลนางนวลนอน
เหมือนพี่แนบนวลสมรนิทรา

เอ๊ะ เที่ยวบ่ำ ทำไมมีนกนางนวล แต่แล้วต้องขอขมาโทษท่าน เพราะชวาเป็นเกาะ บ่ำชายทะเลถมไป แม้ *อิเหนา รามเกียรติ์* ก็ต้องรู้เหมือนกัน ว่าตรงไหนไพเราะ ตรงไหนเป็นพระราชนิพนธ์ ตรงไหนไม่ใช่ *อิเหนาได้พึ่งก็นั่งง่วง ดังว่าใครเอามีดมากรีดหรวง* นี่จะเป็นพระราชนิพนธ์ไม่ได้เด็ดขาดคนแต่งแกเชลา ถ้าเอามีดมากรีดแล้วยังง่วงอยู่ละก็แสดงว่ากลอนพาไป ถ้าอ่านงานของกวีแต่ก่อนท่านไม่แตก ไม่มีทางที่จะแต่งได้ถึงท่าน อย่างดีก็ได้แต่จำกาก จำเปลือกท่านมา หาเข้าถึงแก่นของกวีได้ไม่ จริงอยู่ *อิเหนา* เขียนขึ้นแต่รัชกาลที่ ๒ ผมไปเมืองฝรั่งกลับมา ก็เขียนตามสมัยนิยม แต่หาได้ทอดทิ้งลีลาแบบไทย ๆ ไปได้ไม่ ใครที่ริอ่านจะเป็นกวี ต้องอย่าทิ้งครูเดิมของเรา ต่อเป็นตัวของเราได้แล้ว จึงเดินต่อไปได้ หาไม่ก็จะเขียนหนังสือเป็นฝรั่งมังค่ากันไปหมด กวีรุ่นผม ท่านก็ไปเมืองฝรั่งกันมาคนละนาน ๆ ก็เห็นเขียนกันเป็นภาษาไทยได้ดีทั้ง ๆ ที่เราไม่ได้เรียนฉันทลักษณ์ หลักภาษา อะไรกันลึกซึ้ง แต่จะบอกคุณให้เป็นกวีนี่ไม่ดีเลย ศรีปราชญ์แกก็ถูกตัดหัว สุนทรภู่ก็ตกยาก รวยก็ไม่รวย ถ้าดีมีชื่อตายแล้ว ใครได้ลิขสิทธิ์ไป ค่อยลืมตาอ้าปากได้ อ้ายเราแย่ไปแล้ว ต่อเห็นว่าไม่มีทางเลี่ยง มันมีแรงอะไรดันอยู่ข้างในต้องเขียน นั่นแหละก็จำเป็นต้องเขียน ถึงจะเดือดร้อนอย่างไรภายหลัง ก็ต้องทน ถ้ามันไม่ระเบิดออกมาเป็นตัวหนังสือ มันอกแตกตาย

กระเบื้องลอนเล็ก

เหมาะสำหรับหลังคาอาคารทั่วไป

ผลิตภัณฑ์ของบริษัทกระเบื้องกระดาษไทยจำกัด บางซื่อ พระนคร

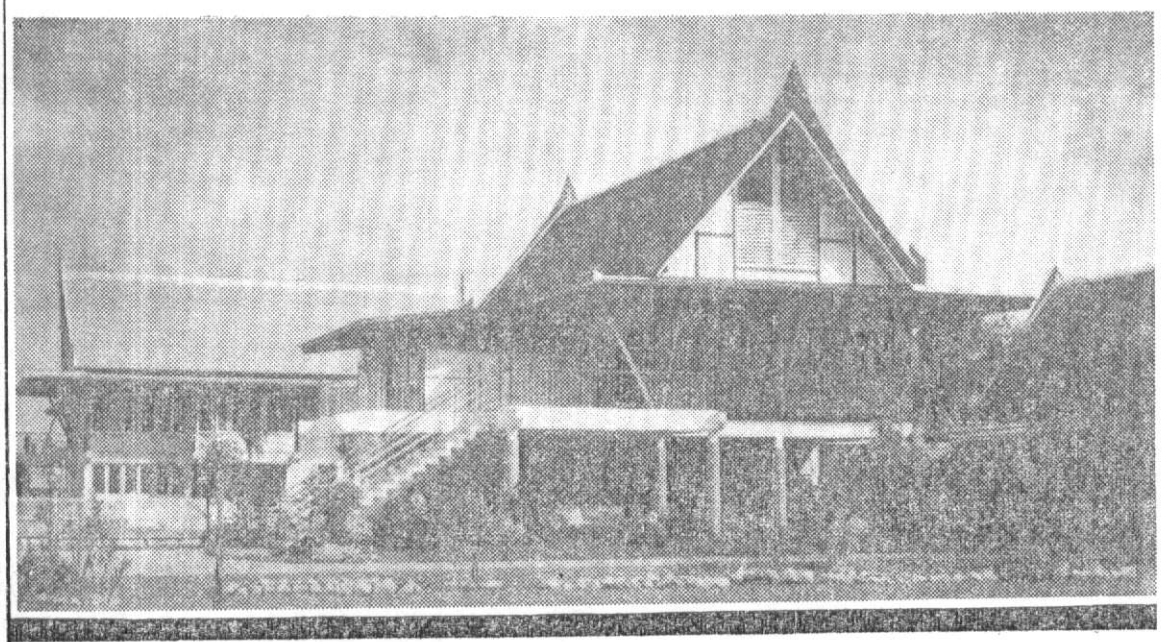

บริษัทค้าวัตถุก่อสร้าง จำกัด

967 ถนนเจริญกรุง ตู้ ป.ณ. 1770 พระนคร

โทรศัพท์ 35937-38-39, 38820. ผู้จัดจำหน่าย

ทัศนะของกวีในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า

นายตำรา ณ เมืองใต้

การกวีในสมัยรัชกาลที่ ๒ นั้นเป็นเรื่องที่น่าศึกษาอย่างยิ่ง ด้วยในสมัยนั้นเป็นระยะหนึ่งที่การกวีเจริญรุ่งเรืองมาก กาพย์กลอนประเภทใดที่เคยมีครั้งกรุงศรีอยุธยาก็มีครบครันในสมัยนี้ และกาพย์กลอนประเภทใด ที่ยังไม่ดีถึงเยี่ยมยอด ก็เจริญถึงขั้นเยี่ยมยอดในรัชสมัยนี้ กาพย์กลอนเยี่ยมยอด ที่สมัยต่อมาก็ไม่อาจเทียบเคียงได้ ก็คือ กลอนตลาด (หรือกลอนสุภาพ) อันเป็นกวีนิพนธ์สำหรับชาวบ้าน กลอนเสภา อันเป็นกลอนสำหรับขับ กลอนบทละครอันเป็นกลอนสำหรับการแสดงบนเวที ฉันท์ อันเป็นกวีนิพนธ์ชั้นยอด เหล่านี้หากาพย์กลอนสมัยอื่นเปรียบไม่ได้เลย เรายังไม่มีสุนทรภู่ ไม่มีสมเด็จกรมพระปรมานุชิตเกิดมาใหม่ และดูจะไม่มีหวัง ที่กวีเช่นสุนทรภู่จะเกิดมาอีก เพราะวรรณกรรมที่หันไปทางร้อยแก้วนั้น ดูไม่มีทางจะคืนกลับมาหากาพย์กลอนอีกเลย กาพย์กลอน ที่เขียนกันอยู่ในสมัยนี้เป็นเพียงกระเส็นกระสาย ที่กำลังจะสูญไปทุกวัน อย่างไรก็ดี การคาดคะเนดังนี้อาจจะผิดก็ได้ เพราะกาพย์กลอนเป็นสิ่งที่อยู่ในจิตใจและวิญญาณของมนุษย์ อาจจะพลุ่งโพล่งขึ้นมาเมื่อใดก็ได้

การศึกษาวรรณคดีสมัยรัชกาลที่ ๒ นั้น ได้ทำกันมามาก แต่ถึงเช่นนั้นก็รู้สึกว่าไม่สมบูรณ์หมดสิ้น เรายังทำกันได้อีกหลายแง่หลายมุม ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาวรรณคดี เช่น กลอนเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ อันเป็นกลอนสำหรับชาวบ้าน ที่นักกลอนชั้นรอง ๆ แต่งนั้น เรายังไม่ได้ศึกษากันจริงจังเลย ทั้งนี้เห็นจะเป็นเพราะเราไม่อาจหาเอกสาร ที่เกี่ยวกับเรื่องนั้นได้ งานของนักกลอนชั้นรอง ๆ นั้นย่อมสูญสิ้นไปตามธรรมดา เพราะกำลังที่จะให้กาพย์กลอนเหล่านั้นยืนชีพอยู่ได้นั้นอ่อน วรรณกรรมกาพย์กลอนเหล่านั้นจึงต้องสูญสลายไป ก็เช่นเดียวกับบันเทิง

คดีนวนิยาย หรือเรื่องสั้น ที่เขียนกันในระยะสี่สิบห้าปีที่ล่วงมานี้ เราจะเห็นว่าที่ยังมีคนรู้จักอยู่นั้นไม่กี่เรื่อง

ที่เห็นว่าน่าศึกษาอีกเรื่องหนึ่ง เกี่ยวกับกาพย์กลอนสมัยรัชกาลที่ ๒ ก็คือทัศนะของกวีว่าท่านเหล่านั้นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบ้านเมือง เกี่ยวกับสังคมและเกี่ยวกับชีวิตอย่างไร ความยั่งยืนของกาพย์กลอนนั้นอยู่ที่ทัศนะของกวี เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง

หากเราจะถาม สมเด็จกรมพระปรมานุชิตสุนทรภู่ นายนรินทร์ธิเบศ พระยาตรัง หรือแม้สมเด็จพระพุทธเลิศหล้า ผู้ทรงเป็นประมุขและทรงอุปถัมภ์กวี ว่าเขียนกาพย์กลอนทำไม หากเราจะถามได้ ก็คงได้รับคำตอบที่มีคุณค่า แต่เราทำเช่นนั้นไม่ได้ จึงต้องค้นหาคำตอบจากวรรณกรรม ที่ท่านเหล่านั้นสร้างไว้

สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ผู้ทรงเป็นประมุขแห่งศิลปิน ในการช่าง การละคร การกลอนนั้นคงจะทรงเห็นชัดว่า ศิลปะทั้งหลายนั้นนอกจากเป็นเครื่องนำความเจริญตาเจริญใจมาให้แล้ว ยังเป็นเครื่องส่งเสริมจริยธรรมได้อย่างหนึ่งจะเห็นได้จากคำกลอนท้ายเรื่อง *อิเหนา* (เป็นกลอนแต่งเติมจากพระราชนิพนธ์) ว่า

หากพระองค์ทรงพิภพปรารภเล่น
ให้รำเต้นเล่นละครคิดกลอนใหม่
เติมแต้มต่อติดประดิษฐ์ไว้
บำรุงใจไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน

เรื่อง *อิเหนา* เป็นเรื่องชวา ตัวละครและบ้านเมืองเป็นชวา แต่ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครนั้นเป็นไทย ขนบประเพณี และฉากบ้านเมืองก็เป็นไทย การดำเนินเรื่องและท้องเรื่องเท่านั้นที่เราเห็นเป็นชวา แม้รัชกาลที่ ๒ ตั้งพระทัยจะบำรุงใจไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน แต่พระองค์ก็ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับชีวิตไว้มากข้อ ที่จับใจจนถึงจำกันไว้ได้แพร่หลายก็มี เช่น *"โอ้ว่าอนิจจาความรัก พึงประจักษ์ดังสายน้ำไหล"* ซึ่งเป็นทัศนะที่รัชกาลที่ ๒ ได้ให้เป็นบทเจรจาของนางจินตะหรา

กวีบางคนแต่งกาพย์กลอน เพื่อความโปรดปรานของพระเจ้าแผ่นดิน อย่างเช่นพระยาตรังแต่งโคลงต้น *เฉลิมพระเกียรติ* พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า ฯ พระยาตรังนี้เป็นกวีมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ แต่งานที่สำคัญมากปรากฏในรัชกาลที่ ๒ เช่นเรื่องโคลง *นิราศตามเสด็จลำน้ำน้อย* และโคลง *นิราศถลาง* โคลง *เฉลิมพระเกียรติ* ของพระยาตรังนั้น น้อยคนที่จะอ่าน นอกจากนักศึกษานักค้นคว้า เพราะเรื่องนี้พระยาตรังไม่มีความมุ่งหมายอย่างอื่น นอกจากการแสดงความจงรักภักดี หรือแสวงหาความโปรดปราน

มีสิ่งที่น่าสังเกตอย่างหนึ่ง คือกวี เมื่อจะแต่งเรื่อง ที่ตนต้องการให้มีความสำคัญ ก็จะต้องยกเอาประเทศ และพระมหากษัตริย์มากล่าวก่อนเสมอ นี่นับว่าเป็นลักษณะพิเศษในวรรณคดีไทย และวรรณกรรมของกวีเหล่านั้น ก็เป็นเครื่องชัก

นำให้ประชาราษฎร มีความสำนึกถึงเกียรติภูมิของตนไม่มากก็น้อย อย่างที่พระยาตรังแต่งในเรื่องนิราศถลางว่า

"ศรีสิทธิ์วิวิธบวร นครศรีอยุธเยศ อดุยเดช พุ่งพ้า จบแหล่งหล้าเกรงยศ เกียรติปรากฏ ทั่วด้าว.."

และที่นายนรินทร์ธิเบศ กล่าวไว้ในต้นนิราศนรินทร์ ว่า

"ศรีสิทธิพิศาลภพ เลอหล้าลบล่มสวรรค์ จรรโลงโลกกว่ากว้าง แผนแผ่นผ่างเมืองเมรุ.."

กรมสมเด็จพระปรมานุชิต ฯ เมื่อแต่งลิลิต *ตะเลงพ่าย* กรมหลวงวงศาธิราช ฯ เมื่อแต่งโคลง *นิราศพระประธม* ก็เช่นกันได้เริ่มด้วยการยกย่องประเทศชาติ ทัศนะหรือแบบแผนของกวี ดังที่กล่าวนี้นับเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เราน่าจะเข้าใจว่ากวีในยุคนั้นได้เขียนด้วยความรู้สึกจริงใจ แต่มาสมัยหลัง ๆ ดูเหมือนจะเขียนตามแบบเสียมาก เมื่ออ่านจึงไม่ให้ความรู้สึกเข้ม เหมือนเขียนจากความรู้สึกที่แท้จริง

กวีผู้หนึ่ง ที่แต่งเรื่องไว้มากมายและจะยั่งยืนตลอดไป คือสุนทรภู่นั้น กล่าวได้ว่าเป็นพวกเสรีนิยม คือไม่ได้ยึดแบบแผนอันนี้ เราจะเห็นได้จากเรื่องนิราศเมืองสุพรรณ ซึ่งสุนทรภู่เขียนเป็นโคลงสี่สุภาพ แต่ไม่ได้ขึ้นต้นสรรเสริญบ้านเมืองเหมือนกวีอื่น ๆ ในเรื่องความรักชาติบ้านเมืองนั้น เชื่อว่าสุนทรภู่ก็มีไม่หย่อนไปกว่าผู้อื่น แต่สุนทรภู่มีความเป็นตัวเอง และทัศนะของสุนทรภู่นั้นเป็นวิสุทธ์ทัศนะ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับชีวิต สังคม และบ้านเมืองอย่างกว้างขวาง

"ซึ่งบ้านเมืองเคืองเข็ญอยู่เช่นนี้ เพราะโลกีย์ตัณหาพาฉิบหาย"

และอีกมาก ซึ่งคนไทยต่างก็จำไว้ได้คนละบทสองบทตามอารมณ์ความรู้สึกของตน

การที่กวีแสดงทัศนะได้ลึกซึ้ง เป็นที่จับใจของผู้อ่านนั้นย่อมทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกสูงขึ้น มีสติปัญญาดีขึ้น นอกเหนือไปจากที่ได้อ่านเรื่องเป็นทางบันเทิง ความรุ่งเรืองของวรรณคดีของยุค ต่างควรจะอยู่ที่ว่ากวีได้ให้ทัศนะ ที่มีความจริงยั่งยืนเพียงใด เมื่อมานึกถึงสมัยปัจจุบัน เราก็อาจตั้งคำถามว่า เรามีกวีหรือเปล่า และกวีนั้นได้ให้ทัศนะที่เป็นสัจจะและจับใจ จนเรายกมากล่าวสู่กันฟังบ้างหรือไม่

สมาชิกย้ายที่อยู่ โปรดแจ้งสำนักพิมพ์

DIETHELM & CO., LTD.

In Thailand

- *leading in the marketing of quality products.*
- *foremost in providing worldwide shipping and travel services.*

สนทนากะดอกไม้

๏ โอ้งามพฤกษาป่ากว้าง
ผลิดอกออกสะพรั่งเทียว
๏ จันทน์กะพ้อต้อพ้อต่อว่า
ละเมอเพ้อฝันเป็นมั่นคง
๏ จำปาเมตตาปาดอกลง
เชิญหอมเกษรอรชร
๏ พิภพนี้ไร้กุลสตรี
ข้าน้อยสร้อยเศร้าหนักนัก
๏ ถึงตกสินสอดทองหมั้น
จะสยุมพรจัดการงาน
๏ แต่ขอพบปะสนทนา
ดอกไม้ทั้งหลายอายเหนียมไป
๏ อย่าคิดอะไรให้มากเลย
นานช้าเพิ่งมาเยี่ยมเยือน
๏ จักร่ำรักมิ่งไม้ดอยดง
พลีแววมณีในแก้วตา
๏ สรวงสั่งเมฆปุยหมอกขาว
แม่ธรณีก็เอาอกเอาใจ
๏ เจ้าจึงเบิกบานแย้มดอก
เช้า ๆ พ้าป่าวน้ำค้างริน
๏ เจ้าจึงชะอุ่มพุ่มเขียว
มนุษย์อย่าทำร้ายไพรพง
๏ มนุษย์มักแห้งแล้งน้ำใจ
ฆ่าฟันพันธุ์ไม้หมดเปลือง
สลับสล้างกลางเขาเขียว
เที่ยวทักทายทุกไม้ดง
หอมนารีมีไม่ไหลหลง
น่าพิศวงจรรยาจิตรกร
ตรงหน้าวอนว่าช้าก่อน
อ้อนแอ้นแทนสาวรัก
ที่มีน้ำใจอันสูงศักดิ์
จักขอรักมิ่งไม้สุคันธมาลย์
พันชั่งก็ไม่สะทกสะท้าน
กลางอุทยานแห่งหัวใจ
เกี้ยวพาราสีก่อนดีไหม
ทั้งไพรวันสั่นสะเทือน
เอ่ยวาจาเสมอว่าเพื่อน
เถื่อนถ้ำและลำธารา
หลงหอมดอกห้อยระย้า
นอบน้อมบูชาพฤกษาไพร
มอบแด่เจ้าดื่มดูจน้ำใส
ให้น้ำนมในแผ่นดิน
ออกสะพรั่งทั้งป่าหอมสั้น
ร่วงรดบุหงาจบป่าดง
งามป่าเปลี่ยวน่าพิศพิศวง
ฆ่าดงหลงตีกนิกเมาเมือง
ที่ไหนบุปผาจะฟูเฟื่อง
อวดเชื้องเบ่งใหญ่ใจดำ

๏ พฤกษาอยู่ป่าร่าเริงรื่น
ทุกอนุภาคฟากฟ้าทำ
๏ ฟากฟ้าเคยฆ่าดอกไม้
มนุษย์เท่านั้นค้ากำไร
๏ แล้วมารยาว่ารักเจ้า
แท้รักเงินทองทั้งสิ้น
๏ เจ้าก็ถูกวางกลางตลาด
แม่เล้าลับ ๆ กลับรุ่งเรือง
๏ เหลือกากจากค้ากำไร
บ้างก็ตกกลางทางอัน
๏ เออหนอถ้าดอกไม้พูดได้
เจ็บแสบในใจลึกซึ้ง
๏ ใจดำโหดร้ายสัตว์ดุร้าย
แม้มารยาสร้างอุทยาน
๏ เหตุใจมนุษย์แห้งแล้งนัก
ถึงวางตัวสูงส่งเพียงไร
๏ ตาแท้แค่ตาหมาหมู
ถ้าดอกไม้ขายได้จึงสราญ
๏ ซากมนุษย์ไซร้ใช่วิเศษ
อยากบอกดอกไม้ทั้งหลายร้อง
๏ แช่งให้เร่งค้าสงครามกัน
เช่นชาติสัตว์กัดกันเนืองเนือง
๏ ให้โลกนี้นองเลือดคาว
ให้วิทยาศาสตร์สุดสำคัญ
๏ โอมเร็วเร่งไฟประลัยกัลป์
หวังพิภพสงบสุขสราญ
สดชื่นในอากาศเย็นฉ่ำ
ไว้กำนัลพฤกษาอาลัย
วางขายตลาดบ้างฤไฉน
ปล้นดอกไม้ทั้งแดนดิน
คาววิญญาณอย่าพึงถวิล
ลวงเจ้าขายกินทุกมุมเมือง
เฉกชาติโสภณีพุ่งเพื่อง
เปลื้องชีวิตสังเวยมัน
เขาทิ้งไปในถังขยะนั่น
พลันทุกเท้าย่ำบ่คำนึง
จะใบ้ไร้ภาษาอ้ำอึ้ง
พึงกลัวมนุษย์สุดประมาณ
เลิกหมายรักสมัครสมาน
พฤกษาก็กร้านแห้งเกรียมไป
จักรู้กุสุมรสสุนทรียไฉน
แต่ใจชั่วต่ำช้าสามานย์
งูงูปลาปลาปัญญาดิรัจฉาน
จัดงานบอลล์บ้านาทีทอง
กิเลสมารมากมายหม่นหมอง
บริภาษชาติมนุษย์ทุดสัตว์เมือง
ฆ่าฟันทุกวันให้ลือเลื่อง
ปราชญ์เปลื้องธรรมะจะสอนมัน
หนาวเย็นเป็นบ้าอาถรรพณ์
ฆ่ามันเหลวสิ้นทุกวิญญาณ
ล้างชาติพันธุ์มนุษย์อวสาน
ศานติปานสวนแก้วแววฟ้าเอย ๏

วิเคราะห์ศัพท์ชวาในบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒

หลวงคุรุนิติไพศาล

บทละครเรื่อง *อิเหนา* เป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมมานานแล้ว เล่ากันว่าในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บรมโกศ แห่งกรุงศรีอยุธยา เจ้าฟ้าหญิงกุณฑลและเจ้าฟ้าหญิงมงกุฎ ผู้เป็นราชธิดาได้ทรงฟังเรื่อง *อิเหนา* จากนางข้าหลวงที่เป็นชาวมลายู (เป็นมลายูชาวบั๊ตตานี) สองเรื่อง ซึ่งเป็นนิทานของชวา โปรดว่าเป็นเรื่องดี จึงทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเป็นคำกลอนพระองค์ละเรื่อง พระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าหญิงองค์ใหญ่ มีผู้เรียกว่า *อิเหนาใหญ่* หรือ *ดาหลัง* ของเจ้าฟ้าหญิงองค์เล็ก เรียกกันว่า *อิเหนาเล็ก* ทั้งสองเรื่องมีเค้าความคล้ายกัน และพอดีสมัยนั้น กำลังฟื้นฟูการละครในพระราชวัง เรื่องทั้งสองจึงได้เข้าไปมีบทบาทเป็นละครใน ได้รับความนิยมอยู่มาก เฉพาะ *อิเหนาเล็ก* เรื่องสนุกกว่า *อิเหนาใหญ่* แพร่หลายกว่า *อิเหนาใหญ่* อย่างไรก็ดี ชาวละครนิยมแสดงทั้งสองเรื่อง

ครั้นถึงคราวกรุงศรีอยุธยาพินาศ เรื่องละครต่างๆ ก็กระจัดกระจายสูญหายไปมาก ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า โปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมเรื่อง *อิเหนา* ทั้งสองเรื่องนี้ขึ้นใหม่ โดยให้ใช้เป็นบทแสดงละครรำ ครั้นถึงรัชกาลที่ ๒ ทรงเห็นว่า เรื่อง *อิเหนาเล็ก* เป็นที่นิยมมาก แต่บทรำ บทร้องบางแห่งไม่สู้เหมาะในทางละคร จึงทรงพระราชนิพนธ์แก้ไข ดัดแปลง ขบวนความ และถ้อยคำ คำกลอนฯ ให้รัดกุม เหมาะที่จะให้เป็นบทละครรำจึงเรียกบทละครเรื่องนี้ว่า บทละครเรื่อง *อิเหนา* พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ เป็นบทละครที่ไพเราะได้รับความนิยมแพร่หลาย ถึง พ.ศ. ๒๔๕๙ วรรณคดี

สโมสรแห่งประเทศไทย ได้ตัดสินว่า บทละครเรื่อง *อิเหนา* พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ เป็กยอดแห่งบทละครทั้งหลาย และยังคงเป็นยอดอยู่จนทุกวันนี้

ใน พ.ศ. ๒๔๔๕ กรมศึกษาธิการ ได้นำเอา บทละครเรื่อง *อิเหนา* ในรัชกาลที่ ๒ นี้ เข้ามาเป็นหนังสือแบบเรียนประจำชั้นมัธยม ในชุด "หนังสืออ่านกวีนิพนธ์" แต่ตัดตอน ศึกกะหมังกุหนิง เพื่อทำให้เป็นเล่มเล็ก ราคาไม่แพง พอที่นักเรียนจะซื้อหามาเรียนได้ ปรารภไว้ ในคราวจัดพิมพ์ครั้งแรกว่า ให้นักเรียนได้เรียนกลอน เรียนศัพท์ เป็นเครื่องบำรุงความรู้ให้กว้างขวาง หนังสือเล่มนี้ ได้ใช้เป็นแบบเรียนสำหรับชั้นอยู่นาน ได้สะดุดหยุดชั่วคราวเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ แต่กระไรก็ดี บทละครเรื่อง *อิเหนา* รัชกาลที่ ๒ ทั้งเรื่อง ยังคงใช้เป็นบทเรียนวรรณคดีไทย ในชั้นสูงกว่ามัธยมศึกษาอยู่ตลอดมา ครั้นถึงสมัยกระทรวงศึกษาธิการจัดชั้นศึกษาตามแผนใหม่ ก็ได้ตัดตอน *อิเหนา* เข้าเผ้าท้าวดาหา และนำมารวมไว้ในบทวรรณคดีไทยของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ อีกด้วย แสดงให้เห็นชัดว่ากระทรวงศึกษาธิการประสงค์จะให้นักเรียนได้ศึกษาบทละครนี้อย่างกว้างขวาง ทั้งเรื่อง ความ คำ ศัพท์ และบทวรรณคดี

เมื่อกล่าวถึงคำและศัพท์ ก็พบว่ามีคำและศัพท์ชวาปนอยู่ในเรื่องเป็นส่วนใหญ่ และเป็น วรรณคดีเรื่องแรก ที่มีศัพท์ต่างประเทศปนเป็นเนื้อหาอยู่ แสดงออกถึงความปรารถนาของท่านผู้บัญชาการศึกษาในอันที่จะให้นักเรียนได้เรียนแจ้งชัด ในศัพท์ชวาเหล่านี้ด้วย (เมื่อพูดถึงศัพท์ชวา ก็ขอให้รวมถึงคำและศัพท์มลายูด้วยเพราะชวาและมลายูเป็นชาติเดียวกัน ใช้ภาษาเดียวกัน เพี้ยนกันบ้างก็เพียงต่างถิ่นเท่านั้น) ทั้งนี้น่าจะมีเหตุผลที่เป็นภาษาของชาติใกล้เคียง และได้เข้ามามีบทบาทปนอยู่ในภาษาไทย ทั้งในวรรณคดี และชาวบ้านมากอยู่แล้ว

อนึ่งนิทานเรื่อง *อิเหนา* ของชวา อันเป็นต้นเรื่องให้เกิดบทละครรำเรื่อง *อิเหนา* นี้ขึ้นนั้น ทางชวาเรียกว่า *นิยายปันหยี* มีหลายสำนวน ปราชญ์ทางประวัติศาสตร์ว่าเป็นเรื่องจริง ที่มีอยู่ในประวัติศาสตร์ชวาสมัยก่อนมีจดหมายเหตุ ภูมิศาสตร์ในปัจจุบันก็ได้มีชื่อตำบล บ้านเมือง ที่กล่าวไว้ในเรื่องอยู่บ้าง ผู้ศึกษาในเรื่องนี้โดยวิเคราะห์ถี่ถ้วน ย่อมได้ประโยชน์ในทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ด้วย

ในทางภาษานั้น ปรากฏว่าชวาในสมัยก่อนมีจดหมายเหตุนี้ นับถือศาสนาอย่างชาวอินเดีย มีชาวอินเดียเป็นครู เป็นผู้เผย

ลัทธิต่าง ๆ ภาษาของชาวอินเดียนี้มากับลัทธิและบุคคล มีภาษาสันสกฤตเป็นต้นปนอยู่ในภาษาชวา คำใด บทใด ที่เป็นคำสูง คำศัพท์ มักใช้ภาษาสันสกฤต บางคำก็ใช้จนคิดว่าเป็นภาษาเดิมของตน ได้ดัดแปลงเสียงและรูปจากเดิมตามถนัดบ้าง แปลงความหมายตามนิยมบ้าง ที่คงรูปคงศัพท์ไว้ก็มาก ดังนั้นในการศึกษาศัพท์ชวาจึงต้องระลึกในเรื่องนี้ด้วย ซึ่งถ้าคิดกันให้ถี่ถ้วนแล้ว คล้ายกับที่มาของภาษาไทยบางคำ คือใช้ภาษาของอินเดีย มีบาลี และสันสกฤตเป็นต้น เค้าลักษณะของคำเช่นนี้มีคล้าย ๆ กัน ภาษาไทยกับภาษาชวา นี้มาจากมูลศัพท์ของ บาลี สันสกฤต (ชวานิยมสันสกฤต) จึงเกือบเหมือนกัน ทั้งในคำและความหมาย ผู้ศึกษาโดยไตร่ตรองจะพบความจริงในเรื่องนี้

ลงความเห็นตรงกันว่า เค้าเรื่องของชวาที่มาเป็นบทละครเรื่องอิเหนานี้มาจากคำเล่าของชาวมลายูผู้เล่าเล่าตามที่จำมาได้ ไม่สนใจในศัพท์และคำ (สังเกตได้จากที่ใช้คำคำเดียวกันคนละรูป เช่น *บัตหรา* ในพระนามพระเจ้าแผ่นดิน กับ *ปะตาระ* ในพระนามของเทพเจ้าผู้ค้นวงศ์ ควรเป็นคำเดียวกันแต่ใช้คนละรูปคนละเสียง นอกจากนี้ยังมีคำอื่นๆ อีก) การจะยกศัพท์ชวามาแปลทำได้ยาก ต้นฉบับก็ไม่มี สิ่งที่ใช้เป็นเครื่องตรวจสอบ ทานและหลักการค้นคว้าที่มีอยู่ในเมืองไทยก็น้อยมาก บางศัพท์เป็นคำชวาโบราณ เดี๋ยวนี้ไม่ใช่แล้ว หรือบางคำที่ใช้อยู่ ก็แปลงความหมายเปลี่ยนนิยมไปจากเดิมแล้ว น่าจะเป็นเพราะความยากต่าง ๆ เหล่านี้กระมัง จึงยังไม่มีแบบเรียน ที่แปล ศัพท์ ชวา ใน บทละคร เรื่อง*อิเหนา* ได้ตลอดเรื่อง

อาศัยที่เป็นผู้มีหน้าที่ต้องสอน ต้องแนะ ให้ผู้ศึกษาได้หลัก ได้แนว ภาษาชวาในเรื่องนี้ ได้ตั้งความพยายามที่จะนำคำแปลศัพท์ชวาของเรื่องนี้ แต่เมื่อทำไป ๆ มักจนกับข้อขัดข้องที่กล่าวมาข้างต้น จะหาคำแปลให้ครบทุกคำไม่ได้ จึงต้องจัดทำแต่ เพียงให้ผู้ ศึกษา ทราบ ใน ความ หมาย และที่มาของศัพท์บางคำ จึงขอเรียกแต่เพียงว่า "วิเคราะห์ศัพท์ชวา ในบทละครเรื่อง *อิเหนา*" เป็นเสาทางเบื้องต้น ช่วยให้ผู้ศึกษา และผู้สนใจเข้าใจความและคำได้รสนิยมในเรื่องและวรรณกรรมเรื่องนี้ดีขึ้น พอเป็นแนวทางนำให้ ได้สืบค้นหาความรู้ความแจ่มแจ้งสืบไป

กระไรก็ดี การจัดทำโดยขาดเครื่องมือค้นคว้าเป็นส่วนมากเช่นนี้ และต้องอาศัยความเห็นเฉพาะตัวบ้าง จึงเป็นที่เชื่อได้ว่าจักมีข้อบกพร่องผิดพลาดอยู่มาก บทวิเคราะห์ทั้งนี้คงยังไม่สมบูรณ์พอ หวังว่า

คงได้รับอภัยจากท่านผู้รู้ทั้งหลาย และหวังขอรับคำแนะนำ เพื่อได้แก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์สืบไป

อิเหนา INU (อิน) หรือ INUA (อินูวา เสียง นู กับ วา กล้ำกัน ผู้พังอาจได้ยินเป็น อินัว หรือ อิเนาวะ ไทยออกเสียงเป็น *อิเหนว* ขอให้เข้าใจด้วยว่าชวาไม่มีเสียงสูง แต่ไทยมาสูงเกือบทุกศัพท์ ในการวิเคราะห์จึงขอใช้อักขระโรมันกำกับไว้เป็นที่สังเกตด้วย แต่กระไรก็ดีการออกเสียงอักขระโรมันแบบชวานี้มี อักขระวิธีบัญญัติไว้ เป็นแบบหนึ่งโดยเฉพาะ ผู้ศึกษาควรสนใจ จึงจะออกเสียงได้ใกล้เคียง) คำว่าอิเหนา นี้ เป็นภาษาชวาโบราณ โดยศัพท์แปลว่า อ่อน,หนุ่ม ส่วนมากใช้เป็นคำประกอบชื่อที่มีเกียรติ พึงยกย่องคล้ายกับศัพท์บาลีที่ไทยใช้อยู่ ถ้าจะเอาความหมายให้เห็นใกล้เคียง น่าจะเทียบกับคำว่า ยุพ ยุว หรือ เยาว์ ที่ไทยชอบใช้คำว่าอิเหนา นี้เป็นคำเก่ามาก บัจจุบันไม่ใคร่ได้ใช้ คำสามัญที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในบัจจุบันนี้ ใช้ว่า *มูดา muda* หรือ *อานอม anom*

ความนิยมของชาวโบราณ เรียกเจ้านายว่า *ราเด่น raden* (ไทยใช้ระเด่น) เจ้านายที่เป็นโอรส ธิดาของเจ้าผู้ครองทุกแคว้น ทุกกรุง มีศักดิ์เป็นระเด่นทั้งนั้น ผู้อ่านคงพบตลอดเรื่องนี้แล้ว เฉพาะโอรสองค์ใหญ่ มีศักดิ์เป็นโอรสรัชทายาท ดังเช่นอิเหนา โอรสรัชทายาทกรุงกุเรบั่นนี้ มีศักดิ์เป็นระเด่นอิเหนา ตรงกับคำไทยว่า *พระยุพราช* หรือ ยุพราช เป็นคำเรียกตามศักดิ์ ไม่ใช่นามเฉพาะ ในบทละคอนเรื่องอิเหนานี้ พระเจ้ากรุงกุเรบั่น มีโอรสองค์แรกคือ ระเด่นกะหรัดตะปาตี แต่มารดามีศักดิ์เพียง *ลิกู* จึงไม่ได้เป็นรัชทายาท ไม่เรียกว่า ระเด่นอิเหนา ต่อมีโอรสกับประไหมสุหรี คือ อิเหนา พระเอกของเรื่องจึงเป็นรัชทายาทมีศักดิ์เป็นระเด่นอิเหนา และถ้าจะถือคำเรียกที่ถูก ก็ไม่ควรเรียกว่าอิเหนาเฉย ๆ ต้องว่าระเด่นอิเหนา และอาจมีระเด่นอิเหนาที่เมืองอื่น ๆ อีกได้ คำว่าระเด่นอิเหนา จึงเป็นสามานยนาม ถ้าจะให้ชัดว่า เป็นยุพราชเมืองไหน ก็ต้องบอกชื่อเมืองไว้ด้วย แม้ในหนังสือนี้ก็เคยใช้ว่า "ระเด่นอิเหนากุเรบั่น" หรือ "อิเหนากุเรบั่น" แต่ในความหมายของผู้อ่านเรื่องนี้ ถ้ากล่าวถึงอิเหนา ก็หมายเอาระเด่นอิเหนากุเรบั่นทุกคราวไป เพราะถือว่าเป็นพระเอก

ของเรื่อง เช่นนี้เป็นความเข้าใจในคำแคบไป อาจมีระเด่นอิเหนาอื่นอีกก็ได้ ผู้อ่านพอจะสังเกตได้ว่า ในตอนระเด่นอิเหนาลักกริชที่ระเด่นบุษบาได้ประทานจากองค์ปะตาระกาหลาได้เห็นลายจารึกว่า "อุณากรรณ" จึงสงสัยและแอบฟังคำสนทนาของนางทั้งสาม ก็ได้ยินคำระเด่นบุษบาต่อว่านางพี่เลี้ยงว่า

"จึงว่าแก่พี่เลี้ยงทั้งสองศรี
เห็นดีอยู่แล้วหรือไฉน
ให้บุ่นหยีมาลักเอากริชไป
นี่งได้ไม่ปลุกทั้งสองรา
พี่แกล้งเย็นใจด้วยบุ่นหยี
เห็นคนอื่นดียิ่งกว่าข้า
ไหนถ้อยคำที่ร่ำพรรณนา
ว่าแสนเสน่หา อิเหนา นักฯ"

พอได้ยินคำว่า *อิเหนา* ก็ปลงใจว่าหมายถึงอุณากรรณ ที่พบชื่อในกริช และอุณากรรณนี้เองเป็นผัวนาง รีบกลับมาบอกกับระเด่นสังคามาระตาทันที โดยกล่าวว่า

"จึงว่าชรอยอุณากรรณ
เมื่ออยู่ประมอต้นภารา
แต่บรรดาพวกพ้องของเขา
เรียกว่า อิเหนา กระมังหนาฯ"

ระเด่นสังคามาระตา ทูลตอบทันทีว่า

"เป็นไฉนไยองค์พระทรงธรรม์
จะว่าตัวอุณากรรณก็เป็นไร
น้องได้ทูลแล้วแต่หนหลัง
พระจะพึ่งวาจาก็หาไม่
อันอิเหนาผัวนางอรไท
ดีร้ายอยู่กรุงกุเรปั่นฯ"

ความตอนนี้ชี้ชัดว่า ระเด่นอิเหนามีหลายองค์ เมืองใด กรุงใด มียุพราชเมืองนั้น กรุงนั้น ก็มีระเด่นอิเหนา ในบทละคอนนี้ มีคำเรียกระเด่นอิเหนากุเรปั่น ว่าระเด่นมนตรี อีกชื่อหนึ่งคำว่า มนตรี Menter (มึนตะรี) ใช้กันแพร่หลายในชวาและมลายู เป็นศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤต แปลว่าขุนนาง ข้าราชการ ผู้ปรึกษาราชการฯ เมื่อใช้ในคำว่า ระเด่นมนตรี ต้องเข้าใจว่า ระเด่นผู้มีหน้าที่ในราชการ ถ้าวิเคราะห์ตามศัพท์ ก็ต้องเข้าใจว่ามีความหมายเป็นสามานยนาม และก็มีแบบอย่างใช้กันอยู่ทั่วไป ทั้งในสมัยก่อนและปัจจุบัน ดังเช่น คาโต๊ะมนตรี (คาโต๊ะผู้มีหน้าที่ในราชการ) ประดานามนตรี (ประธานมนตรี หรือ นายกมนตรี)ฯ เมื่อกระนี้ จะยกคำนี้เป็นวิสามานยนามไม่ได้ จึงควรพิเคราะห์ต่อไปว่า ระเด่นอิเหนาพระเอกของเรื่องนี้มีนามเฉพาะว่ากระไร

ตามบท ตอนกำเนิดอิเหนากุเรปั่น เทพเจ้าผู้เป็นต้นวงศ์ได้เหาะลงมาประทานกริช เป็นกริชเทวดา และได้จารึกนามไว้ในกริชนั้นด้วย เมื่อเทพเจ้าประทานกริชนี้ไม่มีใครเห็นองค์ เพียงแต่นางพระพี่เลี้ยงเห็นกริช จึงนำถวายพระเจ้ากรุงกุเรปั่น เมื่อได้ทอดพระเนตรโดยละเอียด ก็พบ

จึงเห็นจารึกอักษร
นามกรพระโอรสา
ชื่อ หยัง หยังหนึ่งหุรัดวินดรา
วุดากันสาหรีปาตี
อิเหนาเองหยังตาหลา
เมาะตาริยะกัดดังสุรศรี
ดาหยังอริราชไพรี
เองถะนะกะหรีกุเรปั่น

นามที่กล่าวข้างต้นนี้ เป็นนามเฉพาะขององค์ระเด่นอิเหนากุเรปั่น ที่มีข้อความยืดยาวตามแบบ และพิธีการตั้งพระนามเจ้านาย หากจะย่อเอาความสั้น ๆ ก็น่าจะมีนามว่า เจ้าอินทรศรีบดี หรือเจ้าอินทรา แต่ไม่ปรากฏนามนี้ในเรื่องแห่งใด ๆ เลย จะเป็นเพราะยาวเยิ่นเย้อ หรือจะสงวนไว้ในที่เคารพอย่างไร สอบไม่ได้ความ ทั้งไม่มีต้นฉบับสอบ ผู้เล่าก็เป็นชาวมลายูไม่สนใจในศัพท์ ในภาษา ทั้งพากันชักเสียงให้มีเสียงสูงผิดหลักภาษาชวาเดิม คำก็เลือนไป ซ้ำต้องเข้ากลอนถูกบังคับด้วยอักขระและวรรคตอน คำเดิมจึงพิบัติไปมาก แต่ถ้าได้อ่านด้วยวิจารณ์เก็บคำเข้าประติดประต่อ ตามหลักนิยมในความและไวยากรณ์ พอจะจับเค้าได้บ้าง ขอวิเคราะห์ตามลำดับคำดังต่อไปนี้

๑ *หยัง Yang* (*ยัง*) แปลได้หลายความ ถ้าเป็นคำสามัญใช้เป็นสรรพนามแปลว่า ที่ ซึ่ง อัน แต่ถ้าใช้ในที่เคารพยกย่อง ใช้นำหน้าชื่อใด ๆ หมายเป็นคำยกย่องตามเกียรติและยศของบุคคลนั้น ๆ เป็นต้นว่า

ก. YANG TERU TAMA (*ยังตะระ อุตามา*) ใช้นำนามผู้เป็นใหญ่ เป็นหัวหน้าเทียบ H.E ในภาษาอังกฤษ หรือ ฯ พณ ฯ ในภาษาไทย

ข. YANG MULIA (*ยังมูลิยา*) ใช้นำพระนามเจ้านาย

ค. YANG AMAT MULIA (*ยังอามัต มูลิยา*) ใช้นำพระนามเจ้านายชั้นสูง เทียบ H.H ในภาษาอังกฤษ

และใช้ในบุคคลอื่น ๆ ต่าง ๆ กันตามเกียรติยศและยศตลอดถึงพระเจ้าแผ่นดิน และเทพเจ้า ฯ

อีกประการหนึ่ง คำว่า *หยัง* หมายถึงเทพเจ้าด้วยก็ได้ และถ้าเป็นเทพเจ้าสำคัญ ๆ ใช้นำด้วยคำว่า หยัง หยัง (๒ คำซ้อน) เช่น Yang Yang Betera Maha Bisnu (ยัง ยัง ปะตะรา มหา พิศณุ) คือพระนารายณ์

ในนามที่กล่าวข้างต้นนี้ ใช้ *หยัง หยัง* ๒ คำเป็นคำนำหน้านามระเด่นอิเหนายุพราชกรุงกุเรปั่น อันถือกันว่า วงศ์เทวัญ เท่ากับยกย่องเป็นสมมุติเทพ

๒ *หนึ่ง Ning* (*นิง*) แปลว่า ผู้แห่ง ใช้ในความเกี่ยวกับ *Yang*

๓ *หรัด Rath* (*รัฐ*) คำสันสกฤต เพี้ยนจาก รัฐฐ หมายถึง เขตแดน

ถ้ารวม (๒) กับ (๓) ก็ได้ความว่า แห่งรัฐ คำคู่นี้มีใช้อยู่ในบทละคอนเรื่องนี้บ่อย ๆ ถ้าใช้ต่อท้ายนามใด กำกับให้ทราบว่า นามนั้นเป็นนามของเจ้านาย

๔ *อินดรา Indra* (*อินดรา*) เป็นคำสันสกฤต เลือนจากคำว่า อินทรา คือพระอินทร์

๕ *อุดากัน Udakan* (*อุดากัน*) เป็นคำชวา คำมูล คือ อุดา แปลว่า อ่อน หนุ่ม (ทุกวันนี้ใช้ว่า มูดา *Muda*) เติมคำว่า *Kan* ตามไวยากรณ์ชวา แปลว่าความเป็น อุดากัน แปลว่า ความเป็นหนุ่ม

๖ *สาหรี Seri* (*สะหรี*) เป็นภาษาสันสกฤตจากคำว่า ศรี แปลว่า งาม ดี อำนาจ มงคล ฯ ชวาชอบใช้นำนาม ที่ถือว่าดี ว่าประเสริฐ เช่นเดียวที่ไทยใช้อยู่

๗ *ปาตี Pati* (*ปาตี*) คำสันสกฤต จากคำว่า ปตี ไทยใช้ บดี แปลว่า นาย เจ้าของ เป็นใหญ่

๘ *อิเหนา Inua* (*อินูวา*) คำชวาโบราณ แปลว่า หนุ่ม อ่อน มีความตรงกับคำว่า ยุพ เยาว์

๙ *เอง Ing* คำชวา แปลว่า ผู้ ซึ่ง ใช้แทนคำว่า *Ning Yang* ก็มี คำนี้เป็นคำโบราณบัจจุบันไม่สู้มีที่ใช้ เพราะมีคำว่า หยัง *Yang* ใช้อยู่แล้ว

๑๐ *หยัง Yang (ยัง)* คำชวา สำหรับนำหน้านามที่เคารพ ดังวิเคราะห์มาแล้วข้างต้น

๑๑ *ตาหลา Ter (ตะระ)* คำชวา เป็นอุปสรรค นำนามที่ได้รับการแต่งตั้ง (คือไม่ใช่เป็นกันเอง) ในที่นี้เป็นวลีที่นำหน้านาม ตามหลังคำว่า *Yang* ตามความนิยมในศักด์ และเกียรติ

คำ ๑๐ และ ๑๑ นี้ เป็นคำยกย่องวลีนำหน้านามเจ้านาย ในบทเบิ่นคำนำหน้าพระนามยุพราช ซึ่งตามหลักในภาษา ต้องใช้ว่า *หยังตะระอามัตมูลียา*

ฉะนั้นจึงวิเคราะห์ได้ว่า คำต่อจาก ๑๐ และ ๑๑ ควรเป็นคำว่า *อามัต มูลิยา* แต่ในบทไม่มีคำนี้กลับใช้*เมาะตาริยะกัต*

๑๒ *เมาะตาริยะกัต* คำนี้ไม่พบที่มา และคำแปล ได้เห็นคำแปลท้ายคำกลอนอิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ที่ใช้เป็นแบบเรียน ว่ามาจาก*เมาะตาโยกัก* แปลว่ามีชื่อเสียงโด่งดัง ตามคำแปลนี้เอาความเข้ากันไม่ได้เลย ได้ค้นพจนานุกรมชวา และมลายู ก็ยังไม่พบทั้งสองคำ จึงขอสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นวลีนำหน้าพระนามยุพราช ต่อจากคำ ๑๐ และ ๑๑ เพราะเสียง *อามัต มูลียา* นั้นใกล้กับเสียง *เมาะตาริยะ* ส่วนคำ *กัต* เป็นอีกคำหนึ่งคือ *ยากต* หรือ *จากัต Jakat (จากัต)* คำชวาเลือนจากคำสันสกฤต *ชคตะ* แปลว่า *โลก*

ซึ่งถ้ารวมเข้ากับ *อามัต มูลิยา จากัต* แปลได้ว่า ที่เคารพยิ่งแห่งโลก หรือในโลก จัดเป็นวลีนำพระนามยุพราชตามหลักของภาษาชวาได้

๑๓ *ดาหยัง* คำนี้ คำว่า *ดา* เกินเข้ามาเข้าใจว่าเป็นเสียงท้ายของคำ *จากัต* อันได้วิเคราะห์มาแล้ว ฉะนั้นถ้าคงแต่ *หยัง* ถือเป็นคำชวา แปลว่า ที่ ซึ่ง อัน

๑๔ *เอง Ing (อิง)* คำชวาแปลว่า ผู้ ซึ่ง คำว่า เอง กับ หยัง ใช้อย่างเดียวกัน ในที่นี้น่าจะใช้ซ้ำคำ

๑๕ *กะ Ke (กะ)* คำชวา แปลว่า ที่ (นาม) มีความหมายตรงกับคำว่า ณ ในภาษาไทย

๑๖ *นะกะหรี Negeri (นะคะรี)* คำสันสกฤต คือ นครี แปลว่า เมืองนคร

๑๗ *กุเรบั่น Kuripan (กุริบั่น)* ชื่อกรุงที่ระเด่นอิเหนาสถิต รวม ๑๓—๑๗ คือ หยัง กะ นะกะหรี กุเรบั่น เอาความว่า ซึ่งสถิต ณ นครกุเรบั่น หรือ "แห่งนคร (กรุง) กุเรบั่น"

เมื่อได้วิเคราะห์ ตามลำดับคำดังนี้แล้ว พอเข้าความตามแบบไทย ๆ ว่า "สมเด็จ

พระลูกยาเธอ เจ้าอินทรศรีบดี ยุพราชอันทรงศักดิ์ยิ่ง แห่งนครกรุงกุเรบัน" หรือเรียกอย่างย่อก็น่าจะเป็น "เจ้าอินทร" หรือ "เจ้าอินทรศรีบดี" ดังที่วิเคราะห์มาข้างต้นนี้

บทละครของไทย นิยมใช้นามพระเอกในเรื่องเป็นชื่อเรื่องด้วย เช่น ไกรทอง สังข์ทอง จันทโครพ ในบทละครเรื่อง *อิเหนา* ปรากฏว่ามีนามพระเอกอยู่ แต่ไม่นำเอามาใช้เรียก ใช้ชื่อเรื่องว่า *อิเหนา* ถือเอาคำ *อิเหนา* อันเป็นคำประกอบมาเป็นชื่อเรื่อง และพลอยนิยม เข้าใจเอาว่าพระเอกของเรื่องชื่ออิเหนา

เรื่อง *อิเหนา* เป็นนิยายของชวา ไทยนำมาเขียนขึ้นตามคำเล่า และให้ชื่อว่าเรื่อง *อิเหนา* มีทั้ง *อิเหนาใหญ่* และ *อิเหนาเล็ก* ซึ่งเจ้าของเดิมคือชวา เขามิได้ให้ชื่อเช่นนั้น นิยายเรื่องนี้ทางชวามีหลายสำนวน ทุกๆสำนวนเรียกชื่อเรื่องว่า นิยายบันหยี Hikayat Panji (ฮิกายัต บันหยี) และต่อชื่อเฉพาะกำกับทุกนิยายไป แล้วแต่ตัวเอกของเรื่องแปลงเป็น บันหยีชื่ออะไร เป็นต้นว่า ฮิกายัต บันหยี สะมิรัง HikayatPanji Semerang ฮิกายัต บันหยี กูดา สะมิรัง Hikayat Panji Kuda Semerang ฮิกายัต บันหยี อังเกรนี Hikayat Panji Anggereni ฯลฯ ผู้สนใจในเรื่องอิเหนา ถ้าไปยังชวา หรือมลายูสอบถามหนังสือเรื่องนี้ต้องบอกชื่อหนังสือว่า เรื่องบันหยี จะสอบถามถึงชื่อหนังสือเรื่อง *อิเหนา* เป็นอันไม่ได้ผล *บันยี Panji* (*บันหยี*)เป็นคำชวาโบราณ มีความหมายหลายทาง แต่ตามเรื่อง *อิเหนา* นี้ ถึงคราวอิเหนาแปลงตนเป็นชาวบ่า ได้ออกนามเป็นบันหยี มีชื่อเรียกต่างๆ เช่น คราวออกบ่าหนีไปหาระเด่น จินตะหรา ณ เมืองหมันหยา เปลี่ยนนามเป็น *บันหยี กัดมาหรัง* คราวติดตามระเด่นบุษบาใช้ชื่อว่า *บันหยี ยาหยา* ในบทใช้ว่า *มิสารบันหยี บันหยีสกาหรา* ก็มี เอาความว่าเมื่อปลอมตัวเป็นบันหยีก็ตั้งชื่อเฉพาะขึ้น ว่าเป็นบันหยีชื่ออะไร ดังนั้นจึงต้องเข้าใจว่า คำว่า บันหยี เป็นคำนามแสดงว่านามนั้นๆ เป็นนามที่มีศักดิ์เป็น บันหยี

คำว่า *บันหยี* ในที่นี้ หมายถึงฐานันดรศักดิ์อย่างหนึ่งของชวาสมัยโบราณ เป็นฐานันดรศักดิ์ของเจ้าผู้น้อย หรือเจ้าชั้นรองๆ ที่ได้รับแต่งตั้ง (เจ้ายก) เป็นคำเก่า เป็นคำประกอบนามนักรบผู้กล้าหาญก็มี สมัยนี้ไม่ปรากฏว่าใช้ที่ใด ยังนึกไม่ได้ว่าเทียบกับไทยชั้นใด แต่ตามความใน

เรื่อง หรือตามคติที่ใช้กันมา ถ้าจะเทียบพอเห็นความ น่าจะเทียบได้กับคำว่า "หม่อม"

น่าจะเป็นด้วยความหมายของคำ หมายถึงการเป็นเจ้า หมายถึงผู้เป็นที่เคารพ เมื่อระเด่นอิเหนาปลอมแปลงชื่อ ไม่อยากแสดงให้ผู้อื่นทราบว่าเป็นผู้ใด จึงเลือกเป็นบั่นหยี ไม่อยากแสดงตนเป็นสามัญชน คงเกียรติเป็นเจ้าอยู่ ส่วนระเด่นสียะตรา ก็ดี ระเด่นบุษบาก็ดี เมื่อแสดงองค์เป็นชาวพนาจร ในเรื่องไม่ระบุว่าแปลงเป็นบั่นหยี แต่เมื่อไปรวมอยู่ในกรุง กาหลัง ชาวบ้านชาวเมืองก็ให้เกียรติเรียกว่า บั่นหยี ด้วย

ในบทเมื่อกล่าวถึงบั่นหยี ก็ระบุว่า เป็นหัวหน้ากองโจร เที่ยวรุกรานตีปล้นบ้านเมือง ค่อน ข้างจะ ประพฤติ เป็นผู้ ร้ายก่อกวน ผู้อ่านจึงมักนึกไปว่า คำว่า *บั่นหยี* คือโจร โจรบ่า ความนึกคิดเช่นนี้ เป็นข้อคิดที่ไม่ถูกต้อง ไม่ตรงกับคำและศัพท์ คำว่าโจร หรือโจรบ่า เป็นอีกคำหนึ่งต่างหาก แต่มักอ้างปน ๆ กับเรื่องของบั่นหยี จึงทำให้ผู้อ่านนึกไปเช่นนั้น

สมาคมบาลีปกรณ์

ที่พิมพ์ : พระไตรปิฎกพร้อมด้วยคำแปล
พจนานุกรมบาลีอังกฤษ
พจนานุกรมบาลีวิสามานยนาม
ไวยากรณ์บาลีสำหรับผู้เริ่มศึกษา ฯ ล ฯ
ผู้สนใจติดต่อขอรายชื่อหนังสือได้จาก 30 Dawson Place London, W. 2

publishes : PALI TEXT SOCIETY
Pali Texts and Translations
Pali–English Dictionary
Dictionary of Pali Proper Names
Introduction to Pali (a *Primer and Reader*)
Catalogue post free 30 Dawson Place London, W. 2

o grave–diggers,
o story–tellers, the glory–singers
of the past !
was there ever that golden period?
were your ayuthyas and rome-s, and
what not, ever flooded with the finest
sense of culture?
..... i too've wandened
in the world of ruins in search,
and always did i get lost in mounds
of an impersonal group of gods,
and warriers (they never feel moved),
and in their showy, museum-like houses;
but, nowhere could i find a simple,
ordinary house, where in
dwelt a great grandfather
– mine or yours .....
my mother can't read
– not even a language which's my mothertongue.
there were no schools in her village
just fifty years ago.....
and even today she doesn't know
that she belongs to a culture–a real old culture.....
people still don't munh care
for that extra knowledge
that you all intend to spread.
they would (and do) study to earn a livelihood.
so is with you, isn't it?
it's your profession to dig
graves of somebody's dear ones
and then, to write stories
from the grave of your mind where in

is buried your professional imagination.....
of course, you're doing well.
and it's soothing too–living back
in a golden era that never existed.
(at least i don't know if it did.)
you know, we live in 20th century.
each day of which
is the day of discovery, invention
and creation.
(you can discover and rediscover
a thing that never was. many museums
have yet to regret for many
of the art–treasures which will be proved 'fake',
and then genuine and fake again.....)
and yet, no one talks of today
since today is the day of conflict
and miseries.
people are at war, and so on.....
naturally, you won't like miseries
nor do i .....
but, has anybody told you that you're weaklings?
– a crippled lot of people ?
otherwise you would be busy
transforming that golden dream world into reality
where in every thing is just fine, soft
and pleasant–no weapons, no war, no ruins.....
but if it were so, i would go to dwel
in my ancester's hut to live in tranquility.
but you and your lot,
what would you do without ruins?
– you-the professional ruin-lovers!

Shilesh

M.I.T.
Studies in Comparative Politics
SERIES

A reinvigoration and refinement of the research tradition established a decade ago in the Hoover Institute Studies, this new series is under the general editorship of Harold D. Lasswell, Daniel Lerner, and Ithiel de Sola Pool, with a distinguished Advisory Board.

THE VIET CONG

DOUGLAS PIKE. Datelined Saigon, appearing under the byline of an USIA Foreign Service Officer, this first "definitive" study of the Viet Cong is based on some 200 documents captured in battle, and on interviews with 150 Viet Cong defectors. Much of this primary source material is reproduced and all of it is interpreted against the author's broad knowledge of Vietnam and its people. The book covers the cultural patterns and historic development of the Vietnamese, the organization and internal structure of the NLF, and its origins in the Vietminh.

October 19 6 1/8 × 9 1/4 528 pp. about $7.95

THE PARTY AND THE NATIONAL QUESTION IN CHINA

Edited by *George Moseley.* This is a political document written by a high official of the Chinese Communist Party, translated into English, and there-fore of considerable rarity. What makes the book so important, however, is that it is the only complete analysis of the CCP's theoretical approach to the national minorities question—the fact that 40 million people in Communist China belong to forty small, markedly different nations scattered throughout the country.

October 19 5 3/8 × 8 192 pp. about $7.50

WORLD REVOLUTIONARY ELITES: STUDIES IN COERCIVE IDEOLOGICAL MOVEMENT, *edited by Harold D. Lasswell and Daniel Lerner.* Four classic studies, long difficult to obtain: *The Politburo, The Fascist Elite, The Nazi Elite, Kuomintang and Chinese Communist Elites,* with a new *Theoretical Introduction* and a new *Comparative Analysis.* About 400 pages, *October,* $7.95

THE EMERGING ELITE: A STUDY OF POLITICAL LEADERSHIP IN CEYLON, *by Marshall R. Singer.* The first intensive study of the political leadership of any South Asian country; an evaluation of background and behavioral data on every individual to have held national political office in Ceylon since 1924. Its implications may apply to changes occurring in newly-independent countries in Africa as well as in Asia. 256 pages, *December,* $7.50

CULTURAL FRONTIERS OF THE PEACE CORPS

ROBERT B. TEXTOR, *editor. Fifteen social scientists present in this volume the first critical, professional* assessment of the Corps' programs overseas in a variety of countries and situations. Almost all of the social sciences are represented. Each contributor is an expert on the host country about which he writes—and each has had a chance to observe Peace Corps activities at first hand in that country.

1966 6 1/8 × 9 1/4 416 pp. $6.95

send for complete catalogue

the M.I.T. press

CAMBRIDGE, MASSACHUSETTS 02142

or SUKSIT SIAM 1715 RAMA IV ROAD BANGKOK

ลายพระราชหัตถ์เลขารัชกาลที่ ๖ ที่ยังมิได้เปิดเผยมาก่อน

จมื่นอมรดรุณารักษ์

ท่านอธิการบดี ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด และท่านคณาจารย์ผู้มีเกียรติทั้งหลาย

ในวันนี้ผมขอนำเรื่องลายพระราชหัตถ์เลขาเกี่ยวกับองค์พระปฐมเจดีย์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันเป็นสิริมงคลต่าง ๆ ของพระองค์มาเสนอต่อท่าน คือวันหนึ่งจมื่นเทพดรุณาทรเพื่อนของผมซึ่งเวลานี้ได้สิ้นชีวิตไปแล้ว ได้มาหาผมที่บ้านเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้นำเอาพระราชบันทึกของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จดไว้ให้เจ้าพระยารามราฆพ มีเรื่องที่ผมอ่านดูแล้วน่าสนใจ คือทรงได้แผ่นโลหะกะบี่ธุชครุฑพ่าห์เรื่อง ๑ การแก้ไขวิหารหลวงพระปฐมเจดีย์เรื่อง ๑ ทรงได้พระแสงศรกำลังรามเรื่อง ๑ ผมเห็นว่าเป็นประโยชน์มากจึงได้ถ่ายภาพเอาไว้ บังเอิญคุณมาลี อดิแพทย์ มาหาผม บอกว่าท่านรัฐมนตรีศึกษาธิการ ขอเชิญผมมาร่วมบรรยายที่นี่ จึงทำให้ผมนึกถึงภาพถ่ายเหล่านี้ขึ้นมา เพราะเข้าใจว่ายังมิได้มีพิมพ์เปิดเผย ณ ที่แห่งใด เมื่อผมไปงานศพของเจ้าพระยารามราฆพเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม เร็ว ๆ นี้ ก็ไม่เห็นทายาทของท่านนำบันทึกเหล่านี้มาพิมพ์แจกจ่าย เกรงว่าจะหาต้นฉบับไม่พบ โอกาสนี้ผมจึงขอมอบภาพถ่าย ๖ ภาพ ให้ท่านรัฐมนตรี เพื่อส่งไปเก็บไว้ที่หอพระสมุดแห่งชาติ เอาไว้เป็นอนุสรณ์ของพระองค์ท่านต่อไป ผมจะได้นำบันทึกสำคัญออกมาอ่านตามลำดับ คือ

แผ่นสัมฤทธิ์กะบี่ธุชครุฑพ่าห์

"อนึ่งมีข้อที่ฉันควรจดไว้ก่อนนี้ เนื่องจากอยู่ในเหตุการณ์ในวันที่ ๑๓ แต่ข้ามมาโดย*

* ในที่นี้หมายถึงวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ อันเป็นเวลาที่เสด็จไปบำเพ็ญพระราชกุศล ในพระวิหารหลวงขององค์พระปฐมเจดีย์ หลังจากเวลาที่เสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติผ่านมาเพียง ๗๒ วันเท่านั้น

หลง จึงขอนำมาจดไว้ในที่นี้ คือเมื่อบ่ายวันที่ ๑๓ มกราคม ในเวลาที่พระธรรมโกษาจารย์ถวายอติเรกในพระวิหารหลวงนั้น พระยาสุนทรบุรี (อ้อ กรรณสูต) ได้นำชิ้นสำคัญ ๒ ชิ้น ถวายฉัน ชิ้นที่ว่านี้เป็นรูปคฤห์ลายปรุ เป็นรูปครุฑปราบมารแผ่น ๑ เป็นรูปกะบี่ปราบมารแผ่น ๑ ทำด้วยสัมฤทธิ์ ว่าพระอธิการวัดพระประโทนขุดได้ที่ในลานวัดนั้น ได้ให้เจ้านายพิจารณากันหลายองค์ เห็นด้านหลังมีห่วงใหญ่อยู่ตอนบนห่วง ๑ ห่วงเล็กอยู่ด้านล่าง ๒ ห่วง จึงเห็นพร้อมกันว่า ที่เหมาะที่สุดคือควรติดที่ด้ามธงกะบี่ธุชครุฑพ่าห์ แต่ที่ด้ามธงกะบี่ธุชครุฑพ่าห์ก็มีรูปติดอยู่แล้ว กรมสวัสดิ์จึงทรงแสดงความเห็นขึ้นว่า ควรสร้างธงขนาดย่อมขึ้นสำหรับใช้แห่บนหลังม้า เจ้านายอื่น ๆ ก็เห็นชอบด้วย ต่อมาก็เป็นอันได้สร้างธงกะบี่ธุชครุฑพ่าห์น้อยขึ้น ใช้แผ่นสัมฤทธิ์ที่กล่าวนี้ และซึ่งสมเด็จพระมหาสมณะทรงลงคาถาติดที่ธง และธงน้อยคู่นี้ก็ได้ใช้นำเสด็จในกระบวนต่อมา”

ลายพระราชหัตถ์เลขา เรื่องธงตอนแรกจบลง มีอีกตอนคือ

ธงกะบี่ธุชครุฑพ่าห์เข้าพิธี

“ธงกะบี่ธุชครุฑพ่าห์น้อย ได้เข้าพิธีตรุษในคืนนี้เป็นครั้งแรก แผ่นสัมฤทธิ์ภาพกะบี่ธุชและครุฑพ่าห์ ที่ได้มาจากนครปฐมนั้น ได้จัดการสร้างประกอบธงขึ้นแล้วโดยสมบูรณ์ ธงนั้นเป็นธงสี่เหลี่ยม ยอดหอกตัวธงทำด้วยแพรแดงปักรูปกะบี่ ๑ แพรเหลืองปักรูปครุฑแดง ๑ มีแพนผูกที่ด้ามหอก แผ่นสัมฤทธิ์รูปกะบี่และครุฑนั้นติดโคนแพนเป็นกาบหน้า มีแผ่นสัมฤทธิ์รูปอย่างเดียวกัน ติดเป็นกาบหลังซึ่งวางไว้ สำหรับสมเด็จพระมหาสมณะทรงลงคาถา กับมีกาบข้างประกอบด้วยข้างละอัน ด้ามภายใต้แพนลงมาทำด้วยไม้ขาวอย่างเบา มีด้ายสักผูกที่ด้ามสำหรับคล้องแขนคนเชิญ ธงทั้งสองนี้เบาพอที่คนจะถือขึ้นหลังม้าไปได้ เมื่อเวลาเช้าวันที่ ๒๖ มีนาคม เมื่อจุดเทียนชัยแล้ว ฉันได้รดน้ำสังข์และเจิมธงทั้งสองนั้น และได้ให้ผูกที่เสาคู่หน้าแห่งพระแท่นมณฑล ย้ายเอาธงกะบี่ธุชครุฑพ่าห์ใหญ่ ไปผูกเสาคู่หลัง วันที่ ๓๐ สมเด็จพระมหาสมณะจึงได้ทรงลงคาถาที่กาบหลัง”

นี่ก็เป็นอีกเหตุหนึ่ง ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีความผูกพันกับองค์พระปฐมเจดีย์แห่งนี้

การแก้ไขพระวิหารหลวงพระปฐมเจดีย์

“มีเรื่องที่ควรเล่าเป็นพิเศษอีกเรื่อง ๑ คือเรื่องการแก้ไขพระวิหารหลวง ที่พระปฐมเจดีย์ ในรัชกาลที่ ๕ ฉันได้ออกไปพักอยู่ที่

เมืองนครปฐมบ่อย ๆ จึงได้ใฝ่ใจในองค์พระนั้นมากแต่นั้นมา พระวิหารหลวงตามที่เป็นอยู่เดิมนั้น มีผนังแบ่งสกัดเป็น ๒ ห้อง ห้องนอกใหญ่ มีพระพุทธรูป มารวิชัยเป็นพระประธาน ห้องในย่อม มีสีหะสนะเป็นที่กระทำอาสนะบูชา ฉันได้นึกอยู่นานว่าที่แท้อาสนะบูชาเป็นของสำคัญกว่าบูชาพระพุทธรูป และอย่างไร ๆ ก็ดี การที่เข้าไปบูชาที่ห้องใน รู้สึกว่าเป็นที่พอใจมากกว่า เพราะได้แลเห็นองค์พระเจดีย์ ฉันจึงได้คิดขึ้นว่าควรแก้ไขเสียใหม่ คือรื้อผนังด้านสกัดออกไปทางตะวันออก ให้ห้องนอกคงมีเพียงหน้าต่างเดียว ให้ห้องในกว้าง และผนังด้านตะวันตกเป็นคูหากว้างเพื่อให้แลเห็นองค์พระได้มาก ๆ ครั้นเมื่อฉันได้เห็นองค์พระปาฏิหาริย์แล้ว จึงบังเกิดศรัทธารับปฏิสังขรณ์พระวิหารหลวง ซึ่งเวลานั้นอาจจะชำรุดอยู่บ้าง ตกลงให้แก้ไขตามความคิดของฉัน เมื่อฉันออกไปเมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๓ นั้น ได้ทำการปฏิสังขรณ์ไปมากแล้ว แต่ยังไม่ทันได้ตกแต่งให้เรียบร้อย เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม เมื่อขึ้นไปสวดมนต์ฉลอง จึงได้ปฤกษากับเจ้าหน้าที่ที่ตามเสด็จไปด้วย ก็ได้ช่วยกันคิดการที่จะเขียนที่ผนัง ต่อมาก็ได้เขียนตามความคิดที่ได้กล่าวกันในวันนั้น เทพนมที่ได้เห็นอยู่เดี๋ยวนี้ แต่งตัวแบบเทวดาและมนุษย์ที่ได้ปรากฏอยู่ในศิลาต่าง ๆ ที่ขุดได้ที่ในบริเวณใกล้ๆ พระปฐมเจดีย์ เป็นแบบแต่งตัวอย่างไทยโบราณของเราแท้ ได้ตกลงมอบให้ หลวงเดช นายเวร เป็นแม่กองควบคุมช่างเขียนภาพที่ผนังหอพระในพระที่นั่งสนามจันทร์ก่อน ภาพลองมือจึงปรากฏอยู่ในหอพระที่นั่งพิมานปฐมจนกาลบัดนี้"*

ผมหวังว่า ท่านผู้ใดที่มีความสนใจ "ภาพเทพนม" ตามพระราชดำริของล้นเกล้า ฯ ขอเชิญไปดูได้ ซึ่งผมคิดว่าคงจะมีสภาพที่สมบูรณ์อยู่

ทรงได้พระแสงศรกำลังราม

"ในวันจุดเทียนชัยพิธีตรุษนั้น กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ได้นำพระแสงศรกำลังรามมาให้ศรนี้มีพร้อมทั้งลูกศรและคันธนู ทำด้วยสัมฤทธิ์ ตามประวัติที่กรมหลวงดำรงทรงเล่ามีว่า เดิมพระอธิการรุ่งวัดหนองตานวลห้องที่กิ่งอำเภอ "ตากคลี"

(ท่านคงสงสัยว่าทำไมผมเรียก 'ตากคลี' เพราะเวลานี้เขาเรียกกันว่า "ตาคลี" ในลายพระราชหัตถ์เลขาที่ปรากฏอยู่นั้น ทรงไว้ว่า "ตากคลี" ถึง ๒ แห่ง เป็นการแสดง

* ท่านผู้นี้คือพระยาอนุศาสตร์จิตรกร (จันทร์ จิตรกร)

ชัดว่าไม่ทรงเขียนผิดแน่ แต่ใครจะมาแก้เป็น "ตากลี" ภายหลังนั้น ผมตั้งใจว่าจะพยายามค้นคว้าในโอกาสต่อไป)

"อำเภอพยุหคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ได้คุมคนกับช้าง ไปตัดไม้อยู่ที่ในดงหนองคันไถ ครั้นเมื่อ ณ วันอังคารเดือนญี่ แรม ๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ พระอธิการรุ่งได้ให้นายตีกับเด็กแบนผู้เป็นศิษย์ ไปเที่ยวหาใบตองกล้วยป่ามามวนบุหรี่ นายตีกับเด็กแบนก็ขึ้นไปที่เขาซอนเดื่อ เมื่อถึงไหล่เขามีศิลาสองก้อนอยู่เคียงกัน นายตีแลเห็นหัวนาคโผล่จากใบไม้ ที่ร่วงสะสมอยู่ในซอกศิลา สำคัญว่าเป็นพระพุทธรูป จึงหยิบขึ้นมา เห็นเป็นธนูทั้งคัน เด็กแบนได้คันที่ซอกศิลา ต่อไปจึงได้ลูกศรของทั้งสองสิ่งนี้ ศิษย์ได้นำมาถวายแด่อาจารย์ ในเวลานั้นขุนวิจารณ์พยุหพล ปลัดว่าการกิ่งอำเภอ ตากคลี กำลังเดินทางตรวจราชการในในท้องที่ ได้ข่าวในเรื่องนี้จึงไปขอดู แล้วรายงานไปยังมณฑลนครสวรรค์ พระยาสิริชัย-บุรินทร์* สมุหเทศาภิบาล จึงได้พาพระอธิการรุ่งกับนายตี และเด็กแบน พร้อมด้วยศรเข้ามากรุงเทพฯ เพื่อนำของสำคัญ นั้นถวาย

คันธนูนั้นทำด้วยเหล็ก สายเป็นเหล็ก แต่หัวและหางนาค กับเครื่องแต่งทำด้วยสัมฤทธิ์ หัวนาคหันเข้าหาตัวผู้ยิง ไม่ใช่หันออกอย่างธนูธรรมดา และลวดลายตกแต่งงามๆ ก็อยู่ทางด้านโค้งในทั้งนั้น หางนาคนั้น ในวันแรกที่เอามาให้ ชำรุดอยู่หน่อย ๑ กับปลอกธนูหายไป ๑ ปลอก กรมหลวงดำรงเล่าว่าได้ตรัสถามนายตีแล้วได้ความว่า เมื่อแรกพบธนูยังบริบูรณ์อยู่ แต่เมื่อยกขึ้นนั้น สายผุขาด หางหลุดตกกระทบศิลาหักไปหน่อย ๑ กับปลอกได้หลุดหายไปปลอก ๑ นายตีได้เก็บชิ้นนั้นมอบพระอธิการไว้แล้ว แต่เมื่อข่าวเรื่องได้ของประหลาดเลื่องฦๅ ได้มีคนไปขอดูกันมาก ปลอกกับชิ้นปลายหางจึงได้หายไป ขุนวิจารณ์พยุหพลรับจะไปสืบเสาะหาดูโดยเต็มกำลัง ในวันนั้นออกจะมิได้มีใครหวังว่าจะได้ชิ้นนั้นมา ต่อวันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔ กรมหลวงดำรงจึงได้ทรงนำชิ้นปลายหางนาคนั้นมาให้ และทรงเล่าว่าขุนวิจารณ์พยุหพลไปค้นพบที่ในดงหนองคันไถนั้นเอง ได้จับชิ้นที่ได้มานี้ต่อเข้ากับธนูก็เข้ารอยกันเรียบร้อยดี จึงได้ส่งให้พระยาอนุรักษ์จัดการต่อให้คงรูปเดิม ส่วนลูกศรนั้น แกนเป็น

* สุก โชติกเสถียร ภายหลังเป็น พระยารณชัย-ชาญยุทธ์

* ม.ร.ว. ปุ้ม มาลากุล ณ อยุธยา ภายหลังเป็นเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี

เหล็กหุ้มสัมฤทธิ์ มีขนนก ๓ ใบ ปลายคม เป็นรูปวัชระ ซึ่งออกจะแปลก และยังมิได้เคยเห็นที่ไหนเลย ธนูและลูกศรสำรับนี้ ฉันได้พิจารณาดู พร้อมด้วยกรมหลวงดำรงและสมเด็จเจ้าพ่า กรมหลวงนริศรานุวัดติวงศ์ ไม่เห็นร่องรอยว่าจะมีมือถือ จึงสันนิษฐานกันว่าคงจะไม่ใช่สำหรับเทวรูปถือ คงจะได้ทำขึ้นเป็นเครื่องบูชา หรือทำพิธีอย่างใดอย่าง ๑ เช่นชุบทำน้ำมนต์เป็นต้น ส่วนผีมือนั้นดีมาก และเป็นของโบราณแน่นอน ไม่ต้องสงสัย ฉันจึงได้รดน้ำสังข์และเจิม ให้ชื่อว่า "พระแสงศรกำลังราม" ให้ขึ้นตั้งในพระแท่นมณฑลและสั่งไว้ว่า ให้ใช้ศรชุบในเวลาแข่งน้ำพระราชพิธีศรีสัจจปานะการต่อไป

การที่ได้แผ่นสัมฤทธิ์รูปกะบี่และครุฑและได้พระแสงศรกำลังรามมาอีก ภายในเวลาใกล้กันเช่นนี้ ทำให้ฉันรู้สึกปลื้มใจเป็นอันมาก พากันร้องว่า เป็นบุญญาภินิหาร เป็นของคู่บารมี จึงได้มา สมเด็จพระมหาสมณะทรงเปรียบว่าคล้าย ๆ ได้ช้างเผือก แต่ทรงเห็นว่าดีกว่าช้างเผือกเพราะช้างมีเวลาต้องล้ม ส่วนของสำคัญอย่างนี้จะคงทนอยู่อีกนาน โบราณกษัตริย์ในมัธยมประเทศ ในรัชสมัยขององค์ใด เกิดมีบ่อเงินบ่อทอง หรือพบแก้วมุกดาที่ผั้งทะเล เขายังได้สรรเสริญบุญญาธิการไว้ฉะนั้นฉันจึงควรยินดี ในการที่ได้ของสำคัญอันกล่าวแล้วนั้น และการที่ได้ในปีที่ ๑ แห่งรัชสมัย ยิ่งทำให้เป็นที่น่ายินดียิ่งขึ้นไปอีกส่วน ๑ สำหรับตัวฉันและบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้มีความจงรักภักดี"

การพบเจดีย์ยุทธหัตถี ในรัชกาลของพระองค์ และพบยอดธงเป็นรูปวชิราวุธ ของสมเด็จพระนเรศวร

เนื่องจากมีใบบอกจากเมืองสุพรรณบุรีถึงสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งขณะนั้น ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย แจ้งว่าได้พบเจดีย์ยุทธหัตถี ตำบลดอนทำพระคือเป็นคำเรียกของราษฎรซึ่งหมายเอาว่า "ทำพระเจดีย์ครอบพระศพพระมหากษัตริย์" จึงกราบบังคมทูลให้ทรงทราบ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เมื่อทรงทราบเช่นนั้นก็รับสั่งว่า "จะเสด็จออกไปในแล้งนี้"

เพราะฉะนั้นในปีซ้อมรบเสือป่า พ.ศ. ๒๔๕๖ ซึ่งควรจะทำการผึกซ้อมกันที่ค่ายหลวงสนามจันทร์ บ้านโป่ง โพธาราม เป็นประจำมาทุกปีนั้น เปลี่ยนเป็นการนำกองเสือป่าออกไปในที่แห่งนั้น คือเริ่มรวมพล จากที่พระราชวังสนามจันทร์นี่ เหล่านักรบที่ไปในกระบวนเสด็จคราวนั้น มีกองเสือป่า เสนาหลวงรักษาพระองค์

ทั้งหมด รวมทั้งกองลูกเสือหลวงด้วย นอกจากนั้น ก็มีกองทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ จ.ป.ร. และกองทหารรักษาวังในพระองค์ หนทางที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปนั้น ทางฝ่ายบ้านเมืองต้องรีบทำเป็นการด่วน เพราะมีเวลาเหลือเพียง ๓ – ๔ เดือนเท่านั้นซึ่งจะต้องทำทางเสด็จพระราชดำเนินขึ้นมาใหม่ บางแห่งก็สวมรอยทางเกวียนเดิม เช่นทางตอนแรกจากริมสถานีนครปฐม ไปถึงอำเภอกำแพงแสน รวมทางเสด็จพระราชดำเนิน ทั้งหมด ๓,๒๖๘ เส้น พอเริ่มออกเดินทางก็ทรงเป็นห่วงกองลูกเสือหลวงรับสั่งว่า เด็กนักเรียนจะเดินไม่ทันผู้ใหญ่ พระองค์จึงสู้อุส่าห์เสด็จพระราชดำเนินด้วยพระบาทตามหลังเด็ก ผมเองเป็นเด็กแถวสุดท้ายของกองลูกเสือหลวงที่ในหลวงเสด็จพระราชดำเนินตามมาข้างหลัง ความรู้สึกของผมขณะนั้นไม่มีความสุขเลย เพราะพวกผมลุยฝุ่นในทางเกวียนกันตลบคลุ้งไปหมด เนื่องจากทางตอนแรกนี้ ตัดทับไปกับทางเกวียนเดิมฝุ่นจึงหนามาก เหลียวไปข้างหลังพบว่าพระองค์ทรงพระราชดำเนินอยู่กลางฝุ่น พระเสโทไหลเต็มพระพักตร์ฉลองพระองค์ชุ่มโชกทรงอดทนมากเยี่ยงขัตติยะมานะ การเดินทางนี้พอครบ ๑๐๐ เส้น ก็นั่งพักกันครั้งหนึ่ง พอพักครั้งที่ ๒ เป็นระยะทาง ๒๐๐ เส้น เจ้าพระยารามราฆพซึ่งเดินอยู่ในกลุ่มนั้นด้วย เห็นว่าพอสมควรแล้ว ไม่ควรจะให้เสด็จพระราชดำเนินกลางฝุ่นเช่นนั้นต่อไป จึงกราบบังคมทูลขอให้เสด็จนำไปข้างหน้า แล้วจัดม้าพระที่นั่งให้ทรง การที่ผมนำมาเล่านี้ก็เพื่อให้ท่านผู้ฟังได้รู้ซึ้งในพระราชอัธยาศัยของล้นเกล้าฯ ที่ทรงมีศรัทธาแรงกล้าเป็นอย่างมาก เพื่อที่จะเสด็จไปให้ถึงเจดีย์ยุทธหัตถี อันเป็นสนพระราชหฤทัยเป็นที่สุด ทรงยอมทนต่อความลำบากกรากกรำไม่ว่าจะต้องเสด็จลุยน้ำหรือลุยฝุ่น ก็ไม่ทรงพระวิตก ทั้งมีพระราชหฤทัยนึกถึงเด็กๆ อย่างพวกผม อุส่าห์พระราชทานพระมหากรุณาธิคุณให้เดินไปข้างหน้า สิ่งเหล่านี้แหละ ที่ทำให้พวกผมทุกคนลืมพระองค์ท่านไม่ลง

ความรู้สึกของผมอีกอย่างหนึ่ง คือภาพประทับใจที่ทำให้ผมนึกถึงบรรยากาศของการเดินทัพในสมัยโบราณ นั่นคือบังเอิญเสือกองราบหลวง รักษาพระองค์และกองทหารรักษาวัง ที่ไปในกระบวนสรวมหมวกทรงประพาศ คือหมวกที่พระตำรวจหลวงเดินนำเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปัจจุบันนี้ ดูๆ แล้วคล้ายนักรบในสมัยโบราณของไทยไม่มีผิด แต่ส่วนกองทหารมหาดเล็ก จ.ป.ร. แต่งกาย

แบบของใหม่ คือใส่หมวกทรงหม้อตาล อย่างทหารทั่วไป แต่ต้องห้อยผ้ากันแดดเผาต้นคอเข้าไปด้วย เพราะเมืองเราแดดจัดมาก จำเป็นต้องมีไว้สำหรับกองทหารในเวลาเดินทัพ จึงทำให้เกิดความคิดว่าคนโบราณท่านช่างออกแบบหมวก ทรงประพาศให้ทหารใช้ในเวลาออกรบ จึงมีชายห้อยข้างหลังไว้อย่างงดงาม ทั้งเกิดประโยชน์พร้อมไปในตัว ยิ่งทำให้นึกถึงสภาพกองทัพโบราณ ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งล้นเกล้าฯ อาจมีพระราชเจตนาให้เกิดบรรยากาศเช่นนั้นก็เป็นได้

ได้เดินทางเช่นนี้อยู่ ๘ วัน จนถึงวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ก็มาถึงเจดีย์ยุทธหัตถี พอดีกับพระยาสุนทรบุรี (อี๊ กรรณสูต) ขณะนั้นยังเป็นพระทวีประชาชนได้นำยอดธงเป็นรูป "วชิราวุธ" ซึ่งเก็บได้จากการแผ้วถางบริเวณ เพื่อรับเสด็จ ได้ตกผั่งดินอยู่ห่างจากองค์เจดีย์ประมาณ ๒ เส้น มีรอยถูกกระสุนปืน เข้าใจว่า เป็นยอดธงนำพระคชาธารของสมเด็จพระนเรศวร ขึ้นทูนเกล้าฯ ถวายพระองค์ ทรงพอพระราชหฤทัยเป็นอย่างมาก เพราะเป็นสัญญลักขณ์ที่บังเอิญมาพ้องกับพระบรมนามาภิธัย

วันต่อมาได้มีการเดินประทักษิณาวัตร์เวียนพระเจดีย์ ๓ รอบ และโห่ร้องถวายชัย บังเอิญการโห่นั้นร้องรับไม่พร้อมกันด้วยพระปฏิภาณอันฉับไว จึงมีรับสั่งว่า "ในวันอันเป็นอุดมฤกษ์ที่เรามีโอกาสมาสู่สถานศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นเกียรติประวัตินี้ เราจึงขอถือโอกาศว่า วาระนี้เสมือนเราทั้งหลายได้มาชุมนุมกันเผ้า เฉพาะพระพักตร์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ผู้ทรงนำชัยชนะมาสู่ชาติไทยในอดีต ฉะนั้นเราจึงขอนำคำว่า "มีชัย" มาใช้เป็นปฐมฤกษ์ จึงขอให้ท่านทั้งหลายจงเปล่งเสียง "ชัยโย" เป็นการถวายราชสดุดีจงพร้อมเพรียงกัน พอสิ้นพระกระแสรับสั่งก็ทรงเปล่งพระสุรเสียงขึ้นมาว่า "ชัย" ทันใดนั้นก็มีเสียง "โย" ออกมาพร้อมกัน ๓ ครั้ง โดยมิได้เคยซักซ้อมไว้ล่วงหน้าเลย คำว่า "ชัยโย" จึงถูกนำมาใช้เป็นคำอวยพรของไทยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

การย้ายเมืองหลวง

ในการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดพระราชวังสนามจันทร์นั้น ไม่เฉพาะแต่เรื่องที่เกี่ยวกับองค์พระปฐมเจดีย์อย่างเดียว ยังมีอีกเรื่องหนึ่งที่ผมได้พังพระกระแสรับสั่งว่า ถ้าประเทศไทยถูกอริราชศัตรู เข้าโจมตีพระมหานคร ถ้าจะขืนตั้งเมืองหลวงอยู่ที่

กรุงเทพฯ ก็นับว่าตั้งอยู่ในชัยภูมิที่ไม่เหมาะ ท่านทั้งหลายคงไม่เคยนึกมาก่อนว่า ผมจะเอาเรื่องนี้มาเล่าให้ท่านฟัง และคงพิศวงว่าพระองค์ทรงคิดประการใด นั่นคือ ทรงคิดว่าจะมาตั้งที่เมืองนครปฐมนี่เอง ทำไมจึงทรงพระราชดำริเช่นนั้น เวลานั้นผมก็ยังไม่เข้าใจ แต่เดี๋ยวนี้มาคิดได้ว่า ทรงมีเหตุผลอยู่หลายอย่าง

เพื่อให้เข้าใจซึ้ง ถึงน้ำพระราชหฤทัยของพระองค์ ผมจึงขอย้อนกล่าวถึงเรื่องราวในอดีต ในขณะที่องค์ล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖ เสด็จขึ้นครองราชสมบัตินั้น เป็นเวลาที่เมืองไทย ตกอยู่ในระยะคับขัน เพราะภัยแห่งประเทศมหาอำนาจ กำลังแข่งขันกันล่าเมืองขึ้น ประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง ต้องเป็นเมืองขึ้นไปหมดแล้ว ประเทศไทยก็ถูกแบ่งแยกไปแล้วหลายครั้ง ครั้งสุดท้ายเมื่อ ร.ศ. ๑๑๒ ฝรั่งเศสนำเรือรบบุกรุกเข้ามาที่ปากน้ำเจ้าพระยา ไทยเราห้ามก็ไม่ฟัง จนต้องใช้ปืนยิง แต่แล้วด้วยความเป็นมหาอำนาจ ไทยเราต้องยามให้ยึดดินแดนบางส่วน คือ ที่จังหวัดจันทบุรี และตราดเป็นการชดใช้ ทั้งยังต้องเสียค่าปรับเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างอันนี้ ต้องทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนำมาขบคิดไม่เว้นวัน จนโอกาสของพระองค์ มาถึงในวาระที่ขึ้นครองราชสมบัติ ความรับผิดชอบในการเป็นพระประมุขของชาติ จะสลัดทิ้งไปไม่ได้ พระองค์ทรงหาทางแก้โดยทรงเริ่มแข็งข้อขึ้นทันที การแข็งข้อนี้ควรจะนับเนื่องว่าเป็นพระวีรกรรมอย่างสูง ที่ทรงมีต่อประเทศไทย ทรงปลุกคนไทยให้ตื่นขึ้นทั้งชาติ ให้คนไทยรู้จักการรักชาติ สละชีพเพื่อชาติ และตั้งกองอาสาสมัครขึ้นเรียกว่า "กองเสือป่า" โดยรวบรวมคนไทยไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ กรมไหน กองไหน หรือจะเป็นพ่อค้าคหบดี ไม่ว่าจะหนุ่มหรือจะแก่ มาร่วมมือกันทำหน้าที่นักรบเพื่อป้องกันชาติ แล้วยังขยายออกไปถึงเด็กไทยทั่วพระราชอาณาจักร ตั้งเป็นกองลูกเสือตามโรงเรียนทุกแห่ง เมื่อเป็นเช่นนี้ ท่านทั้งหลายลองคิดดูเถิดว่า มันเป็นการท้าทายศัตรูที่กำลังจ้องมองดูเราอยู่ทุกขณะและเขม่นเมืองไทยมากขึ้นทุกที เพราะฉะนั้น พระองค์จะต้องเพ่งเล็งถึงว่าสงครามอาจจะมีขึ้นมิวันใดก็วันหนึ่ง เหตุนี้จึงต้องทรงคิดถึงเรื่องการย้ายเมืองหลวงที่จะต้องมีการเตรียมตัวไว้ล่วงหน้า จำเป็นต้องวางแผนเมื่อมีเหตุเกิดขึ้น

เมื่อพูดมาถึงแค่นี้ บางท่านก็อาจสงสัยว่า การย้ายเมืองหลวงมาที่นครปฐมจะมีประโยชน์อะไร ประโยชน์ต้องมีแน่ เพราะ

พระองค์ทรงวางแผนในการรบอย่างเดียวกับการรบในเวียดนามสมัยนี้ โดยใช้ยุทธศาสตร์จากภูมิประเทศ ใช้การจู่โจมแบบกองโจร แต่ขององค์ลันเกล้า ๆ ใช้คำว่า "รบแบบเสือป่าแมวมอง" อันเป็นยุทธวิธีของไทยมาก่อน การรบของแบบเสือป่านี้เป็นการได้เปรียบข้าศึก แม้จะมีกำลังเหนือกว่า ถ้าได้อาศัยความชัดเจนในภูมิประเทศ แล้วใช้เวลากลางคืนและแนวป่าเป็นที่กำบังย่อมมีชัยชนะเสมอ เพราะฉะนั้นพระองค์จึงพาเสือป่ามาที่สนามจันทร์นี่ เริ่มซ้อมรบที่นี่ โดยตั้งค่ายหลวงรายรอบทั่วไปหมด มีเหล่าต่างๆ คือ ราบหลวง พรานหลวง ม้าหลวง ปืนใหญ่หลวง กองช่างและกองเดินข่าวพร้อมทั้งกองลูกเสือหลวง ค่ำลงก็จ่ายคำสมมุติให้ซ้อมรบ ระหว่างกองร้อย กองพัน ระหว่างกรม โดยใช้ยุทธวิธียุทธรบกลางคืนทุกครั้งไป เพื่อให้เกิดความชำนาญ กลางวันให้นอนพัก ต่อไปก็เคลื่อนพลไปค่ายหลวงบ้านโป่ง โพธาราม ฯลฯ วัตถุประสงค์ เพื่อให้ชำนาญภูมิประเทศกว้างขวางออกไป ความเอาใจใส่สั่งสอนการรบกลางคืนนี้ จะเสด็จออกไปสังเกตวิธีการด้วยพระองค์เองทุกคืนจนรุ่งเช้า แม้คืนไหน อากาศจะหนาวเหน็บสักเพียงไร พอเป่าแตรเลิกรบผมจะเห็นพระองค์ท่านโผล่ออกจากแนวป่าทุกครั้ง แล้วสั่งสอนตักเตือน และให้แก้ไขให้ดีขึ้นทุกคราว พระมหากรุณาธิคุณยากที่จะลืมเสียได้ การตัดสินพระราชหฤทัยในเรื่องปลุกใจคนทั้งชาติให้สู้ตายนี้ ได้ผลแท้จริง ที่พิสูจน์ได้ว่านับตั้งแต่พระองค์เสวยราชย์ผ่านไปไม่น้อยกว่า ๑๕ ปี เราไม่เคยมีมหาอำนาจชาติใด มาทำการเชือดเฉือนแผ่นดินไทยอย่างแต่ก่อนนี้

เนื่องจากพระองค์คิดจะตั้งมั่น อยู่ที่นครปฐมนี่ จึงไม่อยากเบิดเมืองทางฝั่งธนบุรีให้เต็มไปด้วยถนนหนทาง เพราะใกล้กับนครปฐม ต้องการรักษาธรรมชาติไว้เป็นเครื่องขัดขวางข้าศึก จึงไม่ทรงยอมให้สร้างสะพานพุทธยอดฟ้า ในรัชสมัยของพระองค์ทั้งยังทรงรับสั่งด้วยว่า ถ้าเราเบิดเมืองให้โอ่อ่าขึ้นเท่าไร ก็เท่ากับเร่งให้ศัตรูอยากได้เมืองของเรา มากขึ้นเท่านั้น ถ้าเขาต้องการเมื่อใด ก็คงมีแต่ซากและแผ่นดินเปล่า ๆ แต่หาได้คนไทยผู้รักชาติไปไม่ คือยอมตายกันทั้งชาติ นี่เป็นเรื่องจริงในเวลานั้น จนถึงกับเคยรับสั่งต่อหน้าเสือป่าที่ค่ายหลวงบ้านโป่งว่า "ถ้าวันใด

เราต้องแพ้ข้าศึก เราต้องเป็นเชลยวันใด วันนั้นอย่าได้เห็นเราอีกเลย" คำนี้ผมจับใจอย่างไม่รู้ลืม

ตามที่ผมได้นำเรื่องราวของล้นเกล้า ฯ รัชกาลที่ ๖ มาเล่าให้ท่านทั้งหลายฟังนี้ เป็นการแสดงให้เห็นประจักษ์ในความสัมพันธ์ ที่ทรงมีต่อพระราชวังสนามจันทร์แห่งนี้มากกว่าแห่งใดๆ เพราะฉะนั้นการที่ท่านอธิการบดี มาเริ่มขยายมหาวิทยาลัยศิลปากรออกมา ณ สถานที่อันเป็นประวัติศาสตร์นี้ จึงนับว่าเป็นการเหมาะสมด้วยประการทั้งปวง ผมขอสนับสนุนเป็นอย่างมาก ในที่สุดนี้บังเอิญเป็นวันขึ้นปีใหม่ พ.ศ. ๒๕๑๑ เพิ่งผ่านมา ผมจึงขออวยพรให้ท่านทั้งหลายที่มาร่วมชุมนุมกันอยู่ ณ ที่นี้ จงมีความสุขสวัสดิ์พิพัฒน์มงคลโดยทั่วกัน

องค์การค้าของคุรุสภา

เนื่องในงานฉลองวันพระราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ครบรอบ ๒๐๐ ปี องค์การค้า ฯ ได้อัญเชิญพระราชนิพนธ์บางเรื่องมาจัดพิมพ์ในหนังสือชุดภาษาไทยของคุรุสภา ซึ่งจำหน่ายในราคาปกอ่อนเล่มละ ๑๐ บาท ปกแข็งเล่มละ ๑๔ บาท และจัดพิมพ์ชนิดปกแข็งพิเศษ เช่น

๑. พระราชนิพนธ์เรื่องไชยเชษฐ์ ไกรทอง มณีพิชัย ๒. พระราชนิพนธ์ เรื่องดาวี และสังข์ศิลปชัย
๓. บทละครเรื่องอิเหนา ๔. บทละครเรื่องรามเกียรติ์
๕. บทพระราชนิพนธ์เรื่องสังข์ทอง พิมพ์ปกแข็งพิเศษเล่มละ ๒๐ บาท ๖. ประชุมกาพย์เห่เรือ
๗. เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับพิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์อย่างดี ปกแข็งเดินทอง เล่มละ ๗๐ บาท

นอกจากนี้ องค์การค้า ฯ ภูมิใจเสนอหนังสือดีที่น่าสนใจ **รวมปาฐกถาอนุสรณ์อยุธยา ๒๐๐ ปี** ซึ่งเป็นหนังสือที่ประกอบด้วยสาระ เรื่องราวเกี่ยวกับสมัยอยุธยาไว้หลายด้าน อาทิเช่น การแพทย์ กฎหมาย วรรณกรรม สถาปัตยกรรม การปกครอง การติดต่อต่างประเทศ ฯ ล ฯ

สนใจติดต่อได้ที่ **ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์** อาคาร ๕ ราชดำเนิน พระนคร โทร. ๘๑๖๕๔๓, ๘๑๕๐๔๔,๘๑๖๕๕๓

ธนาคารทหารไทย จำกัด

อาคาร ๒ ถนนราชดำเนินกลาง พระนคร
โทร. ๒๔๖๗๕–๖–๗, ๒๒๔๐๖ และ ๒๒๗๔๐

ประกอบธุรกิจธนาคารพาณิชย์ทุกประเภท
มีตัวแทนต่างประเทศตามเมืองสำคัญ ๆ ทั่วโลก
บริการสะดวกรวดเร็ว ซื่อสัตย์ และเป็นกันเอง
ยินดีรับใช้นักธุรกิจ พ่อค้า และประชาชนโดยทั่วไป

สุขุม นวพันธ์ กรรมการผู้จัดการ

ภาษาไทยเป็นภาษาที่ทันกาลหรือไม่

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ

ข้าพเจ้าได้รับคำชักชวน ให้เขียนเรื่องลงนิตยสารนี้ (ในฉบับที่ว่าด้วย ภาษาและหนังสือ) เกี่ยวเนื่องกับการประชุมที่กรุงกัวลาลุมปูร์ ซึ่งได้มีในเดือนกันยายนต่อกับตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ การประชุมนี้ผู้จัดคือ สมาคมศึกษาค้นคว้าเรื่องวัฒนธรรมตะวันออก แห่งประเทศมาเลเซีย (Malaysian Society of Orientalists) การประชุมที่กล่าวถึงนี้ เป็นการประชุมระหว่างชาติครั้งแรกของสมาคม เรื่องที่ประชุมในคราวนี้คือ "การปรับปรุงภาษาในอาเซียให้ทันกาล" ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Modernization of Languages in Asia ข้าพเจ้าได้ตริกตรองอยู่นาน ว่าจะเขียนเรื่องการประชุมนี้ไปในทางใด ถ้าจะเขียนให้หนักไปในทางของภาษาศาสตร์ ซึ่งเป็นวิทยาศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์แขนงที่ว่าด้วยภาษา ท่านที่ไม่ใช่นักภาษาศาสตร์ก็คงจะรู้สึกเบื่อหน่าย เพราะวิชานี้ล้วนไปด้วยเทคนิคต่าง ๆ ซึ่งผู้ที่ไม่ได้ศึกษามาโดยเฉพาะ นอกจากจะไม่เข้าใจแล้ว ยังมักจะเห็นเป็นสิ่งประหลาดพิสดาร ไม่เป็นเรื่องเป็นราว หรือที่พูดกันอย่างไทย ๆ ง่าย ๆ ก็ว่า "บ้า" แต่ครั้นจะเขียนเกี่ยวกับเรื่องของภาษา โดยไม่เกี่ยวโยงหรือใช้เทคนิคของภาษาศาสตร์เลย นักภาษาศาสตร์ก็จะกระวนกระวาย เพราะแม้ในที่ประชุม นักภาษาศาสตร์ ก็แสดงความวิตกกังวลอย่างยิ่ง ว่าการศึกษาเรื่องภาษา จะเป็นไปอย่างเก่า ก่อนที่จะมีเทคนิคของภาษาศาสตร์เกิดขึ้น ซึ่งได้ทำให้เกิดความเข้าใจไขว้เขวกันมามาก และทำให้เกิดการสอนภาษาอย่างผิดพลาด ทำให้ภาษาเป็นสิ่งที่เรียนยาก เรียนได้อยู่ในวงจำกัด และแก้ไขให้เข้าใจถูกก็ยากยิ่ง

ที่จริงก็น่าเห็นใจนักภาษา ที่วิตกกังวล เพราะวิชาการในเรื่องอื่น ๆ ได้ก้าวหน้าไปมากมาย เช่น วิชาฟิสิกส์ ซึ่งว่าด้วยการค้นคว้าถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ได้ก้าวหน้าไปจนถึงขนาด ทำระเบิดปรมาณูกันได้แล้ว วิชาแพทย์ก็ไปกันจนถึงผ่าตัดเอาหัวใจคนหนึ่งไปใส่อีกคนหนึ่งได้ แต่ในเรื่องภาษา ซึ่งเป็นเครื่องมือเครื่องใช้เฉพาะของมนุษย์นี่สิ ยังโอ้เอ้ล้าหลัง ผู้ที่สนใจทางภาษาเปรียบได้กับแพทย์ เมื่อต้นคริสตศตวรรษที่ ๑๙ บางคนก็เชื่อตามการค้นคว้าใหม่ของวิทยาศาสตร์ บางคนก็ยังยังเชื่อตามที่ตำราเก่า ๆ ว่าไว้ การรักษาคนไข้ตามแบบเก่าและแบบใหม่ยังประสานกันไม่ได้ แต่นี่กลางศตวรรษที่ ๒๐ แล้ว ผู้ที่สนใจทางภาษาก็ยังว่าอะไรกันไปคนละทิศละทางอยู่

ข้าพเจ้าได้ตรึกตรองแล้วได้ตัดสินใจในที่สุดว่า ในเมื่อภาษาเป็นสิ่งที่สนใจยังไม่สอดประสานกันในหลักการ และกลวิธีดังกล่าวแล้ว จะกล่าวเน้นไปในทางใดย่อมไม่ได้ จำเป็นกล่าวในด้านโน้นบ้างด้านนี้บ้าง แต่โดยเหตุที่ภาษาศาสตร์นั้นยังมีคนเข้าใจถึงหลักและกลวิธีน้อยกว่า ก็จะต้องกล่าวน้อยกว่า จำเป็นกล่าวในด้านอื่นเสียก่อน และใคร่จะกล่าวเป็นกลาง ๆ ไปก่อน

ด้วยเหตุที่ผู้อ่านบทความนี้ อาจเป็นผู้ที่เพิ่งจะเริ่มสนใจทางภาษา และอาจไม่เข้าใจว่า ภาษาศาสตร์กับไม่ศาสตร์ นั้นต่างกันอย่างไร จึงใคร่จะอธิบายเสียเล็กน้อยก่อน

ผู้ที่สนใจทางภาษานั้น อาจแบ่งออกได้เป็นพวก ๆ ดังต่อไปนี้

พวกที่หนึ่ง เป็นผู้ใช้ภาษา มีอาชีพในทางนี้ เช่น นักเขียน นักพูด ครู นักประชาสัมพันธ์ นักขายของ ทนายความ ผู้พิพากษา ยังมีอื่น ๆ อีกมาก พวกนี้เพ่งเล็งที่การใช้ถ้อยคำ ความหมายหนักเบาของคำแต่ละคำ ความกำกวมหรือแจ่มชัด ประโยคยาวหรือสั้นดีกว่ากัน เป็นต้น

พวกที่สอง เป็นครูที่สอนภาษาไทยในโรงเรียน สนใจกับวิธีการสอนภาษา จะสอนอย่างไรนักเรียนจึงจะใช้ภาษาได้ จึงเอาใจใส่ไปถึงไวยากรณ์ เช่น แบบสร้างของประโยค กฎเกณฑ์ที่จะผูกประโยค ความแตกต่างกันระหว่างคำ ต่างชนิด ต่างจำพวก เช่น คำไหนเป็นคำนามคำไหนเป็นกริยา ประโยคใดมีประธาน หรืออะไรเป็นกรรม ฯลฯ พวกที่สองนี้นอกจากครูที่ต้องทำการสอน ในโรงเรียนแล้ว ก็รวมไปถึงพวกที่มีหน้าที่เกี่ยวกับ งานครู คือ พวกที่ต้องทำตามหลักสูตร พวกที่ฝึกหัดครู แนะนำครูในเรื่องการสอน

พวกที่สาม เป็นพวกที่สนใจการศึกษาเกี่ยวกับภาษาโดยทั่ว ๆ ไป บางท่านสนใจกับคำ บางท่านสนใจกับแบบสร้างของประโยคและแบบสร้างอื่น ๆ เช่น มีพวกที่ตั้งปัญหาว่า *เป็น* และ *คือ* ต่างกันอย่างไร จะใช้ในโอกาสไหน และมีที่สนใจไปในทางจิตวิทยา เช่น พวกที่ใคร่ทราบว่า ถ้ากล่าวคำชนิดนั้น ผู้ฟังจะมีปฏิกิริยาอย่างไร อาจเรียกได้ว่า สนใจไปในทางประเพณีก็ได้ อาจแยกออกเป็นพวกย่อย ๆ อีกหลายจำพวก ในประเทศไทยไม่ค่อยได้พบผู้สนใจทางเสียงโดยเฉพาะแต่ก็มีบ้าง คือพวกที่เคยผ่านภาษาถิ่นมา

พวกที่สี่ สนใจในทางค้นคว้าที่มาของคำในภาษา ว่าในสมัยหนึ่งใช้อย่างไร ราชาศัพท์หรือที่มาของคำเป็นอย่างไร วิวัฒนาการในเรื่องความหมายอย่างไร กำลังเปลี่ยนแปลงหรือไม่ พวกนี้มีชื่อเรียกกันว่า นักนิรุกติศาสตร์ก็มี และบางคนใช้ระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ในการค้นคว้า บางพวกไม่ใช้

ถ้าพยายามต่อไป อาจแบ่งแยกพวกที่สนใจทางภาษาออกเป็นหลายกลุ่ม ได้อีก แต่ในที่นี้ เห็นว่าพอแล้ว เพราะที่แยกแยะนั้น ก็เพื่อให้เห็นว่าที่เข้าใจกันว่าเป็นนักภาษานั้น อาจมีความสนใจในด้านที่ไม่ตรงกัน

ส่วนพวกนักภาษาศาสตร์ ซึ่งเทียบกับภาษาอังกฤษว่าเป็น linguist หรือเรียนวิชาที่ฝรั่งเรียกว่า linguistics นั้น เป็นพวกที่สนใจกับระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ก่อนอื่น เมื่อเข้าใจหลักใหญ่ว่า กลวิธีทางวิทยาศาสตร์ในการศึกษาเรื่องภาษา คืออะไรแล้ว ก็เลือกภาษาที่จะค้นคว้า และด้านของภาษาที่จะค้นคว้า เพราะเรื่องการค้นคว้าหรือวิจัยนั้นเป็นงานกินเวลา คนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ย่อมจะค้นคว้าทุกด้านหรือหลายด้านไม่ได้ คนหนึ่งอาจค้นคว้าเฉพาะด้านเดียว ของภาษาหนึ่ง ๆ เท่านั้น เช่น ผู้สนใจทางภาษาไทย ก็ค้นคว้าเฉพาะเรื่องเสียง อาทิ มีสระกี่เสียง พยัญชนะกี่เสียง วรรณยุกต์กี่เสียง อีกคนหนึ่ง ค้นคว้าเกี่ยวกับเสียงของภาษาถิ่นต่าง ๆ เทียบกัน อีกคนหนึ่งค้นคว้าในเรื่องแบบสร้างของประโยค ได้กันคนละด้าน ๆ เท่านั้นเอง เท่าที่ทราบ ในขณะนี้ นักภาษาศาสตร์ ยังไม่ได้ค้นคว้าเรื่องเสียงในภาษาไทยครบถ้วน ที่เป็นเช่นนี้เพราะคนไทยที่ทำการค้นคว้า มักจะมีโอกาสค้นคว้าเมื่อเรียนอยู่ต่างประเทศ ต้องทำการค้นคว้าเพื่อทำปริญญา ครั้นกลับมาเมืองไทยแล้วก็ไม่มีโอกาสค้นคว้าอีกต่อไป ฝ่ายคนชาติอื่น มีคนสนใจในภาษาไทยจำนวนน้อย ซึ่งจะมาเกี่ยวโยงกับการประชุม ที่กรุง

กัวลาลุมปูร์ต่อไป (สะกดตามเสียงที่ชาวเมืองเรียก)

การประชุม ที่กรุงกัวลาลุมปูร์คราวนี้ จะกล่าวว่า ตั้งใจจะตัดพ้อต่อว่านักภาษาศาสตร์ก็เกือบจะได้ นายกสมาคมที่จัดการประชุมได้เขียนหนังสือเล่มเล็ก ๆ ขึ้นเล่มหนึ่ง กล่าวถึงนักภาษาศาสตร์ของตะวันตกว่า ไม่สามารถจะช่วยเหลือคนในอาเซียที่กำลังตั้งหน้าตั้งตาจะพัฒนาภาษาของตนให้ทันใช้ นักภาษาศาสตร์ของตะวันตกสนใจกับภาษาของชนกลุ่มน้อย เช่น ภาษาของคนบ่าในอาฟริกา หรืออินเดียนแดงในอเมริกามากกว่า ภาษาของอาเซียนั้น บางภาษาก็ยังไม่มีหลักไวยากรณ์ จะอาศัยอะไรสอนนักเรียนก็ไม่ได้ และแม้แต่มาตรฐานว่าอะไรถูกอะไรผิด ก็อาศัยใครช่วยค้นคว้าไม่ได้ และจะมัวรอนักภาษาศาสตร์นั้นไม่ได้ ในเมื่อต้องใช้ภาษา ต้องสอนในโรงเรียน ก็จำเป็นตั้งหลักเกณฑ์ขึ้นเพื่อสอน ซึ่งก็แปลว่า เชื่อถืออะไรไม่ได้ และมีความบิ่นบ่วนอยู่เป็นปรกติ

การประชุมคราวนี้ นายกสมาคมนักศึกษาเรื่องตะวันออกแห่งมาเลเซียหวังว่า คนในอาเซียจะมาช่วยกันขบคิดปัญหาที่กล่าวมานั้น และได้พยายามวิ่งเต้นหาเงินจำนวนหนึ่ง มาจัดการประชุมขึ้นได้ ท่านตนกูอับดุลราห์มัน รับเป็นผู้อุปถัมภ์การประชุมเริ่มเมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน บีดการประชุมในวันที่ ๑ ตุลาคม แต่เอาจริงเอาจังกันมาก มีการประชุมกันไปจนถึง ๒๒.๐๐ นาฬิกาก็มี และนอกที่ประชุม ก็ถกเถียงกันตลอดเวลา เกือบไม่เว้นเลยแม้ระหว่างได้รับเชิญไปงานเลี้ยงที่ไหน ม็อใด ผู้ที่ไปร่วมประชุมส่วนใหญ่ ก็คือ คนในมาเลเซียนั้นเอง ชาติอื่น ๆ ก็มีคนละคนสองคน จากอินโดเนเซียมากกว่าชาติอื่น มีมา ๕ คน แต่ในการประชุมนี้ ใครเป็นผู้แทนมาจากประเทศไหน ไม่ค่อยมีความสำคัญ เพราะอาจารย์ทางภาษาที่เป็นคนชาติหนึ่งเป็นนักศึกษาอีกภาษาหนึ่งก็มี ผู้เชี่ยวชาญทางภาษาสันสกฤต เป็นคนหนุ่มชาติอังกฤษ คนที่มาจากอินเดีย เป็นผู้สนใจทางสังคมวิทยาและปรัชญา มีคนหนึ่งเป็นคนชาติฮอลันดา แต่เกิดในอินโดนีเซีย รู้ภาษาหลายภาษา จึงสนใจไปในทางเปรียบเทียบภาษา ในด้านที่เกี่ยวโยงกับวัฒนธรรมมากกว่าด้านอื่น เรื่องที่กินเวลาของที่ประชุมมาก ก็คือเรื่องเทคนิคต่าง ๆ

แท้ที่จริงแล้ว การที่จะเล่าเรื่องการประชุมอันหนึ่งอันใดให้ได้ความรู้ ทางดีที่สุด ก็ย่อเอกสารที่แจกในการประชุมนั้นให้อ่าน แต่ในการประชุมคราวนี้ คณะผู้จัดไม่ค่อยมีกำลังทางการเงิน จึงหา

เจ้าหน้าที่จัดเอกสาร อย่างที่จะพบในการประชุมของสหประชาชาติ หรือสมาคมใหญ่ ๆ ที่ท่านบางคนอาจเคยไปร่วมไม่ได้ เอกสารที่แจกในการประชุม จึงมีการพิมพ์ผิดพลาดมาก นอกจากความขาดแคลนในด้านการเงินแล้ว ผู้ที่เขียนเอกสารส่งไปนั้นเป็นคนขาดแคลนทางเวลา มักจะรีบเขียนส่งกันไป แล้วก็ไปขอแก้ไข บ้างก็เพิ่มเติม จึงเป็นที่ลำบากใจแก่เจ้าหน้าที่เอกสาร ซึ่งทำหน้าที่เลขานุการของสมาคม และของการประชุมอีกด้วย จึงได้ตกลงกันว่า ผู้เขียนเอกสารแต่ละคนนั้นจะรับเอาเอกสารของตน ไปปรับปรุงเสียจนเป็นที่พอใจ แล้วให้ส่งมายังเลขานุการ แล้วทางสมาคม จะหาเงินพิมพ์ออกโฆษณา สำหรับบทความนี้ จะเล่าถึงเอกสารบางฉบับเท่าที่เวลาจะอำนวย และที่เจ้าของได้อนุญาตให้อ้างถึง ควรกล่าวเสียด้วยว่า จนบัดนี้ยังไม่ได้รับเอกสารที่ปรับปรุงแล้ว มีแต่ที่แจกในการประชุม และที่มีข้อผิดพลาดบ้างดังกล่าวแล้ว

เอกสาร เช่นเดียวกับคนที่ไปประชุม ดูเหมือนจะแบ่งออกได้เป็น ๓ จำพวก พวกที่หนึ่ง เป็นของนักภาษาศาสตร์ เอกสารแสดงถึงการค้นคว้า และเทคนิคใหม่ ๆ อีกพวกหนึ่งเล่าถึงปัญหาในการใช้ภาษาในประเทศของตนแต่ละแห่ง ๆ เป็นภาษาราชการหรือภาษาของชาติ และวิธีการที่ได้แก้ไขปัญหานั้น ๆ ให้ลุล่วงไปอย่างไร และยังมีปัญหาอะไรอีกบ้าง อีกพวกหนึ่งขอรวมเป็นพวกใหญ่ เพื่อความสะดวกว่า พวกที่สนใจภาษาหลายด้าน

ท่านที่ไม่เคยทราบมาเลย เรื่องปัญหาทางภาษาของประเทศต่าง ๆ ในอาเซียอาจสงสัยว่าปัญหานั้นคืออะไร จึงใคร่จะขอกล่าวบ้างเล็กน้อย ท่านที่ทราบแล้วก็คงอืดอัดใจบ้าง แต่ท่านก็อาจอ่านข้ามไปได้

ประเทศในอาเซียของเรานี้ ก็เป็นที่ทราบกันแล้วว่า ตกเป็นเมืองขึ้นของชนชาวยุโรปมาเป็นเวลาชั่วสองอายุคน เป็นอย่างน้อย โดยมากยาวกว่านั้น และโดยมากมักเปลี่ยนชาติที่เข้าครอง เช่น อินโดเนเซีย เคยอยู่ในอาณัติของอังกฤษแล้วเปลี่ยนเป็นของฮอลันดา ฟิลิปปินส์เคยตกอยู่ในอำนาจของสเปน แล้วเปลี่ยนมาเป็นอเมริกัน เป็นต้น ในที่ประชุมนั้น มีชนชาติอาเซีย ที่ไม่เคยอยู่ในอำนาจชาติต่างประเทศเป็นเวลานานก็มี ญี่ปุ่น ไทย และจีน

ประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมมาเป็นเวลานานทั้งปวง ประสบปัญหาทางภาษาคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เมื่อเป็นเอกราชขึ้นมาแล้ว ไม่สามารถตกลงกันได้ว่า จะคงใช้ภาษาของผู้เข้าครอง คือภาษาฝรั่ง

ภาษาใดภาษาหนึ่ง ที่เคยใช้มาเป็นภาษาราชการต่อไป หรือจะใช้ภาษาหนึ่งภาษาใดที่เป็นภาษาพูดในประเทศของตน เพื่อว่าบทความนี้จะไม่ยืดยาวจนเกินไป จะขอเล่าแต่ย่อ ๆ เริ่มด้วยมาเลเซีย ท่านทราบอยู่แล้วว่า ในมาเลเซียระหว่างที่อังกฤษปกครอง มีคนหลายเหล่าหลายชาติ ใช้ภาษาต่าง ๆ กัน มีวัฒนธรรมต่าง ๆ กัน เข้าไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน โดยรัฐบาลอังกฤษให้ความคุ้มครอง หรือสนับสนุน หรือในบางกรณีก็เพราะความจำเป็นทางการค้าของอังกฤษเอง เช่นกรรมกรสวนยางโดยมากเป็นแขกทมิฬ มาแต่ส่วนใต้ของอินเดีย นอกจากนี้ยังมีพวกทมิฬที่มาจากลังกาด้วย สองพวกนี้พูดภาษาเดียวกัน วัฒนธรรมเดียวกัน แต่บัจจุบันนี้ตามกฎหมายเป็นคนต่างชาติกัน เมื่ออังกฤษปกครอง ทั้งมาเลเซีย ลังกา อินเดีย อยู่ภายใต้ร่มธงอันเดียวกัน

เมื่ออังกฤษปกครองมาเลเซีย หรือประเทศใดก็ตาม เป็นธรรมดา ภาษาที่ใช้ในราชการและในกิจการใหญ่ ๆ ทั่วไป เช่น การค้าก็คือภาษาอังกฤษ ภาษาอื่น ๆ ใช้อยู่ในครอบครัวของคนต่างชาติ ต่างวัฒนธรรมดังกล่าวแล้ว ในโรงเรียนประถมของรัฐบาล ใช้ภาษามะลายูเป็นสื่อการสอน (medium of instruction) แต่เฉพาะโรงเรียนประถม ของรัฐบาลเท่านั้น คนที่ไม่ใช่มะลายูโดยชาติกำเนิด ก็ส่งลูกไปโรงเรียน ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอน ในมาเลเซียจึงมีโรงเรียนรัฐบาลชั้นประถมสองประเภทที่เป็นของรัฐ คือ โรงเรียนประถมที่ใช้ภาษามะลายู เรียกง่าย ๆ ว่าโรงเรียนมะลายู กับอีกประเภทหนึ่ง เรียกง่าย ๆ ว่า โรงเรียนอังกฤษ โรงเรียนมัธยม ใช้ภาษาอังกฤษแต่อย่างเดียว

ส่วนชนชาวจีนที่อยู่ในมาเลเซียนั้น มีพวกที่ห่วงวัฒนธรรมเดิม พยายามให้ลูกหลานเรียนภาษาจีนพวกหนึ่ง และพวกที่ไม่ห่วงใยนัก ให้เรียนภาษาอังกฤษในโรงเรียนของรัฐบาล หรือที่รัฐบาลช่วยเหลืออีกพวกหนึ่ง แต่พวกทมิฬทั้งที่มาจากลังกา และที่มาจากอินเดียไม่ปรากฏว่าได้ตั้งโรงเรียนของตนเอง ส่วนใหญ่ให้ลูกหลานเรียนภาษาอังกฤษ ที่เป็นห่วงใคร่จะให้ได้วัฒนธรรมเดิม ส่งลูกหลานไปอยู่กับปู่ย่าตายายในอินเดียก็มีบ้าง แต่คนในมาเลเซีย ที่ได้รับการศึกษาเกือบทั้งหมด อาจกล่าวได้ว่า รู้หนังสืออังกฤษ และพูดภาษาพื้นเดิมของพ่อแม่ได้ ในภาษาอังกฤษเรียกภาษาดังกล่าวว่า mother tongue ซึ่งในภาษาไทยจะขอเรียกว่า *ภาษาน้ำนม* ไปพลางก่อน จนกว่าจะมีผู้บัญญัติ

ศัพท์ให้ถูกใจกว่า ทั้งนี้ด้วยกลัวว่าถ้าใช้ง่าย ๆ ว่าภาษาแม่ บางท่านอาจเห็นเป็นคำหยาบไป

ครั้นประเทศได้รับอิสรภาพ เกิดความเห็นแตกแยกดังกล่าวแล้ว พวกหนึ่งว่าควรใช้ภาษาอังกฤษ เป็นภาษาราชการ พวกนี้มีความเห็น หรือที่แท้ความรู้สึก ว่าไม่สามารถใช้ภาษาของตนเองได้ เพราะเพียงแต่จะสอนวิชาในโรงเรียนมัธยม ก็ไม่มีคำจะใช้ ยกตัวอย่างในภาษาไทย คำ ภูมิ-ศาสตร์ กลศาสตร์ เคมี พีชคณิต ฯลฯ แต่ก่อนเราก็ไม่มีมา เรามาคิดคำใช้ขึ้นในสมัยที่เรามีโรงเรียนมัธยม แต่นี่ในเมื่อโรงเรียนมัธยม ก็เคยใช้แต่ภาษาอังกฤษ ความลำบากก็เกิดแก่ครู ภาษาที่ไม่ได้ใช้ทางวิชาการ ทางราชการ ทางกิจกรรมใหญ่ ๆ มาเป็นระยะเวลา ๓ ชั่วอายุคน เปรียบได้กับคนที่นอนหลับ หรือถูกกักกันอยู่ในที่ที่ไม่ได้ติดต่อกับใคร ไม่เจริญเติบโต เมื่อมีความคิดใหม่ สิ่งของเครื่องใช้ใหม่ ก็ไม่ได้หาคำใหม่ใช้ให้ทันกันไป คนในประเทศที่เพิ่งได้รับเอกราชจึงอึดอัดมาก และไม่แลเห็นทางว่าจะแก้ไขสถานการณ์อย่างไร

แต่คนอีกพวกหนึ่ง ไม่ยอมจำนนง่าย ๆ มีความเชื่อมั่นว่า ในเมื่อเป็นประเทศเอกราช จะใช้ภาษาของ "นายเก่า" อย่างไร ควรพยายามทำให้ภาษาของตนเป็นภาษาที่ใช้ในราชการ และการศึกษาให้จงได้ ในที่สุด ดังที่ทราบกันทั่วไปแล้ว ประเทศเอกราชใหม่ ๆ ได้ตกลงจะใช้ภาษาของตนเองในราชการ แล้วก็เกิดปัญหาใหม่ตามมาทันที ภาษาของตนนั้นก็คือภาษาไหน ในอินโดเนเซีย มีภาษาชวาที่คนพูดเป็นประจำอยู่เป็นจำนวนกว่า ๓๐ ล้านคน แต่ก็มีพลเมืองอินโดเนเซียที่ไม่รู้ภาษาชวาเป็นจำนวนมากกว่านั้น เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า รัฐบาลอินโดเนเซียได้ตัดสินใจเอาภาษามะลายูแขนงหนึ่ง ซึ่งคนพูดกันมากในสุมาตรา แต่ได้ใช้เป็นภาษาติดต่อในการค้าและกิจการอื่น ๆ ในหมู่เกาะใต้ลงไปจากแหลมมะลายู และบนแหลมมะลายูเอง มาเป็นเวลาช้านาน ภาษานี้ไม่ใช้ภาษาที่ด้อยพัฒนาเหลือเกินอะไรนัก มีวรรณคดี มีกวีพจน์ มีคำอุปมาและสิ่งอื่น ๆ ที่ภาษาที่พัฒนาพอสมควรมักจะมี จะเปรียบก็เห็นจะได้กับภาษาไทยในราวรัชกาลที่สอง แต่ตัวคนที่พูดภาษานี้เป็น ภาษาน้ำนมนั้น มีจำนวนน้อยกว่าภาษาชวา ภาษามะลายูดังที่กล่าวนี้ ทางรัฐบาลกำหนดให้เป็นภาษาของชาติ และเรียกชื่อใหม่ว่าภาษาอินโดเนเซีย ส่วนทางมาเลเซียนั้นไม่มีปัญหา ย่อมจะต้องเลือกใช้ภาษามะลายูอยู่เอง แต่ไม่จบเพียง

แค่นั้น พลเมืองอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้ถือกำเนิดเป็นมะลายู รู้ภาษามะลายู อย่างที่เรียกว่า "คนมะลายูตลาด" (bazaar Malay) ไม่รู้ภาษาหนังสือ ไม่รู้ภาษาที่ถูกไวยากรณ์ จึงจำเป็นใช้ความอะลุ้มอล่วย คืออนุญาตให้ใช้ภาษาอังกฤษ เป็นภาษาราชการต่อไปก่อน แล้วต่างคนต่างพยายามพัฒนาภาษาที่ตนใคร่จะใช้ขึ้นให้ทันกาล

ก่อนที่จะเล่าเรื่องอื่นต่อไป เห็นควรกล่าวสำหรับบางท่าน ที่อาจไม่เคยทราบเรื่องเหล่านี้มาสักเล็กน้อยว่ามีบางประเทศมีภาษาราชการหลายภาษา เช่น สิงคโปร์มีภาษาราชการ (Official language) ๔ ภาษา คืออังกฤษ มะลายู จีน และทมิฬ แต่ภาษามะลายูเป็นภาษาแห่งชาติ (National Language) ประเทศมาเลเซียมีภาษาราชการ ๒ ภาษา คืออังกฤษกับมะลายู อินโดเนเซียยังอนุญาตให้ใช้ภาษาฮอลันดาในราชการเป็นครั้งคราว แต่ไม่นับว่าภาษาฮอลันดาเป็นภาษาราชการ (ข้อนี้อาจเข้าใจผิดก็ได้ เพราะได้ยินคนสองคนพูดไม่ตรงกัน น่าจะสอบที่สถานทูตอินโดนีเซียได้) ส่วนภาษาของชาตินั้นเรียกว่า ภาษาอินโดเนเซีย

การประชุมระหว่างชาติ ที่จัดขึ้นในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๑๐ นั้น แบ่งหัวข้อใหญ่ ออกดังนี้

๑. ปัญหาเรื่องภาษาแห่งชาติ

๒. มาตรฐานทางภาษา

๓. เรื่องศัพท์ทางวิชาการ

๔. ไวยากรณ์

๕. ภาษาในสังคม (การที่จะทำให้ภาษาทันกาล และความสัมพันธ์กับความรู้สึกขนบประเพณี และวัฒนธรรม) และ

๖. ทฤษฎีแห่งการทำให้ภาษาทันกาล

ท่านคงจะได้เห็นว่า หัวข้อสำคัญที่สุดคือหัวข้อที่ ๒, ๕ และ ๖ หัวข้อที่ ๑ และ ๓ นั้น คล้ายกับเป็นหัวข้อนำหรือหัวข้อที่จะทำความเข้าใจให้ตรงกัน แลกเปลี่ยนประสพการณ์กัน แต่ในการประชุมนั้น ผู้เข้าประชุมติดใจที่จะถกเถียงหัวข้อที่ ๑, ๒ และ ๕ เสียจนเหน็ดเหนื่อย เมื่อถึงหัวข้อที่ ๕ การอภิปรายเฉื่อยลงไปมาก พอถึงหัวข้อที่ ๖ อาจกล่าวได้ว่า เป็นการพั่งการบรรยายจากผู้ที่มีประสพการณ์ไม่กี่คน ผู้แทนไทย (หรือถ้าเรียกอย่างเต็มที่ ผู้เข้าร่วมประชุมจากประเทศไทย เพราะแทจริงไม่ได้เป็นผู้แทนประเทศ) ได้มีบทบาทมากหน่อย ในตอนที่คนอื่นเหน็ดเหนื่อยกันหมดแล้ว ทั้งนี้ก็เพราะในตอนแรก ๆ คนไทยไม่ค่อยจะมีอะไรที่จะพลอยตื่นเต้นไปด้วย นาน ๆ ที เมื่อถูกประธานชี้ให้พูดกันทุกประเทศ ก็ได้แต่บอกว่าประเทศไทยเราก็เคยมีปัญหาเหล่านี้ ซึ่งก็

ได้ผ่านพ้นมาแล้ว การพูดในที่ประชุมคราวนี้ ถ้าจะกล่าวว่ายากก็ได้ จะว่าง่ายก็ได้ ที่ยากนั้นคือ สำหรับคนไทยถ้าพูดโดยไม่ระวัง อาจถูกหาว่าไปพูดข่มคนอื่นเขาที่เพิ่งเป็นประเทศเอกราชใหม่ๆ อีกประการหนึ่ง คนที่กำลังถกเถียงกันอย่างเผ็ดร้อนมักจะไม่ชอบใจ ให้ใครมาทำให้รู้สึกว่าปัญหาของเขาเป็นปัญหาเล็กน้อย แต่จะง่ายก็ได้ คือไม่ต้องใช้หลักวิชามากนัก เพราะไม่ค่อยมีคนสนใจภาษาไทยมากนักในตอนแรก พอไปถึงวันหลัง ๆ คนชักจะสนใจกับภาษาไทยขึ้น ในตอนนั้นก็คุ้นเคยกันแล้ว จะพูดจาอย่างไม่ค่อยระมัดระวัง หรือแม้จะแสดงความไม่รู้สักหน่อยคนก็มักอภัย แต่ได้ถือหลักว่า ต้องทำให้คนที่ร่วมประชุมทั้งที่เป็นชาวตะวันตกและตะวันออก รู้สึกว่าเราพูดอย่างถ่อมตัว วิธีนี้เท่าที่สังเกตมักได้ผลดีมาเสมอ คือทำให้คนเข้าใจว่าประเทศไทยเรายังมีอะไรดีๆ อีกมากมาย บางทีก็คิดไปเกินกว่าที่เราอยากให้คิด ต้องแก้ความเข้าใจกันก็มี และได้สังเกตว่าคนญี่ปุ่นเมื่อมาเข้าร่วมประชุมนานาชาติ มักระมัดระวังมาก ไม่อยากให้เกิดความรู้สึกว่า เขาเป็นชาติที่เจริญเกินหน้าเพื่อนบ้านไป มักพูดน้อยในที่ประชุม และอ้างว่าพูดภาษาฝรั่งไม่เก่ง เขาอาจมีเหตุผลหลายอย่างที่ทำเช่นนั้น เมื่อกล่าวมาถึงข้อนี้ ก็เห็นจะเลยฉวยโอกาสตั้งข้อสังเกตว่า หมู่นี้ได้ยินหนาหูขึ้นกว่าแต่ก่อนจากคนไทยที่ไปต่างประเทศ คำทำนองนี้ "มันอยากถามว่าเมืองไทยมี...อย่างนี้ไหม เราก็เคยตอกเสียเลยว่า เมืองไทยน่ะหรือไม่เคย.....เหมือนมันหรอก" ใคร่จะกล่าวว่าการกระทำเช่นนี้ ไม่ได้นำประโยชน์มาสู่ประเทศชาติเลย ตรงกันข้าม การรับว่าเรามีปัญหาเหมือนเขาทั้งหลายทั้งปวง แต่อาจต่างกันโดยระยะเวลา โดยความหนักเบา ด้วยเหตุนั้นเหตุนี้ ทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจ และในที่สุด ก็จะมีคนของประเทศนั้นประเทศนี้มาเล่าความจริงของประเทศเขาให้ฟัง เปรียบเหมือนปรับทุกข์กับมิตรแท้ เราก็จะกลับมาบ้านด้วยเข้าใจเรื่องอีกหลายเรื่อง ที่เขาไม่อาจกล่าวในที่ประชุมได้ นอกจากนั้นยังได้รับความนับถือว่า คนไทยมีความปรานี ใจดี และจริงใจอีกด้วย

ในการประชุมครั้งนี้ หัวข้อการประชุมข้อที่ ๑ คือปัญหาเรื่องภาษาแห่งชาตินั้น เขาได้ขอให้คนไทยชี้แจงสภาพในประเทศไทย พวกเรา (มีสามคน) ก็ได้ชี้แจงว่าในปัจจุบันนี้เราก็ไม่มีปัญหาอย่างใด ถึงแม้ว่าเราจะมีประชาชนในบางจังหวัดที่พูดภาษาอื่นเป็นภาษาที่หนึ่ง (หรือภาษา

น้ำนม) อยู่หลายจังหวัด แต่ประชาชนเหล่านั้นเมื่อเริ่มมีการศึกษา ก็จะเข้าใจว่าภาษาไทยจำเป็นแก่เขา ถ้าเขาไม่เรียนภาษาไทย เขาก็จะไม่มีความสะดวกในการศึกษาระดับสูง ในการติดต่อสื่อสารกับคนทั้งประเทศ ซึ่งก็จะกระทบกระเทือนความก้าวหน้าของเขา ส่วนปัญหาในการเลือกเอาภาษาถิ่นใดเป็นภาษาสำหรับติดต่อทั่วประเทศ หรือภาษาราชการ หรือภาษาแห่งชาติ เป็นธรรมดาอยู่เองที่เราย่อมใช้ภาษาถิ่นของอยุธยา ซึ่งเป็นเมืองหลวงของเรากว่า ๓๐๐ ปี เมื่อเรามาตั้งราชธานีใหม่ ณ กรุงรัตนโกสินทร์นี้ คนที่เป็นข้าราชการชั้นผู้นำก็คือชาวพระนครหลวงเก่า ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ภาษาถิ่นอยุธยา ได้ใช้เป็นภาษาติดต่อของชนชาติไทยทั้งปวงมาเกือบ ๕๐๐ ปีแล้ว เราได้พยายามพูดอย่างระมัดระวัง ไม่ให้พ้องดูว่าเราเหนือกว่าประเทศอื่นในภูมิภาคนี้ ฝ่ายผู้แทนญี่ปุ่นนั้น ยิ่งพูดสั้นกว่าเรา คือกล่าวว่า เรื่องภาษาแห่งชาตินี้ เมื่อประมาณ ๗๐—๘๐ ปีมานี้ มีปัญหาว่าภาษาพูดกับภาษาเขียน แตกต่างกันมากเกินไป และได้พยายามปรับปรุงให้คล้ายคลึงกันเข้าทีละน้อย ๆ แต่ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ตัวอักษรยังมีอยู่ (ตัวอักษรมี ๓ ชนิด และกำลังดำริใช้ตัวอักษรโรมัน)

หัวข้อที่ ๒ คือเรื่องมาตรฐานทางภาษาศาสตร์ ในเรื่องนี้ นักภาษาศาสตร์แสดงความวิตกกังวลอย่างมากที่สุด และมีการถกเถียงกันระหว่าง นักภาษาศาสตร์และนักภาษาพวกอื่น กินเวลานานมาก นักภาษาศาสตร์หนุ่ม ๆ ยืนยันว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะกำหนดมาตรฐานทางภาษา จะต้องปล่อยให้เกิดขึ้นมาเอง โดยธรรมชาติ แต่มีนักภาษาที่เป็นครูร้องว่า ถ้าไม่มีการกำหนดมาตรฐานเลย จะสอนนักเรียนอย่างไร จะแนะนำว่าอะไรถูก อะไรผิด เช่น ในมาเลเซียนั้น ต่างแคว้นต่างก็มีกฎเกณฑ์ต่าง ๆ กัน การออกเสียงก็ต่าง ๆ กัน จะปล่อยให้เป็นเช่นนั้นไปเรื่อย ๆ หรือ เถียงกันนานมากไม่มีการตกลงกันได้ในระหว่างคนมาเลเซียด้วยกันเอง และเป็นที่น่าประหลาดที่ไม่มีผู้ใดคิดจะถามคนไทยหรือคนญี่ปุ่นจนจบวาระการประชุมนั้นไป จนถึงการประชุมอีกตอนหนึ่ง ขึ้นหัวข้อใหม่เรื่องศัพท์ทางวิชาการก็ยังย้อนกลับมาเถียงกันเรื่องมาตรฐานนี้อยู่อีก หัวข้อที่ ๓ ว่าด้วยศัพท์ทางวิชาการนั้น มีกล่าวในเอกสารที่ผู้เข้าร่วมประชุมเขียนมาเกือบทุกประเทศ มีเรื่องน่าสนใจแต่ถ้าเราไม่รู้ภาษาของเขาแล้วก็ค่อยเข้าใจยากมาก จึงจะขอกล่าวแต่พอเป็นสังเขป

ประเทศที่น่ากล่าวถึงก็คือ ประเทศฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐนี้ มีความลำบากคือ ได้รับเอาวัฒนธรรมตะวันตกได้สองแบบ ฟิลิปปินส์ได้ตกอยู่ในอำนาจของสเปนเป็นเวลา ๓๐๐ ปี และตกอยู่ในอำนาจของอเมริกันเกือบครึ่งศตวรรษ ฟิลิปปินส์มีเนื้อที่เป็นเกาะประมาณ ๗,๐๐๐ เกาะ มีภาษาพูดประมาณ ๑๐๐ ภาษา ที่ใกล้เคียงกัน คือเป็นภาษาเดียวกันได้ก็มี แต่ที่ห่างไกลกัน นับเป็นภาษาเดียวกันไม่ได้ก็มาก แต่ถึงอย่างไรก็พูดกันไม่ได้ พลเมืองทั้งหมดมี ๓๒ ล้าน ผู้แทนประเทศฟิลิปปินส์กล่าวในเอกสารว่า รัฐบาลได้ตกลงใจมาตั้งแต่ก่อนได้รับเอกราช ว่าจะต้องหาภาษาที่เป็นของชาติ และเมื่อได้มีการถกเถียงกันพอสมควร ก็ได้เลือกเอาภาษาตะกาลอก ซึ่งถึงแม้จะไม่ได้เป็นภาษาน้ำนมของคนส่วนใหญ่ แต่ก็เป็นที่เข้าใจกว้างขวางมากกว่าภาษาอื่น แต่ครั้นได้เอกราชแล้ว ก็ไม่ค่อยได้ทุ่มเทเงินทองในการพัฒนาภาษานี้นัก จนกระทั่งเมื่อเร็ว ๆ นี้จึงทำความพยายามเข้มแข็งขึ้น ภาษาตะกาลอกนี้ ปัจจุบันรัฐบาลให้เรียกว่า ภาษาปิลิปิโน (โปรดอย่าเปลี่ยน ป ปลา เป็น ฟ พัน เพราะเสียง ฟ นี้ไม่มีในภาษานี้) ในปัจจุบันนี้ รัฐบาลก็เร่งรัดพัฒนาภาษากันอย่างขะมักเขม้น ปัญหาใหญ่ก็คือ ต้องรีบสร้างคำใหม่ขึ้นใช้ในวิชาต่าง ๆ การสร้างคำขึ้นใหม่ก็กระทำกันตามที่ภาษาอื่น ๆ ได้ทำมาแล้ว คือคำเอาภาษาถิ่นมาใช้บ้าง ใช้คำเดิมที่มีอยู่แล้ว กำหนดความหมายเสียใหม่ ให้เป็นศัพท์เฉพาะวิชาบ้าง เช่นในภาษาไทย คำ จินตนาการ เรามีมานานแล้ว แต่ในวิชาการศึกษาในปัจจุบันนี้ เราใช้หมายถึง imagination ดังนี้เป็นต้น นอกจากนั้นก็ยืมคำตรง ๆ มาจากภาษาอังกฤษหรือภาษาสเปน โดยดัดแปลงแก้ไขบ้าง หรือยืมกันมาโดยไม่ดัดแปลงเลย จากภาษามะลายูหรือภาษาอินโดเนเซีย ซึ่งเป็นภาษาในตระกูลเดียวกัน หรือขอยืมจากภาษาฝรั่งมาใช้ทับศัพท์ไป

ในการสร้างคำขึ้นใช้ หรือจะใช้ว่าบัญญัติศัพท์นั้น ดูก็เหมือน ๆ กันทุกประเทศในข้อที่ "นักปราชญ์" มีความคิดไม่ตรงกัน บ้างก็ถือว่าไม่ควรขอยืมคำจากภาษาฝรั่งมาเลย บ้างก็ไม่เห็นว่าควรยืมจากภาษาอังกฤษ บ้างก็ว่าไม่ควรยืมจากฮอลันดา บ้างก็ว่าคำนี้ยากไป บ้างก็ว่าคำนี้ไม่น่าใช้ศัพท์เช่นนั้นเช่นนี้ ทางฟิลิปปินส์นั้น เห็นจะเป็นเพราะเคยกับเสรีภาพของอเมริกัน ในเอกสารกล่าวว่า มีคนหลายพวกคิดศัพท์ใหม่ขึ้นใช้ แล้วก็โจมตีกันไปมาก แต่ทางมาเลเซีย ได้รับทราบ

นอกที่ประชุมว่า เดวันภาห์ซา หรือสถาบันภาษาของทางราชการ ออกจะมีเสียงใหญ่ว่าอะไรก็ต้องเป็นอย่างนั้น เช่น หนังสือเรียน มีคณะบรรณาธิการตรวจสอบภาษาที่ใช้เขียนหนังสือ ถ้าเห็นไม่สมควรก็แก้ไขแล้วจึงจะอนุญาตให้ใช้ ในภาษาตะกาลอกในเอกสาร ให้ตัวอย่างความเห็นขัดแย้งไว้ว่า มีนักภาษาบางคนก็เห็นว่า ใช้ bilunram แทน aritmetika และ tenlap แทน telebisuon แต่บางคนก็เห็นว่า ควรใช้ *dalubhayupan* แทนคำ *zoology* คำ dalub แปลว่าความรู้ ส่วนคำ bhayupan แปลว่า สัตว์ คนทั่ว ๆ ไปเข้าใจได้ดีกว่าและได้อ้างว่า มีหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง ชื่อหนังสือพิมพ์ตาลิบา (Taliba) ได้ทดลองใช้ภาษาอย่างเอาง่ายเข้าว่า ปรากฏว่าขายได้ดี คนนิยมอ่านมากกว่า หนังสือพิมพ์อังกฤษหรือหนังสือพิมพ์อื่นที่พยายามใช้ภาษาตะกาลอกอย่างที่นักภาษาแนะนำให้ใช้ ตัวอย่างดังข้างล่าง (เอกสารพีลิปปีนส์ หน้า ๑๗)

Pipiling Candidato para Mayor

2 pang suspect sa Hazing

Aprooado na 71 Appointment

2 inaresto sa pagpatay. Nahuli dahil sa ginawang *sketchea bass sa statement* ng mga witness

ส่วนข้างภาษาอินโดเนเซียนั้น มีเอกสารแสดงข้อที่น่าสนใจเกี่ยวกับ อุปสรรคบั้จจัยอยู่มาก ตัวอย่างข้างล่างแสดงถึงการยืมคำในภาษาอังกฤษ และภาษาฮอลันดามาปรับปรุง โดยใช้อุปสรรคและบั้จจัยของภาษาอินโดเนเซีย (เอกสาร หน้า ๑๑)

ENGLISH	DUTCH	BAHASA INDONESIA
nation	natie	bangsa
national	nationaal	nasional kebangsaan
nationalize	nationaliseren	menasionalisir menasionalisirken menasionalisasiken menasionalken
organ	orgaan	organ
organic	organisch	*organis*
organize	organiseren	mengorganisir menorganisasi mengoganisasikan mengorganisirkan mengorgankan

จะเห็นได้ว่า ในภาษาอินโดเนเซีย การคิดคำใหม่มีปัญหา ไม่เฉพาะที่เกี่ยวกับคำว่าจะเหมาะอย่างไร ใช้สะดวกหรือไม่ อย่างที่เป็นปัญหาของเราคนไทย แต่ว่ามีปัญหาในเรื่องอื่น ดังตัวอย่างที่แสดงนั้น ในเอกสาร (แสดงของผู้เขียน ว่าเป็นผู้มีความรู้ทั้งทางภาษาศาสตร์ และทางภาษาในด้านอื่น) ได้ชี้แจงข้อขัดข้องที่น่าสนใจอีกมาก แต่สำหรับผู้อ่านที่ไม่ได้เรียนทางภาษาศาสตร์มามากพอสมควร ก็อาจจะน่าเบื่อ และสำหรับท่านที่สนใจจริง ๆ เห็นว่า ควรรออ่านหนังสือที่เขาจะพิมพ์ดีกว่า เพราะจะได้อ่านเอกสารที่เขาปรับปรุงแล้ว ในบทความนี้ มีเรื่องอื่นที่น่าสนใจที่ควรกล่าวต่อไป

เรื่องต่อไปที่น่ากล่าวคือเรื่องไวยากรณ์ ได้กล่าวมาแล้วว่า ในการประชุม นักภาษาศาสตร์ วิตกกังวลเรื่องที่จะมีคนคิดหลักเกณฑ์เอาตามใจ โดยไม่ใช้การวิจัย พวกที่เถียงว่ารอการวิจัยไม่ไหว ก็มีอยู่เป็นจำนวนพอสมควร แต่มีเอกสารที่น่าสนใจฉบับหนึ่ง ดังได้คัดให้ท่านดู กล่าวว่าถ้าใช้ทฤษฎีใหม่ของภาษาศาสตร์ วิจัยและเขียนเรื่องโครงสร้างของภาษามะลายูขึ้นมาแล้ว ก็จะไม่มีอะไรยากเย็นจนเหลือเกิน ขอให้คนที่มีความรู้ได้มีเวลาทำการวิจัยเท่านั้น ผู้เขียนเอกสารนี้ ได้เขียนข้อความอย่างง่าย ๆ แต่จะนำลงในบทความนี้ทั้งหมดไม่ได้ และจะแปลก็เหลือความสามารถเหมือนกัน จึงได้แต่คัด เชื่อว่าไม่ยากเกินไปสำหรับผู้อ่าน แม้ผู้ที่ไม่เคยเรียนภาษาศาสตร์ เพียงแต่รับรู้และรับรองว่า การวิจัย และพรรณาลักษณะโครงสร้างของภาษานั้น เขามีทางทำตามระเบียบวิธีวิทยาศาสตร์ได้ และเป็นประโยชน์กว่าวิธีที่เราเคยใช้กันมา เปรียบได้กับวิชาแพทย์ แพทย์แผนโบราณนั้น ท่านก็ได้รักษาโรคมามาก มีพระคุณแก่มนุษยชาติมาเป็นคณนา แต่จะเทียบความสามารถของท่านกับนักวิทยาศาสตร์ที่ค้นพบ ปฏิชีวนะนั้นไม่ได้ ผลของวิชาแพทย์แผนโบราณไม่แน่นอน และรวดเร็วเท่าการแพทย์แผนปัจจุบัน และก็ยังมีที่การแพทย์แผนโบราณอาจรักษาบางคนได้ แต่ทั่ว ๆ ไป อาศัยการแพทย์แผนปัจจุบันได้มากกว่า เรามิได้ลืมพระคุณแพทย์แผนโบราณ เป็นแต่เราหันไปหาทางที่รวดเร็วและแน่นอนยิ่งกว่า และอะไรทั้งนั้นจะเอาแน่ร้อยเปอร์เซ็นต์ไม่ได้ ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกันอยู่เป็นปรกติ ในทางภาษาก็เปรียบกันได้ทุกข้อ ได้คัดตอนที่เห็นว่าพอจะเข้าใจได้จากเอกสารของ นาย เล้ียวยกฝั่ง มาไว้ดังต่อไปนี้

A TRANSFORMATIONAL APPROACH TO MALAY SYNTAX

by

Liaw Yock Fang

Nanyang University Singapore

I am now going to describe and analyse the most complex part of the verb phrase, that is the main verb or the verb proper. Firstly, there are transitive and intransitive verbs. Every one knows that the transitive verb must have a noun phrase that is of the form NP V NP. Example : *Die menulis surat*; Consider the sentence *Dia balek rumah.* It is also of the form NP V NP. Is *balek* a transitive verb? No, it is not, for we cannot say **rumah di-balek dia.* However; we can say *Surat di-tulis dia*. So the elementary distinction between transitive verb and intransitive verb in that the transitive can undergo passive tranformation whereas the intransitive cannot. The formula or rule will be :

24 Verb (Intransitive verb (Vin)
(Transitive verb (Vt)

25 Vin : Vin + (Adv - manner)

26 Vt : Vt + NP + (Adv)

But this distinction is too generalized to be of any use. A transformational grammar should have as detailed categorization and subcategorization as possible. Consider the following sentences :–

Dia menjadi guru

Dia menangkap guru

Menjadi and menangkap are both transitive verbs and they have a noun as object too. But *menjadi* is another type of a transitive verb from *menangkap*. We can say *Guru di-tangkap dia* but not **Guru di-jadi dia.* I will begin with intransitive verb. At least two types of intransitive verb should be distinguished. First is the ordinary intransitive verb like *dudok, pergi, lari*..... The second type is the kind of intransitive verb that must be accompanied by complement, for exampe, *masok sekolah, naik darahjatoh sakit*..... These verbs cannot undergo any passive transformation, the complement is part of the intransitive verb. We can express the intransitive verb in the following formula :–

27 Vin (Vin) + (Adv)
(Vin + complement)

Examples : Dia *pergi/tidor/lari*
Dia *masok melayu/sekolah*
Dia *jatoh hati/sakit/miskin*
Dia *naik geram/girang/menpelai*

นอกจากบัญหาทางไวยากรณ์ มีผู้เขียนกล่าวถึงบัญหาของการเปลี่ยนแปลง ในชีวิตของชนชาติอาเซีย และอาฟริกาไว้อย่างน่าฟังท่านหนึ่ง ท่านผู้นั้นได้ไปเที่ยวอยู่หลายประเทศ และสนใจศึกษาบัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงระบบชีวิต ในประเทศหลายประเทศเหล่านั้น ด้วยจิตใจที่มากไปด้วยกรุณาและมุทิตาธรรม จึงได้คัดเอาข้อความมาลงไว้ให้ท่านได้อ่านตอนหนึ่ง ที่ไม่ได้แปลเป็นภาษาไทยก็เพื่อประหยัดเวลา และเข้าใจว่าผู้ที่สนใจในบทความเช่นที่เขียนอยู่นี้ คงอ่านเข้าใจได้ไม่ยากนัก ข้าพเจ้าใคร่จะได้นำเอกสารฉบับนี้ลงทั้งฉบับเมื่อได้รับอนุญาตและเมื่อเป็นเอกสารที่ปรับปรุงแล้ว (เอกสารของไฮค์ หน้า ๕)

MODERNIZATION OR WESTERNIZATION

(A Sociolinguistic study based on observations during the past ten years of socio-linguistic developments in connection with National Language drives in Indonesia, East Africa, Malaysia and the Philippines)

by Dr. Phil. Karl M. Heidt.

As the situation exists today, the modernization of national languages of Asian and African newly emerging nations hinges on a number of extra-linguistic facts, considerations and aspects: the existing languages should by the modernization process be made adequate means of gradually coping with the aspects of modern education, science and technology; they should be able to cope with the problems arising from cultural borrowing, and they should efficiently cope with the changes in social behaviour. At the same time, they should be instrumental in retaining and promoting the cultural identity of the speech community. There are certainly more items to be added!

A few decades earlier, the maybe most outstanding step in this direction has been made by the Turkish leader Kemal Ataturk in 1928. An analysis of his modernization programme reveals that hardly any aspect of life in the Turkish society of those days had remained untouched. His language modernization programme as well as its implementation was only a small but very significant part among the total amount of changes and reforms of Turkish society. The idea behind his aims was obvious: to pave a road between Turkey and modern Europe for an easier two-way traffic in education, technology, culture, science etc., for the benefit of the whole nation. Not only the romanization of the script in replacement of the inadequate Arabic script (inadequate as relative to the phonological system of the Turkish language), but also the incorporation of numerous words from the spoken language into the "written language" have added much to unite the Turks linguistically.

Every language is in a constant procese of linguistic change and development, i.e. in a process of relative modernization "from inside". But only a few languages are in need of guided modernzation. Because very little experience exists on such lines, modern linguistics cannot be expected to be of too much help yet. Special prescriptions as to how to proceed do not exist yet. And, moreover, in spite of many common aims and ideas, the background facts of history and society differ from case to case. Generally, the writers and intellectual leading personalities as well as, nowadays, the mass media of a given speech community endorse by actual usage of newly developed forms their "official validity". In some western countries, Language Academies endorse the validity by subsequent official incorporation of new forms into the language after these forms have been accepted by the speech community. These Language Academies consisting of philologists, linguists, teachers, writers, scholars etc. also prepare the details of change-spelling projects on a nationwide basis, if the actual need for it is felt by the speech community. The value of these Academies lies in the fact that they enjoy the confidence and support of the majority of the population.

ท่านผู้อ่านบางคน คงจะเริ่มรำคาญใจแล้วว่า เมื่อไหร่จะกล่าวถึงข้อที่ตั้งชื่อบทความไว้ ว่าภาษาไทยเป็นภาษาทันกาลหรือไม่ และทันหรือไม่ทันอย่างไร เกี่ยวข้องกับการประชุมคราวนี้อย่างไร บัดนี้ก็ถึงโอกาสที่จะได้นำข้อนั้นมาพิจารณาแล้ว

เรื่องของภาษานั้นก็มีด้านต่าง ๆ ที่ต้องคำนึงถึง ดังได้ยกตัวอย่างมาบ้างพอเป็นสังเขปแล้ว มาถึงด้านที่ว่าด้วยความทันกาลหรือไม่ทันก็จะต้องตั้งคำถามว่า ความทันกาลนั้นวัดกันได้ด้วยอะไร เช่นที่กล่าวว่า บ้านเมืองนี้ยังล้าหลังอยู่ บ้านเมืองนี้ไม่ล้าหลังนั้น คืออย่างไร ในสมัยนี้ ความก้าวหน้า และความล้าหลังนับเอาวิทยาศาสตร์ หรือเครื่องใช้ที่เกิดขึ้นจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องวัด ถ้ามีเครื่องมือเครื่องใช้ทางนี้มาก ก็ถือว่าก้าวหน้ามาก แต่เครื่องวัดอีกอันหนึ่งที่ไม่ค่อยใช้กันก็คือ ความล้าหลังหรือความทันกาลนั้นควรเปรียบเทียบกับ ความต้องการของสังคมนั้น ๆ เอง โดยไม่ต้องไปเปรียบเทียบกับสังคมอื่น ตัวอย่าง สมมุติว่า มีสังคม ก. อยู่ในเกาะแห่งหนึ่ง อุดมด้วยอาหาร ด้วยสิ่งของต่างๆ อันนำมาใช้ให้ความสุขพอแก่ความต้องการของตน ได้โดยไม่ต้องอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ อย่างที่ชนชาติในตะวันตกมี และสังคมนั้นก็ไม่มีความเดือดร้อน ไม่มีปัญหาทางเพศ ไม่มีปัญหาทางอาชญากรรม เมื่อมีความทุกข์ยากอย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้น ก็สามัคคีกัน แก้ไขกันอย่างพร้อมเพรียง สังคมอย่างนี้ ถ้าจะวัดตามที่ชาวตะวันตกชอบทำ ก็อาจเรียกว่าล้าหลังในแง่วิทยาศาสตร์ แต่ถ้าจะคิดอีกแง่หนึ่ง เรียกว่าเขาเป็นสังคมทันกาลอย่างยิ่ง เพราะว่าเขาไม่เดือดร้อนด้วยเหตุที่ว่าสิ่งหนึ่งเดินรุดหน้าไปไกล อีกสิ่งหนึ่งงุ่มง่าม เขาไม่มีความเหลื่อมล้ำ จิตใจเขาเป็นสุข สำหรับภาษาความทันกาลหรือไม่ทันกาล วัดกันตรงที่เป็นที่พอใจของผู้ใช้ภาษานั้นหรือไม่ ภาษาของชาติอื่น ๆ ในอาเซียนั้นเขารับแล้วว่า ของเขาไม่ทันกาล เขาอยากใช้ภาษาของเขา เป็นสื่อการสอนในโรงเรียนมัธยม เขาก็ใช้ไม่ได้ ในอินเดียเขาได้เร่งขึ้นมาจนใช้ได้สำหรับการสอนในคณะอักษรศาสตร์บางมหาวิทยาลัย แต่วิชาวิทยาศาสตร์ยังใช้ภาษาอินเดียไม่ได้ จำต้องใช้ภาษาอังกฤษอยู่อย่างเดิม ในข้อนี้ภาษาไทยเราก็เรียกว่าทันกาล เพราะเราใช้เป็นสื่อการสอนในสถานศึกษาทุกระดับ นอกจากนั้น ในเรื่องตัวอักษรและอักขรวิธีก็เป็นที่พอใจของคนในสังคมไทย ของเราพอสมควร บทกวีของไทยเราก็มี การแก้ไขโน่นนิดนี่หน่อยอยู่เรื่อย ๆ เช่น แก้ชื่อประเทศ แก้ตัวสะกด ดูจะเป็นเครื่องเล่นของคนที่ไม่ค่อยจะมีอะไรทำ หรืออยู่ในอาณัติของอารมณ์มากกว่า การเรียกร้องจากสังคม จึงในเรื่องทั่ว ๆ ไปแล้ว อาจกล่าวได้ว่าภาษาไทยเป็นภาษาที่ทันกาล

แต่ในด้านอย่างที่ ดร. ไฮด์ ได้กล่าวในเอกสารของเขา ภาษาไทยอาจกล่าวว่า

ยังไม่ทันกาล เพราะความรู้สึกของผู้ใช้ภาษาที่ว่ายังไม่เป็นที่พอใจยังมีอีก เช่นในการเขียนอธิบายข้อความบางเรื่อง อาทิ จิตวิทยา ภาษาไทยยังขาดคำที่จะใช้ จิตวิทยา ต้องใช้คำที่เกี่ยวกับความรู้สึกของมนุษย์ ครั้นจะใช้คำใหม่ทีเดียวก็พั่งเหมือนว่า เป็นความรู้สึกอะไรที่คนไทยไม่เคยมี ครั้นจะใช้คำเก่าที่เคยใช้กันมา ก็ถูกนำไปปะปนกับความหมายที่ไม่ใช่ความหมายทางวิชาการ จะใช้คำบางคำ ก็ไปปะปนกับภาษาธรรมะ ข้อนี้ยังแสดงว่าภาษาไทยไม่ทันกาล สำหรับวิชานี้ ในการเขียนเรื่องทางสังคมศาสตร์ ภาษาไทยยังขาดศัพท์ที่ยังไม่ได้บัญญัติ หรือคิดขึ้นให้พอเพียง โดยเฉพาะในวิชาภาษาศาสตร์เองนั้น ยังมีศัพท์น้อยเต็มที

อีกข้อหนึ่งที่ยังไม่ทันกาลนั้น อาจไม่ใช่ภาษาไม่ทันกาล แต่ความคิดของคนไทยยังไม่ทันกาล ได้แก่ศิลปะของการวิจารณ์ศิลปะ เรายังหาวิธีที่จะทำความเข้าใจกันไม่ได้ เช่น คำ ลีลา บางคนก็ยืนกรานว่าใช้ได้ แต่เฉพาะการเลือกสรรฉันท์ชนิดต่าง ๆ มาใช้ แต่บางคำก็ใช้คำนี้ ในความหมายถึงกลวิธีในการประพันธ์ เมื่อจะกล่าวถึงนวนิยาย คำที่จะใช้ในการวิพากษ์วิจารณ์ไม่มีความหมายตรงกัน ในเรื่องนี้อาจถือว่า การวิจารณ์ศิลปะของเรายังไม่เจริญ หาใช่เป็นความบกพร่องของภาษาไม่ก็ได้

อีกข้อหนึ่ง เห็นจะเรียกว่าไม่ทันกาลไม่ได้ แต่เห็นจะต้องเรียกว่าไม่ทันกันมากกว่า เช่น เรามักจะได้ยินใช้ภาษาดังนี้ "บัดนี้เราจะได้บรรยายสถานภาพของสองฝั่งแม่น้ำ" ความไม่ทันกันในที่นี้ คือ คำสถานภาพ ซึ่งคนคิดขึ้นให้มีความหมายอย่างหนึ่ง อีกพวกหนึ่งไม่เข้าใจ แต่อยากใช้ จึงเกิดการสับสนกันขึ้น คำ วารสาร อีกคำหนึ่ง เป็นคำที่เราไปเอาภาษาอังกฤษมาเป็นมาตรฐาน วาร แปลว่า วัน เราใช้ตามภาษาอังกฤษ Journal เมื่อคนที่ไม่เคยชินกับความหมายของคำนี้ ก็ย่อมแปลเอาว่าหนังสือที่ออกเป็นวัน ๆ ที่กล่าวมานี้ได้เคยประสบมาจริง ๆ ทั้งนั้น มิใช่ตัวอย่างที่แต่งขึ้น

อีกข้อหนึ่งที่น่าจะสังเกตไว้ ก็คือ คำไทยมักลดถอยฐานะลงไปทุกที ได้เริ่มมานานแล้ว เช่น คำ พ่อ ถือว่าไม่สุภาพ ต้องใช้ บิดา จึงจะสุภาพ เก็บกระดูก บัจจุบันเริ่มใช้ เก็บอัฐิ แม้สำหรับคนสามัญไม่ใช่เจ้า เผาศพ ก็ต้องใช้ฌาปนกิจ ทั้งนี้จะเป็นด้วยเหตุใดก็ไม่กล้าสันนิษฐาน แต่ถ้าไม่ระวังกันไว้ น่ากลัวคำไทยจะกลายเป็นคำที่คนไทยรังเกียจ กล่าวหาว่าเป็นคำหยาบกายกันไปหมด

แต่สิ่งที่น่าห่วงใยที่สุดก็คือ การที่ภาษาไทยกำลังจะสูญเสียเสียงพยัญชนะเสียงหนึ่งไปจากภาษา คือเสียง ร ถ้าสังเกตคนไทยรุ่นอายุ ๓๐ ลงมา มีน้อยคนที่ใช้เสียง ร เป็นเสียงที่ใช้ตามปรกติในเวลาพูดจา จะใช้ก็ต่อเมื่อระมัดระวังเป็นพิเศษ จึงเกิดเสียงประหลาดต่าง ๆ เช่น พั่งเหมือน หะเรือ หะรถ และมักปรากฏในหมู่ผู้ใช้สื่อมวลชน ซึ่งมีอิทธิพลมาก ในการที่จะทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลงหรือคงรูปอยู่ การสูญเสียเสียง ร นี้ เป็นที่น่าเสียดาย เพราะวรรณคดี โดยเฉพาะกวีนิพนธ์ภายในเวลา ๒๐๐ ปีมานี้ ได้สร้างขึ้นตามความเคยชินว่ามีเสียง ร ถ้าเสียงนี้สูญไป กวีนิพนธ์ หรือกวีวัจนะที่เคยเป็นเครื่องประโลมใจ สำเริงอารมณ์แก่คนไทยก็จะไม่เป็นไปได้ คนไทยจะต้องสร้างกวีนิพนธ์ขึ้นใหม่ ซึ่งแปลว่าของเก่าก็จะต้องทิ้งไป เปรียบเหมือนมีเครื่องเพชรแล้ว เลิกความนิยมก็จำต้องเก็บใส่ตู้เอาไว้เฉย ๆ เอามาใช้ก็ไม่ได้เป็นเรื่องน่าคิดมาก แต่ไม่เห็นมีความพยายามที่จะต่อต้านในเรื่องนี้เท่าใด มีแต่จะเอาใจใส่ในเรื่องที่ไม่ค่อยมีความสำคัญนัก เช่นที่ได้เคยยกตัวอย่างในที่อื่นมาแล้ว

ด้วยเหตุที่บทความนี้ออกจะยืดยาวเกินไปแล้ว ทั้งที่ยังมีเรื่องที่อาจกล่าวได้อีกมากในเรื่องภาษาไทย และภาษาอาเซียอื่น ๆ จึงจำเป็นต้องยุติไว้แต่เพียงเท่านี้ ในโอกาสนี้

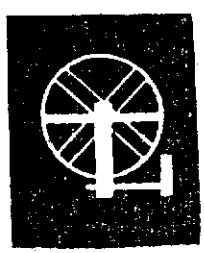

THE THAI SILK CO., LTD.

JAMES H.W. THOMPSON
Managing Director

Hand-woven Silks & Brocades
STOLES, BLOUSES, SPORT SHIRTS, NECKTIES
CUMMERBUNDS AND THE LARGEST SELECTION
OF SILKS BY THE YARD IN BANGKOK

THE COMPANY THAT MADE THAI SILK WORLD FAMOUS
NEWPREMISES 9 SURAWONGSE ROAD

◎ ขึ้น เหย้าเข้าห้องหยิบ ปัญญา
ตั้ง มุกมรดกตา มอบไว้
นั่ง อ่านอักขระหา สมบัติ
เดียง ก็ร้างโต๊ะก็ไร้ ตั้งตั้งนั่งสบาย ฯ

◎ ขึ้นตั้งนั่งเตียง แท่นมุกวางเรียง โต๊ะเคียงต่างตาย
เสาะหาเก้าอี้ เก้าอี้ไม่มี ที่มีก็หาย
จึงนั่งตั้งถาย ผังมุขพริ้งพราย ของขายของตา
◎ อ่านหนังสือมี ชื่อ *โบราณคดี* สร้างสติปัญญา
ศึกษิตสยาม สามย่านถนนพระราม ที่ดีข้างจุฬา ฯ
เขาสรรเอามา เพื่อผู้ปรารถนา อยุธยาสุโขทัย
◎ ทุ่งแห่งความรู้ เต็มขั้นเต็มตู้ เต็มอัธยาศัย
เชิญบุกเชิญเบิล เตรียมทัพรับเสิล เอาฤกษ์เอาชัย
ยากจนคนไม่ ดูหมิ่นน้ำใจ สติปัญญาเอย

ด้วยอภินันทนาการจาก สุจิตต์ วงษ์เทศ

ผู้อ่านที่มีความประสงค์จะเขียนหนังสือตรงถึงผู้เขียน โดยอาศัยสำนักพิมพ์นี้เป็นสื่อ ย่อมทำได้ บรรณาธิการจะส่งจดหมายนั้น ๆ ต่อไปยังผู้เขียนอีกทีหนึ่ง และถ้าท่านไม่ต้องการให้ใครในสำนักพิมพ์นี้เปิดซองจดหมายดังกล่าว ก็ขอให้จ่าหน้าซองว่า "เฉพาะ" หรือ "ส่วนตัว" จดหมายถึงบรรณาธิการที่ไม่ต้องการให้คนอื่นเปิดอ่านก่อน ก็ขอให้ใช้วิธีจ่าหน้าซองเช่นเดียวกัน ในกรณีเช่นนี้ จะไม่นำข้อความลงพิมพ์ในหนังสือ

ข้าพเจ้า ณ เกาะแห่งหนึ่ง

โมหะหมัด ชาริฟ บินฟาเกห์ เขียน
นวลผจง เศวตเวช แปล

ณ เกาะกลางน้ำแห่งหนึ่ง ไม่ไกลจากฝากแม่น้ำนัก มีต้นมะพร้าวต้นใหญ่ใบหนาต้นหนึ่ง ขึ้นอยู่อย่างโดดเดี่ยว โดยไม่มีมะพร้าวต้นอื่นเป็นเพื่อนอีกเลย ต้นมะพร้าวต้นนั้นแลดูเด่นที่สุดอยู่ท่ามกลางเกาะ รอบ ๆ ต้นมะพร้าวมีต้นไม้อื่น ๆ เช่น โกงกางขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น เมื่ออยู่กันในลักษณะเช่นนี้ มะพร้าวพร้อมด้วยต้นไม้ดังกล่าว จึงชวนกันยื่นก้านยื่นใบออกไปรับลมทะเล และล้อลมทะเลซึ่งพัดอยู่โดยมิรู้หยุดนั้นเล่นกันเป็นประจำทุก ๆ วัน

ในบรรดาต้นไม้ทั้งหลายเหล่านั้น มีโกงกางต้นหนึ่ง ซึ่งสูงเสมอกันกับต้นมะพร้าว และเป็นเพื่อนสนิทที่สุดของต้นมะพร้าว โกงกางยังไม่เคยทรายเลยว่าเรื่องราวแต่ดั้งเดิมเป็นมาอย่างไร มะพร้าวสหายจึงได้มาอยู่อย่างโดดเดี่ยว ณ ที่นั้น ในเวลาที่ผ่านมา โกงกางก็เคยได้ถามถึงเรื่องราวความเป็นมาของเพื่อน แต่มะพร้าวก็ขอผัดการเล่าเรื่องราวเสมอมา

ในที่สุด คืนเดือนหงายคืนหนึ่ง พระจันทร์กำลังส่องแสงงามสง่าราบเรียบ เสียงคลื่นกระทบหาดเป็นจังหวะช้า ๆ แสงจันทร์นวลสกาวชัยใบไม้ยอดไม้แลระยิบระยับ ประดุจจะชักชวนร่ายไปบนใบไม้ยอดไม้ ณ เกาะแห่งนั้นในคืนนั้นเอง ที่โกงกางได้มีโอกาสพรั่งเรื่องราว ซึ่งตนคอยมาเป็นเวลานานนักหนาแล้วนั้น

"ตัวข้าพเจ้านี้ มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ไม่ไกลไปจากเชิงเขาทางฝั่งแผ่นดินโน้นเท่าใดนัก" มะพร้าวกล่าว

เช่นนั้นแล้วก็ล่ายต้นไปมาเล็กน้อย พลางเอาทางชี้ไปทางทิวเขา ซึ่งมองเห็นเย็นเงาอยู่ริบ ๆ ในท่ามกลางแสงจันทร์ในราตรีนั้น

"บิดาข้าพเจ้า อยู่ที่ฝั่งน้ำแห่งหนึ่ง พร้อมด้วยเพื่อนฝูงมิตรสหายที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งนั้น คืนวันหนึ่งเดือนมืดสนิท ลมพัดจัด บิดาข้าพเจ้าสั่นโยกไปตามลม ตัวข้าพเจ้าพร้อมด้วยน้อง ๆ ซึ่งนอนทับกันเป็นกลุ่มก็สั่นคลอนไปมา สักครู่หนึ่งฝนก็กระหน่ำลงมาอย่างลืมหูลืมตาไม่ขึ้น ในท่ามกลางความหนาวเย็นและความมืดนั้นเอง ข้าพเจ้าซึ่งแก่เต็มที่แล้วก็พลัดจากที่อาศัย หมุนเคว้งคว้างตกลงไปในแม่น้ำโดย หนาวไม่ใช่เล่นที่เดียวแหละเพื่อนเอ๋ย ข้าพเจ้าลอยตุ้มป่อง ๆ ไปตามกระแสน้ำ ข้าพเจ้ามองไม่เห็นอะไรแม้แต่อย่างเดียว เพราะความมืดมหันต์ปกคลุมไปทั่วทุกหนทุกแห่ง นาน ๆ จึงจะไปปะทะกับขอนไม้ครั้งหนึ่ง หรือไม้กระดานซึ่งถูกกระแสน้ำพัดไปเหมือน ๆ ตัวข้าพเจ้า

รุ่งเช้า เมื่อลืมตาขึ้น ข้าพเจ้ารู้ตัวว่ากำลังผ่านหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ชาวหมู่บ้านนั้นอาบน้ำและซักผ้าในแม่น้ำ ในตอนเช้ามืดวันนั้น พวกชาวบ้านลงไปอาบน้ำกันอย่างสนุกสนาน เพราะวันนั้นน้ำกำลังเยี่ยมฝั่งด้วยฝนตกหนักเมื่อตอนกลางคืน ในบรรดาคนเหล่านั้น ไม่มีใครแม้แต่คนเดียวที่จะเหลือบตาไปเห็นข้าพเจ้า ซึ่งกำลังผุด ๆ โผล่ ๆ อยู่"

"หากพวกนั้นเห็นเข้า ท่านจะทำอย่างไร" โกงกางถามขึ้น แล้วก็เงียบคอยฟังเรื่องราวต่อไป

"หากพวกเขาเห็น ข้าพเจ้าก็คงถูกเขานำไป และเรื่องก็คงจบไปแล้ว" มะพร้าวตอบคำถาม แล้วก็เล่าต่อไป "ต่อจากหมู่บ้านนั้น ข้าพเจ้าเดินทางต่อไปจนถึงทุ่งนาแห่งหนึ่ง ซึ่งเวิ้งว้างราวกับทะเล ระยะนั้นเป็นฤดูที่ข้าวในนากำลังสุกอร่าม ข้าพเจ้าเห็นชาวนาเป็นหมู่ ๆ กำลังเดินเลียบไปตามริมฝั่งน้ำ หน้าตาแช่มใสร่าเริงทุก ๆ คน และมีอยู่หลายคนที่มือหนึ่งถือกระจาดเปล่า ๆ อีกมือหนึ่งถือแกะ*

* แกะ (เรียกในภาษามลายูว่า tuai) มีลักษณะคล้ายมีดโกนเล็ก ๆ มีด้ามเล็ก ๆ ทำด้วยไม้บาง ๆ ด้ามนี้ติดอยู่ตรงกึ่งกลางของไม้ไผ่เล็ก ๆ กลม ๆ ขนาดเท่า ๆ กันสอง ชาวนามลายูบางส่วน และชาวนาทางภาคใต้ของไทยบางส่วน ใช้เครื่องมือนี้สำหรับหักต้นข้าว วิธีหักต้นข้าวด้วยแกะก็คือ ถือแกะไว้ในมือข้างขวา ให้ปลายไม้ไผ่ข้างหนึ่งอยู่ระหว่างนิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ อีกข้างหนึ่งกำไว้ด้วยนิ้วนางและนิ้วก้อยแล้วใช้นิ้วกลางและนิ้วชี้ช่วยในการเหนี่ยวต้นข้าวเข้ามาสู่คมมีด อาการเช่นนี้ชาวนาไทยเรียกว่า "เก็บข้าว" ชาวมลายูเรียกว่า "menuai padi"

บุคคลเหล่านั้นส่วนมากเป็นผู้หญิง ด้วยแกะที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงนี่แหละ ที่เขาเหล่านั้นใช้ตัดต้นข้าว ที่ตรงกลางทุ่งนาข้าพเจ้าเห็นเขาตัดต้นข้าวด้วยเคียว ซึ่งลักษณะอาการเช่นนี้ชาวนาเขาเรียกกันว่า 'เกี่ยวข้าว' ข้าพเจ้าท่องเที่ยวอยู่ตามแถบทุ่งนานั้นนานพอดู บางทีข้าพเจ้าไปติดอยู่ที่เชิงในแม่น้ำ

ในแม่น้ำนี้มีปลาชุกชุม เวลากลางคืนเด็ก ๆ พากันไปหาปลา ปลานี้มี ปลาดุก ปลาช่อน และปลาหมอ นอกจากนั้นข้าพเจ้าได้พบพวก ทอดแห ตักลอย ตักไซ

ตอนเที่ยงวัน ในบริเวณทุ่งนาดังกล่าวนี้ เราจะได้ยินเสียงปี่เป่าเย็นทำนองโต้ตอบกัน ปี่เหล่านั้นชาวนาทำขึ้นจากต้นข้าว และเป่าเล่น ในเวลาหยุดพักรับประทานอาหารตอนกลางวัน บางครั้งบางคราวข้าพเจ้าได้ยิน เด็กสาวร้องเพลง 'รวงทอง'* บางคราวเสียงเพลงก็ฟังชัดเจน แต่บางคราวเสียงเพลงก็ถูกเสียงปี่ซึ่งตอบโต้ลัดเล่นกัน มันกลบ ฟังไม่ค่อยชัดนัก

เมื่อข้าพเจ้าผ่านหมู่บ้านชาวนาเหล่านั้นในเวลากลางคืน ข้าพเจ้าได้ยินเสียงเขาตำข้าวเม่า ขณะเดียวกันก็ได้ยินเสียงหัวเราะอย่างเป็นสุขของหนุ่มสาว ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้าเดินทางผ่านท้องทุ่งอันยาวยืดจากหมู่บ้านหนึ่งไปยังหมู่บ้านหนึ่ง ซึ่งมีหมู่บ้านกับทุ่งนาสลับกันไปเรื่อย ๆ ไม่ทรายก็หมู่บ้านต่อก็หมู่บ้านนั้น ข้าพเจ้าได้ยินและได้เห็นสิ่งต่าง ๆ ดังที่ข้าพเจ้าเล่าฉะนี้แล

เมื่อผ่านทุ่งนาไปแล้ว ข้าพเจ้าก็ไปถึงท้องที่ที่เป็นสวนยาง เวลานั้นน้ำซึ่งทำหน้าที่พาข้าพเจ้าไปทัศนาจรตามที่ต่าง ๆ มันกลายเป็นแม่น้ำใหญ่ ทั้งนี้เพราะที่นั้นเป็นที่ซึ่งแม่น้ำเล็ก ๆ หลายสายไหลไปรวมกัน แถบนั้น ข้าพเจ้าไม่ค่อยได้ยินเสียงอะไรมากนัก นอกจากเสียงร้องของสัตว์ป่าพื้นที่ที่เป็นสวนยางนี้ กว้างใหญ่ไพศาลเหลือเกิน ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเดินทางเสียจนเหนื่อยอ่อน และเดินทางเท่าไร ๆ ก็ไม่จบไม่สิ้น สวนยางเหล่านั้นเจ้าของเป็นพวกพ่อค้าชาวอังกฤษ แต่พวกคนงานเป็นคนอินเดีย หรือคนจีน และมีอยู่บ้างที่เป็นคนมลายู เชื้อชาติชวา พวกนี้ทำงานกันตอนเช้า เวลาเที่ยงวันก็กลับ ถ้าฝนตกเขาก็ไม่ต้องทำงาน

ต่อจากที่นั่น ข้าพเจ้าก็ไปถึงที่ลุ่มแห่งหนึ่ง ซึ่งมีต้นไม้เตี้ย ๆ ขึ้นปกคลุม ที่แห่งนั้นเป็นที่บุกเบิกใหม่ สำหรับใช้เป็นที่ปลูกข้าว ที่ดินแถบนั้นสูงกว่าระดับน้ำในแม่น้ำเล็กน้อย ดังนั้นการเอาน้ำเข้ามาเขาจึงใช้ระหัดวิด ระหัดเหล่านั้นทำด้วยไม้และไม้

* เพลง Padi masak หรือเพลงข้าวสุก

ไผ่ รูปร่างกลมๆ เหมือนๆ ล้อเกวียนที่วัวลาก ระหัดนั้นหมุนอยู่เรื่อยๆ เพื่อวิดน้ำจากแม่น้ำ ซึ่งไหลเอื่อยๆ อยู่นั้น แล้วน้ำซึ่งวิดไปนั้นก็จะถูกส่งให้ไหลตามท่อ ซึ่งวางไว้เข้าไปในนา

ผืนนานั้น บางแห่งเพิ่งปลูกข้าวใหม่ๆ ต้นข้าวกำลังขึ้นงอกงาม และไม่ยากในการบำรุงเหมือนอย่างในนาอื่นๆ บางแห่งซึ่งต้องใช้ปุ๋ยช่วย ไม่ไกลจากที่นั่นเท่าใดนัก มีเขื่อนกั้นน้ำซึ่งทำด้วยอิฐ เขื่อนนั้นยังอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง ประโยชน์ของเขื่อนก็คือใช้สำหรับกั้นน้ำไว้ใช้ในนา ซึ่งกว้างสุดลูกหูลูกตา จำนวนไม่ทราบกี่ร้อยกี่พันไร่ ซึ่งเขากำลังใช้ระหัดวิดน้ำเข้าไป ที่ข้าพเจ้าเล่าเมื่อตะกี้นั้นแหละ ข้าพเจ้าใจหายวาย เมื่อข้าพเจ้าผ่านเข้าไปในท่อพร้อมๆ กับกระแสน้ำ ข้าพเจ้ารู้สึกตัวว่าข้าพเจ้าจมดิ่งลึกลงไปๆ ครู่หนึ่งข้าพเจ้าก็ไปโผล่ขึ้นอีกทางด้านหนึ่ง ต่อจากนี้การเดินทางของข้าพเจ้าก็เป็นไปอย่างปรกติ คือต้องจากถิ่นนั้นไปอีกเหมือนอย่างที่เคยจากถิ่นอื่นๆ มาแล้ว

การเดินทางของข้าพเจ้า ไม่สิ้นสุด บางคราวก็ผ่านทุ่งนา สวนยาง ที่ดอนที่ลุ่ม บางคราวก็ผ่านหมู่บ้าน ในที่สุดข้าพเจ้าก็ไปถึงที่ที่เขาทำเหมืองแร่ ณ ที่นั้นแม้จะยังไกลจากเหมืองอยู่ แต่ข้าพเจ้าก็ได้ยินเสียงเครื่องจักรเรือขุดแร่ทำงานอยู่ไม่หยุดไม่หย่อน ไม่ว่าจะเป็นเวลากลางวันหรือกลางคืน ในเวลากลางคืน ไฟที่เรือขุดส่องแสงสว่างไสวดูประดุจดวงดาวที่ทอแสงระยิบระยับ อยู่ในท้องฟ้า มองดูไกลๆ เห็นบริเวณแห่งนั้นงดงามยิ่งนัก เมื่อข้าพเจ้าผ่านไปในบริเวณเหมืองแร่นั้น ข้าพเจ้าสังเกตว่าน้ำในแม่น้ำที่ยังใสอยู่เมื่อตะกี้นี้กำลังเปลี่ยนเป็นน้ำที่ผสมกับน้ำโคลน น้ำโคลนเหล่านั้นไหลมาจากท่อหลายๆ ท่อจากเหมืองแร่เหล่านั้น ข้าพเจ้าเดินทางไปตามสายน้ำอันยาวยืด ได้เห็นผู้หญิงชาวจีนและมลายู กำลังหาแร่ ที่ถูกน้ำพัดพาไป ผู้หญิงเหล่านั้นใช้ตะแกรงสำหรับร่อน โดยกอบเอาทรายในน้ำขึ้นมาใส่ตะแกรงร่อนเพื่อหาแร่ การงานดังกล่าวนี้ เป็นการทำงานที่ต้องใช้สายตาของนักหาแร่ ซึ่งในที่นี้ข้าพเจ้ากล่าวถึงที่คนเหล่านั้นก็อาศัยอยู่แถบใกล้ๆ นั่นเอง และการงานที่เขาทำกันเช่นนั้น เขาเรียกว่า "การร่อนแร่"

ในที่แห่งนี้ ข้าพเจ้ามิได้ซักข้าอะไรมาก เพราะสิ่งกีดขวางการเดินทางกลางแม่น้ำเป็นต้นว่าเขื่อนไม่มี ขนดลิ่งทั้งซ้ายและขวาเต็มไปด้วยไผ่เป็นพืน ข้าพเจ้าถูก

กระแสน้ำพัดผุด ๆ โผล่ ๆ ไปกับน้ำโคลนที่ข้นผลั่ก ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้าท่องเที่ยวไปตามลำน้ำแถบบริเวณเหมืองแร่นี้ ข้าพเจ้าไม่ได้เห็นทุ่งนาเลยแม้แต่แห่งเดียว ชาวบ้านพูดกันว่า ข้าวจะไม่ขึ้นงอกงามในที่ที่น้ำจากเหมืองแร่ผ่าน ดังนั้นจึงมีผืนที่นาอันกว้างใหญ่ที่ถูกทอดทิ้งไว้ให้เป็นเพียงที่ลุ่ม อันมีตันไม้เตี้ย ๆ ขึ้น และไม่ได้ใช้เป็นประโยชน์อะไรเลย ที่ที่กล่าวนี้แต่ก่อนเป็นทุ่งนาที่ดินเคยอุดมแห่งหนึ่งเหมือนกัน"

โกงกางซึ่งยังไม่เคยเห็น หรือเคยได้ยินเรื่องราวอะไร จากทางผืนแผ่นดินโน้นเลย รู้สึกมหัศจรรย์อย่างยิ่ง จึงตั้งอกตั้งใจฟังอย่างเงียบกริบ ไม่ยอมเสียเวลาอ้าปากซักถามอะไร ๆ ทั้งสิ้น มะพร้าวก็เล่าประสพการณ์ของตนต่อไป

"ในที่สุด ข้าพเจ้าก็เดินทางไปใกล้ในเมืองแห่งหนึ่ง ณ ที่นั้น มีสะพานแห่งหนึ่งซึ่งยาวมาก สะพานนั้นทำด้วยเหล็ก ที่จริงแล้วสะพานนั้นเป็นสะพานแฝดติดกันสองสะพาน สะพานหนึ่งสำหรับรถไฟผ่าน อีกสะพานหนึ่งสำหรับรถยนต์ เมื่อข้าพเจ้าผ่านไปใต้สะพานนั้น ประจวบเหมาะกับเวลาที่รถไฟมาพอดี โอย เสียงดังไม่ใช่เล่น ดังสนั่นหวั่นไหวทีเดียว ไม่เกรงใจใครเลย ข้าพเจ้าก็เดินทางของข้าพเจ้าต่อไปเรื่อย ๆ โดยไม่ใยดีอะไรต่อรถไฟนั้นเหมือนกัน ไม่ไกลไปจากที่แห่งนั้นเท่าใดนัก มีท่อน้ำสองสามท่อ ซึ่งน้ำจากท่อเหล่านั้นกำลังไหลลงสู่แม่น้ำ น้ำมันเหม็นจนปวดหัว ในที่แห่งนั้น พวกกระป๋องเปล่า ๆ และขยะมูลฝอยนานาชนิดต่างก็ลอยไปตามกระแสน้ำ เช่นเดียวกับตัวข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าเดินทางต่อไป ในท้านองนั้นนานเท่าไร ข้าพเจ้าไม่ทราบได้ ยางคราวข้าพเจ้าผ่านหมู่บ้านต่าง ๆ หลายหมู่บ้าน แล้วก็ผ่านป่า ต่อจากนั้นก็ผ่านที่รายลุ่มซึ่งเป็นนาร้างที่ถูกทิ้งไว้ โดยเปล่าประโยชน์อย่างที่ข้าพเจ้าเล่าเมื่อตะกี้นี้ ขอกล่าวอย่างรวบรัดว่า ในที่สุดข่ารากฏว่าน้ำที่ขันขุ่นสกปรกก็ค่อยสิ้นสุดลง น้ำในตอนนี้เป็นน้ำใส เหมือนอย่างน้ำในแม่น้ำตอนที่ข้าพเจ้าเริ่มเดินทางผ่าน ทั้งนี้เพราะ ณ ที่นั้นมีแม่น้ำสายเล็ก ๆ อีกสองสามสายไหลมารวมกัน น้ำในแม่น้ำสายเล็ก ๆ นั้นไหลช้า ๆ

ขณะนั้น ข้าพเจ้าแลเห็นเรือเล็ก ๆ หลายลำ เรือเหล่านี้ชาวบ้านซึ่งอาศัยอยู่

บริเวณแม่น้ำนั้น ใช้เป็นพาหนะออกไปตกปลาและทอดแห สองฟากฝั่งแม่น้ำเต็มไปด้วยป่าจาก การทำมาหากินของชาวบ้านแถบนี้ดู เหมือนว่า นอกจากจะหากุ้งหาปลาแล้ว ก็คือการเย็บจากขาย

ในแม่น้ำดังกล่าวนี้ ถ้าเย็นเวลากลางคืน เราจะเห็นเรือหากุ้งหาปลาอยู่ทั่ว ๆ ไปทั้งริมฝั่งซึ่งอยู่ประมาณกึ่งกลาง ตามทางยาวของแม่น้ำสายนั้น ข้าพเจ้าเห็นจระเข้คลานไปมาเพื่อหาเหยื่อ เห็นแล้วขนลุกขนพอง

ข้าพเจ้ารู้สึกว่าน้ำในแม่น้ำนั้นค่อย ๆ มากขึ้น ๆ รู้ตัวว่ากำลังใกล้จะถึงทะเลแล้ว ลมทะเลเย็น ๆ พัดมาถูกศีรษะ พอน้ำขึ้นน้ำไหลเข้าไปสู่ลำคลอง ข้าพเจ้าก็ถูกกระแสน้ำพัดพากลับเข้าไปในลำคลอง ที่ข้าพเจ้าผ่านออกมาเมื่อครู่นี้ อีกครั้งหนึ่ง ดูเหมือนข้าพเจ้าจะอยู่ไม่ไกล จากปากแม่น้ำก็มากน้อย" มะพร้าวเล่าพลางทางชี้และมองไปทางปากน้ำ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากที่นั่นเท่าใดนัก "คืนนั้นเงียบสงัด สิ่งเดียวที่มองเห็นในความมืดที่เงียบกริบนั้น ก็คือแสงไฟวับ ๆ แวบ ๆ จากเรือชาวประมงทั้งข้างซ้ายและข้างขวาของเกาะ

น้ำในแม่น้ำมิกลืนไม่สู้จะคืนนัก เพราะน้ำมันจะปนกับน้ำ จากท่อน้ำโสโครกในเมือง ดังที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้ว ในคลองแห่งนั้นเต็มไปด้วยเรือหาปลา กำลังเข้าออกอยู่ไม่ขาดระยะ แถบใกล้ ๆ ฝั่งทั้งทางซ้ายและขวา มีเรือใหญ่ ๆ จอดอยู่หลายลำ และจากเรือเหล่านั้น ข้าพเจ้าได้ยินเสียงลูกเรือตะโกนขานรับ ขณะที่เขาขนของขึ้นและลงในเรือ ของเหล่านั้นมีอะไรต่ออะไรบ้าง ข้าพเจ้าไม่ทราบได้

ข้าพเจ้าลอยตุ๊ยป่อง ๆ อยู่ที่ปากแม่น้ำแห่งนั้น โดยที่ถูกกระแสน้ำพัดเข้าไปในลำคลองบ้าง พัดออกมาบ้าง เป็นอยู่เช่นนั้นนานพอใช้ และมีอยู่บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าไปติดอยู่ที่เรือเล็ก หรือเรือใหญ่ที่จอดอยู่ในแม่น้ำนั้น

ในที่สุดมาถึงคืนวันหนึ่ง ข้าพเจ้ารู้สึกว่าน้ำขึ้นสูงมาก ปากแม่น้ำเต็มไปด้วยน้ำจากทะเล ไหลบ่าเข้าสู่ผืนแผ่นดิน ทันใดนั้น ข้าพเจ้าซึ่งกำลังติดอยู่กับสายเชือกซึ่งเขาใช้ล่ามเรือใหญ่ลำหนึ่งก็หลุดไปจากที่นั่น แล้วลอยไปกลางแม่น้ำ ไปเล่นคลื่นอยู่ ประเดี๋ยวก็ถูกซัดไปทางซ้ายเดี๋ยวก็ไปทางขวา ต่อจากนั้นฝนก็ตกกระหน่ำลงมา ข้าพเจ้ามองไม่เห็นอะไร ๆ ทั้งสิ้น

นอกจากรู้สึกว่า ตัวข้าพเจ้าไม่ได้อยู่ในแม่น้ำแห่งนั้นอีก ข้าพเจ้าลอยผุด ๆ โผล่ ๆ เล่นคลื่นท่ามกลางฝนโดยไม่หยุดไม่หย่อน ใจหายหมด เมื่อถูกคลื่นขนาดเท่า ๆ ภูเขา ซัดไปมาอยู่กลางทะเลหลวง ต่อจากนั้นข้าพเจ้าก็ไม่รู้สึกตัว และไม่ทราบว่าอะไรเกิดขึ้นอีก

รุ่งเช้าข้าพเจ้าลืมตาขึ้น รู้สึกแปลกใจอย่างยิ่งที่เห็นตัวเองอยู่บนเกาะแห่งหนึ่ง ข้าพเจ้านอนนิ่งอยู่บนทราย ซึ่งมีหญ้างอกประปราย และที่ที่กล่าวนี้ก็คือที่แห่งนี้แหละ" ต้นมะพร้าวกล่าวคำอธิบายต่อต้นโกงกาง "ไม่ไกลจากที่ที่ข้าพเจ้านอนอยู่นัก ข้าพเจ้ามองเห็นต้นโกงกาง และต้นไม้อื่น ๆ และพวกเขาเหล่านั้นก็คือเพื่อน ๆ เราเดี๋ยวนี้

"รู้สึกซาบซึ้งคุณพระเจ้าเบื้องบนเหลือเกิน ข้าพเจ้านอนนิ่งอยู่เช่นนั้นสามวัน ต่อจากนั้นปรากฏว่า มีหน่อแหลมๆ เล็ก ๆ สีเขียวอ่อนโผล่ขึ้นมาจากศีรษะข้าพเจ้า หน่อเล็ก ๆ นั้นเติบโตขึ้นทุก ๆ วัน และไม่ช้าไม่นานก็ปรากฏว่า มีรากงอกออกมาจากร่างกายข้าพเจ้า แล้วรากมันก็หยั่งลงในดิน

หน่อของข้าพเจ้ายิ่งโตขึ้น ก็ยิ่งมีลักษณะคล้าย ๆ ใบไม้ และใบมันก็เติบโตแผ่ออกทุก ๆ ที ต้นไม้อื่น ๆ ค่อย ๆ งอกขึ้นใกล้ ๆ ข้าพเจ้าอีกทีละต้นสองต้น และโกงกาง ซึ่งอยู่ไกลข้าพเจ้าไปทางด้านโน้นก็มีลูกมีหลาน ซึ่งค่อย ๆ เข้ามาอยู่ใกล้ข้าพเจ้ามากขึ้นทุกที

ข้าพเจ้ามีชีวิตอยู่ที่นี่ ด้วยความอุดมสมบูรณ์ตลอดมา ทางของข้าพเจ้าค่อย ๆ โผล่ออกมาทีละทางสองทาง และเมื่อใบของข้าพเจ้าแผ่ออกจากทางเต็มที่แล้ว ใบก็มีสีเขียวสด ทางที่แก่ก็ร่วงโรยลงสู่พื้นดิน ข้าพเจ้าอยู่ที่นี่แต่ผู้เดียว เป็นเวลาสามปี ทางและใบของข้าพเจ้า ไม่มีโอกาสสัมผัสกับใบไม้อื่น ๆ เลย ขณะนั้นลำต้นของข้าพเจ้ามีรูปร่างกลมแล้ว และตอนนั้นแหละที่ข้าพเจ้าเห็นท่านโผล่ขึ้นมาไม่ไกลจากข้าพเจ้านัก วันแล้ววันเล่าที่ข้าพเจ้าเฝ้าดูและเฝ้าคอยด้วยความหวังที่จะได้เห็นท่านเติบโตขึ้น เพื่อเราจะได้อยู่เป็นเพื่อนกันอย่างนี้

พระเจ้าเบื้องบน ทรงเมตตาแท้เทียว เพื่อนเอ๋ย เพื่อนโตวันโตคืนสมดังใจที่ข้าพเจ้ารอคอย อยากได้เพื่อนขนาด ๆ เดียวกัน ต่อจากนั้นอีกไม่ถึงสามปี ก่อนจะถึงเวลาที่ข้าพเจ้ามีลูก ดังที่ท่านได้เห็นตั้งแต่ตอนที่ข้าพเจ้าเริ่มมีนั้น ข้าพเจ้าก็ได้

เพื่อนที่ปรารถนา มาอยู่ด้วยกับข้าพเจ้า ณ เกาะแห่งนี้ และเราก็ช่วนกันยื่นก้านยื่นใบออกไปรับลมทะเล ซึ่งพัดอยู่มิรู้หยุดนั้น เล่นด้วยกันตลอดมา

เรื่องราวที่เล่านี้ เป็นเรื่องราวเมื่อหกปีก่อนที่ข้าพเจ้าจะมาอยู่บนเกาะแห่งนี้ แม้ว่าทางฝั่งแผ่นดินโน้น ข้าพเจ้าจะมีเพื่อนฝูงมากมาย แต่ข้าพเจ้าก็รู้สึกว่าอยู่กับท่านทั้ง สงบดีกว่า" ต้นมะพร้าวเล่าเรื่องราวของตนจบลงด้วยประการฉะนี้

โกงกางมีความพอใจ ที่ยังได้ทรายเรื่องชีวิตและความเป็นมาแต่ดั้งเดิมของเพื่อนสนิทซึ่งอยู่ร่วมกันมา ณ เกาะแห่งนั้น ขณะนั้นพอดีเป็นเวลาที่เดือนกำลังจะตก ดาวรุ่งกำลังปรากฏขึ้นบนท้องฟ้าทางด้านตะวันออก แลดูสุกใสเย็นประกายงามอยู่เหนือยอดเขา ทางฝั่งแผ่นดินโน้น โกงกางมองไปทางบ้านเกิดเมืองนอนของเพื่อน พลางกล่าววาจาขอบคุณที่เพื่อนเล่าเรื่องราวให้ฟัง แล้วทั้งสองก็กล่าวคำสวัสดีและเข้านอน

A GROWING AND LOW-PRICED LIBRARY ON BUDDHIST TEACHINGS

THE WHEEL

A Series of Buddhist Publications

Covering in 100 issues a wide range of subjects in authentic exposition and reliable translations from the Pali Canon. New titles are added bi-monthly.

SINGLE NUMBERS: CEY. RS. 0.50 BD. 15 USA CTS.
(DOUBLE NUMBERS ACCORDINGLY)

BUDDHIST PUBLICATION SOCIETY
P.O. BOX 61, KANDY, CEYLON.
and SUKSIT SIAM 1715 Rama IV Road Bangkok

Mao Tse-tung Opposition, 1927-1935

John E. Rue. "A highly detailed account of the factional struggles within the Chinese Communist party. . . . Because of its store of information about policies and personnel of the party, the book is extremely valuable to students of Chinese Communism" - *Choice.* "Extraordinarily interesting . . . highly germane to the present." - *New York Times.*

$10.00

Student Nationalism in China, 1927-1937

John Israel. "A superb contribution, in every respect, to the growing literature on the Republican era. . . . [Israel's] investigation has been rigidly focused on the critical questions. His writing has style. And although more than a generation removed from his subject, he conveys an authentic flavor and feel for the surging movement he describes" -*Choice* **$7.50**

Chinese Warlord

The Career of Feng Yu-Hsiang

James E. Sheridan. "Based upon assiduous research and written in a clear, narrative style, this is a fascinating case-study. While the author modestly disclaims any wider analytical purpose . . . his many insights into characteristics of warlordism and of the significance of this most welcome contribution." -*Pacific Affairs.* **$10.00**

FIVE STANFORD PAPERBACKS

The Struggle for Indochina, 1940-1955

Ellen J. Hammer. **Cloth, $8.50; paper, $2.95**

Moscow and Chinese Communists

Second Edition. *Robert C. North* **Cloth, $7.50; paper, $2.95**

Peasant Nationalism and Communist Power

The Emergence of Revolutionary China, 1937-1945.

Chalmers A. Johnson **Cloth, $6.50; Paper, $2 95**

The May Fourth Movement

Intellectual Revolution in Modern China. *Chow Tse-tsung.* **$3.45**

The Political History of China, 1840-1928

Li Chien-nung. Translated and edited by Ssu-yu Teng and Jeremy Ingalls. **$3.75**

Order from your bookstore, please

STANFORD UNIVERSITY PRESS

A THAI VIEW OF THE AMERICANS

Khamsing Srinawk

I was asked during my stay in America, " What do you and what does the average Thai farmer think about America; what image does the Thai farmer have of Americans?"

The question itself, broad and difficult, based on the assumption that one person's opinion can represent another's or a group's opinion, is very American. I am a Thai citizen and a Thai farmer. The thoughts I express are personal. What I say is the opinion of a Thai individual, not that of Thai farmers as a group.

During the first week after my arrival in the United States I had the opportunity to attend a certain business firm's regular exhibition which included the showing of colour slides. What appeared on one slide was not people or objects but lines which shot up higher and higher with accompanying figures. When it was projected on the screen, the activities of several hundred people there who were talking and drinking ceased immediately. It was absolutely still as all eyes watched the ascending lines. It was a graph of the firm's production, money coming in, expenses and net profit. As soon as the slide changed, everyone resumed his activity in high spirits. I realized at that moment that the life line and the heart of American life lies in graphs and figures, the constant measurement and comparison of performance as represented by material achievement. Everything else is secondary. Misery, happiness, success or failure in life seems to find its explanation in the graphs and figures.

The American way of life is based on competition, competing with rivals, competing with those who are around, and competing with oneself. Life today must be better than yesterday and tomorrow must be better than today. It is a life which always steers ahead sometimes without destination or aim. This is a difference between the American and the Thai

way of life, for, generally speaking, Thais are (or used to be) content with having just enough to live on while in America, especially in New York, to be successful means to possess the extras beyond necessities.

It is almost correct to say that Thai and Americans are differentiated from birth. Thai children live with their parents until they marry. An infant sleeps in his parents' room, learns to sit or stand on his parents' laps. Before he can walk, he is carried by his parents or brothers or sisters. Grandparents shower him with attention. The family tie in Thailand is strong and meaningful.

In the United States, I have noticed that young children are much brought up by formulas and objects. This strikes me as being the result of the American industrialised and competitive society of which a deep characteristic is the love of privacy. This may be an expression of the selfishness required by a competitive society together with a symbolic escape from the demands of the society. Loving privacy, parents remove even infants from their own bedroom to another room. Thai children play with their parents and grandparents as if they were toys. Children in America play with toys which are objects. Thai children are motivated to love their parents; in the United States they learn to love and attach themselves to toys. Thai children sleep on a cushion the size of a pillow so they can be carried about or in a hammock beside their parents. American children sleep in beds which are caged in and in a room of their own. When a Thai baby cries he gets an immediate response; in America sometimes a child cries until he falls asleep again if his parents are too sleepy to get up. What I have just related is only a contrast of the differences with no intention of saying which system is the better one. It is only to point out that we are being formed differently.

While visiting a good friend of mine and his family during the early part of my stay in America, I thought that they raised their child like one raises birds. Occasionally the child was allowed to come out of his room to toddle about, completely on his own, whether he stumbled or fell. When the time was up he would be sent back to his caged bed. They gave him a bottle of milk and a toy. He was supposed to sleep. When the mother left, the child did not react in any way at all. Puzzled, I tried to take away his toy instead and he began to cry. I was not at all certain which the child loved more, his mother or the toy.

Later, when I met more people and understood better, I began to realize that the way my friend raised his child made sense in context. He is an American and he understands the American way of life better than I do. He realized his child would grow up in an industrialised society where life depends more on material things than it does on people. Therefore, it is necessary that the child be dependent on objects at an early age. And

perhaps because he knows about the loneliness of old age in America, he brought his child up to be used to being alone. The American family relationship seemed much cooler than that of the Thais.

I had a chance to visit some of my friends in New York who are young people, almost all of whom live in their own apartments. In the beginning I could not understand what made these young people move out of their parents' home. When later I discovered the make up of an American family, I became sympathetic: I imagined their childhood, the room filled with toys and the caged-in bed.

It may be that because life in America depends on material things more than it does on people, most Americans understand machines better than people. I acknowledge that Americans have been extremely successful in employing material things to serve man. This success is an outstanding quality to be proud of. It is a measurement of man's wisdom. Going beyond that, it seems that the American and other Westerners regard the material prosperity, rather than the service to which it is put, as evidence of civilization. The successful propagation of this concept is such that countries with less material wealth began to question their own status, began to doubt their own traditions. The often repeated notion of being civilized or uncivilized began to bother them. They began to feel ashamed and to struggle to obtain material prosperity as it exists in the Western world. In some areas this struggle has been so violent that elements in local society have been totally disregarded. While this has been taking place, the United States, in particular, has been exalted by the success it has experienced with material progress. This feeling has infiltrated and spread around the world, resulting in the tragedy of the attraction exerted by the new order and the American inability to understand it.

Most Americans I know are good people, open and friendly. But because they live in a materialistic, competitive society, part of their thinking is made up of formulas, figures and dedication to getting the job done. Their goodness, their big-heartedness and friendliness come out rather cold. This causes conflicts when they go to work abroad. It is the high esteem they have for themselves which makes them less lovable to others, less effective, and where they have power or influence, sometimes harmful. A favorite word which goes with the American way of life and which has become a U.S. trademark is "help". But while help in itself and the intention behind it may be good, as I mentioned above, the intention comes across cold and the self-esteem of the helpers turns the "helping" into "converting".

Each person has pride in his own country regardless of whether it is big or small, progressive or backward. To help another person may be a virtue. The poorer person should be pleased with help received from the richer as

long as it is given honestly and intelligently. Likewise, less developed countries should be pleased to get help from more developed countries if that help is given in such a way that it does not hurt pride and honour and accords with the recipients' nature and condition rather than the giver's subjective or interested idea of what help is. I am not sure that this type of help exists in the world.

The United States, the wealthiest country in the world, has set herself up as a giver, the effects being both positive and negative. Some of my friends complained that they do not understand why with all the help the United States is giving, all she receives in return is unfriendliness or hatred. When I asked if they knew for sure that the help was given with the right attitude, they all confirmed that it was. Personally, I do not see it that way. The Americans are so proud of their superiority that it cannot be hidden. This pride and superiority complex make it hard for Americans not to regard others with superiority. When giving help to other countries, the United States sets its own way of life as a model, expecting other nations to adapt or accomodate themselves to it. This is why sincere intentions always turn into "conversion". And the stronger this process, the worse the situation becomes until it approaches the "occupation" stage. As national and racial pride are affected, the collective emotions of one people as directed toward another people become engaged. If the victim of the process of conversion finds it unbearable, the reaction will one day be violence--on both sides.

The American approach to help and the problems it involves are illustrated by the following true story. Several years ago I worked in the forests of Northern Thailand. One cold day of the cold season, I happened to meet an official from an American agency, not U.S.O.M., who asked me to take him hunting in the forest. We saw no animals at all during our trek that day and on our way back, as we arrived at a clearing, the expert suddenly stopped and removed his rifle from his shoulder. I followed the direction of his glance and saw three human beings, two adults and a child, almost naked, lying in the sun. Probably having seen us, they shortly rose and walked away into the woods. They were Kha people, a small tribal group numbering perhaps not more than a hundred, who live in the forest. It seems as though only a few people know anything about them. They do not have permanent dwellings but use tree branches to make huts. When the leaves begin to turn yellow they move to another locality. Normally the Kha people are extremely reluctant to meet anyone. It is likely the group we saw, not having clothing, could not sleep the night before because of the cold, and so came out to lie in the sun during the day and fell asleep. We looked at them until they disappeared into the forest. When we recovered from our surprise the expert, excited and interested, asked me all

kinds of questions. That evening he sent for me to have dinner with him and asked if I could help him do something. I asked him what he wanted me to help him with. He said he wanted to help the Kha people. He had with him a woolen blanket and wanted me to take it to the Kha family. Also he expressed his interest in studying the people so that he could understand them and be friends with them. When I laughed as he finished speaking, he asked why. I said that when I first heard that he wanted to help I though he was being kind. He protested that he sincerely wanted to help. I argued that even if I accepted that act as one of goodness in itself, I still could not see any value in it. He seemed to be puzzled at my answer and could not understand why I saw no value in giving a blanket to people who did not have one, especially as I was the one who told him that they had come out in the sun because they were cold. I had to explain to him at great length that first of all we did not know for sure that the Kha people wanted a blanket; it was only my own assumption, right or wrong, that they were cold. Secondly, if the Kha happened to like the blanket they would probably use it until it wore out and that would be the end of it all. Or the following cold season they might come to wait for another blanket. And if they knew that two blankets were warmer than one, they might ask for two or three. If they did not receive them they might get angry. I asked him why, if he really wanted to help, did he not give the kind of help that would be of value, such as teaching them how to grow cotton and weave. Seeing that the Kha do not have dwellings, I could see no value in building them houses instead of teaching them how to build their own houses if they considered houses a good thing. I explained that I felt that giving material things to other people, even if morally good, is of no lasting value; but helping people to help themselves, giving them an opportunity to use and develop their own talents and ability to get what they want, or become what they want, is of more value and is something substantial. Perhaps because of our difference in opinion, the expert forgot to give me the blanket to take to the Kha family.

Because of the great and growing influence of the Americans in Thailand as alien money-makers and helpers, the problems arising from the differences between us are growing. I have emphasized my impressions of the American qualities of constant comparison of performance, competition, devotion to things, love of privacy, isolation, weakness in understanding people, self-esteem, and anxiety to help because they seem to bear on the problems and their solutions.

(This article is based on a talk I gave at the Asia Society in New York during my visit to the United States from February 1967 to January 1968).

กวีและกวีนิพนธ์

ออเดน–สเปนเดอร์

ในวงการกวีนิพนธ์ของอังกฤษ ยุคปัจจุบันได้ผันแปรออกไป ทั้งในทางที่เป็นรูปแบบและเนื้อหา แต่ในฐานะที่ชีวิตของกวีเป็นแรงผลักดัน ที่ได้รับจากสังคม งานกวีที่เขาสร้างสรรค์จึงหนีไม่พ้นที่จะมีรากเง่ามาจากมนุษยชาติร่วมกับผู้อื่น และสะท้อนให้เห็นสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เขามีชีวิตอยู่ในขณะเดียวกัน หลังสงครามโลกครั้งแรก ดี.เอช. ลอเรนซ์ เยตส์ และ ที.เอส. เอเลียต ได้ชื่อว่าเป็นผู้ริเริ่มปฏิสังขรณ์ชีวิตที่ถูกทำลายไประหว่างสงครามให้กลับฟื้นขึ้นมาใหม่ การนำคำและความคิดบางประการมาใช้ ได้ช่วยให้กวีกลุ่มหนุ่มของอังกฤษ ในยุคหลังจากปี พ.ศ. ๒๔๗๐ กล้าที่จะแสวงหาแนวความคิด และคุณค่าแบบใหม่ เพื่อแสดงออกในเชิงชั้นกวีนิพนธ์ที่ตัวเองต้องการ หลุยส์ แมคนิซ ก็ดี เซซิล เดย์ หลุยส์ ก็ดี หรือ ดับลิว.เอช. ออเดน และ สตีเฟน สเปนเดอร์ ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ก็ดี ต่างล้วนเป็นบัญญาชนรุ่นใหม่ของอังกฤษ ที่เกิดขึ้นก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ในระยะที่สภาวะเศรษฐกิจกำลังตกต่ำไปทั่วโลก และลัทธิฟาสซิสต์กำลังครอบงำไปทั่วเกาะอังกฤษ

ดับลิว. เอช. ออเดน *(Wystan Hugh Auden)* เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนเกรสแซม โซท์ มีความชำนาญในวิชาชีววิทยา เมื่อเข้ามหาวิทยาลัยอ๊อกซฟอร์ดครั้งแรก ก็อยู่ในฐานะผู้เลือกเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ แต่ภายหลังสิ่งบันดาลใจหลายอย่างทำให้เขาหันมาสนใจวรรณคดีอังกฤษและเริ่มแต่งกวีนิพนธ์บทแรกเมื่ออายุ ๑๕ ปี ครอบครัวของออเดนมีอันจะกิน แต่ตัวเขาชอบใช้ชีวิตระหกระเหินอยู่กับการท่องเที่ยว หลังจากออกเดินทางไปตามประเทศต่างๆ ทั้งยุโรปและอาเซีย ออเดนก็กลับมาเป็น

W.H. Auden
ประวัติ เล้าเจริญ เขียนลายเส้น

ครูสอนหนังสืออยู่ที่มัลเวิน ๕ ปี จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ จึงได้อพยพหนีภัยสงครามไปอยู่อเมริกา ปัจจุบันออเดนถือสัญชาติอเมริกันและได้รับเกียรติให้สอนวิชากวีวัจนะ อยู่ที่มหาวิทยาลัยอ๊อกซฟอร์ด

ออเดนใช้เวลาส่วนใหญ่ของเขา เพื่อเสาะหาธาตุแท้แห่งสติปัญญา เขาเดินทางไปเมืองจีน และเข้าร่วมสังเกตการณ์ในสงครามกลางเมืองสเปน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ ในความรู้สึกนึกคิดของออเดน แรกเริ่มมีความนิยมอยู่กับลัทธิม๊ากซ์ ด้วยรู้สึกเห็นว่า แนวความคิดของม๊ากซ์นั้นเป็นเรื่องของ "จิตวิทยามากกว่าการเมือง" ในผลงานรวมกวีนิพนธ์ของเขาที่ตีพิมพ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ และบทกวีเรื่อง *The Orators* ซึ่งตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้ชี้ให้เห็นวิถีทางอันปวดร้าว ของชนชั้นกลางชาวอังกฤษ ผู้ไม่มีทางออก และต้องการอะไรสักอย่างที่จะพาไปสู่ความเปลี่ยนแปลง ออเดนตรวจสอบวิถีชีวิตชนชั้นกลางชาวอังกฤษ เช่นเดียวกับบทละครของ เบอะโทลต์ เบรคต์ *(Bertolt Brecht)* ตรวจสอบความเป็นไปของชนชั้นกลางชาวเยอรมัน หลังจากอพยพไปอยู่อเมริกาแนวความคิดของออเดนได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เขาหันกลับเข้าหาศาสนา แม้จะมิได้เห็นด้วยกับคำกล่าวตามคัมภีร์ รวมกวีนิพนธ์เรื่อง *Another Time* (พ.ศ. ๒๔๘๓) และเรื่อง *The Double Man* (พ.ศ. ๒๔๘๔) [ซึ่งต่อมาฉบับที่ตีพิมพ์ในอังกฤษ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น *New Year Letter*] นั้น ได้แสดงให้เห็นความขัดแย้งทางความคิดและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวเขาเป็นอย่างดี นักวิจารณ์ได้กล่าวถึงกวีนิพนธ์ยุคแรก ๆ ของออเดนว่าเป็นเรื่องระหว่างตัวกวีกับ

Stephen Spender
ประวัติ เล้าเจริญ เขียนลายเส้น

สาธารณะชน แต่งานกวียุคหลังกลับส่อให้เห็นว่า เป็นเรื่องระหว่างตัวกวีกับพระผู้เป็นเจ้าเสียมากกว่า จากแนวคิดเรื่องลัทธิม้ากซ์ตั้งแต่หนุ่มวัย ออเดน ได้เปลี่ยนแนวมารับความเชื่อทางศาสนาเมื่อชีวิตย่างเข้าสู่วัยชรางานกวีนิพนธ์เรื่อง *For the Time Being* ของเขา ได้แสดงความคิดคำนึงทางศาสนาออกมาให้ปรากฏเช่นเดียวกับงานเขียนสมัยหลังของ ที.เอส. เอ-เลียต บางทีคุณภาพทางผลงานที่ออเดนผลิตขึ้นมา จนอายุครบรอบ ๖๐ ปี เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ศกก่อน อาจจะไม่ใช่ข้อแปลกประหลาดที่น่าสบายใจนัก แต่เสียงสะท้อนจากกวีนิพนธ์ของเขาในอดีต ไม่ว่าจะเป็นบทรำพึงที่มีต่อ เยตส์ หรือ ฟรอยด์ หรือผู้นำสังคมนิยมเยอรมัน ไม่ว่าจะเป็นบทครุ่นคำนึงที่มีต่อวอลเตร์ ปาสกัล เมล วิลล์ ริมบังค์ หรือคำไว้อาลัยเหนือหลุมฝังศพของเฮนรี่ เจมส์ ไม่ว่าจะเป็นคำพรรณนาถึงชีวิตในบทที่ชื่อ ไพ บีตา เคปปา *(Phi Beta Kappa)* หรือคำกล่าวฉลองบ้านในออสเตรียที่เขาซื้อไว้ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ย่อมแสดงให้เห็นความใกล้ชิดที่ออเดนมีต่อความเป็นไปในโลก และสัจจะที่เขาแสวงหามาได้ตลอดชีวิต อีกทั้งมีผลต่อความรู้สึกผิดชอบ ทางสติปัญญาของมวลชนทั้งปวง ที่มีชีวิตอยู่ระหว่างสงครามโลกทั้งสองครั้ง และผลสำหรับมวลชนทั้งปวงนี่เองที่ส่งให้ออเดนเป็นเกินกว่ากวีของอังกฤษ หากแต่เป็นกวีของยุโรปและของโลกรวมกัน

ออเดน อาจมิได้เขียนบทสดุดีราชวงศ์หรือบทเฉลิมฉลองชัยชนะของชาติ ไว้อย่างเทนนิสัน หรือจอห์น แมสฟีลด์ ผู้ครองตำแหน่ง *Poet Laureate* เนื่องจาก

ออเดนมักชอบกล่าวครอบคลุมถึงเหตุการณ์ และวิกฤตการณ์ในโลกของจินตนาการทางจริยธรรมทั้งมวลมากกว่าที่จะแต่งฉันท์สดุดีมหาราช กวีนิพนธ์ของเขาจึงอาจมองจากภายนอกได้อย่างผิวเผินเพียงแค่การเปลี่ยนถ้อยคำหรือท่วงจังหวะทำนอง และสิ่งที่มองเห็นก็ดูเป็นสิ่งที่อ่อนนุ่มมากกว่าที่จะสุกงอม ชาวอังกฤษมักชอบมองออเดนในแง่นี้ แต่ในอเมริกา ผู้คนกลับติเตียนกล่าวหาว่าเขาเป็นเพียงกวีชั้นย่อย แม้กระนั้น กวีนิพนธ์ของออเดนก็เหมาะต่อยุคสมัย เนื่องจากเป็นไปอย่างธรรมชาติ คลุกเคล้าอยู่กับสติปัญญาและเกี่ยวพันมาถึงประวัติทางจริยธรรม ข้อนี้ออเดนดูจะรับอิทธิพลมาจาก ที.เอส. เอเลียต ถ้วยต่างก็มีลักษณะเป็น *Intellectual Poet* เหมือนกัน เพราะกวีนิพนธ์ที่เขาแสดงออกมานั้น *มุ่งหวังเพียงเพื่อต้องการที่จะตีความหมายของโลกมากกว่าต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงโลกเสียใหม่* บุคคลทั้งสองจึงเป็นกวีทางสติปัญญา มากกว่าที่จะเป็นกวีทางอารมณ์ เอเลียตนั้นเห็นด้วยกับวาเลอรีที่ว่า ความขวนขวายกระตือรือล้นไม่ใช่จิตใจของศิลปิน ส่วนออเดนแรกที่เขียนบทกวี ก็มีอิทธิพลทางความคิดของม้ากซ์เข้าไปปะปนอยู่มาก ความเป็นกวีของคนทั้งสอง จึงอยู่ที่สามารถเข้าใจสถานการณ์ด้วยหัวใจควบคู่ไปกับความเป็นบัญญาชนที่ใช้สติปัญญาเข้าใจสถานการณ์

เมื่อกล่าวถึง ออเดน เราจำเป็นจะต้องกล่าวถึง กวีและนักวิจารณ์ร่วมสมัยเดียวกับเขาอีกคนหนึ่ง คือ สตีเฟน สเปนเดอร์ *(Stephen Spender)* สเปนเดอร์เป็นผู้วิจารณ์กวีนิพนธ์ของ ออเดน ไว้มากรวมทั้งเขียนบทประพันธ์ของตนเองไว้มากพอๆกัน ทั้งสองเป็นเพื่อนกันมาตั้งแต่ครั้งอยู่ในอ๊อกซฟอร์ด มีอะไรๆเหมือนกันหลายอย่าง ทั้งในด้านอิทธิพลกวีและนโยบายทางการเมือง จนอาจกล่าวได้ว่าทั้งสองเป็นเสมือนกวีคนเดียวกัน แต่ก็ยังคงความเป็นตัวของตัวเองไว้แตกต่างกัน

สตีเฟน สเปนเดอร์ เกิดใกล้กรุงลอนดอน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒ พ่อเป็นนักหนังสือพิมพ์มีชื่อเสียง (เอดเวิร์ด แฮโรลด์ สเปนเดอร์) ตัวเขาเองมีสายเลือดผสมทั้งเยอรมัน ยิว และอังกฤษ ได้รับการศึกษาครั้งแรกที่สวิสเซอร์แลนด์ ต่อมาเข้าศึกษาในอ๊อกซฟอร์ดเมื่ออายุเพียง ๑๘ ปี พร้อมกับเริ่มแต่งกวีนิพนธ์บทแรก

ชีวิตในวัยเด็กของสเปนเดอร์ ไม่ได้รับการเอาใจใส่ ในเรื่องความเข้าใจทางรส

นิยมจากพ่อแม่เท่าที่ควร จากอัตชีวประวัติเรื่อง *World Within World* (ซึ่งสเปนเดอร์อุทิศความดีของหนังสือเล่มนี้ให้แก่ ไอเซอะ เบอร์ลิน เพื่อนรักคนหนึ่งของเขา) ได้เปิดเผยว่า ย่าของเขาต่างหากที่สร้างสมความเป็นศิลปินให้ ย่าเป็นผู้เข้าใจรสนิยมของเขา ชอบพาไปดูภาพเขียนสมัยใหม่ และพาไปดูละครที่สร้างจากเรื่องของอิบเสนและเชคสเปียร์ อีกทั้งเอากวีนิพนธ์ของ เบลค มาถกเถียงให้เขาฟังอยู่เสมอ และชักนำให้เขาเข้าร่วมหาเหตุผลจากทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นศิลป ศาสนา หรือกามารมณ์ ดังนั้น เมื่อสเปนเดอร์บอกย่าว่าโตขึ้นจะเป็นกวี ย่าจึงไม่แปลกใจเท่าใดนัก หากแต่บอกเขาว่า

"ชีวิตศิลปินนั้น อยู่ใกล้หลุมฝังศพ จิตรกรที่วาดรูปเปลือยก็ดี กวีที่ดื่มวิญญาณตัวเองก็ดี หรือศิลปินที่สอดใส่อารมณ์แบบโบฮีเมียนเข้าไปก็ดี มักเป็นสิ่งเหลือเข็ญ กวีนิพนธ์ที่สร้างขึ้นมาก็มักขาดเงิน"

เมื่อออเดนพบสเปนเดอร์ ครั้งแรก ที่อ๊อกซฟอร์ด ตอนนั้น ออเดนอายุยังไม่ครบ ๒๑ ส่วนสเปนเดอร์ ก็เป็นเพียงเด็กหนุ่มรูปร่างผอมบางอายุ ๑๙ แต่ดูเหมือนทั้งคู่จะมีสติปัญญากว้างไกลกว่าเพื่อนฝูงหลายคนในมหาวิทยาลัย ต่อข้อที่ว่าเขียนคำร้อยกรองเก่ง และมีแนวคิดเป็นของตัวเอง นอกจากนั้นยังท้าทายว่า มหาวิทยาลัยมิได้ให้อะไรมากไปกว่าบทเรียนทางตำรา ออเดนเห็นว่า มหาวิทยาลัยในความคิดของเขา เป็นเพียงสถานที่ที่เปรียบเหมือนโรงแรมซึ่งคนจะเข้าไปพักผ่อน เพื่อหาหนังสืออ่านหรือพูดคุยกับเพื่อนฝูงที่ถูกใจสักคน สเปนเดอร์ก็เห็นว่า อ๊อกซฟอร์ดกับเขา ดูช่างห่างไกลกันนัก ไม่ว่าจะก่อนหน้าหรือภายหลังความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งไม่แท้จริงและการใช้ชีวิตอย่างว่างเปล่าภายในมหาวิทยาลัยได้เกิดขึ้นกับเขา เขาท้วงว่าภายในมหาวิทยาลัย ใครก็ตามย่อมต้องการที่จะได้รู้ถึงจิตใจและสติปัญญาของคนที่อยู่ร่วมยุคกับตน เมื่อมหาวิทยาลัยไม่สามารถจะเป็นแหล่งสุดท้ายที่จะมีให้ได้ เขาก็ปรารถนาที่จะออกค้นหาคุณค่าจากภายนอกมหาวิทยาลัยเอาเอง ควงมรู้สึกต้องการแสวงหาบั๋จเจกภาพในสิ่งแท้จริง ได้ชักพาให้สเปนเดอร์รู้จักกับออเดน และเข้าร่วมกลุ่มกับ หลุยส์ แมคนีช เซซิล เดย์ หลุยส์ ไอเซอะ เบอร์ลิน และ คริสโตเฟอร์ อิเชอร์วูด ซึ่งต่อมาภายหลังต่างกลายเป็นกวีและนักเขียนมีชื่อร่วมสมัยเดียวกันทุกคน

สเปนเดอร์เขียนไว้ว่า

"กลุ่มของเราต่างแสวงหา เราคิดว่าบางทีการเป็นกรรมกรทำงาน หรือแม้แต่

การเสพสังวาสกับโสเภณี คือสิ่งที่แท้จริง เราต้องการที่จะเขียนกวีนิพนธ์ เราต้องการที่จะเชื่อถือ เราต้องการที่จะรัก เราต้องการที่จะมีชีวิตอยู่โดยไม่ต้องขอโทษขอโพยหรือก้าวร้าว เรารู้สึกว่าอำนาจที่จะทำสิ่งเหล่านั้นได้พวยพุ่งออกมาจากตัวของเรา"

สเปนเดอร์ยอมรับว่า นอกจากย่าของเขาแล้ว ออเดนก็มีอิทธิพลต่อเขาไม่น้อย ในระยะเริ่มเขียนกวี ออเดนได้ถามสเปนเดอร์ในงานเลี้ยงแห่งหนึ่งว่า "คุณเขียนบ่อยไหม?" สเปนเดอร์ตอบว่า เขียน ๔ บทต่อหนึ่งวัน ออเดนเลย อุทานออกมา "ช่างมหัศจรรย์จริง ฉันเอง ๓ สัปดาห์จะเขียนสักบท" หลังจากนั้น สเปนเดอร์ก็ยอมรับว่าเขาเขียนกวีนิพนธ์ขึ้น ๓ สัปดาห์ต่อครั้ง และในฐานชอบพอกันออเดนได้กล่าวขึ้นครั้งหนึ่งว่า สเปนเดอร์ นั้นไม่สามารถจะแต่งกวีนิพนธ์ให้ดีถึงขนาดได้ แต่สามารถจะเขียนร้อยแก้ว ทำนอง อัตชีวประวัติและงานวิจารณ์ได้ยอดเยี่ยม ซึ่งข้อนี้สเปนเดอร์ก็ดูเหมือนจะยอมรับ

ภาพพ้นในทางกวีนิพนธ์ของคนทั้งสองถือเป็นสัญญลักขณ์ของความจริง ที่แสดงออกมา โดยการเปรียบเทียบ และอยู่ในขั้นรุนแรง ด้วยต่างรู้สึกกันว่า อังกฤษในยุคตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๓ เป็นต้นมากำลังอ่อนเปลี้ยและใกล้จะตาย กวีจึงต้องการที่จะปลุกอังกฤษให้ตื่นขึ้น เพื่อเผชิญกับวิกฤตการณ์ตึงเครียดที่อยู่รอบข้าง จะได้นำความแข็งแกร่ง และความงามมาสู่เกาะอังกฤษอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ได้ประสบภัยสงคราม และภาวะเศรษฐกิจตกต่ำมาแล้ว

ที.เอส.เอเลียต เคยมองเครื่องจักรและชีวิตสมัยใหม่ไปในแง่ร้ายและไม่น่าอภิรมย์ เมื่อครั้งเสนอผลงานเรื่อง *The Wasteland* เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ เขามองเห็นการล้มทะลายของผู้คน และเมืองใหญ่ในยุโรปทั้งอดีตและปัจจุบัน ไม่ว่า เยรูซาเลม เอเธนส์ อเลกซานเดีย เวียนนา หรือลอนดอน ต่างล้วนเป็น *มายา* แก่เขาทั้งสิ้น เอเลียตได้สร้างมนุษย์ขึ้นมา จากสภาพแวดล้อมที่ขัดแย้ง เพราะเขามองเห็นสิ่งแวดล้อมในสภาพที่ไม่สามารถจะทำความเข้าใจหรือควบคุมไว้ได้ ส่วนออเดนและสเปนเดอร์กลับมองผู้คน และเมืองใหญ่ไปในแง่ที่เพียรพยายามจะค้นหาความงามจากชีวิตสมัยใหม่ให้จงได้ โดยถือว่าเครื่องจักรนั้น ถ้าควบคุมให้อยู่ในอำนาจได้ ก็จะให้ความมีเสน่ห์ กวีนิพนธ์ของคนทั้งสองจึงมักให้ความเด่นแก่เสาไฟฟ้า หรือหัวรถจักร ที่ทำงานอย่างได้ผล มากกว่าที่จะให้ความเด่นแก่การรำพึงถึงหมู่เมฆ ฝูงหงษ์ หรือดอกกุหลาบอย่างกวีในยุคก่อน

กระนั้นก็ตาม กวีนิพนธ์ของคนทั้งสองก็มิใช่จะถือเอาเครื่องจักรเป็นพลังอย่างเดียว เพราะต่างก็ให้ความสำคัญแก่ชีวิตครอบครัว ความอบอุ่นระหว่างเพื่อนบ้านและประเพณี เท่าๆ กับความรักที่ไม่สมหวัง เพียงแต่ว่าทั้งคู่มิได้ถือเอาความอ่อนหวานละมุนละไม หรือความคุคันของสตรีในแง่ของการคิดหรือการกระทำ มาใช้อย่างพร่ำเพรื่อ แบบกวีในยุคโรแมนติคสำหรับออเดนด้วยแล้วความรักที่เขามีอยู่มิใช่เป็นเพียงความรักที่มีต่อสตรีเพศเท่านั้น หากแต่เป็นความรักทางสังคมที่มีต่อมนุษย์ทั้งหมด และสำหรับมนุษย์ด้วยกันเอง

All I have is a voice,
Hunger allows no choice
To the citizen or the police:
We must love one another or die.

ทัศนะของออเดนต่อมนุษย์ และสังคมมีทั้งเคร่งเครียดและยิ้มเยาะ เขามักจะเริ่มบทกวีนิพนธ์ด้วยสถานการณ์อันเป็นรูป-ธรรม และชอบที่จะดึงเอาบทเรียนทางศีลธรรมออกมาให้ปรากฏ งานของออเดนเป็นดุลย์ที่อยู่ระหว่างสิ่งห่างไกลในอดีตกับสิ่งเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เขาถือว่ากวีนิพนธ์เป็นงานที่ต้องเอาจริงเอาจัง ไม่มีใครรู้ตัวว่าตนเป็นกวีผู้ยิ่งใหญ่ และก็ไม่มีกวีคนใดที่เชื่อว่าตนเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ในปาฐกถาพิเศษเรื่อง *Making Knowing and Judging* ที่แสดง ณ มหาวิทยาลัยอ๊อกซฟอร์ด เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๙ ออเดนกล่าวว่า

"ในสายตาของคนอื่น คนจะเป็นกวีได้ถ้าหากเขาแต่งกวีนิพนธ์ขึ้นมาสักบทแต่ในสายตาของบุคคลคนนั้น เขาจะเป็นกวีได้ก็ขณะที่แต่งกวีนิพนธ์บทใหม่ขึ้นได้สำเร็จ

"ตลอดเวลาที่ผ่านไป มีสิ่งหนึ่งที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงเลย นับตั้งแต่กวีเริ่มเขียนกวีบทแรกของเขา เพราะทุกครั้งที่เขาเริ่มเขียนกวีบทใหม่ จะมีปัญหาข้อเดียวที่เกิดขึ้นก็คือ 'ฉันจะแต่งได้อีกไหมนะ' และหลังจากที่ใช้เวลาสำหรับเรียนรู้ตัวเองแล้ว กวีก็มักพบว่าเขาจะต้องเริ่มเรียนรู้ใหม่ จากสิ่งที่ไม่ใช่ตัวของเขาเอง"

ออเดน มองตัวเองในฐานะที่มีความสามารถพิเศษเต็มที่ และมีจุดประสงค์ที่จะเข้าถึงความสามารถพิเศษของตน เพื่อได้รับความพอใจในสิ่งที่ปรารถนา และรักษาไว้ซึ่งท่าทีโดยปราศจากอคติและปราศจากการยอมรับอำนาจหน้าที่ที่อยู่นอกเหนือการตัดสินใจของตนเอง ออเดนยอมรับ *คุณธรรม* อย่างเดียวในชีวิตคือ *ความกล้า* เพราะความกล้าเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตแต่ละ

ชีวิต บรรลุถึงความเป็นอิสระด้วยตัวของเขาเอง คนที่ฆ่าตัวตายก็เพราะเขาปรารถนาจะจบเกมชีวิตของตัวเอง ไม่น่าทำหนิอะไร เนื่องจากมนุษย์ถูกสร้างขึ้นมาให้รับผิดชอบ ในสิ่งที่เขาไม่สามารถจะหลบหนีได้ สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของเหตุผลและอิสระในการเลือกของแต่ละบุคคล ซึ่งข้อนี้ ออเดนก็มักจะถือตัวเองเป็น *existentialist* เพราะเชื่อว่ามนุษย์จะหาสาระสำคัญอันเป็นแก่นสารแท้จริงของชีวิต ได้จาก 'ภายใน' เท่านั้น กวีนิพนธ์ของเขาจึงเกิดข้อเปรียบเทียบระหว่างปรัชญาและศาสนา โดยสอดแทรกอารมณ์กวีเข้าไว้ในฐานะของผู้วิเคราะห์และเย้ยหยัน จะเห็นว่ากวีนิพนธ์เรื่อง *The Age of Anxiety* (พ.ศ. ๒๔๙๐) ออเดนได้นำเอาแนวความคิดทางปรัชญาเอกซิสเตนเชียลลิสม์ ที่เขาได้รับอิทธิพลจากนักปรัชญาชาวดัชท์ ชื่อ โซเรน ชิคเกอกราด เข้ามาสอดแทรกไว้ไม่น้อย ผลงานชิ้นนี้นับเป็นโบว์แดง และทำให้ ออเดน ได้รับรางวัลพูลิตเซอร์ในเวลาต่อมา

บทกวีนิพนธ์ของออเดน แม้จะเป็นเกมทางสติปัญญาเกี่ยวกับความพินาศย่อยยับก็ดี สงคราม การปฏิวัติ หรือพลังทั้งมวลที่ผลักดันชีวิตมนุษย์ต่าง ๆ ก็ดี ท่าทีเหล่านี้ทำให้ออเดน ดูเป็นคนที่ขาดบางสิ่งบางอย่างเกี่ยวกับสัมพันธภาพที่มีต่อมนุษย์ แต่เขาก็รู้จักตัวเองดี

สำหรับทัศนะของสเปนเดอร์ กวีนิพนธ์ของเขา มักจะแสดงตัวออกมา ในท่วงทำนองที่สง่างาม และหวั่นไหว จากอัตชีวประวัติเรื่อง *World Within World* สเปนเดอร์ กล่าวว่า

> *"สำหรับข้าพเจ้ากวีเป็นบุคคล ซึ่งมีจิตใจต่อต้านกาลสมัย ข่าวคราว วัตถุนิยม และระบบสังคม ทั้งนี้ด้วยการที่เขาเพิ่มพูนสถานะให้แก่ตัวเอง สร้างตัวเองให้อยู่เหนือโลกแห่งวัตถุ และธรรมชาติ และความงามที่เลิศสรรค์ขึ้นมาจากจินตนาการ กวีเป็นผู้สร้างคุณธรรมของอำนาจขึ้นจากความตระหนักเด่นชัดในตัวตน โดยไม่ต้องการให้สิ่งภายนอก มาปรับบุคลิกของเขา หากแต่เขาจะต้องปรับจิตใจภายในบุคลิกของเขาเอง"*

สเปนเดอร์ เป็นคนชอบการเคลื่อนย้ายที่รวดเร็ว เขามองดูต้นหญ้า กระท่อม ทะเลสาบ และสัญญลักษณ์ที่คุ้นเคยประจำวัน เหมือนกับคนที่นั่งอยู่บนรถไฟ แล้วมองออกไปนอกหน้าต่าง โลกที่เขาเห็นจึงดูผันแปรไปอย่างรวดเร็ว สเปนเดอร์ถือว่าภาพคิดแบบเก่าได้สูญสลายไปแล้ว พร้อมกับซากตึกที่ถูกระเบิดทำลาย ดังคำกล่าวในบทนิพนธ์เรื่อง *Not Palace* ว่าสิ่งที่

เหลืออยู่เป็นเพียงส่วนของ "ซากฝุ่นแห่งความงาม" ในกวีนิพนธ์เรื่อง *The Express, What I expected* และ *A Change of Air* สเปนเดอร์ ได้กล่าวถึงโฉมหน้าสำคัญของยุคเครื่องจักร และได้สร้างสรรค์สัญญลักษณ์ประจำวัน ในสภาพแวดล้อมของเขาขึ้นใหม่ โดยถือว่าสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่นั้น จะต้องเข้าได้กับคุณค่าอย่างใหม่ ผลงานรวมกวีนิพนธ์ที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้แสดงให้เห็นธาตุแท้แห่งความเป็นกวีของเขา โดยได้เน้นความแจ่มชัดในทฤษฎีทางกวีนิพนธ์ของเขาว่า *กวีนิพนธ์มิได้กล่าวถึงสัจจะแต่เพียงอย่างเดียว แต่กวีนิพนธ์กล่าวถึงภาวะภายในบางสิ่งบางอย่าง ที่รู้สึกกันว่าเป็นความจริงด้วย* ซึ่งสเปนเดอร์เองก็ชอบที่จะสะท้อนให้เห็นความรู้สึกแบบวีระบุรุษในสงครามกลางเมืองสเปนที่เขาเข้าไปเกี่ยวพัน แม้แต่ในบทที่กล่าวถึงเมียรักคนแรกของเขาที่ทอดทิ้งไปอยู่กับชายอื่น ถึงสเปนเดอร์จะรู้สึกในการให้อภัยและไม่เอาโทษ แต่เขาก็ไม่วายรู้สึกอิจฉาและขมขื่น ข้อนี้สเปนเดอร์แตกต่างไปจากออเดนอย่างสิ้นเชิง ออเดนนั้นแยกตัวเองออกจากเหตุการณ์ ถึงเขาจะเคยเสี่ยงชีวิตเข้าอาสาขับรถพยาบาลในสงครามกลางเมืองสเปน เหมือนอย่างเออเนส เฮมิงเวย์เคยทำในประเทศอิตาลีเมื่อสงครามโลกครั้งแรก ผลงานของเขาก็สัมผัสและวิจารณ์เรื่องราวออกมาด้วยหัวใจที่ออกห่างจากเหตุการณ์ ตรงกันข้ามกับสเปนเดอร์ กวีนิพนธ์และผลงานวิจารณ์ของเขามักจะถือเอา *ความเป็นส่วนตัว* เข้าไปพัวพันอยู่ด้วยเสมอ

นอกจากงานทางด้านกวีนิพนธ์แล้ว สเปนเดอร์ยังเป็นนักวิจารณ์ และนักเขียนผีปากกล้าอีกคนหนึ่ง ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๓ - ๒๔๘๒ ขณะที่ยุโรปกำลังประสบมรสุมทางการเมือง สเปนเดอร์ได้เขียนหนังสือเรื่อง "ก้าวหน้าไปจากลัทธิเสรีนิยม" *(Forward Form Liberalism)* หนังสือเล่มนี้ ทำให้เขาได้เข้าสังกัดพรรคคอมมิวนิสต์อังกฤษอยู่ระยะหนึ่ง เนื่องจากสเปนเดอร์ได้ตำหนินโยบายทางการเมืองของฝ่ายเสรีนิยม แต่ในที่สุดเขาก็ไม่สามารถลงรอยกับพรรคฝ่ายซ้ายนั้นได้ ด้วยไม่ได้แสดงความเกลียดชังลัทธินายทุนอย่างเด็ดขาด และในหนังสือเรื่อง *The God That Failed* ที่สเปนเดอร์เขียนบอกความในใจร่วมกับนักเขียนอื่นๆ อีก ๕ คนเขากล่าวว่า "คอมมิวนิสต์ที่รู้อะไรมากๆ ก็มักจะเลิกเป็นคอมมูนิสต์ไปเอง" และเขาก็เชื่อว่าทั้งฝ่ายคอมมูนิสต์และฝ่ายนายทุนนั้นยังไม่เป็นสิ่งที่จะแก้ไขปัญหาของโลกได้

ในทางส่วนตัว สเปนเดอร์เคยเป็นบรรณาธิการนิตยสาร *Encounter* อยู่พักหนึ่ง แต่ลาออกเพราะยุ่งใจที่ได้รับคำกล่าวหาว่า นิตยสารฉบับนี้ได้รับเงินช่วยเหลือจาก *C.I.A.* นอกจากนั้นเขายังได้รับเลือกให้เป็นบรรณารักษ์กิตติมศักดิ์ประจำห้องสมุดคองเกรส สหรัฐอเมริกา ซึ่งถือเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติมากในปัจจุบัน

ในส่วนตัวของข้าพเจ้า มนุษย์ในปัจจุบันนั้นต่างเป็นชั่วขณะหนึ่งของประวัติศาสตร์ แม้ความกระหายและความกลัวจะตกอยู่ในที่ซึ่งไม่มีภาษา มนุษยธรรมจะไร้ความหมายในสนามเช่นฆ่าอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสงคราม ท่ามกลางความไม่แน่ใจเกี่ยวกับยุคของเราและความรู้ของเรา การได้รับรสถ้อยคำจากปากกวี ย่อมเป็นกระจกสะท้อนให้เห็นกลุ่มคนผู้เปล่าเปลี่ยวอ้างว้าง ซึ่งเบิกบานขึ้นมาเพราะผลงานทางจินตนาการ ถ้าคุณค่าที่มีอยู่ในโลกนี้และชีวิตนี้ได้สูญหายไป กวีก็มีสิทธิที่จะสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ไม่ว่ากวีนิพนธ์ของเขาจะแสดงถึงเสียงกึกก้องกัมปนาทแห่งท้องทะเล หรือเสียงครวญคร่ำร่ำไห้ของมนุษยธรรม กวีก็ย่อมคิดอยู่ในหัวใจเสมอเหมือนว่า ขนนกที่เขาทิ้งลงมาจากยอดเขานั้น จะส่งเสียงสะท้อนดังให้พึ่งในไม่ช้า

ทัศนะของกวี และทัศนะทางกวีนิพนธ์ของเขา จะแสดงตัวออกมาอย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าก็รักที่จะเชื่อว่า สิ่งที่กวีก้าวเข้าไปพัวพันนั้น เขาไม่สามารถจะบอกตัวเองได้ว่าเป็นสิ่งยุติธรรมหรือไม่ยุติธรรม เป็นความรักหรือความเกลียด เป็นชีวิตหรือความตาย กวีอาจจะกล่าวถึงความหวั่นไหวบางสิ่งบางอย่างเกี่ยวกับดอกไม้ หรือใบไม้ แต่เขาก็ไม่เคยพอใจในสิ่งที่เป็นต้นไม้ หากด้วยใจเป็นธรรม กวีจะสอดส่องสภาพแวดล้อมรอบตัวเขา ด้วยความเที่ยงแท้เสมอ เพราะกวีนั้นเป็นผู้สะท้อนให้เห็นความเปล่าเปลี่ยวเศร้าสร้อย ในที่ซึ่ง เสรีภาพของเขาได้เติบโตขึ้นมาจากผลงานทางจินตนาการ ถ้ากวีจะเป็นอย่างที่ *อังคาร กัลยาณพงศ์* กล่าวไว้ในกวีนิพนธ์ของเขา

อนิจจาน่าเสียดาย ฉันทำชีวิตหายครึ่งหนึ่ง
ส่วนที่สูญนั้นลึกซึ้ง มีน้ำผึ้งบุหงาลดามาลย์

ความข้อนี้ย่อมเปรียบในสำนึกใกล้เคียงกับที่แฮมเลตกล่าวกับโปโลนีอุส ว่าเมฆก้อนเดียว กวีอาจมองเห็นเป็นได้ทั้งรูปอูฐและปลาวาฬ ส่วนคนอื่นมองเมฆก้อนนั้นแล้วเห็นเป็นเพียงฝนที่ตกลงมา

สุชาติ สวัสดิ์ศรี

แพร่พิทยา

๗๑๖ – ๗๑๘ วังบูรพา พระนคร โทร. ๒๔๒๘๓

จัดพิมพ์เรื่องต่างๆ ของ ส. ศิวรักษ์ ดังนี้

มาพูดภาษาไทยกันดีกว่า

รวมเรื่องแต่แรกออกโรงจนไปเขียนอยู่เมืองอังกฤษ

๔๗๖ หน้า ๑๒ บาท

ลายสือสยาม

รวมเรื่องแต่กลับมาจากอังกฤษจนบั่จจุบัน

๖๒๔ หน้า ๑๔ บาท

ความคิดความอ่าน

รวมเรื่องตั้งแต่อยู่เมืองไทย ไปเมืองนอก และกลับมาทำงานในนี้

๖๐๖ หน้า ๑๔ บาท

แผ่นดินและประชากรของข้าพเจ้า

พระอัตชีวประวัติของทะไลลามะแห่งธิเบต ส. ศิวรักษ์ แปล แก้ไขพิมพ์ใหม่ ใช้กระดาษปอนด์ มีภาพประกอบมาก

๑๔ บาท

จดหมายรักจากอเมริกา

ฉบับพิมพ์ครั้งที่สอง ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีรูปประกอบ และใช้กระดาษดี เหมาะสำหรับให้เป็นของขวัญวันสงกรานต์

๑๒ บาท

ทุติยวิเศษ

นวนิยายเล่มใหม่ของบุญเหลือ ก็จะออกจำหน่ายในเร็ว ๆ นี้

วิจารณ์ "ขุนช้างขุนแผน"

คำนำ

*ที่ข้าพเจ้าได้เลือกเรื่อง "**ขุนช้างขุนแผน**" นี้มาพิจารณาดูก็เพราะว่าเรื่องนี้เป็นวรรณคดีที่เก่าแก่ และเนื้อเรื่องก็เป็นไทยแท้ แม้ว่าในบางตอนจะมีการกล่าวอ้างถึงวรรณคดีเรื่องอื่นเช่น **รามเกียรติ์** เป็นต้น ในบทความนี้ข้าพเจ้ามิได้พูดถึงลักษณะของเสภาหรืออรรถรส เพราะว่ามีคนไทยมากมายเคยเขียนถึงเรื่องนี้มาแล้ว เมื่อพูดถึงความสำคัญของเรื่องนี้สำหรับผู้อ่านปัจจุบัน แทนที่จะพูดถึงภาษา ข้าพเจ้าได้เน้นคุณค่าของเรื่องนี้ทางความคิดเห็นของกวีด้วย เพื่อผู้อ่านทั้งไทยและฝรั่งจะได้สามารถเข้าใจบุคลิกภาพของคนไทยดีขึ้น เมื่อได้อ่านเรื่องนี้แล้ว เพราะว่าตัวละครมาจากสังคมไทย ไม่ใช่จากสังคมที่มีศาสนาและประเพณีผิดกับของไทย พร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าอยากขอขอบพระคุณคุณเปรม เสรี ซึ่งได้เรียบเรียงเรื่อง **ขุนช้างขุนแผน** เป็นร้อยแก้ว เพราะข้าพเจ้าไม่มีความสันทัดในการอ่านร้อยกรองเท่าใดนัก*

ข้อเขียนนี้เป็นบทวิจารณ์ของเรื่อง *ขุนช้างขุนแผน* ซึ่งจะกล่าวเน้นถึงความสำคัญของเรื่องโดยการพิจารณาถึงบรรดาตัวละครเอกของเรื่อง โครงเรื่อง และคุณค่าทางวรรณคดี ข้าพเจ้าจะชี้ให้เห็นถึงแง่ความคิดสองประการในเรื่องนี้ กล่าวคือ ความเป็นจริงของชีวิต ความเชื่อในเรื่องเวทย์มนต์คาถา และการพรรณนาแบบนิราศ ต่อไปจะพูดถึงตัวละครสามตัว ที่มีความสำคัญในนวนิยายรักเรื่องนี้ และจะพูดถึงตัวชูโรงของเรื่องที่แท้จริง คือครอบครัวขุนไกรและพระพันวษา จากนั้นก็จะกล่าวถึงเค้ามูลของเรื่อง และในที่สุดจะขอเปรียบเทียบเรื่อง *ขุนช้างขุนแผน* นี้กับ *รามเกียรติ์*

คนไทยเป็นชาติที่มองโลกในด้านของความเป็นจริง มักจะไม่ค่อยเสียเวลามานั่งตรอง ในด้านหนึ่งของลักษณะดังกล่าวนี้ คือ การคิด การพูด แสดงความขบขันในชีวิต และอารมณ์ขันนี้ก็

ค่อนข้างจะหนักมือ และบางครั้งอาจจะพูดได้ว่าหยาบโลน อารมณ์ขันที่ว่านี้มักจะมีการเยาะเย้ยผู้อื่นแทรกอยู่ด้วย คนตะวันตก อาจจะเห็นว่าการเยาะเย้ยเช่นนี้ค่อนข้างจะขาดความเมตตาอยู่สักหน่อย อย่างไรก็ตาม คนไทยโดยแท้จริงนั้นมิได้เจตนาที่จะให้เป็นเช่นนี้เพราะคนไทยเองก็มักจะหัวเราะเยาะตนเองอยู่บ่อยๆ เหมือนกัน ด้วยเหตุนี้ คนไทยจึงเห็นว่าขุนช้างเป็นตัวตลก แต่สำหรับข้าพเจ้านั้นรู้สึกสงสารขุนช้าง ในเรื่องนี้มีเหตุการณ์หลายตอนที่สร้างความขบขัน ในหมู่ผู้อ่านเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งข้าพเจ้าจะขอยกเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นตัวอย่าง หลังจากที่วันทองได้เป็นเมียขุนช้างแล้ว ขุนแผนไปบ้านนางศรีประจัน เพื่อจะสืบให้แน่ชัดลงไปว่าการที่นางวันทอง ยอมไปเป็นเมียขุนช้างนั้นใครเป็นต้นเหตุ สายทองตะโกนร้องว่าขุนแผนจะพานวันทอง และนางศรีประจันอยากจะเข้ามาห้าม แต่กลัวขุนแผน จึงเอาฟูกมาพันตัว และเอาผ้ามาพับห้าชั้นโพกหัวจนมองอะไรไม่เห็น เพื่อป้องกันคาบขุนแผน แต่เมื่อเดินย่างเข้ามาก็หกล้ม สายทองมองไปเห็นที่นอนม้วนใหญ่ ออกมาคาประตูแต่ออกไม่ได้ เพราะใหญ่กว่าประตู นางศรีประจันดิ้นรนด้วยความกลัวจนแม้แต่สายทองเองก็อดหัวเราะไม่ได้ เมื่อนางศรีประจันหลุดออกมาได้ ก็ล้มโครมลงไป ทำให้บ่าวไพร่ของขุนแผนหัวเราะกันอื้ออึง อีกครั้งหนึ่งซึ่งเป็นตอนตลกสุดขีดที่เจือความหยาบโลน ก็เมื่อขุนแผนปล่อยพระท้ายน้ำจากคุก แล้วตาหลอนซักข้าวสาร ทำให้พวกเผ่าม้านอนหลับ พวกไพร่ของขุนแผนขโมยเสื้อผ้าของพวกเผ่าม้าไปหมด วันรุ่งขึ้นพวกเผ่าม้าลุกขึ้น เห็นว่าผ้าหายก็ตกใจมาก ฝ่ายผัวก็คว้ากระสอบทำกางเกง ฝ่ายเมียนั้นคว้าเสื่อหวาย

คนที่ประพฤติตัวน่าหัวเราะที่สุด ก็คือขุนช้าง มีหลายตอนในเรื่องนี้ซึ่งน่าขันเกี่ยวกับขุนช้าง ที่น่าขันมากคือเมื่อขุนช้างตามขุนแผนซึ่งมาลักวันทองไป ขุนช้างแพ้กลับบ้าน ไม่คิดอยากอยู่ในโลกนี้ในเมื่อขาดนางวันทอง จึงเอาเชือกมารัดพุงเพื่อจะให้ตาย ห้อยโหนโยนตัวไปมา การกระทำเช่นนี้ไม่มีอันตรายใด ๆ แต่ขุนช้างก็ยังตะโกนเรียกให้คนช่วย เหตุการณ์ตอนนี้เป็นการเอาสิ่งที่น่าจะโศกมาทำให้ขบขัน เพราะใครๆ ก็รู้ว่าขุนช้างจะต้องไม่ตายแน่ อีกครั้งหนึ่งที่ขันมากก็เมื่อขุนช้างแพ้ความกับจมื่นไวยฯ และถูกจำเพื่อเป็นการลงโทษ ขุนช้างก็ทำเป็นบ้า อ้าปากแลบลิ้นปลิ้นตาแก้ผ้าวิ่งโทงเทงโดยไม่อับอายผู้คน พบก้อนขี้หมาก็หยิบเอามาไล่ปาผู้คนเล่น

อีกเหตุการณ์หนึ่งซึ่งหยาบมาก ก็เมื่อขุนช้างได้พี่องขุนแผนว่าคิดกบฏ ขุนช้างกลัวว่าจะแพ้ขุนแผน ดังนั้นก่อนคำน้ำกับขุนแผน จึงขอไปถ่าย แต่ไม่ได้รับอนุญาตที่จะออกจากห้อง ก็เลยถ่ายกลางศาลา พอลุกขึ้นก้าวเดิน อุจจาระก็ทะลักออกนอกผ้า ผู้คนเห็นเข้าก็วิ่งวุ่น ร้องค่าว่าเหม็นยิ่งกว่าขี้หมาเบ็นไหน ๆ ภาพสุดท้ายนี้หยาบและนอกเรื่อง แต่ผู้พิ่งสมัยโน้นคงจะชอบสิ่งที่หยาบนิดหน่อย และเหตุการณ์ทั้งหลายเหล่านี้ทำให้ผู้อ่านเห็นว่าขุนช้าง เบ็นคนน่ารังเกียจ ซึ่งเบ็นเจตนาของกวีที่จะให้เบ็นเช่นนั้น อีกด้านหนึ่งของขุนช้างที่น่าหัวเราะก็คือ ปมด้อยเรื่องหัวล้านของตน ขุนช้างมีความรู้สึกว่า การมีหัวล้านเบ็นสิ่งที่น่าขายหน้าที่สุด ทุกครั้งเมื่อเขาส่องกระจก ก็ด่าหัวของตน ครั้งแรกที่ขุนช้างด่าหัวตนเอง ก็เมื่อไปพิ่งเทศน์มหาชาติแล้ววันรุ่งขึ้นขุนช้างคิดถึงนางพิม อยากไปสู่ขอ แต่พอเห็นหัวเข้าก็ใจหายจึงเอาเขม่าและแป้งถูหัว เพื่อที่จะไม่เลี่ยนมัน ครั้งเมื่อขุนช้างรังเกียจหัวของตนมากที่สุด ก็เมื่อขุนแผนลักพานางวันทอง แล้วนางศรีประจันชมขุนแผนว่าเก่งมาก ขุนช้างส่องกระจกเห็นหัวล้านที่ฟกช้ำถลอกจากหนามบ่า กล่าวว่า

"นี่เบ็นหัวของคนก็จนใจ
ถ้าแลกเปลี่ยนใครได้จะแลกเอา
ถึงจะเสียสิบชั่งกูไม่ว่า
จะก้มหน้าทูลหัวให้แก่เขา
ออกเอ่ยใครเลยจะเหมือนเรา
นี่แลเจ้าวันทองจึงสองใจ" (หน้า ๔๒๔)

ตอนที่ดีที่สุดของเรื่องนี้บางตอนเบ็นตอนที่มองโลกในแง่ของความเบ็นจริง โดยการหยิบยกเอาชีวิตความเบ็นอยู่ประจำวันขึ้นมากล่าวอย่างชัดเจน มองเห็นภาพพจน์โดยใช้ถ้อยคำที่กระทัดรัด คุณสมบัติดังกล่าวนี้ พิสูจน์ให้เห็นว่าเรื่องนี้เบ็นวรรณคดีที่ดี เพราะผู้เขียนใช้ถ้อยคำเพียงสองสามคำ แต่ผู้อ่านก็เห็นภาพที่ติดใจ ลืมไม่ได้ ตอนหนึ่งคือเมื่อนางทองประศรีไปบ้านนางศรีประจันเพื่อสู่ขอนางพิม หมาเห่ากันเกรียวกราว นางศรีประจันเบิดหน้าต่าง แลเห็นนางทองประศรียืนเก้กัง หามีใครไปดูไม่ ก็ร้องตะโกนด่าบ่าวไพร่ เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นทุกวันในเมืองไทยแม้ในบั่จจุบันด้วย อีกภาพหนึ่งที่ลืมยาก คือเมื่อขุนช้างนำตำรวจไปตามพลายแก้ว ซึ่งอาสายกทัพไปตีเชียงทอง ขุนช้างจ้องมองความงามของนางพิมโดยผู้เขียนบอกว่า "ดูจนยุงกัดไม่บัดยุง" (หน้า ๑๗๖) เจ็ดคำนี้บันรูปที่ชัดเจนติดใจ อีกภาพหนึ่งซึ่งไพเราะมาก คือ เมื่อนางวันทองต้องออกจากบ้านขุน

ช้างไปกับขุนแผน นางวันทองอาลัยขุนช้าง ไม่อยากออกจากบ้านที่สะดวกสบาย เมื่อมาถึงอ่างปลา ก็ชะโงกหน้าช้อนปลาขึ้นมาชม นางอาลัยที่ต้องลาจากต้นไม้งาม ๆ จากดอกไม้อันหอม นางชมสวนแล้วกล่าวว่า

> *"ต้นน้อยน้อยลูกย้อยระย้าดี*
> *ตั้งแต่นี้จะไปชมต้นไม้ใหญ่*
> *จะทิ้งเรือนไปร้างอยู่กลางไพร*
> *ยุงร่านรั้นไรจะตอมกาย"* *(หน้า ๓๙๔)*

เป็นสิ่งธรรมดาที่นางวันทองต้องอาลัยเมื่อต้องทิ้งชีวิตที่สบายและเคยชินไปเที่ยวเตร่ในป่าทึบ ภาพเล็ก ๆ เหล่านี้มีความสำคัญมาก เพราะว่ากวีเอามาจากชีวิตธรรมดา ทำให้ฉากที่สร้างนั้น ใกล้เคียงชีวิตจริง แต่ที่แสดงฝีมือของกวี ก็คือ การใช้คำสองสามคำเท่านั้น พรรณนาภาพให้เราเห็นอย่างชัดเจน

อีกสิ่งหนึ่งที่ดีมากในเรื่องนี้ก็คือ การเปรียบเทียบ การเปรียบเทียบในเรื่องนี้มีสองประเภท คือประเภทหนึ่ง เป็นการเปรียบเทียบ ที่มักจะใช้ในวรรณคดีเรื่องอื่น และอีกประเภทหนึ่งเป็นการเปรียบเทียบที่ใช้กันในภาษาพูด หรือการเปรียบเทียบ ซึ่งกวีคิดขึ้นใหม่ สำหรับประเภทแรกข้าพ เจ้าขอยกตัวอย่างสองประการ คือ เมื่อพระพันวษาเปรียบเทียบเจ้าเมืองเชียงทองว่า เป็นนกสองหัวและภายหลังเมื่อมเหสีของเจ้าเชียงทอง ไม่อยากให้นางสร้อยทองไปกรุงศรี ฯ ก็ตรัสว่าถ้าธิดาไปก็ *"เหมือนมาควักแก้วตามารดาไป"* (หน้า ๕๖๓) การเปรียบเทียบนี้ใช้ในวรรณคดีอื่น ๆ เช่น *เวสสันดรชาดก* เป็นที่น่าสังเกตว่าจากสองตัวอย่างนี้ ผู้พูดมีตระกูลสูง จึงใช้สำนวนของวรรณคดี

สำหรับประเภทหลัง ผู้พูดเป็นคนชาวบ้าน และตัวอย่างตลกที่สุดก็ใช้สำหรับพูดถึงขุนช้าง เมื่อขุนช้างอยากแต่งงานกับนางพิม แม่เขาบอกว่านางพิมเหมือนดวงจันทร์บนฟ้า แต่ตัวขุนช้างเหมือนเต่านา การเปรียบเทียบนี้ใช้กันมาก แต่ส่วนมากเปรียบผู้อยากได้อะไรกับกระต่าย ไม่ใช่กับเต่านา เช่น เมื่อเณรแก้วเคยบอกสายทองว่าตน "เหมือนกระต่ายหมายชมจันทร์" (หน้า ๗๐) ที่นางเทพทองใช้คำว่าเต่านาแทนกระต่าย ย่อมทำให้ผู้อ่านขัน เพราะความจริงนั้น ขุนช้างสมควรจะถูกเปรียบกับเต่านามากกว่ากับกระต่าย อีกครั้งหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบขุนช้างกับเต่านา คือเมื่อเขาผึกหัดเข้าเผ้า กวีกล่าวว่า *"คุกคลานเข้าเผ้าเหมือนเต่านา"* (หน้า ๓๒๐) เมื่อขุนแผนกลับสุพรรณบุรี หลังจากที่นางวันทองได้เป็นเมียขุนช้างแล้ว นางศรีประจันกล่าวจนตัวสั่น *"ดังลูกนก"* (หน้า ๒๙๖) เมื่อลาวทองไปอยู่ในวังและขุนแผน

อยู่คนเดียว ตกกลางคืน เขาได้ยินเสียงน้ำค้างตก แล้วนึกไปว่าเหมือนน้ำตาของผู้หญิง การเปรียบเทียบนี้ดีมาก เพราะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสร้างมโนภาพอย่างชัดเจน เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งในธรรมชาติกับจิตใจหรือลักษณะของมนุษย์ การเปรียบเทียบเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ภาษาและสำนวนของเสภานี้มีรสนิยมสูง

อีกแง่หนึ่ง ของวรรณคดีเรื่องนี้คือความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติและการพรรณนาแบบนิราศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในวรรณคดีไทย ความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาตินี้ จะเห็นได้จากความฝันและไสยศาสตร์ เวทมนต์คาถาต่างๆ ความฝันในเรื่องนี้ส่วนมากมีความสำคัญ เพราะว่าทำให้ผู้อ่านเตรียมใจรอรับเหตุการณ์ที่จะมาถึง เพราะฉะนั้นเมื่อเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นจริงๆ ผู้อ่านก็ไม่ค่อยรู้สึกแปลกใจเท่าไรนัก การที่เอาเรื่องฝันของตัวละครมาแทรกนี้ เป็นขั้นเชิงทางศิลปะของกวี ทำให้ผู้อ่านได้รับความพอใจ เพราะระลึกถึงเรื่องฝันของตัวละครนั้นๆ ได้ และสามารถเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น กวีโบราณรู้จักหลักทฤษฎีบัจจุบันของการเขียนตำรา คือถ้าจะให้ผู้ใดจำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ขึ้นใจ เราจะต้องให้ผู้นั้นได้ยินได้ฟังสิ่งนั้นบ่อยๆ โดยการเปลี่ยนรูป และสิ่งแวดล้อมแต่เพียงนิดหน่อย ส่วนมากการฝันของตัวละครนั้นมักจะมีสัญญลักษณ์ และผู้ทำนายฝันรู้ทันทีว่าอนาคตจะเป็นอย่างไร เมื่อขุนแผนออกจากวังกลับไปบ้านเพื่อเยี่ยมลาวทอง นางก็ฝันว่ามียักษ์ใหญ่เข้ามาในห้อง จับตนมัดไปใส่กรงเหล็กไว้ ในฝันนั้นยักษ์หมายถึงตำรวจ และกรงเหล็กเป็นสัญญลักษณ์ของวัง ขุนแผนรู้ว่านี่เป็นลางไม่ดี และวันรุ่งขึ้น ตำรวจก็มาจับนางลาวทองไปอยู่ในวัง อีกครั้งหนึ่งก็เมื่อเมียขุนเพชรอินทรา ฝันว่าสามีถูกฟันตัวขาดเป็นสองท่อน ขุนเพชรฯ รู้ว่าจะตายในวันนั้น แต่เขายังต้องไปรบ เพราะเป็นพระราชโองการ ก่อนที่นางวันทองถูกประหารชีวิต ก็ฝันว่าหลงทางในป่า แล้วเสือมาพาไป ขุนแผนฟังแล้วใจหาย เพราะรู้ว่าภรรยาจะมีอันตรายอย่างไรก็ตาม แม้ว่าความฝันจะเป็นสิ่งเตือนมนุษย์ แต่มนุษย์ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงโชคชะตาของตนไปได้ เพราะเมื่อฝันถึงอนาคตแล้ว ก็เชื่อว่าสิ่งที่จะเกิดขึ้นเป็นกรรมของตน

ในเรื่องนี้ คนที่ดีทางอาคม ก็มีฤทธิ์อำนาจมาก ดังนั้นคนที่ร่ายเวทมนต์ได้ดีย่อมมีอำนาจเหนือคนอื่น เขาอาจทำให้คนอื่นรักใคร่ตน หรืออาจจะบันดาลหญ้าให้

กลายเป็นกองทัพ หรือบังคับพวกผีพรายก็ได้ เมื่อลาวทองเพิ่งพบพลายแก้ว ก็รู้สึกอายมาก ไม่ยอมพูดสักคำเลย พลายแก้วจึงหยิบหมากอ่านพระคาถาส่งให้นาง พอหมากตกถึงปาก มนต์ก็เริ่มแผลงฤทธิ์ ลาวทองก็หายความอาย อีกครั้งหนึ่ง เมื่อขุนแผนใช้มนต์ เพื่อเสริมสร้างอิทธิพลให้เหนือคนอื่น ได้ร่ายมนต์ทำให้นักเลงหมื่นหาญเกิดความเมตตารักใคร่คน แต่น่าสังเกตว่า ขุนแผนไม่เคยใช้มนต์กับพระพันวษาเลย อย่างไรก็ตาม พลายงามร่ายมนต์หลายหน เพื่อทำให้พระมหากษัตริย์โปรดคนอื่น เช่นบิดาตน คือขุนแผน และมารดา คือนางวันทอง เป็นต้น แต่ส่วนมากใช้มนต์เพื่อเอาชนะในการรบ เมื่อขุนช้างคุมบ่าวไพร่ตามวันทอง ขุนแผนเป่ามนต์เสกให้มัดหญ้ากลายเป็นคนพร้อมด้วยอาวุธ จึงสู้พวกขุนช้างได้ ก่อนที่ไปรบกับเชียงใหม่ขุนแผนปลูกศาลอ่านมนต์ ชุมนุมเทวดาชั้นอินทร์พรหมยมยักษ์ ทั้งพระเพลิงพระภูมิเจ้าที่ พระไพรเจ้าป่า และพวกเทวดาทั้งหลาย เพื่ออัญเชิญให้ช่วยมาอวยพร ผู้อ่านบัจจุบันอาจจะไม่เชื่อในเรื่องเวทมนต์ถาคา แต่สิ่งเหล่านี้ทำให้คนร่ายมนต์มีอำนาจมาก และก็เพิ่มความเก่งของขุนแผน ถ้าเป็นไปตามความจริง ขุนแผนก็ต้องเป็นหัวหน้าของพวกโจร ซึ่งจะไม่เหมาะนักสำหรับพระเอกในเรื่อง แต่เนื่องจากฤทธิ์ของเวทมนต์ ขุนแผนจึงสามารถเอาชนะกองทัพทั้งกองด้วยตนเองได้ ถ้าขุนแผนต้องมีคนอื่นช่วย บุคลิกภาพของเขาก็จะเปลี่ยนไป จะต่อสู้กับพวกจมื่นศรี ฯ ไม่ได้ แต่ต้องเป็นโจรหรือทรยศเพื่อให้ได้คนมาช่วยรบ และต้องดิ้นค้นไปตามชนบท เพื่อที่จะเกณฑ์หนุ่มฉกรรจ์มาช่วยตนรบ

ในวรรณคดีโบราณ มีตอนที่เป็นแบบฉบับของวรรณคดีไทย ซึ่งขาดมิได้ คือนิราศและการชมบ่า จริงอยู่ ในสมัยนั้นภูมิประเทศของไทย คงจะมีป่ามากกว่าอะไรอื่น แต่การชมป่าได้เป็นประเพณีที่สืบต่อกันมานานแล้วของวรรณคดีโบราณ และเกือบทุกครั้งเมื่อตัวละครไปไหน เขาก็จะชมป่าและพูดถึงต้นไม้ ดอกไม้ และสัตว์ใหญ่น้อยทั้งหลายในป่า สิ่งที่พูกพันใกล้ชิดกับการชมป่าคือนิราศ เมื่อเห็นคู่นก คนเดินทางก็คิดถึงความอ้างว้างของตน หอมดอกไม้ ทำให้เขาคิดถึงกลิ่นหอมของนางที่รัก ถ้าเห็นกระทุ่มพุ่มชัฏก็คิดถึงผมของคู่รัก

กระลุมภูจิกพวงชมพูเทศ สังเกตเหมือนผ้าชมพูพิสมัย
พยอมหอมหวนมายวนใจ เหมือนกลิ่นสไบเจ้ายังติดมา
หอมกลิ่นบุปผชาติดาดดง เหมือนกลิ่นแก้มที่หลงตะลึงหา
(หน้า ๑๙๕)

ยังมีสิ่งอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้บทเสภา *ขุนช้างขุนแผน* จัดอยู่ในระดับวรรณคดีชั้นสูง คือ การเปรียบเทียบเหตุการณ์บางตอนกับวรรณคดีเรื่องอื่น เช่น *รามเกียรติ์* ผู้แต่งอาจจะเห็นว่าเรื่องนี้ออกจะหยาบคายอยู่บ้าง และพูดใกล้กับความเป็นจริงเกินกว่าที่จะถือว่าเป็นวรรณคดีที่ดี เพราะฉะนั้นกวีจึงเปรียบเทียบเหตุการณ์ในเรื่องนี้กับเหตุการณ์ใน *รามเกียรติ์* นอกจาก *รามเกียรติ์* ก็ยังเอ่ยถึงเรื่องอื่น ๆ ด้วย เช่น *อิเหนา* และ *พระลอ* และม่านที่นางวันทองบัก ก็มีภาพจาก *พระลอ* แต่เรื่องที่เอ่ยถึงบ่อยที่สุดก็คือ *รามเกียรติ์* ครั้งหนึ่งเมื่อพูดถึง *รามเกียรติ์* ก็เมื่อพลายแก้วเพิ่งแต่งงานกับนางพิม และตอนดึก พลายแก้วนอนกอดนางพิมและเล่านิทานตอนพระรามตามนางสีดามากลางป่า ถ้าเราอ่านอย่างผิวเผิน เราอาจไม่คิดอะไรในเรื่องนี้มากนัก แต่ตอนต่อไปกล่าวถึงพลายแก้วถูกเกณฑ์ทัพ เราจึงเห็นว่ากวีซ่อนความหมายของเรื่องนี้ไว้อย่างลึกซึ้ง คือพูดถึงตอนที่ผู้พังทุกคนรู้จักดี คือตอนทศกัณฐ์ลักนางสีดาเมื่อพระรามไปตามกวางทอง เช่นเดียวกับพระราม ขุนแผนต้องไปรบ ทิ้งเมียไว้กับแม่ยาย ขุนช้างจึงมีโอกาสมาลักเอาวันทองไปได้ การกระทำเช่นนี้ไม่ตรงกับความผิดที่เดียวนัก แต่ก็มีผลคล้ายกัน คือทำให้ผู้อ่านที่มีความรู้สึกไว เตรียมตัวเตรียมใจรับเหตุการณ์ข้างหน้า สมบทบาทของศิลปะของการขับเสภา ที่นิยมกันในหมู่ชาวบ้าน และในขณะเดียวกัน ก็ไม่เป็นที่น่ารังเกียจ ที่จะยอมรับเข้ามาในรั้ววังของกรุงศรีอยุธยา อีกครั้งหนึ่งที่เหมือน *รามเกียรติ์* ก็เมื่อพระยาจักรีทูลว่าพระพันวษาไม่ควรไปปราบเจ้าเชียงใหม่ด้วยพระองค์เอง โดยให้เหตุผลว่าเมื่อพระรามปราบยักษ์ ก็ได้ให้หนุมานไปปราบแทน และหนุมานของพระพันวษาก็คือขุนแผน ในขณะนั้นขุนแผนถูกจำคุก ผู้อ่านจึงไม่แปลกใจเมื่ออ่านต่อไปว่าพระพันวษารับสั่งให้ปล่อยขุนแผนเพื่อไปปราบเจ้าเชียงใหม่ บางครั้งกวีได้ใช้ข้ออ้างในวรรณคดีเรื่องอื่นบางตอน เพื่อที่จะมาประกอบเหตุการณ์ในเรื่อง เช่นเมื่อเจ้าเชียงใหม่เห็นว่าตนอาจจะแพ้ขุนแผน แต่ก็หวนระลึกถึงทศกัณฐ์ ซึ่งแม้จะแพ้พระราม แต่ยังไว้เกียรติของชาตินักรบ

ถ้ากลัวเขาเราส่งสร้อยทองให้ ก็คงไม่เกิดเข็ญเป็นมหันต
สู้บรรลัยไว้ยศเหมือนทศกัณฐ์ ให้ลือลั่นชั่วหล้าฟ้าแลดิน
(หน้า ๗๑๕)

ชายาของเจ้าเชียงใหม่คิดถึงเรื่อง *รามเกียรติ์* เช่นเดียวกัน แต่ปฏิกิริยาของพระมเหสีตรงกันข้ามกับของพระสวามี ทรงอ้างถึงเรื่องนางมณโฑเตือนทศกัณฐ์ให้ส่งนางสีดา และนางเองก็เตือนพระสวามีส่ง

นางสร้อยทองไป เพื่อรักษาเชียงใหม่ไว้ ข้าพเจ้าคิดว่าการที่กวีได้ยกเอาตอนต่าง ๆ ในวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ที่เด่น ๆ เช่น *รามเกียรติ์* มาอ้างนั้น ก็เพื่อที่จะเพิ่มคุณค่าของเสภาเรื่องนี้ แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าข้ออ้างของวรรณคดีดังกล่าวนี้ ทำหน้าที่เสมือนสิ่งพยากรณ์อนาคตโชคชะตาของตัวละคร เช่นเดียวกับความฝันนั่นเอง

ในเรื่องนี้ เรามีทั้งความเป็นจริงของชีวิตและความเชื่อในอำนาจนอกเหนือธรรมชาติ ปะปนคลุกเคล้าไปด้วยกัน เมื่อพูดถึงในด้านความเป็นจริงของชีวิตนั้น เราจะเห็นได้ว่าเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ เพราะเหตุว่าวรรณคดีเรื่องนี้เกิดขึ้นในเมืองไทย มีฉาก ตัวละคร และท้องเรื่อง เป็นแบบไทยทั้งหมด และแต่งโดยคนไทย ซึ่งเป็นชาติที่มองโลกในด้านของความเป็นจริง และนอกจากนั้นก็ชอบ "สนุก" ไม่จริงจังต่อชีวิต แต่เนื่องจากว่าวรรณคดีของชาติอื่นมีอิทธิพลมาก และเป็นที่รู้จักคือยู่แล้วในเมืองไทย กวีจึงเอ่ยถึงวรรณคดีเรื่องอื่นบ่อย ๆ สิ่งที่คนไทยอาจเห็นว่าสนุกก็คือเวทมนต์คาถา อารมณ์ขัน และเนื้อเรื่องเอง เช่น การลักวันทอง การปล้นสดมภ์ และการรบระหว่างเชียงใหม่กับกรุงศรีอยุธยา ความเป็นจริงของชีวิต ช่วยทำให้ผู้อ่านเชื่อในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะเรายอมเชื่อในสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตเล็ก ๆ น้อย ๆ และเพราะเหตุนี้จึงพร้อมที่จะยอมรับเวทมนต์ไสยศาสตร์ นอกจากนั้น บทบาทของขุนแผนก็คงจะหมดความสำคัญ ถ้าปราศจากอำนาจเหนือธรรมชาติดังกล่าวนี้ และอย่างไรก็ดี นักรบโบราณมักจะมีความรู้ทั้งทางคาถาอาคมและเชิงผีมือ

ต่อไปนี้จะพูดถึงบุคลิกภาพของตัวละครสามคนที่มีความสำคัญมากในเรื่องนี้ คือขุนช้าง ขุนแผน และนางวันทอง เมื่อคนไทยพูดถึงเสภานี้ เขาก็คิดถึงตัวละครทั้งสามนี้ ส่วนมากเขาอาจจะเห็นได้ว่าขุนแผนเป็นพระเอก มีคุณสมบัติดีพร้อม ขุนช้างนั้นก็เป็นตัวโกงในเรื่อง และชื่อวันทองเป็นตัวแทนผู้หญิงหลายรักมากชู้ แต่เราจงพิจารณากันอีกแง่หนึ่ง ขุนแผนมีรูปสมบัติ ส่วนขุนช้างเป็นคนอัปลักษณ์ เช่นเดียวกับวรรณคดีเก่าของทุกประเทศ ซึ่งพระเอกต้องมีรูปงาม ส่วนตัวโกงนั้นมีรูปชั่ว แต่เมื่อเราเห็นการประพฤติตัวของขุนแผน ก็เห็นว่าเขาเป็นคนดีเฉพาะผู้ชายเท่านั้น ไม่ใช่ต่อผู้หญิง ขุนแผนเป็นคนเจ้าชู้ ไม่เห็นคุณค่าของผู้หญิง เพราะฉะนั้นเมื่อได้ลาวทอง เขาก็ทิ้งวันทอง เขาฆ่าบัวคลี่ เพื่อเอาผีกุมารทอง และลักวันทองไป ไม่ใช่เพราะรัก แต่เพราะ

อยากแก้แค้นขุนช้าง ในที่สุดเมื่อวันทองถูกลงโทษ ขุนแผนไม่พยายามใช้อิทธิพลของเขา ไปกราบทูลพระพันวษา คนที่เข้าเฝ้าคือลูกชายของวันทอง คือจมื่นไวยฯ ส่วนดีของขุนแผนนั้น มีต่อผู้ชายและต่อพระมหากษัตริย์ ขุนแผนเป็นแม่ทัพที่เก่งมากและต้องการเป็นข้าราชการที่ดีด้วย นอกจากนั้น เขาซื่อสัตย์ต่อเพื่อน เมื่อได้สาบานว่าจะเป็นเพื่อนตายกับขุนช้างเขาก็ยกโทษให้ขุนช้างเมื่อขุนช้างแพ้ความ แม้ว่าขุนช้างคิดที่จะฆ่าขุนแผนหลายครั้งก็ตาม แม้ว่าขุนแผนมีลักษณะของทหารที่ดี แต่เขาก็ใจร้อนและโหดร้ายด้วย ถึงกับฆ่าบัวคลี่เอาลูกในท้องและภายหลังคิดที่จะฆ่าจมื่นไวยฯ จริงอยู่ขุนแผนอาจจะเป็นพระเอกของเสภาเรื่องนี้ แต่เขาไม่น่าจะเป็นบุรุษในอุดมคติของผู้ชาย เพราะว่าคุณสมบัติของเขานั้นมีอยู่ด้านทหารอย่างเดียว ขุนแผนไม่ใช่ชาวพุทธที่ดีหรือเป็นสุภาพบุรุษเลยแม้แต่น้อย เช่นเมื่อเป็นเณร ก็ใช้เวลาศึกษาคาถาอาคมแต่อย่างเดียว มิได้ศึกษาพระธรรมตามที่เข้าใจกัน ขุนช้างนั้นเป็นคนไม่ดี เพราะรูปชั่วและนิสัยไม่ค่อยดี แต่ขุนช้างก็รักนางวันทองจริง และซื่อสัตย์ต่อเมียตลอดชีวิต แม้ว่าวันทองจะไม่เคยรักเขาก็ตาม เขาเป็นสามีที่ดีและไม่ยุ่งเกี่ยวกับหญิงอื่นเหมือนขุนแผน ได้สู่ขอนางเป็นภรรยาแบบสุภาพบุรุษ และเมื่อได้นางเป็นภรรยาแล้ว ก็ไม่เคยคิดที่จะทิ้งขว้าง อุปนิสัยไม่ดีในตัวขุนช้างก็คือ การยอมทำทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ ไม่ได้ด้วยเล่ห์ก็เอาด้วยกล ไม่ได้ด้วยมนต์ก็เอาด้วยคาถา และเป็นคนผูกพยาบาท คิดแก้แค้นขุนแผน เป็นต้นว่า เมื่อคราวที่ขุนช้างกราบทูลพระพันวษาว่าพลายแก้วมีผีมือรบ ควรที่จะให้ไปรบกับพระเจ้าเชียงใหม่นั้น ขุนช้างคิดกะแผนการณ์ที่จะชิงนางวันทองมาเป็นเมียในระหว่างที่ขุนแผนไปรบ แม้ว่าขุนช้างจะสาบานตนเป็นสหายและจะซื่อสัตย์ต่อขุนแผนก็ดี แต่เมื่อขุนแผนออกจากวัง ขุนช้างก็ได้ใช้โอกาสนี้ยุยงพระมหากษัตริย์ให้กริ้วขุนแผนและไล่เขาออกจากพระนคร นอกจากนั้นขุนช้างก็ได้พยายามที่จะฆ่าพลายงาม การที่มีเรื่องเดือดร้อนตลอดทั้งเรื่องนั้น ก็เนื่องจากขุนช้างเผ่าแต่เพ็ดทูลพระพันวษาใส่ร้ายขุนแผนและพลายงามอยู่เนือง ๆ เนื่องจากความหึงหวงริษยาในตัวขุนแผนมากกว่าเพราะขุนช้างมีความรักนางวันทองอย่างเหลือล้น ถ้าเราจะเปรียบเทียบขุนแผนกับขุนช้าง เราก็อาจจะพูดได้ว่าขุนแผนมีมารยาทดีพอสมควรและมีคุณธรรมอยู่บ้าง เช่นมีความซื่อสัตย์ต่อสหาย

และมีความเคารพในพระมหากษัตริย์ ส่วนขุนช้างนั้นคิดแต่ประโยชน์ของตนและของเมียถ่ายเดียว คนที่น่าสงสารที่สุดก็คือนางวันทอง ซึ่งมีกรรมในการที่มีรูปสวยแต่นิสัยไม่ดี สิ่งแรกที่เธอทำผิดคือเมื่อตอนที่เริ่มรักเณรแก้ว และยอมให้เข้ามาในห้องนอน

แท้ที่จริงนั้น วันทองรักขุนแผนโดยบริสุทธิ์ใจ แต่ถูกแม่บังคับให้แต่งงานกับขุนช้าง เมื่อขุนแผนกลับจากรบก็มิได้ช่วยเมียแต่ประการใด กลับทิ้งเมียไปอยู่กับลาวทอง หลังจากนั้นนางวันทองอาจรู้สึกว่าในโลกนี้ไม่มีอะไรที่แน่นอน และหมดความเชื่อถือในตัวขุนแผน ส่วนขุนช้างนั้น แม้จะไว้ใจได้ แต่นางไม่รัก ถ้านางอยู่กับขุนช้างตลอดชีวิต เธออาจมีความพอใจ แต่นางวันทองนั้นมีโชคร้ายเสมอ เนื่องจากขุนแผน ขุนช้าง และต่อมาคือพลายงาม ต่างก็ผลัดกันพยายามแย่งชิงตัวนาง มิให้อยู่เป็นสุขได้ ข้าพเจ้าคิดว่าความเห็นที่ว่าวันทองกับขุนช้างเป็นคนไม่ดีและขุนแผนเป็นคนดีนั้น ยังไม่มีเหตุผลพอ ในเรื่องนี้ ตัวละครทุกคนมีส่วนดีและส่วนไม่ดีปนกันอยู่ ตัวละครเหล่านี้ไม่ใช่บุคคลตัวอย่าง แต่เป็นคนชาวบ้านธรรมดา ซึ่งอาจจะมีความชั่วมากกว่าความดี การที่ตัวละครเหล่านี้เป็นบุคคลสำคัญในเรื่อง มิใช่เนื่องมาจากบุคลิกลักษณะอันเป็นพิเศษของตน แต่เนื่องมาจากเหตุการณ์ของโลกภายนอกบังคับ เช่นเหตุการณ์ในกรุงศรีอยุธยาเองและสงครามระหว่างเชียงใหม่กับอาณาจักรอยุธยา เหตุการณ์เหล่านี้เปิดโอกาสให้ตัวละครสำคัญ ๆ ได้แสดงบทบาทของตน ถ้าพลายแก้วไม่ได้ไปรบที่เชียงทอง เขาก็คงจะอยู่กินกับนางพิมจนตลอดชีวิต และเรื่องนี้ก็คงจะลงเอยหลังจากการแต่งงานระหว่างนางพิมกับพลายแก้ว ด้วยข้อความว่า *อยู่เป็นสุขหัวกันแต่นั้นมา* (หน้า ๑๐๘๐)

แม้ว่าขุนช้างและขุนแผนจะขัดแย้งกันเสมอ ๆ ข้าพเจ้าก็ไม่เห็นว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในเรื่องนี้ ในเสภานี้ ความรักมีบทบาทไม่สำคัญนัก ดังนั้นข้าพเจ้าจึงเห็นว่าเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ มิได้เกิดขึ้นระหว่างขุนช้างและขุนแผน เพราะขุนช้างสนใจแต่สิ่งเดียวเท่านั้น คือความรักในตัวนางวันทอง ฝ่ายที่ขัดแย้งกันจริง ๆ คือสกุลขุนไกรและพระพันวษา แน่นอนขุนแผนเป็นตัวแทนสำคัญที่สุดของสกุลแต่ขุนไกรและพลายงามก็มีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน พระพันวษานั้นมีพระทัยปรานีต่อครอบครัวขุนไกรมากขึ้นเป็นลำดับ ถึงการตั้งต้นด้วยขุนไกรถูกประหารชีวิต ขุนแผนถูกแต่จำคุกเท่านั้น แต่

พลายงามนั้นไม่ได้รับโทษเลย มิหนำซ้ำยังใช้เวทมนต์คาถากับพระมหากษัตริย์เสียอีก เมื่อขุนแผนขอลาวทองจากพระพันวษาฯ กริ้วให้เอาขุนแผนไปจำคุก แต่เมื่อจมื่นไวยฯ ขอชีวิตของมารดา พระพันวษาสบพระทัยและมีพระเมตตา

"กูนี้ลงสารอ้ายหมื่นไวย
เอ็งได้ทำดีมีความชอบ กูก็ตอบแทนแล้วเป็นไทนไหน
แต่ยังมิถึงชอบที่ชอบใจ จะยกโทษแม่ให้เป็นรางวัล"
(หน้า ๘๗๖)

ทีนี้ เราเห็นได้ว่าพระมหากษัตริย์มิได้สงสารนางวันทอง แต่ทรงสงสารจมื่นไวยฯ จึงยกโทษให้มารดา ความสัมพันธ์ระหว่างพระพันวษากับสกุลของขุนไกร เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าชีวิตกับข้าแผ่นดิน แต่เราเห็นได้ว่าในสมบูรณาญาสิทธิราช พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ก็ยังมีขอบเขต ด้วยเหตุหลายประการด้วยกัน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการคมนาคมติดต่อนั้น แทบจะไม่มีเลย บรรดาประชาราษฎรส่วนมากก็มักหลีกเลี่ยง ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย และฝ่ายประเทศราชทั้งหลายนั้นเล่า ก็มักจะตั้งตัวเป็นกบฏแข็งข้อ เพราะฉะนั้น แม้ว่าขุนแผนจะไม่เคยคิดร้ายต่อพระพันวษาก็ตาม แต่ก็มักจะทำอะไรตามอำเภอใจของตนเสมอ ในยามสงบ ขุนแผนก็มักจะตั้งศาลเตี้ย ชิงนางวันทองไปจากขุนช้าง ซ่องสุมกับพวกโจร ฆ่านางบัวคลี่ และท้ายที่สุดก็ถึงกับคิดฆ่าพลายงาม ลูกของตน ถ้าขุนแผนขาดความจงรักภักดีต่อพระพันวษาด้วยแล้ว ก็คงจะเป็นอาชญากรตัวฉกรรจ์ทีเดียว ขุนแผนตระหนักดีถึงอำนาจของพระเจ้าแผ่นดิน แต่แม้กระนั้นก็หาได้ละลดที่จะละเมิดกฎหมายไม่

ข้าพเจ้าเข้าใจว่าการที่เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะซับซ้อนยุ่งเหยิง และทั้งบุคลิกของขุนแผนเองก็เป็นปริศนานั้น เนื่องมาจากเหตุที่ว่านวนิยายเรื่องนี้มีผู้แต่งหลายคนหลายสมัยด้วยกัน ถ้าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับตัวละครสามตัวเท่านั้น คือขุนช้าง ขุนแผน และวันทอง เรื่องก็น่าจะจบหลังจากที่นางวันทองถูกตัดหัว แต่ตรงกันข้าม กลับไปเอ่ยถึงพลายงาม นางสร้อยฟ้า นางศรีมาลา และตัวอื่น ๆ อีกมากมาย รวมทั้งตอนที่ขุนแผนพยายามจะฆ่าพลายงามด้วย ข้าพเจ้าขอเสนอความคิดเห็นส่วนตัวของข้าพเจ้าเองต่อผู้อ่านว่า นวนิยายเรื่องนี้ประกอบด้วยข้อใหญ่ใจความที่พอจะจับได้อยู่สามประการ ซึ่งผสมผสานกัน จนเป็นนวนิยายเล่มใหญ่ที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ

คำนำที่ประกอบด้วยคุณค่าอันสูงส่งของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ลงความเห็นว่า เค้าเรื่องเดิมคงเป็นว่า *"ขุนช้างขุนแผนนางวันทองสามคนนี้เป็นชาวสุพรรณ*

นางวันทองเป็นชู้กับขุนแผนเมื่อยังเป็นพลายแก้ว แล้วทำนองจะขอสู่กันไว้แต่ยังไม่ทันแต่งงาน ในระยะนี้พลายแก้วต้องเกณฑ์ไปทัพ (ไม่จำเป็นต้องเป็นแม่ทัพ)..... ทางนี้ขุนช้างพยายามจนได้นางวันทองไปเป็นเมีย พลายแก้วกลับจากทัพ... ลักนางวันทองไป... ขุนช้างจึงเข้ามากล่าวโทษขุนแผน สมเด็จพระพันวษาให้ข้าหลวงออกติดตาม ขุนแผนฆ่าข้าหลวงเสีย แล้วจึงหนีขึ้นไปเมืองเหนือ แต่ลงปลายเข้าหาพระพิจิตรโดยดี พระพิจิตรจึงบอกส่งกรุง ฯ น่าสงสัยว่า จะเป็นในตอนนี้เองที่มีรับสั่งให้ฆ่านางวันทอง ฐานเป็นหญิงสองใจ แล้วเอาขุนแผนจำคุกไว้โดยโทษที่ฆ่าข้าหลวง.... อยู่มาเกิดศึกเชียงใหม่ เวลาเสาะหาทหารจนมีนศรี ฯ ทูลยกย่องขุนแผน ขุนแผนจึงพ้นโทษ... ไปรบพุ่งมีชัยชนะ..." (หน้า ๑๑ ของคำนำ *ขุนช้างขุนแผน* ฉบับหอสมุดแห่งชาติ) แต่ถ้าเรารับเอาความเห็นนี้ เราต้องยอมรับว่านวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายที่มีจุดมุ่งหมายอันเดียว ซึ่งมองด้านสิ่งขัดแย้งภายในท้องเรื่อง อาทิเช่น อดีตทหารกลับกลายเป็นโจร และอีกอย่างหนึ่งก็คือ ขุนแผนสามารถลืมวันทองได้เป็นเวลาช้านาน ในทัศนะของข้าพเจ้า เรื่องนี้ประกอบด้วยเนื้อเรื่องสามประการด้วยกัน ประการแรกคือเป็นเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ ธรรมดาและรักสามเส้าระหว่างขุนช้างขุนแผนและนางวันทอง ซึ่งควรจะจบตอนที่นางวันทองถูกประหารชีวิต ประการที่สองนั้นก็คือ การบรรยายถึงการกระทำผิดและการลงโทษ ทั้งภายในและภายนอกพระราชอาณาจักร เช่นตอนที่ขุนไกรถูกประหารชีวิต เพราะแกล้งขับกระบือ และขุนแผนถูกไล่ออกจากราชการ เพราะหมิ่นพระบรมเดชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดิน และละเมิดกฎหมาย เมื่อขุนแผนถูกไล่จากราชการครั้งนี้ โดยไม่มีการพิจารณาคดีให้ถ่องแท้ เขาก็คิดเป็นอาชญากร เพื่อที่จะเพิ่มฤทธิ์อำนาจของตน อย่างไรก็ตาม จุดมุ่งหมายของขุนแผนมีอยู่อย่างเดียว คือ ต้องการความเป็นธรรมจากพระพันวษา ขุนแผนไม่ได้คิดกบฏ และก็ไม่ได้คิดจะเป็นโจร ด้วยเหตุนี้จึงไม่ยอมร่วมทำการปล้นกับหมื่นหาญ เมื่อขุนแผนได้แสดงให้พระพันวษาประจักษ์ถึงความสามารถของตน พระพันวษาจึงทรงยินยอมตัดสินความ และทรงรับเขาเป็นข้าราชการต่อไป คงจะเป็นเพราะสาเหตุนี้กระมัง ที่ภายหลังขุนแผนยอมรับโทษจำคุกแต่โดยดี แม้ว่าตนจะมีฤทธิ์เดชอำนาจที่จะใช้ได้ทุกเมื่อก็ตาม และเมื่อขุนแผนถูกปล่อยจากคุกก็ยังขอเอานักโทษอื่น ๆ อีก ๓๕ คนไปช่วยรบเชียงใหม่ ทั้งที่เขาก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีผู้ใดช่วยเหลือตน แต่เค้า

เรื่องทางด้านอาชญากรรมยังไม่หมดแต่เพียงแค่นี้ เพราะภายหลังขุนแผนยังคิดฆ่าพลายงาม ลูกของตนเอง นอกจากนั้นก็ยังมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งระหว่างภรรยาทั้งสองของพลายงาม คือศรีมาลาและสร้อยฟ้า ซึ่งทำเสน่ห์ให้พลายงามเกลียดศรีมาลา เป็นต้น

ส่วนภายนอกราชอาณาจักรนั้น ทางเชียงใหม่ก็แข็งข้อถึงสองครั้ง คือคราวที่บุกเข้าตีเมืองเชียงทอง และคราวลักนางสร้อยทอง มีอีกสิ่งหนึ่งที่สนับสนุนข้อสมมุติฐานของข้าพเจ้าในข้อนี้ก็คือ พงศาวดารของกรุงศรีอยุธยา ที่สมเด็จกรมพระยาดำรง ฯ ทรงอ้างถึง และของเสนีย์ วิลาวรรณ ความมีอยู่ว่า "*กษัตริย์.... ทรงพระนามว่า พระพันวษา.... พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ส่งพระราชธิดาทรงพระนามว่า สร้อยทอง มาถวายเป็นไมตรี.... พระเจ้าเชียงใหม่แต่งทัพมาชิงไป สมเด็จพระพันวษา.... ให้เลือกหหารมีฝีมือถวาย พระหมื่นศรีกราบทูลแนะนำขุนแผนซึ่งกำลังติดคุก จึงโปรดแต่งขุนแผนเป็นแม่ทัพ.... ขุนแผนตีเชียงใหม่แตก.... จับได้พระมเหสีและราชธิดา ขุนแผนนำตัวลงมาพร้อมกับนางสร้อยทองถวาย สมเด็จพระพันวษา*" ในกรณีนี้อาจมีสองคนที่มีตำแหน่งเป็นขุนแผน และไปรบกับเจ้าเชียงใหม่ในเวลาผิดกัน คนหนึ่งอาจมาจากสุพรรณบุรี เป็นทหารที่ดี แต่ไม่ใช่ถึงกับเป็นตำแหน่งแม่ทัพ ดังที่สมเด็จกรมพระยาดำรง ฯ ทรงตั้งข้อคิดไว้ อีกคนหนึ่งนั้นอาจเป็นทหารที่เก่งมากและติดคุกอยู่ แต่มาจากต่างจังหวัด อาจเป็นกาญจนบุรีหรือที่ไหนก็ได้ มาภายหลังกวีกรุงศรี ฯ อาจเอาบุคคลสองคนนี้ ซึ่งต่างก็มีตำแหน่งขุนแผน มาเชื่อมกันเป็นคนเดียวกัน โดยให้มาเกิดเสียที่สุพรรณบุรี และเป็นแม่ทัพที่เก่งกล้าของกรุงศรี ฯ หลักฐานที่สนับสนุนความคิดเห็นนี้ ก็เนื่องมาจากความซับซ้อนของท้องเรื่อง และขุนแผนมีลักษณะอุปนิสัยขัดแย้งกัน คือมีทั้งส่วนดีและส่วนโหดร้ายระคนกัน ส่วนตัวละครอื่น ๆ นั้นกวีก็คงจะปั้นขึ้นเอง แต่การเอาบุคคลสองคนมารวมกันอยู่เป็นคนเดียวนั้นทำให้เนื้อเรื่องเสียรูปไป เพราะบางครั้งเราผู้อ่านเองก็ไม่แน่ใจว่าขุนแผนเป็นคนชนิดไหนกันแน่ ข้อนี้เราจะเห็นได้จากการที่ ขุนแผนไปซ่องสุมอยู่กับพวกโจรจริงอยู่ กวีให้เหตุผลว่าขุนแผนอยากเพิ่มอำนาจของตน แต่ขุนแผนของพงศาวดารอาจถูกจำคุกเพราะเป็นหัวหน้าโจร ซึ่งกวีไม่อาจยอมรับได้ ถ้าหากจะให้ขุนแผนเป็นพระเอกในเรื่อง

ประการที่สามก็คือเรื่องที่เกี่ยวกับอิทธิฤทธิปาฏิหาริย์และอำนาจของขุนแผนที่มี

---

* (หน้า ๖๙๔, เสนีย์ วิลาวรรณ *คู่มือสอบภาษาไทย ชุด ป.ม.*)

เหนือภูตผีต่างๆดังที่กล่าวมาแล้วว่า ถ้าขุนแผนขาดเสียซึ่งสิ่งเหล่านี้แล้ว ก็คงจะเป็นเพียงโจรธรรมดา ๆ คนหนึ่งเท่านั้นเอง และก็คงจะไม่สามารถเอาชนะกองทัพ กรุงศรี ฯ ได้ และการกระทำเช่นนั้นก็คงจะเป็นการกบฏต่อแผ่นดิน

อย่างไรก็ตาม สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ เมื่อเอามาผสมผสานปะติดปะต่อกันพอสมควรก็พอจะเป็นเรื่องขึ้นมาได้เรื่องหนึ่ง แม้ว่าชื่อเรื่อง *ขุนช้างขุนแผน* นั้น จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจเขาว่า เป็นเรื่องชีวประวัติของขุนช้างและขุนแผนก็ตาม และเรื่องส่วนใหญ่ก็เกี่ยวกับการขัดแย้งแย่งชิงนางวันทองระหว่างขุนช้างและขุนแผน แต่เรื่องนี้โดยแท้จริงแล้ว เป็นเรื่องการเมืองของสมัยกรุงศรีอยุธยา คือการปกครองประเทศหัวเมือง โดยมีกษัตริย์เป็นเจ้าเหนือชีวิต กวีเริ่มต้นเสภาเรื่องนี้โดยการกล่าวถึงความสุขของประชาราษฎร์อันเนื่องมาจากพระเดชบารมีของสมเด็จพระพันวษา คือ *เกษมสุขแสนสนุกดังเมืองสวรรค์* (หน้า ๑) และจบลงโดยคำว่าทั้งวงศ์ญาติของขุนแผน "*อยู่เย็นสุขทั่วกันแต่นั้นมา*" (หน้า ๑๐๘๐) ในลักษณะเช่นเดียวกันกับเรื่องนิทานทั้งหลาย แต่ทั้งแต่บรรทัดต้นจนถึงบรรทัดสุดท้ายนั้น เรามีเรื่องที่ซับซ้อนยุ่งเหยิง ของความรัก ความเกลียด สงคราม การใส่ร้าย การฆ่าฟัน การปล้นสดมภ์และอิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ข้าพเจ้าเองนั้นยังไม่อยากที่จะยอมรับว่า ตัวละครนั้นจะอยู่เย็นสุขในเวลาต่อมา เพราะถึงอย่างไร นางสร้อยฟ้าก็ยังมีความแค้นพลายชุมพลอยู่

เนื่องจากตลอดเรื่อง *ขุนช้างขุนแผน* นั้นได้มีการอ้างถึงเรื่อง *รามเกียรติ์* ข้าพเจ้าจึงมีความรู้สึกว่าเรื่องนี้ คือ *รามเกียรติ์* ของไทยแท้ ๆ เพราะว่าเป็นนวนิยายพื้นเมืองคึกคำบรรพ์เหมือนเรื่อง *รามยณะ* ของอินเดีย ส่วน *รามเกียรติ์* นั้น ไทยถือเป็นวรรณคดีของชนชั้นผู้ดีมากกว่า ในอินเดียผู้ชายทุกคนคิดว่าตนเป็นพระราม หรือพยายามทำตนเป็นพระราม ในทำนองเดียวกันในประเทศไทย ผู้ชายส่วนมากอยากเก่งเหมือนขุนแผน ในเรื่อง *รามเกียรติ์* นั้น แม้ว่าจะมีเรื่องซ้อนแทรกเรื่องเดิมมากเกินไปก็ตาม แต่ส่วนมากก็เป็นการรบระหว่างธรรมกับอธรรม โดยมีพระเอก ซึ่งเป็นสัญญลักษณ์ของผู้ชายในอุดมคติ คือ เชื่อฟังบุพการีและซื่อสัตย์ต่อภรรยา แต่ในเรื่อง *ขุนช้างขุนแผน* นี้ ตัวละครไม่ใช่ตัวอย่างที่ดีของบุรุษในอุดมคติ แต่ฉายสะท้อนให้เห็นภาพความเป็นจริง ความเป็นอยู่ของคนไทยในชนบทตามหมู่บ้านทั้งหลาย และแสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ผู้เดียวเท่านั้น ที่สามารถปกครองควบคุมบุคคลเหล่านี้ให้อยู่ในขอบ

เขตของกฎหมายโดยใช้พระราชอำนาจและพระเดชานุภาพของพระองค์ หาใช่เป็นเพราะผลอันเนื่องมาจากพระพุทธศาสนาไม่ ทั้งพระรามและขุนแผนต่างก็เป็นตัวเอกด้วยกันทั้งคู่ แต่พระรามนั้นเป็นแบบฉบับของผู้ชายชั้นสูง ในอุดมคติของชาวอินเดีย ส่วนขุนแผนนั้น สร้างความบันเทิงให้แก่ผู้อ่านแต่อย่างเดียว คุณค่าอย่างเดียวที่เน้นในเรื่อง *ขุนช้างขุนแผน* นั้นก็คือ ข้าแผ่นดินควรจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และพระมหากษัตริย์นั้นควรจะเป็นผู้อยู่ในทศพิธราชธรรม ถ้าจะพูดกันแล้ว ขุนแผนเองก็หามีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ไม่ เพราะขาดลักษณะและคุณสมบัติของผู้ดี และไม่สามารถอดกลั้นความรู้สึกของตนเองได้ พระรามนั้นถือว่าเป็นพระนารายณ์อวตาร ส่วนขุนแผนนั้นเป็นคนไทยธรรมดาจากบ้านนอก พระรามนั้น ต้องตกเป็นทาสของการถือชั้นวรรณะ และต้องประพฤติตนเป็นผู้ดี ส่วนขุนแผนนั้นเป็นแต่เพียงคนธรรมดา ซึ่งชีวิตขึ้นอยู่กับพระราชอำนาจ ของพระเจ้าแผ่นดินเท่านั้น หาได้ขึ้นกับการถือชั้นวรรณะและศาสนาไม่ แต่พระราชอำนาจนั้นเป็นภัยที่ร้ายที่สุด ดังที่แม่ของขุนแผนเองได้กล่าวไว้ อย่างไรก็ตาม เราต้องไม่ลืมว่าคนไทยถือว่าเรื่อง *รามเกียรติ์* เป็นวรรณคดีชั้นสูง ส่วน *ขุนช้างขุนแผน* เป็นแต่เพียงบทเสภาที่ชาวบ้านร้านตลาดทั่วๆ ไปขับกัน พระรามต้องปฏิบัติตนตามข้อบังคับของวรรณะ ส่วนขุนแผนต้องปฏิบัติตามกฎหมายและพระราชโองการของพระเจ้าแผ่นดิน และมักจะได้รับพระราชทานอภัยโทษและพระเมตตาจากเจ้าชีวิต ซึ่งเปรียบเสมือนเทพเจ้าของศาสนาฮินดู ในเรื่อง *รามเกียรติ์* ตอนที่ทศกัณฐ์ลักนางสีดานั้น เป็นตอนที่เข้าในลักษณะโศกนาฏกรรม แต่การแย่งชิงตัวนางวันทองระหว่างขุนช้างขุนแผนและพลายงาม เป็นเรื่องชวนหัวมากกว่า เป็นการสุดวิสัยที่นางวันทองจะคงความจงรักภักดีและซื่อสัตย์ต่อขุนแผนต่อไปอีก เมื่อได้ไปอยู่กับขุนช้างมาแล้ว ผิดกับนางสีดาที่ไม่ยอมให้ทศกัณฐ์แตะต้องตัว นอกจากนั้น นางวันทองเองก็ยินยอมพร้อมใจมอบตัวให้แก่พลายแก้ว ก่อนที่เขาจะแสดงว่ารักเธอจริง ๆ เสียด้วยซ้ำ

ในทัศนะของข้าพเจ้านั้น ความสำคัญของเรื่องนี้ มิได้อยู่ที่เรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ แต่อยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างขุนแผนกับพระมหากษัตริย์ เสภาเรื่องนี้เป็นนวนิยายเน้นถึงการเมือง ส่วนเรื่อง *รามยณะ* นั้น เน้นถึงศาสนา ความคิดเห็นของคนไทยนั้นดูเหมือนว่า จะชอบความเป็นจริงทางการเมืองมากกว่าอุดมคติทางศาสนา เพราะใน *รามเกียรติ์* เอง บทบาทของหนุมาน

ได้รับการเน้นมาก เพราะประชาชนยังระลึกถึงสงครามกับพม่าอยู่ และจุดมุ่งหมายข้อหนึ่งในการแต่ง *รามเกียรติ์* สมัยนั้นก็ "เพื่อปลุกใจประชาราษฎรให้ห้าวหาญแกล้วกล้า เพราะเวลานั้นขวัญของราษฎรที่เสียไปครั้งกรุงแตกครั้งที่สองยังไม่ดีดังเดิม จึงทรงจัดให้หนุมานมีลักษณะเด่น เป็นตัวเอกในความเก่งกล้าของข้าทหาร"* คุณค่าสำคัญที่สุดของเรื่อง *ขุนช้างขุนแผน* นี้ เมื่อเปรียบกับ *รามเกียรติ์* ก็คือเรื่องนี้เป็นเรื่องของคนไทย และชีวิตไทยแท้ ๆ เหตุการณ์ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในเรื่อง ล้วนเกิดขึ้นในสถานที่ในเมืองไทย ซึ่งทุกคนรู้จัก เช่นสุพรรณบุรีและเชียงใหม่เป็นต้น ตัวละครนั้นก็เป็นไทยแท้ ๆ ทั้งเลือดเนื้อและจิตใจ ไม่ใช่ไทยผสมชนชาติอื่น เรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงสังคมไทย ซึ่งไม่มีอะไรเลยนอกจากเจ้าชีวิตกับประชาชนเท่านั้น ในบรรดาประชาราษฎร์ ก็ประกอบไปด้วย พระสงฆ์ พ่อค้า และข้าราชการ ขุนแผนได้รับการศึกษาอบรมในวัด ร่ำเรียนคาถาอาคมเป็นพิเศษ และกลายเป็นทหารที่อยู่ยงคงกระพัน ส่วนขนบธรรมเนียมประเพณีที่กล่าวถึงในเรื่อง ก็ล้วนแล้วแต่เป็นประเพณีของไทยแต่ดั้งเดิมที่กระทำกันเป็นประจำ เช่นพิธีทำขวัญ เป็นต้น สิ่งที่ข้าพเจ้าเห็นว่านอกเรื่อง และไม่สมควรก็คือเรื่องหยาบโลน เช่นตอนเมื่อขุนช้างถ่ายในศาลาเป็นต้น และการบรรยายเหตุการณ์คล้าย ๆ กัน ซ้ำ ๆ หลายหน เช่นเมื่อตอนที่นางวันทองถูกลักตัว ก็มักจะมีการพรรณนารายละเอียดทุกครั้งไป เป็นการกล่าวถึงสิ่งภายนอก มากกว่าที่จะพรรณนาถึงจิตใจของตัวละคร

เมื่ออ่านแล้ว เราอาจถามว่า เรื่องนี้มีคุณค่าอะไรบ้าง ส่วนมากคนทั้งหลายจะบอกว่าเรื่อง *ขุนช้างขุนแผน* มีค่า เพราะว่าเป็นวรรณคดีที่ดีและเก่าแก่ แต่สำหรับคนยุคปัจจุบันนั้น ปัญหามีอยู่ว่าเราจะมองดูเรื่อง *ขุนช้างขุนแผน* นี้ในแง่ไหน ถ้าเราอ่านวรรณคดีทั้งหลาย แต่เฉพาะในแง่วรรณคดีอย่างเดียว โดยหาคิดไม่ว่าเรื่องที่คนโบราณแต่งนั้น อาจจะมีความสำคัญต่อคนยุคปัจจุบันได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น วรรณคดีก็จะมีแต่เพียงคุณค่าทางสุนทรียภาพเท่านั้น และผู้ที่อ่านคงจะเป็นผู้ที่ชอบอรรถรส หรือนักเรียนที่ต้องศึกษา แต่ข้าพเจ้ายังเห็นว่า เรายังสามารถได้ประโยชน์สำหรับชีวิตประจำวัน จากการอ่านเรื่องนี้

เราได้ความรู้อะไรจากการอ่านเรื่องนี้บ้าง ข้อแรกเราจะเห็นได้ว่าผู้ที่รับใช้เจ้านายของตนโดยความสามารถ และซื่อสัตย์

*(หน้า ๗ *ประวัติวรรณคดี* เล่ม ๓ โดยคณะอาจารย์ภาษาไทย ร.ร. เตรียมอุดมศึกษา)

สุจริตนั้น ก็ย่อมจะได้ทรัพย์สมบัติและเกียรติยศเป็นบำเหน็จ แต่ในเวลาเดียวกัน เราก็จะมองได้อีกแง่หนึ่งว่า ไม่ว่าผู้ใดก็ตาม แม้จะเป็นผู้เก่งกล้าสามารถ หรือเป็นที่โปรดปรานของพระมหากษัตริย์ ก็อาจที่จะได้รับราชภัยร้ายแรงโดยมิทันรู้ตัวล่วงหน้ามาก่อน ทั้งนี้เป็นไปตามพระราชนิยมขององค์พระมหากษัตริย์ เรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ชายต้องรับใช้เป็นข้าพระบาทของพระมหากษัตริย์ โดยความรอบคอบและระวังตัว ไม่ละเมิดกฎหมาย และผู้หญิงจะต้องซื่อสัตย์ต่อชายคนเดียว ถึงแม้ว่า สามีของตนอาจจะมีภรรยาหลายคนก็ตาม ข้อนี้ผู้หญิงสมัยใหม่อาจจะไม่เห็นด้วยก็ได้ อย่างไรก็ตาม ตัวเอกคือขุนแผนนั้นมีข้อบกพร่องอย่างร้ายแรงที่สุด นั่นก็คือการอบรมทางด้านศีลธรรม ขุนแผนประพฤติตนเป็นหนุ่มเลือดร้อน หุนหันพลันแล่น จนถูกจำคุกตั้งแต่หนุ่มจนแก่ การที่กวีให้ขุนแผนถูกจำคุกตั้งแต่อายุ ๒๕ ถึง ๔๐ คงจะเป็นสัญญลักษณ์เพื่อที่จะให้ผู้อ่านมองเห็นขุนแผนแต่เพียงด้านเดียว คือในระหว่างวัยฉกรรจ์กับวัยชรา ตามธรรมดานั้น คนเราส่วนมากมักจะเป็นเด็กเกเรก่อน และก็ค่อย ๆ เจริญวัยขึ้นไปเป็นลำดับ ร่างกายและจิตใจก็จะเป็นผู้ใหญ่ขึ้นทีละน้อยจนถึงวัยชรา แต่เรามิได้เห็นขุนแผนขณะที่อยู่ในวัยเป็นผู้ใหญ่เต็มที่ ทั้งร่างกายและจิตใจ จริงอยู่ข้าพเจ้าอาจจะเน้นความสำคัญ ในเรื่องที่ขุนแผนถูกจองจำนี้มากเกินไปบ้าง แต่มันก็เป็นความเห็นส่วนตัวของข้าพเจ้า

ถ้าเรื่องนี้สอนแต่เพียงว่า เราท่านทั้งหลายควรจะทำตามใจของผู้ใหญ่ เพื่อที่จะได้ทรัพย์สินเกียรติยศเงินทอง วรรณคดีเรื่องนี้ก็ไม่ได้ให้ข้อคิดอะไรเรามากนักจริงอยู่ ผู้อ่านส่วนมากมักจะเข้าใจว่าวรรณคดีทั้งหลายเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ ความสนุกความรื่นรมย์ต่าง ๆ แต่ในเรื่อง *ขุนช้างขุนแผน* นี้ มีเหตุการณ์หลายตอนที่สนุกจนเกินขอบเขต ตัวละครส่วนมากในเรื่องนี้ก็หาได้มีความสนุกหรือความสบายใจไม่ เช่นพระพันวษามีพระทัยร้อน ขุนแผนโกรธง่าย และแม้แต่ความรักอันลึกซึ้ง ที่ขุนช้างมีต่อนางวันทองก็เป็นโทษมากกว่าเป็นคุณ เพราะขุนช้างรักภรรยามากเกินไป (คือสนุกจนเกินขอบเขต) และเป็นต้นเหตุที่ทำให้นางถูกประหารชีวิต แม้ว่าโดยแท้ที่จริงนั้น ขุนช้าง มิได้มีความประสงค์ที่จะให้เป็นเช่นนั้นก็ตาม เพียงแต่หวังที่จะกำจัดขุนแผนอย่างเดียว

ถ้าเรื่องนี้แต่งโดยคนตะวันตก ตัวขุนช้างเองก็คงถูกลงโทษ แต่มีสิ่งที่แปลกอยู่อย่างหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่า เป็นลักษณะไทยแท้ก็คือ หลังจากที่ขุนช้างได้ใส่ร้ายขุนแผนและได้ทำลายคนที่ตนรักมาก

ที่สุดแล้ว ขุนช้างกลับอยู่ต่อไปโดยไม่มีอะไรเกิดขึ้น เพราะภายหลัง ขุนช้างหายไปจากเรื่อง และผู้อ่านไม่ทราบว่าขุนช้างเสียใจในการกระทำของตนหรือไม่อย่างไร การบิดเบือนเรื่องของ *ขุนช้างขุนแผน* นี้ แสดงให้เห็นถึงอารมณ์และจิตใจที่แท้จริงของคนไทย และข้าพเจ้า ในฐานะที่เป็นชาวตะวันตก จึงไม่สามารถตีความหมายเรื่องนี้ได้ว่าเป็นเรื่องเศร้า หรือเรื่องตลก หรืออะไรก็ตาม ผู้อ่านที่เป็นคนไทย รวมทั้งตัวละครในเรื่องเอง ต่างก็เชื่อกันว่าการที่นางวันทองได้รับโทษ และได้รับความทุกข์ยากต่าง ๆ นั้น เป็น "กรรม" หรือโชคชะตาของนางวันทองเอง แต่ว่ากันที่จริงแล้ว คนไทยไม่ถือเรื่องโชคชะตากันอย่างจริงจังนัก เพราะทุกคนต่างก็พยายามปรับปรุงฐานะของตนเองตลอดเวลา เช่นขุนแผนเรียนเวทมนต์คาถาเพื่อให้มีฤทธิ์มีความสามารถมากขึ้น วรรณคดีเรื่องนี้มีความหมายที่ต่างกันอยู่สองนัย นัยหนึ่งนั้นคนไทยเป็นพุทธศาสนิกชนโดยการอบรม แต่ในเวลาเดียวกัน ขุนแผนฆ่านางบัวคลี ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดศีลห้าของพุทธศาสนิกชน จริงอยู่ ทุกชาติทุกภาษาย่อมมีสิ่งขัดแย้งกันเช่นนี้ แต่ถ้าสิ่งอันเดียวกันนี้ เกิดขึ้นในหมู่ชนชาติตะวันตก เช่นการฝืนศาสนาเช่นนี้ ก็จะถือว่าเป็นโศกนาฏกรรม ข้าพเจ้าเห็นว่าเรื่องนี้น่าจะวิจารณ์โดยคนไทย ที่เป็นนักปรัชญา ซึ่งเข้าใจพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทยอย่างลึกซึ้ง แต่ในเวลาเดียวกัน คนนั้นก็ควรจะวิจารณ์เรื่องนี้ในลักษณะของนักศึกษาที่มีความคิดอย่างคนตะวันตก เนื่องจากข้าพเจ้าเองก็มิใช่ชาวพุทธ และมิใช่นักปรัชญา ข้าพเจ้าจึงขอแต่เพียงหยิบยกบัญหาบางข้อ และขอเสนอคำตอบต่อบัญหาเหล่านั้น แต่มิได้หวังว่าคำตอบเหล่านั้นจะเป็นคำตอบที่ถูกต้องแต่อย่างใด คงเป็นแต่เพียงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเท่านั้นเอง

เท็ด สเตรโลว์

หนังสืออ้างอิง

๑ **ขุนช้างขุนแผน**
เล่ม ๑ และเล่ม ๒ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, สำนักพิมพ์คลังวิทยา พ.ศ. ๒๕๐๖

๒ **ขุนช้างขุนแผน**
เปรม เสรี ห้างหุ้นส่วนจำกัด บำรุงสาส์น พ.ศ. ๒๕๐๗

๓ **ประวัติวรรณคดี เล่ม ๑.**
โดยคณะอาจารย์ ภาษาไทย ร.ร. เตรียมอุดมศึกษา พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๐๓

๔ **คู่มือสอบภาษาไทย ชุด ป.ม.**
เสนีย์ วิลาวรรณ โรงพิมพ์วัฒนาพานิช พ.ศ. ๒๕๐๙

ด้วยอภินันทนาการจาก

บริษัท ลีเวอร์ บราเธอร์ (ประเทศไทย) จำกัด

ผู้ผลิต

ผงซักฟอกบรีส

สบู่หอมลักส์

สบู่ตราซันไลต์ ฯลฯ

ใช้น้ำมันสามทหาร

รายได้เข้ารัฐ

วันหยุดของนักปรัชญา

เรามักจะได้พบนักศึกษาขนานแท้ในหมู่นักศึกษาทั่ว ๆ ไป ทุกปีที่มหาวิทยาลัย บางปีพวกเขาคนใดคนหนึ่งจะเด่นออกมาจนกระทั่งเมื่อเวลาได้ผ่านไป ปีนั้นๆ ดูเหมือนจะเป็นปีที่น่าจดจำไว้เป็นหลักฐานหรือไม่ก็ต้องบันทึกไว้เป็นพิเศษเหมือนกับตัวเขา ฉันได้ยินเรื่องเกี่ยวกับยอช โอคอนเนอร์ เป็นครั้งแรกจากท่านคณบดีโดยทางโทรศัพท์ ท่านกล่าวว่าเขาคงจะเป็นคนวิกลจริตหรือไม่ก็อัจฉริยะ บางทีอาจจะเป็นทั้งสองอย่าง ๆ ละหน่อยๆ อย่างไรก็ดี ท่านคิดว่าฉันเป็นคนที่ชอบบุคคลทั้งสองประเภทนั้น และคงจะเห็นว่าโอคอนเนอร์นั้นเป็นคนที่น่าสนใจ เขาเป็นคนที่ได้รับการศึกษาตก ๆ หล่น ๆ ซึ่งส่วนมากได้มาจากต่างประเทศ และมีจิตใจที่ไม่ค่อยปกติแต่ทว่าแจ่มใส บางทีฉันคงจะให้คำแนะนำอะไรเขาได้บ้าง ท่านคณบดีเสริมในตอนท้ายว่า ท่านคิดว่า โอคอนเนอร์และฉันคงมีอะไรที่เข้ากันได้

ฉันไม่ทันจะวางหูโทรศัพท์ลงเรียบร้อยก็ได้ยินเสียงเคาะประตูดังสนั่น และชายหนุ่มคนหนึ่งก็ก้าวเข้ามา เป็นคนรูปร่างแข็งแกร่ง มีดวงหน้าที่สดชื่นสีเหมือนดอกกุหลาบ ผมสีน้ำตาลหยิกยุ่งเหยิง เขาผายสมุดคู่มือนักศึกษามาทางฉัน

"ผมชื่อโอคอนเนอร์" เขาพูด "ท่านคณบดีบอกว่าบางทีอาจารย์อาจช่วยผมได้ ผมยังหาอะไรในสมุดคู่มือนี้ไม่ได้ถูกใจและผมไม่รู้ว่าจะเชื่ออะไรในนั้นด้วย ไม่รู้ด้วยซ้ำว่ามันหมายถึงอะไร แล้วก็นี่ ชั่วโมงของอาจารย์ปรัชญา ๗๒ มันหมายความถึงอะไรกัน"

"มันบ่งไว้ชัดแจ้งอยู่แล้ว" ฉันตอบอย่างค่อนข้างกระด้าง "ในสมุดคู่มือนั่น เป็นชั่วโมงเกี่ยวกับปรัชญาทางศาสนา ซึ่งเราจะได้พยายามตรวจสอบแบบต่าง ๆ ของศาสนาและประสบการณ์ทางศาสนา ความสัมพันธ์ทางเทววิทยากับประสบการณ์เหล่านั้น ความผูกพันทางสังคมของศาสนา ทั้งหมดอยู่ในนั้นแล้ว"

"มันน่าเสียเวลาเรียนไหม" เขาถาม มองฉันด้วยดวงตาสีฟ้าที่ร่าเริง ไม่มีแววของการไม่เคารพแฝงอยู่เลย เขาถามอย่างธรรมดาเพื่อต้องการรู้เท่านั้น

"นั่นออกจะยากสักหน่อยที่จะให้ฉันตอบ ฉันเชื่อว่ามันคุ้มค่า แน่ละ แต่คุณต่างหากที่จะเป็นผู้ตัดสิน หัวข้อวิชานั้น น่าสนใจและสำคัญอย่างไม่มีปัญหา"

"ผมรู้" เขากล่าว ดูรายการในสมุดคู่มือนั้นอย่างถี่ถ้วนอีกครั้งหนึ่ง "แต่ผมได้พบว่าคำอธิบายในนี้มันไม่ค่อยมีค่าเท่าไรนัก ล้วนแต่พึ่งดูหรูหรา มันขึ้นอยู่กับคนมากกว่านักศึกษาที่นี่กล่าวขวัญถึงมันในทางที่ดี แต่เขายกย่องวิชานี้ด้วยเหตุผลที่ไม่เกี่ยวกัน ทุกคนพูดว่า มันเยี่ยมมากและสนุกด้วย แต่อาจารย์คงรู้ว่าผมหมายถึงอะไร มันมีค่าพอที่จะเรียนไหม? มันให้ความคิดอะไรใหม่ ๆ แก่อาจารย์จริงหรือเปล่า หรือมันมีผลอะไรต่อความคิดเก่า ๆ ของอาจารย์ มันทำให้คนสิ้นหวังหรือว่ามันได้ให้โลกใหม่อะไรแก่เรา มันทำให้อาจารย์เกิดความกระตือรือร้นขึ้นหรือเปล่า"

"คุณต้องการความรู้แจ้งทางศาสนา" ฉันพูด "นี่เป็นเพียงวิชาเรียนวิชาหนึ่งเท่านั้น เป็นวิชาเกี่ยวกับปรัชญาทางศาสนาไม่ใช่ตัวศาสนา ไม่ใช่การรู้แจ้ง เราไม่ได้ตั้งใจจะให้มันเป็นอย่างนั้น"

"นั่นแหละคือปัญหาละ ผมอยากรู้ว่ามีวิชาอื่นอีกหรือไม่เท่านั้น"

"คุณจะลองดูก่อนก็ได้นี่" ฉันพูด "คุณจะเลิกเมื่อไหร่ก็ได้หลังจากสัปดาห์แรก"

ยอชตกลงลองดู และนอกจากนั้นเขายังเข้าร่วมสัมนาด้วย ในชั่วโมงเรียนเนื่องจากเป็นชั่วโมงบรรยายเขาจึงไม่ค่อยมีโอกาสพูดมากนัก แต่เขาจะเข้ามาขัดในตอนบ่ายพร้อมกับความคิดอันเจิดจ้า หรือซึ่งเขาคิดว่ามันเป็นเช่นนั้น จากที่เขาค้นพบในเอดดิงตัน ในไวท์เฮด ในตัวของเขาเอง หรือบางทีก็ที่เขายืนยันว่าได้ไปจากฉัน ในการสัมนาเรื่องของปลาโต้ เขาจะพูดถึงสิ่งที่เขาเก็บมาจาก ที่ซึ่งสวรรค์เท่านั้นที่จะรู้ มันไม่ค่อยจะตรงจุดเสมอไป แต่ก็ไม่เคยพลาดเลยที่จะมีจุดในตัวของมันเอง ฉันเริ่มได้รู้อะไรบางอย่างเกี่ยวกับตัวเขา พ่อเขาประสพความสำเร็จในธุรกิจค้าไม้แถบตะวันตก และได้พาคนทั้งครอบครัวไปยุโรป เหมือนกับที่ เฮนรี่ เจมส์ ซีเนียร์ พาครอบครัวของเขาไปเพราะว่าไม่มีโรงเรียนที่ดีพอในอเมริกา และเท่าที่ปรากฏ พ่อของเขาก็ไม่พอใจโรงเรียนต่าง ๆ ในยุโรปด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุที่ครอบครัวต้องย้ายจากที่แห่งหนึ่งไปยังที่อีกแห่งหนึ่งเป็นเวลาหลายปี ยอชได้เข้าเรียนในโรงเรียนแบบสมัยใหม่แห่งหนึ่งในเยอรมัน (ก่อน

สมัยของฮิตเลอร์) ได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่เข้มงวดของพวกคาลวินนิสต์ในเยนีวา เข้าโรงเรียนสมัยใหม่อีกแห่งหนึ่งในอังกฤษ เมื่ออายุได้สิบหกปีเขาได้เข้าเป็นสมาชิกรุ่นเยาว์ของกลุ่มนักเขียนเนรเทศแห่งปารีส เขาเคยพูดถึง เออเนสต์ เฮมิงเวย์อย่างคุ้นเคย และฉันคิดว่าเขาเคยไปสเปนกับเฮมิงเวย์มาแล้วด้วย

เขาได้พบว่าโซ่ของชีวิตประจำวันแบบปรกติในมหาวิทยาลัยนั้น เป็นสิ่งที่น่าขมขื่น เครื่องมือเกี่ยวกับการสอนทั้งหมด หนังสือที่ต้องอ่านตามกำหนดเวลา ชั่วโมงเรียนตามเวลาประจำ ทุกสิ่งทุกอย่างดูเป็นของโง่เขลาไร้สาระ เมื่อเขาอ่านหนังสือเขาอ่านได้เร็วและแม่นยำ แต่ก็ไม่อาจเชื่อได้ว่าเขาจะอ่านหนังสือตามที่สั่ง ฉันพยายามจะเอาชนะเขาโดยทำให้เขาสำนึกถึงความจำเป็นในการมีระเบียบวินัยสำหรับชีวิตแบบบัญญาชน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับชายหนุ่มผู้ต้องการเป็นนักเขียน "คุณต้องรู้เกี่ยวกับสิ่งที่คุณจะเขียน" ฉันบอกเขา "และคุณจะต้องเข้าใจแจ่มแจ้ง คุณจะเรียนรู้ได้มากมายที่นี่ และต้องเรียนวิธีที่จะใช้สิ่งที่คุณเรียนด้วย"

ยอชดูเหมือนจะเห็นดีด้วย เป็นระยะเวลาหลายสัปดาห์ที่เขามีงาน และการคัดค้านได้ลดน้อยลง แต่วันหนึ่งราวๆ กลางเดือนพฤศจิกายน ยอชได้เข้ามาหาฉันด้วยท่าทางขรึมๆ

"ผมกำลังจะไปจากที่นี่" เขาพูด "ผมทนไม่ได้อีกต่อไป ผมไม่เข้าใจเลยว่าอาจารย์เองทนได้อย่างไร?"

"เกิดอะไรขึ้นล่ะ" ฉันถาม "เดี๋ยวนี้หรือ?"

"ก็เหมือนเคยนั่นแหละ" เขาพูดอย่างหนักแน่น "*สถานที่เต็มไปด้วยพุทธิปัญญามากเกินไป มีแต่ถ้อยคำที่แสดงถึงปัญญา แต่ไม่มีความคิดที่มีชีวิตอยู่ในนั้นด้วยเลย ปีศาจของจิตใจเดินเพ่นพ่านอยู่ทั่วมหาวิทยาลัย* ผมประหลาดใจอยู่บ่อยว่าอาจารย์ทนได้อย่างไร แต่เมื่อผมเห็นอาจารย์เดินตัดสนามมาเมื่อวันก่อนผมถึงได้เริ่มเข้าใจว่าทำไมอาจารย์จึงถูกกลืน และอาจารย์อยู่ใกล้เกินไปจนไม่เห็นว่ามันอยู่ที่นั่น"

เขาควักต้นฉบับพิมพ์ดีดออกมา เป็นตัวพิมพ์ไม่เว้นบรรทัด และดูค่อนข้างยาว "อาจารย์ช่วยดูนี่หน่อยได้ไหม" เขาพูด "มันคือใบลาออกพร้อมด้วยคำอธิบายที่ผมกำลังจะส่งไปให้ท่านคณบดี"

ช่างเป็นใบลาออกที่เต็มไปด้วยคำอธิบายเสียจริง ยกมาจากทุกคนตั้งแต่รุสโซถึงดิวอี้ ยอชอธิบายกับท่านคณบดีว่า ถึงแม้ท่านคณบดีจะกรุณาเขาเพียงใดก็ตามในการรับเขาไว้

แต่เขาก็ต้องออกจากมหาวิทยาลัยไป เขาอธิบายว่า *การศึกษานั้นอยู่ในวิถีทางที่เลว และมันกำลังทำทุกสิ่งทุกอย่างเท่าที่มันจะทำได้เพื่อที่จะฆ่าจิตใจของนักศึกษา และทำให้จิตใจของพวกเขาเป็นอัมพาต มันให้ศัพท์ที่เกี่ยวกับความคิดทุก ๆ คำ แต่ให้ความคิดน้อย และความคิดเหล่านั้นก็ตายแล้ว มันสับเปลี่ยนเอาวิธีการมาแทนที่เนื้อแท้ มันเป็นเพียงเปลือกที่หุ้มห่อการเสริมสร้างปัญญาและชีวิตที่มีจินตนาการ* ยอชไม่สามารถจะทนได้อีกต่อไป เขากำลังจะจากไป สิ่งนั้น เต็มไปด้วยถ้อยคำที่ประทับใจซึ่งเกือบทั้งหมดถูกเกี่ยวเค้นออกมา เพื่อสิ่งที่ยอชต้องการบอกท่านคณบดี มันเป็นทำนองเดียวกับคำแถลงการณ์ทีเดียว ยอชรู้สึกว่า การออกจากมหาวิทยาลัยไปนั้น ไม่มีอะไรที่เขาจะต้องสูญเสียเลยนอกจากโซ่ตรวน เหล็กที่มาผูกมัดจิตใจและดวงวิญญาณของเขา

"ผมจะส่งมันไปได้ไหม," เขาถาม

"ฉันคิดว่าไม่" ฉันตอบ "มันค่อนข้างเป็นนิยายไปหน่อย ค่อนข้างไม่สุภาพ และไม่น่าชื่นชม มันไม่ถูกต้องด้วยครึ่งหนึ่งของสิ่งที่คุณพูดออกมา คุณได้ไปจากที่นี่ คุณได้สร้างสัตว์ร้ายขึ้นมาเพียงเพื่อจะทำลายมันเท่านั้น ถ้าคุณใช้เวลาเรียนให้มากขึ้นและสนใจจิตใจที่กระทบกระเทือนได้ง่ายของคุณแต่น้อย คุณจะไปได้ไกลและฉลาดขึ้น ขอให้ฉันฉีกจดหมายนี้ได้ไหม คุณไม่ได้สร้างมันขึ้นมาด้วยวิธีการของคุณ"

ยอชยิ้มอย่างขัน ๆ และตกลงอย่างไม่ค่อยเต็มใจนัก ฉันฉีกจดหมายเป็นชิ้น ๆ แล้วโยนใส่ตะกร้า ฉันเพิ่งนึกได้ในขณะนี้ว่าไม่ควรทำเช่นนั้นเลย บางตอนในนั้นมีค่าควรแก่การนำมาพูดถึงในบั่จจุบัน เพราะว่าด้วยความเยี่ยมยอดทั้งหมดของมันแล้วหาได้เป็นสิ่งเหลวไหลเลยแม้แต่น้อย ยอชเป็นคนชนิดที่ แน่ละ พยายามอย่างซื่อ ๆ เพื่อหาเหตุผลที่จะไม่ทำงานตามที่เขาได้รับคำสั่งในชั่วโมงเรียน เขาคงจะอ่านงานของ มาลิน-โนวสกี้ ที่เกี่ยวกับศาสนาดึกดำบรรพ์ ถ้าเขาได้พบมันด้วยตัวของเขาเอง แต่มันได้กลายเป็นการกดขี่ทางสถาบันไปเมื่อได้ถูกกำหนดให้อยู่ในหลักสูตรที่เขากำลังเรียนกับฉัน แต่ฉันรู้ดีว่าหลายสิ่งที่เขาพูดนั้นมีเหตุผลดี และที่ยิ่งไปกว่านั้นก็คือ เขารู้ว่าฉันรู้ถึงข้อนี้ เขาเป็นคนประเภทไม่พอใจตลอดกาลมาแต่กำเนิด ไม่ใช่เป็นเพราะการเป็นผู้ที่ปราศจากข้อผูกพัน เป็นคนที่ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง เป็นนักค้นผู้ประหลาดใจต่อวิถีทางที่เครื่องจักรกลของมหาวิทยาลัย ซึ่งก็เหมือนเครื่องจักรในวงอุตสาหกรรมอื่น ๆ ได้มาทำลายจุดมุ่งหมายโดยกลืนมันเสีย เหมือนกับผู้เข้าถึงพระเจ้าโดยตรงหลายคนในศาสนจักร

นั่นคือ ยอชยังเป็นผู้ที่ติดต่อกับพระเจ้าโดยเป็นปฏิปักษ์กับองค์การนักบวช ดังเช่นที่มีผู้เลื่อมใสมากมายในเยอรมันศตวรรษที่สิบแปดที่เป็นปฏิปักษ์ต่อลัทธิพุทธิปัญญาของผู้ที่ใช้เวลาพิสูจน์ และให้คำจำกัดความพระเจ้าซึ่งพวกเขาไม่ได้สำนึกถึงความมีอยู่ของพระองค์อีกต่อไป และได้ลืมสภาพที่เป็นอยู่ของพระองค์ไปนานแล้ว คงจะมีทั้งนักศึกษาและอาจารย์อีกหลายคนที่เคยได้รู้สึกเหมือนกับที่ยอชกำลังรู้สึกอยู่ แต่ในหมู่อาจารย์ เครื่องจักรนั้นได้ขยายใหญ่ขึ้นเรื่อย และก็ยังมีนักศึกษาผู้ซึ่งเครื่องจักรและสูตรทั้งหลายได้กลายมาเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อเขาในฐานะที่เป็นการศึกษา หรืออาจจะหมายความเช่นนั้น ฉันเคยได้เห็นผู้มีจิตใจร่าเริงและมีจินตนาการไกลสองสามคนในหมู่พวกนักศึกษาที่ต้องหนีหรือออกจากสถาบันไป เพราะเขารู้สึกเหมือนยอชและปรับตัวได้น้อยกว่ายอช และฉันยังได้เห็นด้วยว่าอะไรได้เกิดขึ้นแก่พวกเขาบางคนในเวลาต่อไป เขาจำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่เข้มแข็งมาก มีความดื้อดันต่อความต้องการและมีจุดหมายอันเดียวในการที่จะทำงานอย่างโดดเดี่ยว โดยเฉพาะในขณะที่เขายังหนุ่มแน่น ความแจ่มใสของจิตใจและความว่องไวของความรู้สึกมักจะนำไปสู่ความว่างเปล่า ถ้าหากคนเราขาดวินัย ในชั่วระยะหนึ่งของการตัดสินใจในหลักการต่าง ๆ ในการที่จะรวบรวมสัจจะต่าง ๆ โดยใช้สติปัญญาในการค้นพบวิถีทางที่สัจจะนั้นถูกแยกออกมาจากสิ่งลวงตา และในวิถีทางที่สัจจะเองนั้นจะถูกค้นพบ ฉันพยายามจะอธิบายสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ให้ยอชฟังและชี้ให้เขาเห็นว่า *ความกระหายในประสบการณ์นั้นพอจะทำให้คนเราหายอยากได้บ้าง แต่ไม่สมประสงค์เลยทีเดียว ถ้าหากคนๆนั้นไม่มีเครื่องมือที่จะทำให้ประสบการณ์นั้นเต็มไปด้วยความหมายขึ้นมา กล่าวโดยสรุปก็คือ การฝึกหัดทางสติปัญญาจะสามารถช่วยกวีหรือจิตใจของคนได้* และสามารถจะทำได้แม้ว่ามหาวิทยาลัยมีสภาพเหมือนเครื่องจักร ถึงแม้จะมีตารางเรียนอยู่จำเจ และมีนิสัยชนิดที่เป็นทางการของจิตใจอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในหมู่ผู้ที่คอยจัดการกับเรื่องเดิมซ้ำแล้วซ้ำเล่า โดยการขยายความบี่แล้วบี่เล่า แก่ผู้ที่ยังไม่ได้เรียนรู้ และส่วนมากก็คือคนรุ่นหนุ่ม ผู้ไม่มีหัวที่จะวิพากษ์วิจารณ์นั่นเอง

"ดูอาจารย์มีเหตุผลดี" ยอชพูด "ผมจะเลิกเหลวไหล ผมจะลองพยายามอีกครั้ง และอย่างไรก็ตามผมให้สัญญาว่าจะไม่เข้ามาพร้อมกับคำแถลงการณ์ หรือใบลาออกภายในสองเดือนนี้"

"ดีแล้ว" ฉันตอบ

"แน่ละ ผมรู้" เขาพูดต่อไป "คนในมหาวิทยาลัยนี่ต่างยุ่งเกินกว่าที่จะมาสนใจกับเรื่องพื้นฐานที่เกิดขึ้น"

"ไม่แต่ในมหาวิทยาลัยหรอกยอช"

"ผมจะไม่เหลวไหลอีก" ยอชพูด "ได้ยินว่าอาจารย์สั่งหนังสือให้อ่านอีกแล้วไม่ใช่หรือครับ"

เขาทำดีได้จริง ๆ ในระยะเวลาค่อนข้างนาน เขาทำคะแนนได้ค่อนข้างดีตอนสอบภาคกลาง รวมทั้งวิชาที่เขาไม่ชอบหรือไม่เห็นคุณค่ามากนัก ฉันเกือบจะดีใจกับการเปลี่ยนแปลงที่ฉันสร้างขึ้น ฉันมองหาวิธีที่จะปลอบยอช ผู้ซึ่งควรเชื่อมความกระปรี้กระเปร่าและความสดชื่นของอารมณ์แบบกวี ด้วยวินัยตามวิธีการของนักวิทยาศาสตร์และการวิเคราะห์ของนักปรัชญา คงจะมีอะไรออกมาจากความเบื่นหนุ่มนั้นอีก มีหลายสิ่งที่ควรกล่าวถึงสำหรับเครื่องมือของสถาบันเมื่อใช้สมานแผลด้วยความเห็นอกเห็นใจ และความเข้าใจ ดังนั้นฉันจึงแสดงความยินดีกับตัวเอง

ฉันออกจะดีใจอะไรเร็วไปหน่อย ในเดือนเมษายนแสงแดดสาดส่องหลอกล้ออยู่ที่พื้นถนนจนแทบจะทำให้ใครก็ตาม กระหายที่จะไปอยู่ในที่ ๆ ไม่มีถนนเลยมากกว่ายอช ไม่ได้เบื่นเพียงคนเดียวในชั่วโมงเรียนตอนบ่าย ที่จิตใจและสายตาไปอยู่เสียที่อื่น ฉันเองก็ค่อนข้างลำบากในการที่ต้องคอยระวังให้แนวของศาสนา กับวิทยาศาสตร์สัมพันธ์ต่อกัน ฉันกลับมายังที่ทำงานและนั่งประหลาดใจ พระเจ้าช่วย ฉันอยากเบื่นคนนอกศาสนาผู้จมอยู่ในความเชื่อที่ล้าสมัยยังจะดีเสียกว่า ฉันสงสัยว่าทำไมระบบสุริยะ ถึงถูกจัดแจงไว้ดีนัก ทั้งปฏิทินเกรกอเรียนด้วย แล้วทำไมวันหยุดอิสเตอร์จึงมาช้านักในปีนี้ มันคงจะเรียมเรไรไม่น้อยที่เทียว ถ้าหากได้ไปยืนอยู่ ณ ทุ่งหญ้าและได้มีโอกาสจ้องมองดู ซึ่งจะทำให้คนเรารู้สึกเปล่าเปลี่ยวน้อยลงได้บ้าง

มีเสียงเคาะที่ประตู ยอชเข้ามาและเริ่มต้นอย่างเด็ดเดี่ยวโดยไม่อ้อมค้อม "ผมมาคราวนี้ไม่ได้มาถามว่าอาจารย์คิดว่าผมควรจะไปหรือไม่ ผมกำลังจะไปอยู่แล้ว สิ้นสุดกันที ผมกำลังจะไปเบอรมิวด้าและไม่รู้ว่าจะอยู่นานเท่าไร แต่ผมรู้ว่าผมจะไม่กลับมาที่มหาวิทยาลัยอีก มันไม่เกิดประโยชน์อะไรอีกแล้ว บางทีอาจเบื่นความผิดของผมเอง แต่ที่นี่ก็มีอะไรผิด ๆ อยู่เหมือนกัน มันไม่ใช่ความผิดของผมทั้งหมด ผมไม่ได้เบื่นเพียงคนเดียวเท่านั้น อ๋อ ผมรู้ อาจารย์กำลังจะบอกผมว่า ควรอยู่ถ้าผมจำเบื่นต้องอยู่ ว่าผม

เป็นลูกคนรวยที่ถูกตามใจจนเสียคน ว่าผมเป็นคนเอาใจตัวเองและช่างเพ้อฝัน ว่าผมขาดวินัย อาจารย์บอกสิ่งทั้งหมดนั่นแก่ผมมาแล้ว บางส่วนมันเป็นความจริง แต่คราวนี้ผมตัดสินใจแล้ว และผมก็ตัดสินใจในเรื่องอื่นด้วย ผมคิดว่าอาจารย์ควรจะไปด้วยเหมือนกัน"

"แต่ยังไม่ปิดภาคนี่ยอช ฉันไม่สามารถเก็บของแล้วหนีไปเบอรมิวด้าได้ แม้ว่าฉันจะต้องการก็ตาม และตามความจริงแล้วฉันก็ต้องการเสียด้วยซิ"

"แล้วทำไมไม่ละ" ยอชถาม "อาจารย์จะต้องไปสักพักหนึ่ง เมษาเป็นเวลาที่เหมาะเท่าที่เราจะหลีกหนีความตายด้านในชีวิตนี้ไปเสีย ผมได้เผ้าคิดถึงเรื่องของอาจารย์ มันน่าแปลกที่อาจารย์ยังมีชีวิตอยู่ได้ ช่างน่าแปลกจริง ๆ การประชุมคณะกรรมการเอย รายงาน คำถามเอย การพบปะทางวิชาชีพ วิชาเก่า ๆ บีแล้วบีเล่า ผมอยากจะบอกอะไรแก่อาจารย์ถ้าอาจารย์จะให้อภัยในความกร้าวร้าวนี้ ว่ายังมีทางพอที่จะช่วยเหลือวิญญาณของอาจารย์ไว้ได้ ถ้าอาจารย์ไม่มาเสียเดี๋ยวนี้ ครั้งเดียวและตลอดไป อาจารย์จะไม่มีทางอีกเลย ผมจะลงเรือไปในวันศุกร์ นั่นก็เท่ากับให้เวลาอาจารย์สามวัน ผมจะมาถามพรุ่งนี้ว่าอาจารย์ตัดสินใจอย่างไร"

ยอชค่อนข้างไม่สบอารมณ์ในวันรุ่งขึ้น เมื่อเขากลับมาและพบว่าฉันยังไม่ได้เตรียมตัวออกไปสู่ความบันบ่วนของอากาศร้อนต้นฤดูหนาว ไปหยุดพักที่เบอรมิวด้าและก็ทอดทิ้งตลาดการศึกษานี้เสีย เขาถึงกับแทบจะอ้อนวอนให้ฉันเลิกล้มการเสียสละตัวเองอย่างที่ไม่มีทางเอากลับคืนได้ ให้แก่สิ่งที่ไร้ประโยชน์ในสังคมของอาจารย์ และผู้คงแก่เรียนทั้งหลายนั่น แล้วเขาก็จากไปเบอรมิวด้า และเขียนจดหมายมาถึงฉัน เขาใช้เวลาขี่รถจักรยานเล่นและอ่านโคลงของเวอดสเวิธ

ฉันไม่ได้ยินข่าวเกี่ยวกับยอชโดยตรงตั้งแต่นั้นมา เขาทอดทิ้งฉันเหมือนกับที่เขาทอดทิ้งมหาวิทยาลัย เหมือนกับงานชิ้นหนึ่ง นั่นเป็นเวลาสิบปีมาแล้ว และความจริงเท่าที่ฉันรวบรวมมาได้ก็คือ ยอชไม่ได้พุ่งขึ้นสูงอะไรนักในด้านความมีชื่อเสียงหรือความสำเร็จทั่วโลก มันไม่ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าเขาผิดทั้งหมด หรือว่าเขาเป็นคนผิดพลาดไม่ว่าจะมองในด้านศีลธรรมหรือจิตใจ ออกซ์ฟอร์ดกับเชลล์ก็เข้ากันไม่ได้เหมือนกัน *ฉันไม่คิดว่ามหาวิทยาลัยจะเป็นผู้ทำลายยอช มันอาจจะสร้างเขาด้วยซ้ำ แต่ฉันก็ได้เห็นจิตใจที่ถูกทำลาย คนหนุ่มสาวผู้หลงรักในวรรณคดีกลายเป็นคนคุยอวดวิชาความ*

รู้ บางคนก็ได้กลายเป็นที่นับหน้าถือตาในกลุ่มนักวิชาการ คนที่เคยรักในปัญญามาอธิบายทฤษฎีอย่างแข็งขันในห้องเรียน นักปฏิรูปหัวรุนแรงกลายเป็นผู้คัดค้านความก้าวหน้า หรือบางที่ยิ่งน่าเศร้ากว่านั้นกลายมาเป็นนักเสรีนิยม ที่ไม่มีความรุนแรงอะไรเลย ฉันได้เห็นถ้อยคำตายลง เพราะความเอาใจใส่กันแค่เพียงความหมายตายตัว และตัวหนังสือได้กลายมาเป็นผู้ฆ่าความมีชีวิตของจิตใจเสีย บางครั้งในเดือนเมษายน ฉันยังคงนึกถึงการเที่ยวไปยังเบอรมิวด้าหรือที่ไหนสักแห่งหนึ่งและตลอดไป มันคงจะดีสำหรับพวกเราบางคนในสถาบัน และสำหรับตัวสถาบันเอง ความลี้ลับและการนอกรีตนอกรอย เป็นปรากฏการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ของศาสนาที่พระเจ้ายังมีพระชนม์อยู่ พวกนักบุญมักประสบความรุ่งเรืองกันเป็นองค์ ๆ ไป และทัศนภาพก็เป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นอยู่ที่นั่น

แต่ยอชเข้าใจผิดในการคิดว่า ความโง่เขลาอย่างที่สุดนั้นอยู่ในมหาวิทยาลัย ใครก็ตามย่อมเห็นสิ่งที่เลวกว่าข้างนอก นักศึกษาที่ฉันเคยรู้จักดีที่มหาวิทยาลัยนั้นหลังจากสิบปีผ่านไปฉันแทบผงะเมื่อได้พบเขาอีกครั้งหนึ่ง พวกเขาถูกปลุกให้ตื่นขึ้นที่มหาวิทยาลัยและโดยมหาวิทยาลัย โดยความคิดและจินตนาการ *ผู้ที่ฆ่าเขาคือโลกต่างหาก ไม่ใช่สถาบัน* และเดี๋ยวนี้ ยอชคงบ่นถึงโลกเช่นเดียวกับที่เขาเคยซัดทอดความผิดให้กับมหาวิทยาลัย เพราะว่าการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขที่ยิ่งใหญ่ที่สุดนั้นไม่ได้มาจากความคิดหรือจากเครื่องจักรแห่งชีวิตในสถาบัน แต่มาจากเครื่องจักรของการดำรงชีวิต บางทียอชคงจะได้พบแล้วก็ได้ ในอีกทางหนึ่งว่า เสรีภาพนั้นอาจจะว่างเปล่าได้เพียงไร

วิทยากร เชียงกูล

ถอดความจาก **PHILOSOPHER'S HOLIDAY**

ของ *Irwin Edman*

ข่าวดี

นักบัญชี นักธุรกิจ เศรษฐกร นิสิตนักศึกษา และผู้ที่ต้องการความก้าวหน้าทั้งหลาย

โปรดอย่าพลาด

วารสาร นักบัญชี ราย ๓ เดือน

ของ

สมาคมนักบัญชีแห่งประเทศไทย

วารสารนักบัญชี มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักบัญชี การสอบบัญชี การบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และความรู้ในแขนงวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาเหล่านี้ และเป็นวารสารฉบับเดียวที่เผยแพร่ข่าวสารและกิจกรรมของสมาคมนักบัญชีแห่งประเทศไทย

สำหรับ วารสารนักบัญชี เล่มที่ ๑ ปีที่ ๑๙ ประจำเดือน กันยายน ๒๕๑๐ ซึ่งพิมพ์ออกเผยแพร่แล้ว โดยใช้กระดาษอาร์ตอย่างดี มีเรื่องน่าสนใจคือ

๑. *การบัญชีกับเครื่องคอมพิวเตอร์* โดย สุกดี ณ ถลาง

๒. *ศาสตราจารย์ Robert Triffin กับระบบการเงินระหว่างประเทศ* โดย ดร. วิชิตวงศ์ ณ บ้อมเพชร

๓. *ข้อน่าสังเกตในการใช้หน่วยมาตรฐานวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อการลงทุน* โดย ณรงค์ ลือสกุล

๔. *หน้าที่ความรับผิดชอบในการเงินขององค์การธุรกิจ* โดย พันธิพา มีคณี

๕. *The Contribution of Regional Monetary Integration to World-Wide Monetary Reform.* by Dr. Robert Triffin

ส่วน วารสารนักบัญชี เล่มที่ ๒ ประจำเดือนธันวาคม ๒๕๑๐ ซึ่งจะพิมพ์ออกเผยแพร่ ในกลางเดือนมกราคม ๒๕๑๑ มีบทความที่น่าอ่านคือ

๑. *สมาคมนักบัญชีแห่งประเทศไทยในรอบ ๒๐ ปีที่ผ่านมา* โดย ฝ่ายวิชาการ

๒. *การควบคุมการประกอบวิชาชีพสอบบัญชี* โดย ประธูร เฉลิงศรี

๓. *คณิตศาสตร์สำหรับเศรษฐศาสตร์บัณฑิต* โดย ดร. วิชิตวงศ์ ณ บ้อมเพชร

๔. *ผลได้และผลเสียของการลงทุนจากต่างประเทศ* โดย ดร. ชมเพลิน ฉันทร์เรืองเพ็ญ

๕. *ปัญหาการตัดสินใจในด้านการลงทุนและการค้า* โดย ประพันธ์ ศิริรัตน์

๖. *เงินเฟ้อและภาวะ EQUILIBRIUM* โดย สงคราม กระจ่างเนตร์

๗. *การตรวจสอบการควบคุมภายใน* โดย โกสินทร์ แก้วบัญชา

๘. *Quarterly Estimates of National Income of Thailand: A Suggestion* by Dr. Kovit Poshyananda

นอกจากนี้ยังมีคอลัมน์ประจำคือ "ข่าวการเงินและธุรกิจ" "ข่าวกิจกรรมของสมาคม" ..... ฯลฯ ท่านจะบอกรับ วารสารนักบัญชี ได้ที่ เลขาธิการสมาคมธนาคารกรุงเทพ จำกัด ถนนเสือป่า พระนคร โดยส่งเช็คหรือธนาณัติ สั่งจ่าย ป.ณ. บ้อมปราบ เพียง ๑๐ บาท (สำหรับ ๔ เล่ม รวมค่าส่ง) หรือซื้อปลีกราคา เล่มละ ๓ บาท

งานแปลของสภาวิจัยแห่งชาติ

สภาวิจัยแห่งชาติได้จัดแปลหนังสือประเภทสารคดี และวิชาการในสาขาวิชาการต่าง ๆ งานแปลเหล่านี้จำหน่ายในราคาถูก ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมสติปัญญาและความรอบรู้ของประชาชน

งานที่พิมพ์ออกจำหน่ายแล้วมีดังนี้

๑. *มิสเตอร์ทอมป์กินส์เรียนลัด (Mr. Tompkins Learns the Facts of Life)* เป็นสารคดีน่ารู้ที่เขียนให้อ่านได้อย่างเพลิดเพลินเกี่ยวกับชีวิต และให้ความรู้ที่ถูกต้องด้านสรีรวิทยาและกรรมพันธุ์ ๕ บาท

๒. *การประยุกต์วิทยาศาสตร์ในการประมงน้ำจืด (The Application of Science to Inland Fisheries)* เป็นเรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการนำวิทยาศาสตร์ไปใช้ปฏิบัติในงานประมงน้ำจืด แนะนำการเพิ่มปริมาณปลา การตั้งฟาร์มเพาะเลี้ยง และการจับปลาที่ถูกวิธี ๕ บาท

๓. *คู่มือการตรวจสอบคอนกรีต (A.C.I. Manual of Concrete Inspection)* เป็นสารคดีทางหลักวิชาอันมีคุณค่าสูงแก่ผู้ประกอบอาชีพทางก่อสร้างและผู้เกี่ยวข้องกับงานคอนกรีต ๑๐ บาท

๔. *การเลี้ยงดูและอบรมเด็ก (Child Care and Training)* เป็นเรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูและอบรมเด็ก ๘ บาท

๕. *ประโยชน์ของวิชาเคมีต่อมนุษย์* เป็นสารคดีที่ทำให้ผู้อ่านประจักษ์ถึงประโยชน์ของวิทยาศาสตร์เคมีซึ่งมีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของมนุษย์ ๔ บาท

๖. *เศรษฐกิจในชีวิตประจำวัน (Economics of Everyday Life)* สารคดีที่ทำให้เข้าใจเนื้อแท้ และรู้จักแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจได้อย่างดียิ่ง ๕ บาท

๗. *ประธาธิบดีอเมริกัน (The American Presidency)* และ

ประชาธิปไตยสมัยปัจจุบัน (Modern Democracy) ทั้งสองเรื่องนี้มีประโยชน์มากสำหรับผู้ที่สนใจในด้านการเมือง ๖ บาท

๘. *ฟันสำหรับผู้สูงอายุ (New Teeth for Old)* เป็นสารคดีที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติให้กับสุขลักษณะของฟัน การใช้และบำรุงรักษาฟันธรรมชาติและฟันเทียมโดยถูกวิธี ๔ บาท

๙. *ความจำเริญทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น (The Stages of Economic Growth)* เป็นสารคดีน่าอ่านยิ่ง บริบูรณ์ไปด้วยความรู้ในทางเศรษฐศาสตร์ความเจริญในการพัฒนาการเศรษฐกิจ ๘ บาท

๑๐. *อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (The Story of Albert Einstein)* เป็นหนังสือที่จะแนะนำให้ผู้อ่านโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนได้รู้จักชีวิตนักวิทยาศาสตร์ชั้นเยี่ยมของโลกได้เป็นอย่างดี ๕ บาท

๑๑. *การประยุกต์วิทยาศาสตร์ปรมาณูในการเกษตรและอาหาร (Application of Atomic Science in Agriculture and Food)* เป็นเรื่องที่น่ารู้เกี่ยวกับการนำอุปกรณ์ปรมาณูมาใช้ในการเกษตรนับเป็นหนังสือที่ให้ความรู้ในการเกษตรอย่างมาก ๕บาท

๑๒. *การใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient Use of Fertilizers)* เป็นหนังสือที่รวบรวมความรู้ความชำนาญจากการใช้ปุ๋ยเคมี อย่างถูกหลักทางเศรษฐกิจ และมีประสิทธิภาพจากหลาย ๆ ประเทศมาเสนอไว้ ๘ บาท

๑๓. *พฤติกรรมร่วม (Sociology : Collective Behaviour)* และ

ชุมนุมชน (Man and Society) ทั้งสองเรื่องนี้เป็นหนังสือวิชาการด้านสังคมวิทยาที่น่าสนใจ และควรแก่การศึกษาอย่างมาก ๔ บาท

๑๔. *ความรู้ทางนิติศาสตร์เล่ม ๑* แปลและเรียบเรียงจาก *1. Common Sense in Law by Sir Paul Vinogradoff* และ *2. Introduction to the Study of the Law of the Constitution by Albert Venn Dicey* เป็นหนังสือที่ให้ความรู้ขั้นมูลฐานทางกฎหมาย หลักของกฎหมายแก่ผู้อ่านได้อย่างดี ๒ บาท

๑๕. *คณิตศาสตร์ที่น่าสนใจ* แปลจากเรื่อง *Mathematician's Delight by W.W. Sawyer* เป็นหนังสือที่ชี้ให้เห็นถึงการคิดโดยใช้หลักคณิตศาสตร์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และกำจัดความขยาดกลัวคณิตศาสตร์ให้พ้นไป

งานแปลที่อยู่ระหว่างการจัดพิมพ์และจะจำหน่ายได้ในเร็ว ๆ นี้คือ

๑๖. *วิธีการเดินสายและการคำนวณสายไฟฟ้าสำหรับประชาชน* แปลจากเรื่อง **Electric Wiring by Arthur L. Cook** เป็นหนังสือที่แนะนำวิธีการเดินสายในระบบจ่ายไฟต่าง ๆ และการคำนวณสายไฟฟ้ากับกระแสไฟ

ผู้ใดมีความประสงค์จะซื้อ โปรดส่งเช็คไปรษณีย์หรือธนาณัติ สั่งจ่ายในนามของกองโรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี สี่แยกราชวิถี (ชั้น ๓) พระนคร หรือที่กองแปลและการต่างประเทศ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ ถนนพหลโยธิน บางเขน พระนคร สำหรับผู้ที่ซื้อตั้งแต่ ๒๐ เล่มขึ้นไป จะได้รับส่วนลด ๒๐ %

จดหมายจากเชียงใหม่

นิธิ เอียวศรีวงศ์

ในรอบเดือนกว่าถึงสองเดือนที่ผ่านมานี้ เชียงใหม่มีข่าวใหญ่เกิดขึ้นสองอย่าง ซึ่งน่าสนใจและเป็นบทเรียนอย่างดีสำหรับรัฐบาล ซึ่งกำลังทำสงครามจิตวิทยาอยู่กับคอมมิวนิสต์ ข่าวแรกได้แก่นักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีเรื่องวิวาทกับอันธพาลประจำเมือง ในระหว่างที่เหตุการณ์ชุลมุนวุ่นวายอยู่นั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจได้มาช่วยระงับเหตุการณ์ จะโดยความตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ได้เกิดมีการยิงปืนขึ้น และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ผู้หนึ่งได้รับบาดเจ็บเล็กน้อยจากการนี้ นักศึกษาหลายคนที่ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ยืนยันว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ยิง และเผอิญ คนหนึ่งในฝ่ายอันธพาลนั้นเกิดเป็นญาติใกล้ชิดยิ่งของเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่คนหนึ่งของจังหวัดเข้า (ตามเสียงที่เล่าลือกัน) ไม่ว่าเรื่องนี้จะเป็นความจริงหรือไม่ก็ตาม นักศึกษาส่วนใหญ่ก็เข้าใจตามนี้และไม่พอใจอย่างยิ่ง ได้มีนักศึกษาผู้หนึ่งกล่าวในที่สาธารณะแสดงความไม่พอใจการปฏิบัติงานของตำรวจ (อย่างไม่รุนแรงนัก) ไม่กี่วันต่อจากนั้นวิทยุบ้ากิ่งก็กล่าวสรรเสริญนักศึกษาผู้นั้น มีความตอนหนึ่งว่า ถ้าอยู่ในเมืองจีน นักศึกษาผู้นั้น (วิทยุบ้ากิ่งออกชื่อและนามสกุลได้ถูกต้องหมด) จะได้รับยกย่องขึ้นเป็นนายพันเอก

สิ่งที่ผมกลัวที่สุดก็คือนักศึกษาผู้โชคร้ายคนนั้น จะถูกบ้านเมืองเพ่งเล็งไปถึงแค่ไหนแล้ว แต่สิ่งที่ผมเชื่อมั่นที่สุดแม้ว่าไม่ได้รู้จักเป็นส่วนตัวกับนักศึกษาผู้นั้นก็ตาม คือนักศึกษาผู้นั้นไม่น่าจะมีความเกี่ยวพันอะไรกับบ้ากิ่ง เพราะถ้ามีจริงบ้ากิ่งคงไม่ต้องการให้สันติบาลไทยเพ่งเล็ง คนของตัวเป็นพิเศษเป็นแน่ ผมคิดว่าเราได้บทเรียนบางอย่างจากการนี้

๑. ความไม่ลงรอยกันระหว่างประชาชนและตัวแทนของฝ่ายบ้านเมืองเป็นโอกาสอย่างดีที่จะให้คอมมิวนิสต์สอดลิ่มของตนเข้ามาตรงกลาง เพื่อจะตีให้แยกจากกัน ผลที่คอมมิวนิสต์มุ่งหมายคือสงครามของประชาชนต่อต้านผู้ขูดรีดที่เป็น "หมารับใช้" จักรวรรดินิยม ตามตำราของเมาเซตุง

๒. เรามีหนทางจะระวังมิให้คอมมิวนิสต์ได้โอกาสนี้หรือไม่ เมื่อมองสภาพที่เป็นจริงแล้ว ผมเสียใจมากที่ต้องตอบว่าเราไม่มีหนทางจะระวังได้ เราจำเป็นต้องรับความจริงที่ว่าการใช้อำนาจของฝ่ายข้าราชการ (ทั้งทหาร พลเรือน และตำรวจ) นั้นมีในเมืองไทยเรามานานหนักหนา อาจจะตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงด้วยซ้ำก็ว่าได้ ที่เป็นอย่างนี้จะไปโทษกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งก็ไม่ได้และไม่มีประโยชน์อะไรที่จะไปโทษกัน สู้ช่วยกันแก้ไขดีกว่า รัฐบาลก็ตั้งใจแก้อยู่เหมือนกัน คนที่มีใจเป็นธรรมก็คงจะยอมรับแต่เรื่องอย่างนี้จะแก้ให้เสร็จในเร็ววันนั้นทำได้ยาก เนื่องด้วยมันฝังเข้าไปในทัศนคติของประชาชนและข้าราชการแล้ว ทั้งยังผูกพันกับปัญหาอื่น ๆ อีกมาก

๓. แต่แม้ว่าเราไม่มีหนทางระวังในเรื่องนี้ เราก็ยังมีหนทางทำให้โอกาสของคอมมิวนิสต์มัวซัวไม่สดใสได้ ผมสังเกตดูพวกนักศึกษาโดยส่วนใหญ่ไม่มีใครสนใจต่อการล่อใจของบั้งกึงเลย และมาตรการบางอย่างที่กรมตำรวจได้จัดการไปในขณะนี้ทำให้ความขุ่นเคืองของนักศึกษา ที่มีต่อตำรวจลดน้อยลงจนเกือบจะไม่เหลืออะไรมากนักแล้ว สำคัญที่กรมตำรวจต้องทำด้วยความยุติธรรมจริง ๆ เท่านั้น กล่าวโดยสรุป ความเคารพต่อความยุติธรรมของฝ่ายบ้านเมืองก็จะทำให้โอกาสของคอมมิวนิสต์มัวซัวลง และว่ากันที่จริงแล้วตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษฎิ์ ธนะรัชต์เป็นนายกรัฐมนตรีเป็นต้นมา รัฐบาลก็ดูจะเอาใจใส่ให้ความยุติธรรมในกรณีเช่นนี้อย่างเข้มแข็งกว่าที่ผ่าน ๆ มาแล้ว แต่ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีความจริงใจในการจะให้

ความยุติธรรมสักเพียงใด รัฐบาลก็จำเป็นต้องมีหูตาพอจะรู้ถึงความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นด้วย มิฉะนั้นก็คงทำอะไรไม่ได้ รัฐบาลจะรู้ได้อย่างไร ผมคิดว่าวิธีที่ดีที่สุดก็คือควรให้เสรีภาพแก่ประชาชนมากขึ้นในการวิพากษ์วิจารณ์ข้าราชการของรัฐบาลและหรือตัวรัฐบาลเอง ตัดความระแวงที่เคยมีเสียว่าถ้าใครไปแตะต้องข้าราชการหรือระบบข้าราชการเข้าก็จะถูกเพ่งเล็งว่าเป็นคอมมิวนิสต์ รัฐบาลควรเลิกกลัวคอมมิวนิสต์เสียที ไม่เคยปรากฏว่าคอมมิวนิสต์ประสบชัยชนะในประเทศที่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและประชาชนมี "เสถียรภาพ" ดี และความสัมพันธ์ที่มีเสถียรภาพนั้นก็ต้องดุด่ากันได้โดยไม่ถือโกรธ หรือไปทำลายความไว้วางใจกันเสียเพราะเขาด่าเอา จริงอยู่จากการให้เสรีภาพอย่างนี้เพิ่มขึ้น ผมเชื่อว่าคงจะมีคนวิพากษ์วิจารณ์ตลอดจนกล่าวโทษข้าราชการของรัฐบาลเพิ่มขึ้น ถ้ารัฐบาลสอบสวนด้วยความยุติธรรมเมื่อไม่ปรากฏว่าข้าราชการผิดอย่างที่ถูกกล่าวหา ก็แถลงให้ประชาชนทราบ หรือจนถึงที่สุดจะฟ้องร้องผู้กล่าวหาไปตามครรลองแห่งกฎหมายก็ย่อมจะทำได้ แต่การเพ่งเล็งอย่างลับ ๆ หรือส่งคนมาสะกิดสะเกาตลอดจนคอยสอดแนมนั้น ผมเห็นว่าเป็นการขัดขวางสิ่งที่เรียกในประกาศอิสรภาพของมหามิตรอเมริกันว่า the pursuit of happiness ของบุคคลไป และพลาดพลั้งจะไล่คนดี ๆ ไปผลักใผ่กับคอมมิวนิสต์จริง ๆ เสียหมด โดยสรุปแล้วความยุติธรรมของฝ่ายบ้านเมืองและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกับรัฐบาลหรือคนของรัฐบาลจะช่วยกีดกันมิให้บักกิ่งใช้ประโยชน์จาก "โอกาส" ที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงได้ยากนี้ได้เต็มที่

ข่าวที่สองคือข่าวไฟไหม้ตลาดสดของเมืองเชียงใหม่ ผมมีเจ้าจำนำที่ซื้อของกันประจำ เพื่อนฝูงและศิษย์หาที่อยู่ในตลาดทั้งสองแห่งพอประมาณ จากการสนทนากันทำให้ได้รู้เหตุการณ์บางอย่างที่หนังสือพิมพ์ไม่ได้รายงานไว้ แต่ไม่ยืนยันว่าได้เกิดขึ้นจริง ๆ เป็นแต่เพียงความ

จริงของประชาชนเหล่านั้นเท่านั้น พอจะสรุปได้ดังนี้

๑. ต้นเพลิงเกิดจากการวางเพลิงด้วยลูกระเบิดเพลิง โดยเจ้าของร้านต้นเพลิงไม่รู้เห็นด้วย หนังสือพิมพ์บางฉบับก็รายงานว่าทางตำรวจสันนิษฐานอย่างเดียวกัน แต่ชาวบ้านร้านตลาดยังเชื่อต่อไปด้วยว่า การวางเพลิงนี้ต้องเกี่ยวพันกับพวกก่อการร้ายและมีที่ลือกันต่อไปอีกว่าพวกผู้ก่อการร้าย จะวางเพลิงอีก

๒. เนื่องจากการปฏิบัติงานไม่เข้มแข็งของตำรวจในวันเกิดเหตุ ก่อให้เกิดผลเสียหายคือ ก. มีผู้เห็นแก่ได้ซ้ำเติมโดยช่วงชิงทรัพย์สมบัติมากมายเหลือคณนาในระหว่างที่เจ้าของขนของ ที่เข้าไปช่วงชิงเอาในร้านต่อหน้าต่อตาก็มี และว่ากันว่าที่ถึงขนาดทำร้ายเจ้าทรัพย์เพื่อชิงสิ่งของก็มี ข. ไม่กันคนออกไปให้ห่างพอควร เครื่องบินจากฝูงบินในเชียงใหม่ซึ่งนำลูกระเบิดดับเพลิงมาไม่สามารถทิ้งระเบิดตลาดต้นลำใยได้ เนื่องจากเกรงอันตรายจะเกิดแก่ประชาชนจึงเป็นผลให้เพลิงข้ามมาติดตลาดวโรรสซึ่งอยู่คนละฝากถนนด้วย

๓. หน่วยดับเพลิงของเมืองปฏิบัติหน้าที่ไม่เข้มแข็ง เจ้าของร้านค้าหลายแห่งทนไม่ไหวจึงไปแย่งหัวสูบจากพนักงานดับเพลิงมาถือเอง

๔. เจ้าพนักงานจากค่ายทหารแห่งหนึ่ง ซึ่งเข้ามาช่วยราษฎรในครั้งนี้ ได้เข้าไปแย่งทรัพย์สินของราษฎรมาเป็นกรรมสิทธิ์อย่างอุกอาจ และกระทำการในขณะที่สวมเครื่องแบบปฏิบัติการตามหน้าที่ในทางตรงกันข้าม ทหารจากค่ายทหารบืนใหญ่ที่ *หนองผ่อ* ได้รับคำชมเชยอย่างมากว่า ช่วยเหลือราษฎรอย่างเข้มแข็งยิ่ง ทหารอเมริกันก็ได้รับคำชมเชยในความกล้าหาญเสี่ยงภัยเข้าดับเพลิง และอื่น ๆ อยู่เหมือนกัน

ผมขอย้ำอีกครั้งว่าไม่ยืนยันรายงานข่าวนี้ว่าเกิดขึ้นจริงหรือไม่ แต่ชาวบ้านร้านตลาดส่วนใหญ่เข้าใจเช่นนี้ คงไม่มีใครคิดว่าเกิดจากมือที่สามยุยงให้เข้าใจผิดเป็นแน่

ไม่ว่าความจริงจะเป็นอย่างไร แต่ก็น่าจะเห็นได้ชัดแล้วว่าฝ่ายผู้ก่อการร้ายได้เปรียบในสถานการณ์นี้ กล่าวคือมีฤทธิ์เดชมากขึ้น ในสายตาของชาวบ้านร้านตลาด ก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจระหว่างเจ้าพนักงานของรัฐและประชาชน เหตุการณ์อย่างนี้ ทำให้ผมเองตาสว่างเข้าใจอะไรต่ออะไรได้มากขึ้นอยู่ไม่น้อย การก่อให้เกิดความหวาดหวั่นเสียขวัญในหมู่ประชาชนอันเป็นกลวิธีอย่างหนึ่งของสงครามกองโจรตามตำรับของนายพลเกี๊ยบนั้น เมื่อคิดดูแล้วก็ก่อให้เกิดความฉงนอยู่เสมอว่า จะเรียกร้องการสนับสนุนจากประชาชนได้อย่างไร อย่างชาวเวียดนามซึ่งเคยชินกับการก่อวินาศกรรมมาเป็นเวลาหลายสิบปีเช่นนี้ ก็ไม่น่าจะสะเทือนขวัญจนเกินไปนักและน่าจะเกิดความรู้สึกเกลียดชังผู้ทำร้ายตนด้วยซ้ำ ชาวเชียงใหม่ที่ประสบเคราะห์กรรมครั้งนี้ก็น่าจะเป็นตัวอย่างอันควรแก่การปลื้มใจของพี่น้องร่วมชาติอยู่ไม่น้อย กล่าวคือไม่ได้เห็นอาการเสียขวัญอย่างรุนแรงแม้จะเข้าใจกันว่าเป็นการกระทำของผู้ก่อการร้ายก็ตาม คำตอบเพิ่งมาปรากฏแก่ใจผมในครั้งนี้ว่า การขู่ขวัญ (terrorism) ของคอมมิวนิสต์นั้นจะได้ผลเต็มที่ก็ต่อเมื่อกระทำแล้วจะเผยความไร้สมรรถภาพและความไม่ซื่อตรงของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมืองให้ประชาชนเห็นได้ถนัด ความศรัทธาที่มีต่อรัฐบาลในฐานะผู้คุ้มกันผองภัยพิบัติของตนจะค่อย ๆ เลือนหายไปในหมู่ประชาชน และผลที่สุดการหันเข้าหาฝ่ายตรงข้ามก็จะเป็นหนทางเดียวที่จะปลอดภัยได้แม้ว่าฝ่ายนั้นจะเป็นศัตรูของตนมาก่อนก็ตาม วิธีการขู่ขวัญใน "สงครามของประชาชน" นั้นจะใช้ไม่ได้เลยในกรุงนิวยอร์คหรือลอนดอนหรือในที่ใดก็ตาม ที่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองมีสมรรถภาพและซื่อตรงความจริง "สงครามของประชาชน" ที่เมาเซตุงเป็นเจ้าตำรับนั้นก็อาจจะนับได้ว่าเป็นความสำเร็จยอดเยี่ยมอย่างหนึ่ง ของนักยุทธศาสตร์ชาวอาเซีย และช่วยทำให้โลกก้าวพ้นจาก *ยุคล่าอาณานิคมแบบศตวรรษที่ ๑๙* มาได้โดยสิ้นเชิงหรือเกือบจะสิ้นเชิง แต่ถ้าเราคิดตามหลักทฤษฎีไดอะเลคติคของคอมมิวนิสต์เอง สิ่งที่เมาเซตุงคิดได้นั้นก็เป็นธีสิสเท่านั้น ย่อมจะต้องมีแอนตี—ธีสิสเกิดขึ้นด้วย ประเทศที่อาจจะเป็นอันตรายจากสงครามแบบนี้เช่นไทย มา

เลย์เซีย อินโดนีเซีย เท่านั้นที่มีหน้าที่คิดแอนตี-ธีสิสของสงครามประชาชน เพราะอเมริกาหรืออังกฤษนั้นเขาไม่มีวันเป็นอันตรายจากสงครามแบบนี้ และไม่ใช่เรื่องของเขาอย่างแท้จริง การที่เราจะหาทาง "แก้ลำ" สงครามกองโจรซึ่งเป็นธีสิสได้นั้น (ขอย้ำในที่นี้อีกที) เราต้องเปิดตาตัวเอง อย่ากลัวคอมมิวนิสต์เหมือนเด็กกลัวผี คือร้องกรี๊ด ๆ แล้วก็หลับตาปี๋ไว้ใจคนของเราให้เขาได้รู้เห็นและศึกษาเรื่องราวของคอมมิวนิสต์บ้าง ถึงไม่สนับสนุนก็อย่าขัดขวางลงแซงชั่นเขาทั้งทางกฎหมายและทางสังคม ในขณะเดียวกันปัญหาเรื่องสมรรถภาพและความซื่อตรงของข้าราชการ ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรงนั้น ต้องพยายามแก้ให้สุดความสามารถจริง ๆ ถ้าทำได้ตามนี้ผมเชื่อว่าสงครามที่คอมมิวนิสต์กับรัฐบาลกำลังสู้กันนั้น ในหัวใจของคนไทย ทางชนะก็เป็นของรัฐบาลแน่ ๆ เมื่อชนะสงครามในหัวใจแล้วเรื่องจะห้ำหั่นฝ่ายตรงข้ามก็เป็นของปอกกล้วยเข้าปาก พั่งไป ๆ ดูเหมือนง่ายเสียเหลือเกิน แต่ทำจริงก็ยากสุดแสนที่เดียวและจะไม่มีรัฐบาลใดทำได้สำเร็จเลยถ้าขาดคุณธรรมเหล่านี้คือ ความซื่อสัตย์ความจริงใจ ความกล้าหาญ เมตตาธรรม และสมรรถภาพ

หนังสือของ สมาคมภาษาและหนังสือ

มีจำหน่ายทั่วไป คือ

คติชาวบ้าน : *ภุหลาบ มัลลิกามาศ* ๒๐ บาท

ภาเลหม่านไต : *บรรจบ พันธุเมธา* ๒๕ บาท

วรรณคดี-วรรณคดีวิจารณ์ : *วิทย์ ศิวะศริยานนท์* ๒๕ บาท

นิตยสาร **ภาษาและหนังสือ** มีเหลืออยู่เพียงปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ และปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒

ราคาเล่มละ ๕ บาท

ศึกษิตสยาม

๑๗๑๕ ถนนพระราม ๔ วงเวียนสามย่าน พระนคร

ผู้แทนจำหน่าย

ปฏิกิริยาจากผู้อ่าน

อเมริกาที่รัก

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้ทุ่มตัวเองเข้าร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา พวกเราประชาชนคนไทยมักจะต้องได้รับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ในทำนองไม่เป็นมงคล แก่ประชาชนคนไทย ประเทศชาติไทย ตลอดจนที่สุดบางครั้งก็ถึงองค์พระประมุขของชาติอันเป็นที่เทิดทูนเคารพ และสักการะของพวกเราทั้งชาติด้วย ในความรู้สึกของประชากรคนไทย ย่อมจะให้ความยุติธรรมในเรื่องนี้เพราะเสียงที่ปรากฏในทำนอง ดูหมิ่นเหยียดหยามประเทศชาติ หรือประชาชนคนไทย ตลอดจนองค์พระประมุขของชาติไทยนั้น มิได้เกิดจากการปฏิบัติโดยตรงของรัฐบาล หรือ ผู้แทนรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกา แต่ย่อมจะเป็นสิ่งที่พึงสังวรณ์ว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นถือว่า เสียงหนังสือพิมพ์เป็นเสียงสวรรค์ แม้แต่รัฐบาลของสหรัฐอเมริกาเอง ก็ยังต้องยอมรับฟัง ดังนั้น ในกรณีที่เสียงหนังสือพิมพ์ แห่งประเทศสหรัฐอเมริกาปรากฏออกมาในรูป ที่แสดงถึงการเหยียดหยามดูหมิ่นประเทศชาติไทย ประชาชนคนไทย ตลอดจนองค์พระประมุขของชาติไทย จึงจะปฏิเสธไม่ได้ว่า เป็นการกระทำของประเทศอเมริกา

ประเทศไทยมีสัมพันธไมตรีอันดียิ่ง กับประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมิได้เป็นที่รู้กันอยู่ในวงแคบ หากแต่เป็นที่รู้กันทั่วโลก ทั้งในค่ายเสรีประชาธิปไตย และค่ายคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ ประเทศไทยยอมทุ่มตัวเข้าร่วมรบในสมรภูมิเกาหลีและเวียดนาม อย่างเคียงบ่าเคียงไหล่กับทหารสหรัฐอเมริกาและทหารของประชาชาติอื่น ๆ ซึ่งร่วมอยู่ในองค์การ ส.ป.อ. ประเทศไทยไม่เพียงแต่ส่งทหารไปร่วมรบ ในดินแดนต่างประเทศ

เท่านั้น หากแต่ยังยินยอมให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพใหญ่ที่สุด ในภาคตะวันออกไกลขึ้นในพระราชอาณาจักรไทย ทั้งนี้ก็เพื่อประสิทธิภาพในการรบของกองทัพสหรัฐอเมริกาอีกด้วย รัฐบาลไทยเอง แม้จะได้ให้ความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาเพื่อปราบปรามการรุกรานของฝ่ายตรงข้าม แต่ก็ไม่แน่ว่า การปราบปรามของฝ่ายรุกรานนั้น จะกลับกลายเป็นฝ่ายรุกรานไปหรือไม่เมื่อใด ด้วยเหตุนี้รัฐบาลไทยจึงต้องตรากฎหมาย ยกเลิกพระราชบัญญัติอาชญากรสงครามเสียโดยเด็ดขาด ซึ่งรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกา น่าจะเข้าใจและเห็นใจประเทศไทย ให้ดีกว่าที่มีความเข้าใจอยู่แต่เดิม แต่กระนั้นก็ตาม ประเทศไทย ประชาชนคนไทย ตลอดจนองค์พระประมุขของชาติไทย ก็ต้องได้รับความกระทบกระเทือนใจจากการวิพากษ์วิจารณ์ของหนังสือพิมพ์สหรัฐอเมริกาอยู่เนืองๆ

ความจริงแล้ว ประเทศไทยอันเป็นที่รักของเรา จะคบกับสหรัฐอเมริกาหรือไม่เพียงใดนั้น ไม่สู้จะสำคัญอะไรมากนัก เพราะคนไทยทั้งชาติ ย่อมจะสำนึกในหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดียิ่งว่า "ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน" ประเทศไทยมีประวัติความเป็นมาด้วยความยากลำบาก นับเวลาเป็นพันๆ ปีมาแล้ว จริงอยู่ ในการจะสร้างประเทศชาติไทย ให้เป็นประเทศมหาเศรษฐี และมหาอำนาจอันเกรียงไกรนั้น ย่อมจะเป็นสิ่งที่ยากอยู่เป็นอันมาก เพราะโดยสภาพทางภูมิศาสตร์ก็ดี โดยธรรมชาตินานาประการก็ดี ไม่ได้สร้างทุกสิ่งทุกอย่างไว้ สำหรับให้ประเทศไทยเป็นประเทศมหาเศรษฐี และมหาอำนาจ แต่ธรรมชาติก็มิได้สร้างให้คนไทย เกิดมาเป็นทาสของผู้ใด แม้ประวัติศาสตร์จะสอนให้คนไทยทั้งชาติได้เรียนรู้ว่า คนไทยเคยพ่ายแพ้ต่อประเทศชาติอื่น มาในอดีต แต่ธรรมชาติก็ได้สร้างคนไทย ให้เกิดมีผู้มีสติปัญญา มีความสามารถ มีความกล้าหาญเข้มแข็ง อดทน พอที่จะรวบรวมเพื่อนไทยกอบกู้เอกราชของชาติไทยให้เป็นไทยแก่ตัวเองได้ ในระยะเวลาอันสั้น ตลอดมาทั้งสามารถตั้งราชอาณาจักรไทย ให้เป็นมรดกตกแก่ลูกหลานไทย ได้มีที่อยู่ที่กินกันด้วยความผาสุก สมบูรณ์ และสงบตลอดมาตราบเท่าทุกวันนี้

จริงอยู่ ในบัจจุบันนี้ สิ่งที่จะปฏิเสธกันเสียมิได้ก็คือ ความช่วยเหลือในทางเศรษฐกิจ ทางการทหาร และอื่นๆ ที่

ประเทศไทย ได้รับจากต่างประเทศอยู่นั้น นับว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศเดียว ที่ได้ให้ความช่วยเหลือประเทศไทยอยู่อย่างมากมายยิ่งกว่าประเทศใด ๆ ทั้งสิ้น แต่ในกรณีเช่นว่านี้ จะมีใครบ้างที่กล้าปฏิเสธว่า สหรัฐอเมริกาลงทุนช่วยเหลือประเทศไทย โดยสหรัฐอเมริกามิได้รับผลตอบแทนจากประเทศไทย ถ้าหากตามแผนที่ภูมิศาสตร์ของประเทศไทยมิได้ตั้งอยู่ ณ ที่ ๆ ประเทศไทยตั้งอยู่ในขณะนี้ และถ้าเหตุการณ์ของโลกที่เป็นอยู่ มิได้เป็นไปดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ก็ยังมองไม่เห็นว่า สหรัฐอเมริกาจะทุ่มเทช่วยเหลือประเทศไทย ทั้งทางเศรษฐกิจ ทางทหาร และอื่น ๆ ดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ เพื่อประโยชน์อันใด

จากสภาพการทางภูมิศาสตร์ก็ดี จากสภาวการณ์ของโลกในปัจจุบันนี้ก็ดี เป็นเหตุให้สหรัฐอเมริกา จำต้องทุ่มเท ช่วยเหลือประเทศไทยจนเป็นที่ประจักษ์แก่ตาโลกทุกประเทศและทุกค่าย ดังเช่นปัจจุบันนี้ ดูประหนึ่งว่า ประเทศไทยเป็นสุดที่รักของสหรัฐอเมริกาฉะนั้น ส่วนไทยก็เช่นเดียวกัน เมื่อเหตุการณ์เป็นดังที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้ รัฐบาลไทย เมื่อได้พิจารณาโดยถ่องแท้แล้ว ก็ไม่มีทางใดที่จะเลือกปฏิบัติได้ดีไปกว่า การให้ความร่วมมือกับฝ่ายโลกเสรี ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำอยู่ ซึ่งเมื่อมองแต่เพียงผิวเผิน ดูประหนึ่งว่าประเทศไทย ได้รับประโยชน์จากสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพื่อผลในการพัฒนาการประเทศชาติ และบ้านเมือง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การทหาร และการอื่น แต่โดยเนื้อแท้แล้ว ประเทศไทยต้องรับผลต่าง ๆ ในอนาคตอย่างมากมายเหลือคณานับทีเดียว ภายหลังจากที่สหรัฐอเมริกาจะต้องถอนกำลังทหารออกจากผืนแผ่นดินไทยไป ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใดก็ตามและเมื่อสหรัฐอเมริกาเลิกให้ความช่วยเหลือประเทศไทยในภายหลัง จะด้วยเหตุใด ๆ ก็ตาม แล้วเมื่อนั้น ประเทศไทยจะต้องรับผิดชอบในการแก้ปัญหาทุกอย่าง นับตั้งแต่ปัญหาทางการเมือง การเศรษฐกิจ การทหาร และสังคม ตลอดจนปัญหาอื่น ๆ อีกมากมายหลายอย่างหลายประการทีเดียว ปัญหาที่จะต้องแก้ไขกันในภายหลังนี้ จะเป็นภาระหนักยิ่งกว่าที่สหรัฐอเมริกาได้ช่วยเหลืออยู่ในปัจจุบันนี้ มากมายนัก เมื่อถึงเวลานั้น สหรัฐอเมริกาก็คงจะถือว่า "ธุระไม่ใช่" เพราะในขณะนั้นเสร็จธุรกิจของตนไปหมดแล้ว

ในฐานะ ที่ผู้เขียนเป็นคนไทยคนหนึ่ง ซึ่งก็เหมือนคนไทยทั้งชาติที่รักผืนแผ่นดินไทย รักประชาชนคนไทยทั้งชาติ และเทิดทูนสถาบันอันสูงส่งของชาติไทย นั่นคือองค์พระประมุขของชาติ เหนือสิ่งใด ๆ

จึงใคร่ขอเตือนสหรัฐอเมริกา และคนอเมริกันทั้งชาติ ให้สำนึกไว้เสมอว่า การจะคบเป็นมิตรกับคนไทยและประเทศไทยนั้น ขออย่าได้คบกันด้วยวัตถุเป็นอามิษเลย ขอให้คบกันด้วยน้ำใจ และอุดมการณ์อันจะนำมาซึ่งสันติสุข ความอยู่ดีกินดีและเพื่อมนุษยชาติเถิด เมื่อนั้น สหรัฐอเมริกาและคนอเมริกัน จะเข้าใจคนไทยดีขึ้นกว่านี้

พยุง ตัญญะแสนสุข

ศิลปะและการพัฒนา

ดิฉันได้อ่านบทนำของบรรณาธิการและบทความเรื่อง Emerging New Cities ของคุณสุเมธ ชุมสาย ในหนังสือ*สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับประจำเดือนธันวาคม แล้วรู้สึกพอใจความคิดบางตอนอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอแสดงข้อคิดเห็นบางประการ เกี่ยวกับศิลปะและการพัฒนาชาติไทย

ในระยะ ๕ – ๖ ปีที่ผ่านมา ดิฉันได้มีโอกาสพานักศึกษาไปชมโบราณสถานที่มีคุณค่าทางศิลปะ ในพระนคร และต่างจังหวัดหลายแห่งเป็น ส่วนหนึ่งของวิชาศิลปกรรมในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งดิฉันสอนอยู่ นอกจากนี้ ยังได้ไปทัศนาจรศิลปสถาน กับบรรดามิตรสหายอีกหลายครั้ง ทุกครั้งที่มีประสพการณ์เช่นนี้ ดิฉันมักเกิดความรู้สึกขัดแย้งกันเสมอ ด้านหนึ่งนั้น ดิฉันมักรู้สึกภาคภูมิในมรดกของชาติเราอย่างยิ่ง ส่วนอีกด้านหนึ่งก็เศร้าสลดใจในความทรุดโทรม "ด้อยพัฒนา" ของโบราณสถานและศิลปวัตถุเหล่านั้น ซึ่งปราศจากคนดูแลเอาใจใส่ หรือไม่ก็รู้สึกสังเวชใจ เมื่อเห็นวัดบางวัด "โด่งพัฒนา" เกินไป เพราะมีอุบาสกอุบาสิกาที่ร่ำรวยมีศรัทธาแก่กล้า ได้พัฒนาวัดวาอาราม เพื่อเกียรติยศชื่อเสียงของตน จนกลายเป็นโรงงิ้ว แทบจะหารากฐานเดิมไม่ได้ เหมือนคนไร้รสนิยม มีเงินเท่าไรก็ใส่เข้าไปจนเกินงาม ดังเช่นวัดบางแห่งในจังหวัดเพชรบุรี ที่เป็นโบราณสถาน ทาสีฉูดฉาด มีไฟฟลอเร็สเซ้นท์ห้อยระย้าเต็มโบสถ์ รวมทั้งที่หน้าพระประธาน ไม่ว่าหันไปที่ใด ก็เห็นแต่ชื่อ นางนั่น นายนี่ บริจาคกีบาท กี่สตางค์ แม้แต่บนใบพัดลมแต่ละแผ่น ส่วนกุฏิพระก็ดูเหมือนจะมีผู้บริจาคสีคนละกระป๋อง เพราะแต่ละฝา

ทาสีต่างกันไปอย่างวิจิตรพิสดาร ทำให้หมดคุณค่าของศิลปะเดิมไปสิ้น

ความรู้สึกเช่นนี้ไม่ใช่สิ่งใหม่อะไร ได้มีผู้รำพึงรำพันไว้มากมาย ใน บทความ บทกวี หรือในการอภิปรายต่าง ๆ แต่จะมีใครสักกี่คนที่ตั้งใจจริง ๆ ที่จะพัฒนาศิลปะไทยให้ดีขึ้น เมื่อไรผู้สนใจทั้งหลายเหล่านี้จะได้มาร่วมมือร่วมใจกันทำให้เป็นล่ำเป็นสัน แทนที่จะม้วมาแสดงวาทศิลป์กันอย่างลม ๆ แล้ง ๆ จนเบื่อหู เมื่อไรเจ้าหน้าที่ศิลปากรจะได้ช่วยควบคุมการบูรณะศิลปสถานให้ทั่วถึง

ดิฉันจึงขออาศัยหน้าหนังสือ*สังคมศาสตร์* ฯ นี้ ร้องเรียนเป็นประการแรกต่อท่านผู้บริหารแผ่นดิน ผู้ว่าราชการจังหวัด และบรรดาพัฒนากรทั้งหลาย ผู้กำลังมุ่งพัฒนาประเทศกันอย่างครึกโครม ว่าการพัฒนาประเทศนั้น มิใช่จะมุ่งแต่ในด้านวัตถุเท่านั้น การที่จะคิดแคบ ๆ ว่าถ้าประเทศพัฒนาทางวัตถุให้หรูหรา อย่างตะวันตก เช่น มีโทรทัศน์สี มีถนนสี่แนว มีอาคารทันสมัย มีสถาบันอุดมศึกษาที่โก้ทั้งบริเวณและตึกรามผุดขึ้นทุกทิศ ถึงแม้ว่าภายในจะโหวงเหวงปราศจากคณาจารย์ก็ตาม เหล่านี้เป็นความพุ่งเพ้อที่หาคุณค่ามิได้ เปรียบเสมือนพอกแป้งเด็กสาวเพื่อส่งเข้าประกวดนางสาวไทย ภายในจะกระดำกระด่างเต็มไปด้วยสิวฝ้าประการใดก็มิมีใครเห็น เพราะแสงสีไฟฟ้าช่วยขับผิวให้ผุดผ่องพราวตาไปเอง

ความรู้สึกเป็นชาติของเราต่างหากที่ควรจะพัฒนาในหมู่ประชาชน โดยเฉพาะเยาวชน ซึ่งกำลังหลงระเริงไปกับรสนิยมต่างประเทศ เพราะไม่เคยมีใครช่วยปลูกฝังหรือกระตุ้นเตือนเขาว่าความเป็นชาติไทยสำคัญอย่างไร

ความเจริญทางวัตถุอย่างเดียวมิได้ช่วยป้องกันภัยคอมมิวนิสต์ เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ไทยแสดงให้เราเห็นเสมอมาว่า "กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี" ก็เพราะ "คนดี" เหล่านั้นสำนึกใน "ความเป็นไทย" เมื่อใดที่ "ความเป็นไทย" ถูกทำลาย หรือกลืนหายไปกับคลื่นของอารยธรรมต่างประเทศ ซึ่งเราขอยืมมาแต่เปลือก เมื่อนั้นพระสยามเทวาฯ แม้จะจะเคยศักดิ์สิทธิ์ในกาลก่อนเพียงไร ก็คงพิทักษ์เราไม่ได้

การพัฒนา "ความเป็นไทย" นั้น มิได้หมายเพียง ให้เราลุกขึ้นนุ่งผ้าม่วงโจงกระเบน ห่มสะไบ หรือสดุดีมหาราชในอดีต หรือปลุกใจด้วยเพลง "ไทย ไทย ไทย ไทย" ทุกเช้าเย็นอย่างในสมัยหนึ่งเท่านั้น ถึงแม้การที่จะหันกลับไปยึดอดีตจะเป็นวิธีหนึ่ง ที่จะให้เราสำนึกในมรดก

วัฒนธรรมของชาติไทยได้ก็ตาม แต่ถ้าแม้นว่า "สยามรัฐนาวา" จะหยุดจอดทอดสมอ เกาะเกี่ยวซากเรือที่ปรักหักพังกะบี่คันและลูกเรือมัวแต่ทอดถอนใจรำพึงรำพันถึงความรุ่งโรจน์ในอดีตกาล เรือนั้นก็มิอาจจะแล่นผ่านสันดอนไปได้ มีแต่จะผุพังกลายเป็นเหยื่อให้เพรียงเกาะ และไม่ช้าก็ทรุดโทรมตามซากเก่าไป สยามรัฐนาวาจะต้องยึดแบบฉบับในอดีต เพียงเพื่อเป็นหางเสือ แต่จะต้องแล่นต่อไปในปัจจุบัน และอนาคต ด้วยตัวของตัวเองอย่างมั่นใจและภาคภูมิ

การพัฒนาศิลปะเป็นส่วนสำคัญยิ่งประการหนึ่ง ของการพัฒนา "ความเป็นไทย" ผู้บริหารแผ่นดินและพัฒนากรส่วนใหญ่ยังไม่เห็นว่า ศิลปะเป็นพลังสำคัญที่จรรโลงศาสนา วัฒนธรรม และช่วยกล่อมเกลาจิตใจของมนุษย์ให้สัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับชาติของตน พระพุทธศาสนาจะไม่สามารถสืบอายุต่อมาในประเทศของเราได้นานถึงเพียงนี้ ถ้าปราศจากพระพุทธรูปและวัดวาอาราม เช่นเดียวกับวัฒนธรรมไทย ถ้าไม่มีบรรพบุรุษของเราได้บันทึกไว้ในจิตรกรรม ประติมากรรม และวรรณคดีแล้วก็คงจะไม่เหลือรากฐานไว้เป็นมรดกแก่ลูกหลาน การพัฒนาประเทศแต่ทางวัตถุ โดยไม่คำนึงถึงคุณค่าและความสำคัญ ของการพัฒนาจิตใจในทางศาสนา จริยธรรม ศีลธรรม และวัฒนธรรม เปรียบเสมือนการเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย เพียงให้หญ้ามันกินอิ่มท้องไปวันหนึ่ง ๆ เพื่อใช้งานเท่านั้น

การพัฒนาท้องถิ่นต่าง ๆ ควรจะมีการบูรณะศาสนสถาน และโบราณวัตถุควบคู่กันไปด้วย เพราะศูนย์กลางของสังคมในชนบทคือวัด ถ้าชาวบ้านได้รับความสนับสนุนและคำชี้แจงของพัฒนากรให้เห็นถึงคุณค่าในด้านนี้ ดิฉันเชื่อแน่ว่าเขาจะมีศรัทธาร่วมมือร่วมใจพัฒนากันอย่างเข้มแข็ง ไม่แพ้การลงแขกหรือขุดบ่อทำถนน หรืออาจจะมากกว่าด้วยซ้ำไป เพราะการทำนุบำรุงวัดเป็นนิสัยตามธรรมชาติของคนไทยอยู่แล้ว *การพัฒนาโบราณสถานอันเป็นมรดกของชาติจะช่วยปลุกใจให้เกิดความรักและภาคภูมิในชาติไทย* ทั้งยังจะชักจูงให้เยาวชนรุ่นหลังเกิดความสนใจและซึมซาบในวัฒนธรรมไทยไปในตัวอีกด้วย เพราะเด็กเหล่านี้มิใช่ว่าเขาจะไม่เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทย ที่เขาไปเห่อเหิมตามฝรั่ง เพราะไม่มีใครมาสนใจที่จะอบรมสั่งสอน หรือชักชวนให้เขาเข้าใจถึงคุณค่าเหล่านั้นต่างหาก เท่าที่เห็นจากนักศึกษาของดิฉันจำนวนไม่น้อย เมื่อได้มีโอกาสศึกษาเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้แล้ว

เขากับศรัทธาแก่กล้ายิ่งกว่าผู้ใหญ่บางคนที่ดีแต่บ่นติเตียนเด็กว่าไม่เอาถ่าน ทั้ง ๆ ที่ตนก็ไม่ใช่จะรู้ลึกซึ้งไปกว่าเด็กเท่าใดนัก

แต่การพัฒนาศิลปะในชุมชนชนบทนั้น จะต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ฝ่ายศิลปากรหรือผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะไทย ร่วมมือควบคุมด้วยเป็นอย่างดี เพื่อมิให้กลายเป็นการเอาชีเมนต์มาพอกเจดีย์ ทาสีขาวโพลน แบบสมัยรัฐบาลหนึ่งในอดีต ถ้าแม้ว่ากรมศิลปากรอัตคัดเจ้าหน้าที่เสียเต็มประดา ก็ยังมีนักศึกษาที่สำเร็จจาก คณะโบราณคดีปีหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมาก ที่ไร้อาชีพของตน จนต้องไปทำงานเป็นเสมียนอยู่ตามกระทรวงทะบวงกรมต่าง ๆ การที่จะบรรจุบัณฑิตเหล่านี้เข้าไปในหน่วยราชการที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศก็คงทำได้ไม่ยากนัก *เพราะไม่มีอะไรในเมืองเราที่ทำไม่ได้ ถ้าท่านผู้ใหญ่ต้องการจะทำกันจริง ๆ*

ส่วนปัญหาเรื่องทุนรอน ที่จะนำมาใช้ในการบูรณะนั้น ด้วยเหตุที่ไม่ได้อยู่ในนโยบายรัฐบาลมาก่อน ก็น่าจะเป็นอุปสรรค ดิฉันได้ทราบจากท่านผู้ใหญ่ที่ดิฉันนับถือมากผู้หนึ่งว่า เมื่อสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น ได้เคยมีการรวบรวมเงินจากราษฎร สมทบกับทุนรัฐบาล เป็นจำนวนถึงร้อยสี่สิบล้านบาท เพื่อสร้างพุทธมณฑล และปัจจุบันยังคงเก็บไว้เป็นทุนสำรอง ดิฉันใคร่ขอถามท่านบรรณาธิการผู้รอบรู้ว่า เป็นความจริงหรือไม่ประการใด ถ้ามีจริงดังกล่าว ปัจจุบันเงินจำนวนนี้ได้ใช้ไปในการใดแล้วบ้าง และอาจจะนำมาใช้ในการพัฒนาศิลปของชาติได้หรือไม่ เพราะเป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้วย

การพัฒนามรดกของชาตินี้ มิใช่มีจุดมุ่งหมายจะให้เราย้อนกลับไปยังอดีต แบบถอยหลังเข้าคลอง แต่เพื่อให้ชาวไทยตื่นตัว สำนึกในเชื้อชาติ และสมบัติอันล้ำค่าต่าง ๆ ของเรา เปรียบเสมือนหยั่งลงไปให้ถึงราก เพื่อที่จะได้เจริญก้าวหน้าต่อไปในลักษณะที่เป็นตัวของตัวเอง มิใช่ลอยเคว้งคว้างเหมือนผักตบหรือจอกแหนดังที่เป็นกันอยู่ทุกวันนี้ ความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับอดีต ดูเหมือนจะขาดหายไปตั้งแต่เปลี่ยนการปกครอง สังคมไทยตั้งแต่ยุคนั้นจนบัดนี้ เต็มไปด้วยความเก้งก้างเคอะเขิน ของเก่าของเราก็สลายไป ของใหม่ที่เข้ามาแทนที่ก็มิใช่ของเรา เป็นของยืมมาใช้ ทั้ง ๆ ที่เราเองก็ยังไม่รู้ว่ามันคืออะไรกันแน่ "ศิลปะประยุกต์" นั้น จึงดูพิกลพิการ หาความสวยงามมิได้ ศิลปินหรือสถาปนิกไทยบางคนคิดว่า ถ้าตนจะเอาพระเศียรหรือพระบาทพระพุทธรูปไป

ปะไว้บนภาพ abstract หรือเอาหลังคาไทยไปครอบบนอาคารรูปกล่องไม้ขีดแล้ว จะทำให้เป็นศิลปะไทยประยุกต์ขึ้น แต่การกระทำเช่นนั้นกลับได้ผลตรงกันข้าม คือกลายเป็นลูกผสมที่น่าเกลียดน่าชัง เพราะศิลปะของชนชาติใด ก็ย่อมเจริญขึ้นมาจากรากฐานของตนเอง จริงอยู่อิทธิพลต่างประเทศอาจมีส่วนช่วยดัดแปลงให้โน้มเอียงไปในทางใหม่ได้ แต่มิใช่จะขอยืมเขาเข้ามาทั้งดุ้น โดยไม่มีการซึมซาบ (assimilate) ให้เข้าเนื้อเสียก่อน หนทางเดียวที่ศิลปะไทยจะพัฒนาไปสู่ยุคใหม่ได้อย่างไม่เคอะเขิน ก็คือกลับไปสู่รากเดิมเพื่อให้รู้แน่ชัด แล้วจึงพัฒนาจากรากนั้นต่อไปอย่างมั่นคง ดังที่เคยเป็นมาในอดีตจากยุคสุโขทัย ไปสู่อู่ทอง อยุธยา และรัตนโกสินทร์ ถ้าเช่นนี้แล้วความเป็นไทยก็จะไม่มีวันขาดตอนอย่างบัจจุบัน

ผลพลอยได้ในทางเศรษฐกิจของชาติอันจะเกิดจากการพัฒนาโบราณสถานที่สำคัญ โดยเฉพาะในแถบใกล้พระนครและในจังหวัดข้างเคียง จะช่วยส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้ขยายวงกว้างขึ้น ปัญหาบัจจุบันคือ นักทัศนาจรต่างประเทศส่วนใหญ่จะอาศัยประเทศไทยเป็นทางผ่านไปสู่ญี่ปุ่น หรืออินเดีย เท่านั้น และจะให้เวลาเพียงวันหนึ่งหรือสองวันในกรุงเทพฯ ทั้งนี้เพราะเราไม่มีอะไรให้เขาชม มากนักนอกจากวัดพระแก้ว วัดอรุณ และตลาดน้ำ ซึ่งเที่ยววันเดียวก็เพียงพอ เมื่อเปรียบกับประเทศญี่ปุ่นแล้วนักทัศนาจรจะใช้เวลาถึงหนึ่งสัปดาห์เป็นอย่างน้อย เพราะเขามีโบราณสถานให้ชมมากมาย และสถานที่เหล่านั้นก็ได้รับการบูรณะเป็นอย่างดี บัญหาน้องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวน่าจะนำไปพิจารณาให้มาก และและหาทางแก้ไข

ประการที่สอง ดิฉันใคร่อาศัยปากของท่านบรรณาธิการ ร้องชักชวนบรรดามิตรสหายทั้งที่เป็นครูบาอาจารย์ บัญญาชน นิสิต นักศึกษา ศิลปิน และกวี ต่างๆ ผู้สนใจ มาร่วมมือร่วมใจกันบูรณะมรดกของชาติไทยกันด้วยน้ำพักน้ำแรง และน้ำเงินของพวกเรากันเอง เลิกโอดครวญพร่ำบ่นพรรณนากันเสียที *ถึงเวลาแล้ว ที่พวกเราจะได้แสดงให้ท่านผู้ใหญ่เห็นว่าสิ่งนี้สำคัญต่อชาติเราในบัจจุบันจริงๆ* ถ้าเรามัวแต่อ้าปากรอคอยฝนจากเบื้องบน อาจจะล่าช้าไม่ทันการ การบูรณะนี้ทำได้ไม่ยากนัก ถ้าเราตั้งใจจริงๆ มีผู้พร้อมที่จะช่วยเหลือทางการเงินอยู่ไม่น้อย สำหรับแรงคนนั้น ดิฉันคิดว่า ในระหว่างหยุดภาคหน้าร้อน นิสิตนักศึกษาทั้งสี่มหาวิทยาลัยจำนวนไม่น้อย กระหายที่จะทำสิ่งที่เป็น

ประโยชน์ต่อบ้านเมือง ถ้ามีผู้นำที่ดีชักชวน และเร้าใจแล้ว ศรัทธาของนิสิตนักนักศึกษาจะรุนแรงกว่าคาด เพราะคนหนุ่มสาวเหล่านี้ ยังมีอุดมคติ และความร้อนรน แต่ไม่มีใครเปิดโอกาสให้เขาได้ใช้ความสามารถไปในทางที่ถูก จึงลุกขึ้นทำสิ่งไร้สาระต่าง ๆ ดังที่ปรากฏมา เปรียบเหมือนพลังสะสมที่ต้องปลดปล่อยไปในทางที่ไร้ประโยชน์อย่างน่าเสียดาย

ถ้าแม้นเรารวบรวมกำลังกันบูรณะอย่างจริงจังเช่นนี้ คงจะทำให้ชาวบ้านตลอดจนท่านผู้ใหญ่ในละแวกนั้น เกิดศรัทธาตามไปด้วย และอาจจะอุทิศกำลังแรง ตลอดจนกำลังทรัพย์ เพราะเห็นว่าเป็นประโยชน์โดยตรงต่อชุมชนของตน ตัวอย่างในอดีตได้แสดงให้เห็นเสมอมาว่าบรรพบุรุษของเราสามารถสร้างสรรค์ สิ่งที่ยิ่งใหญ่ต่าง ๆ ได้ด้วยศรัทธาร่วมกัน

ในการพัฒนานี้ สถาปนิก ศิลปิน และผู้เชี่ยวชาญ ฝ่ายศิลปะ จะต้องร่วมมือกันอย่างเต็มที่ เพื่อให้ผลงานดำเนินไปในแนวที่ถูกต้อง ศิลปินปัจจุบันมัวแต่คอยขัดแย้งกันโดยเปล่าประโยชน์ พวกหัวเก่าก็ไม่เห็นคุณค่าของศิลปะสมัยใหม่เสียเลย ส่วนพวกหัวใหม่ก็เหยียดหยามของเก่าว่าล้าสมัย กลับไปลอกเลียนแบบ Picasso, Chagall, Mondrian, Groz ที่เห็นจากนิตยสารศิลปะต่างประเทศกันอย่างครึกโครม ทั้ง ๆ ที่ตนก็ยังไม่เข้าใจดี ศิลปะของชาติจะเป็นของตัวเองได้ก็ต่อเมื่ออดีตต่อเนื่องกับปัจจุบัน มิใช่แยกกันอยู่ และมัวริดรอน มิให้แต่ละฝ่ายได้พัฒนา

สรุปแล้วปัญหาก็คือ ใครจะเป็นผู้ริเริ่มขบวนการนี้ และใครจะสนับสนุนปัญหานี้ ดิฉันขอมอบไว้ให้ท่านบรรณาธิการ และกลุ่มสหายปัญญาชนของท่านช่วยพิจารณาด้วย เพราะมิรู้จะหันหน้าไปปรึกษาใคร สมาคมสังคมศาสตร์ดูเหมือนจะเป็นสถาบันเดียวที่สนใจและกล้าทำในสิ่งที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคมของเรา

ศิลปะเป็นพลังที่สำคัญแห่งความเป็นชาติ เมื่อใดผู้นำ และปัญญาชนของชาติ ยังไม่ตื่นตัวในเรื่องนี้ เห็นทีจะสายเกินไป สยามรัฐนาวาของเราที่เอียมละออแต่เปลือกนอก ภายในกร่อนผุพังเป็นรังมดปลวก ไม่ช้าเมื่อถูกคลื่นมรสุมกระแทกกระทั้นไม่กี่ละลอก ก็คงจะพังครืนแตกสลายไป เมื่อนั้นพวกเราจะลอยคอกันอยู่ที่ไหนหนอ

มัทนี รัตนิน
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thailand

Social & Economic Stvdies Development

Edited by T.H. SILCOCK

หนังสือเล่มล่าสุดที่เกี่ยวกับ เศรษฐกิจ และสังคมยุคปัจจุบันของประเทศไทย ซึ่งศาสตราจารย์ซิลคอก รวบรวมผลการค้นคว้าจากผู้เชี่ยวชาญหลายท่านมารวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ มีวิจารณ์ใน **ปริทัศน์** ฉบับนี้ และมีจำหน่ายตามร้านหนังสือทั่วไป

Donald More Gallerie

221 ถนนสุขุมวิท โทรศัพท์ 57477

ตัวแทนจำหน่ายในประเทศไทย

Keep up with the world

READ

BANGKOK WORLD

THAI OWNED ENGLISH LANGUAGE DAILY

522 Prasumane Road Tel. 21265 20931

โอเดียนบุคสโตร์

๙๖๒ วังบูรพา พระนคร

โทร ๒๐๗๔๒

จัดพิมพ์หนังสือของ ส. ศิวรักษ์ คือ

ฝรั่งอ่านไทย

ซึ่งรวมทั้งแบบอย่างการแปลหนังสือและเรื่องแปลต่าง ๆ ทั้งไทยและอังกฤษ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับที่แล้ววิจารณ์ว่า "ไม่เป็นแต่เพียงแบบอย่างการแปลหนังสือที่ดีเท่านั้น หากยังเป็นแบบอย่างในการเขียนหนังสือและใช้ภาษาที่ดีด้วย" ๔๗๔ หน้า กระดาษดี มีภาพประกอบมาก พระยาสราลัยพิพัฒธรุฆาเขียนคำนำให้

ราคา ๓๒ บาท

ไทยเขียนฝรั่ง

ซึ่งรวมข้อความภาษาอังกฤษต่าง ๆ ของผู้เขียน บทแปลจากไทยไปสู่ภาษาอังกฤษ และ 'จดหมายจากเมืองกุช' อันเป็นวิธีแนะการเขียนภาษาฝรั่งอย่างไทย ๆ เรา ฯพณฯ สุดิจ นิมมานเหมินท์ กรุณาเขียนคำนำให้ ใช้กระดาษดี มีภาพประกอบมากเช่นกัน ออกจำหน่ายทันให้เป็นของขวัญวันสงกรานต์

ราคา ๓๒ บาท

จดหมายถึงบรรณาธิการ

ให้กำลังใจ

อย่าลืมเขียนอะไรลงเรื่อย ๆ อย่าเลิก เพราะคนไทยอีกหลายล้านที่ยังอ่านของคุณรู้เรื่อง และอยากให้มีอย่างนั้น

สำหรับผม ก็จะพยายามอ่าน (บางเรื่อง) ที่ยังไม่รู้เรื่อง จับ ๆ วาง ๆ นาน ๆ บ่อย ๆ คงดีไป คนอย่างนี้หายาก เพราะมีความรู้ และใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ ดีแล้วที่คุณไม่รับราชการ ขืนรับราชการ ก็คงถูกนายกังฉินเล่นเอาหงายหลังแน่ ๆ

โสรัจ แสนศิริพันธ์

โรงพยาบาลแพร่

พูดความจริง

ผมไม่ได้อ่านเรื่องกัปตันเรือใบในฉบับธรรมดา เพิ่งอ่านฉบับที่ ๕ กุมภาพันธ์ พบคารมของคุณที่ว่า

"จะให้พสกนิกรเป็นได้ก็เพียงลูกเมียน้อยของในหลวง" ทำให้ผมฉุกคิด เพราะตรงกับที่ผมเคยพูดในรัฐสภา (*ดูศิลปเลือกตั้ง หน้า ๒๔๖*) เพียง ๑๐ ปี ประวัติศาสตร์ซ้ำรอย และคล้ายกับที่ผมเขียนไว้ในหนังสือ *ผู้ชนะที่ลาดหญ้า*

เมื่อราว ๗ วันที่ผ่านมา มีผู้ศึกษาในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรถาม น.ส.พ. สยามรัฐ เรื่องขุ่นแค้นที่ผู้บรรยายเป็นดอกเตอร์คนหนึ่งว่า ควรเลิกราชาศัพท์ และเลิกพิธีโบราณเช่นแรกนาขวัญ ผู้ถามคงรอบรู้น้อยจึงขุ่นแค้นมาก อาจคิดเห็นในแง่ร้ายต่อผู้บรรยายไปได้มาก เพราะไม่ลุ่มหลงเหมือนจิตใจคน เขาไม่ทราบว่า พอหม่อมเจ้าสิทธิพรเข้าเป็นอธิบดีกรมกสิกรรม ก็ขอเลิกพิธีแรกนาขวัญทันที เพราะข้าวพันธุ์ที่เข้าพิธี ถูกนำไปเป็นพันธุ์ข้าวของทุกถิ่น เป็นการเสียหาย พันธุ์ข้าวแต่ละพันธุ์มิได้ให้ผลดีแก่ทุกถิ่น ดีเฉพาะถิ่นเท่านั้น แต่ภายหลังยังไงถึงมีพิธีแรกนาขวัญกันขึ้นอีกก็ไม่ทราบ นักวิชาการก็อุบนิ่งรักษาตัวรอดเป็นยอดดี ไม่มีใครกล้าเบิกปากบอกความจริง การปันพันธุ์ข้าวทั่วประเทศจะคงดำเนินต่อไปอีกกี่สิบปี ก็ไม่รู้ซี ถ้าใครพูดความจริงขึ้นก็โดนชนาบ อย่างคุณโดนมา

ร.ท. จงกล ไกรฤกษ์

หน้าวชิรพยาบาล พระนคร

สนับสนุน

ผมเป็นสมาชิกข้ามประเทศของ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ผู้หนึ่ง นอกจากจะให้ความรู้อย่างกว้างขวางจนเรื่องที่รู้ได้ยากยิ่งก็ได้รู้ และเรื่องที่รู้ ๆ กันดีดอก แต่ไม่มีใครกล้าแตะต้อง *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ก็ทำหน้าที่ของฐานันดรสี่ได้อย่างสมบูรณ์ยิ่ง บทนำปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ ผมอยากขอยกเป็นบทนำที่เลอเลิศในรอบปี ๒๕๑๐ บทนำเขียนออกมาด้วยเลือดของความเป็น "ไทย" จริง ๆ เต็มไปด้วยการใช้สิทธิของความเป็นประชาธิปไตย วิงวอนให้สิ่งสูงส่งและต้องห้ามทั้ง

บรรณาธิการยินดีรับจดหมายเสมอ และจะนำดีพิมพ์ถ้าเห็นว่ามีสาระ เว้นเสียแต่เจ้าของแสดงความจำนงมิให้ลงพิมพ์ ผู้ที่ประสงค์จะใช้นามปากกาต้องแจ้งนามจริงให้บรรณาธิการทราบทุกครั้งไป บรรณาธิการสัญญาว่าจะไม่เปิดเผยนามจริงให้บุคคลอื่นทราบได้เป็นอันขาด และบรรณาธิการต้องขออนุญาตตัดทอนข้อความลงบ้าง เพื่อสงวนหน้ากระดาษ

หลายได้มองเห็นระดับแห่งความแตกต่าง อันนับวันแต่จะห่างออกไปทุกที จากค่าแห่งความเป็นมนุษย์ปุถุชนด้วยกัน บทนำเข้าใจยกเอาอดีตซึ่งเป็นความจริงและเป็นบทเรียนอันมีค่ายิ่งมากล่าว ด้วยความอาลัยและห่วงใยอนาคตของชาติ บทนำได้ชี้จุดต่าง ๆ ซึ่งไม่ต้องห้ามและต้องห้ามมาดีแผ่ออก ด้วยความกล้าอย่างน่าสรรเสริญ เป็นการแสดงออกของ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ซึ่งมีอุดมการณ์ที่สูงส่งและซื่อสัตย์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง ผมอยากจะให้เขียนบทนำที่ดีแผ่ความจริงอย่างนี้ทุกครั้ง เพื่ออย่างน้อยจะได้ให้สติแก่ผู้เกี่ยวข้องกับสิ่งต้องห้ามและไม่ต้องห้ามได้รู้จักความเป็น " ไทย " ของตัวและของคนอื่น ๆ บ้าง จะขอสนับสนุน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ตลอดไป

จักร เอี่ยวเมธเจริญกุล

East Sheen, London S.W. 14

ปรับความเข้าใจ

ผมได้อ่านปฏิกิริยาของคุณในหนังสือ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับนิสิตนักศึกษา ฉบับที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑ หน้า ๘๕ – ๘๘ แล้ว เห็นใจคุณเป็นอย่างมากและทำให้ต้องกลับไปอ่านบทความที่เป็นข้อพิพาทนั้นอีกครั้งหนึ่ง และเลยถือโอกาสคัดมาให้ดู ณ ที่นี้ด้วย " ถ้าสยามรัฐนาวามีกะบี่กัน มีบดียาน ที่หูตาไว ที่ต้องการเข้าถึงน้ำใจคนจริง ๆ ไม่ใช่การพบปะอย่างผิวเผิน ไม่ถือแบบเป็นพื้น และสามารถเป็นแม่แรงดึงดูดกำลังใหม่ ๆ เข้าไปช่วยแก้ไขหายนภัยในปัจจุบัน ไทยเราก็ยังเห็นจะมีหวังอยู่ในทางด้านอนาคต (แต่ที่เห็นอยู่เวลานี้ เรามีแต่กะบี่กันเรือใบเท่านั้นที่สามารถจริง ๆ) ถ้าเป็นเช่นนั้นก็เห็นจะต้องพึ่งแต่โชคหรือพระสยามเท่านั้น....." เมื่อได้อ่านครั้งแรกผมก็มีความรู้สึกอยู่แล้วว่า คุณพูดกระทบในหลวงท่าน และไม่สมควร เมื่อได้อ่านบทความเรื่องปฏิกิริยาของคุณแล้ว ก็กลับไปอ่านใหม่ ก็มองเห็นได้บ้างว่ามีทางที่จะหมายความไปได้อย่างที่คุณได้ชี้แจงไป แต่ก็เห็นได้เพียงราง ๆ เท่านั้น ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อได้อ่านครั้งแรกยังชัดกว่าอยู่ จึงเรียนมาให้ทราบ ผมเห็นว่าคำพูดของคุณที่ผมได้คัดมาให้อ่านอีกครั้งหนึ่งนี้เป็นคำพูดชนิดสองแง่ และไม่สมควรจะนำมาใช้ในกรณีเช่นนี้ เพราะจะเป็นโทษมากกว่าเป็นคุณ

ผมได้คิดตามข้อเขียนของคุณอยู่เสมอมา แม้ปรัชญาหรือการอภิปรายหมู่ที่คุณร่วมอยู่ด้วยก็เคยพังและทราบซึ้งในน้ำใจที่เห็นแก่ชาติบ้านเมืองเป็นอย่างยิ่งของคุณจริง ๆ ผมเชื่ออย่างจริงใจว่าคุณมีความรักชาติบ้านเมืองเป็นอย่างยิ่ง และต้องการเห็นการปกครองบ้านเมืองไทยทุกวันนี้ได้เป็นไปอย่างที่ชอบที่ควร และต้องการชี้ให้นักปกครอง และเพื่อนร่วมชาติของเราได้มองเห็นมหาภัยและทางหายนะต่าง ๆ ที่จักนำภัยเหล่านั้นเข้ามาสู่ แต่วิสัยบัณฑิตก็ย่อมจะต้องทราบอยู่แล้วว่า การที่จะไปสู่จุดหมายหนึ่งใดนั้นย่อมจะมีทางถึงได้หลายทางด้วยกัน และทางที่ใกล้นั้นมิใช่จะไปถึงได้ในเวลาอันสั้นที่สุดด้วย

สมาน วรรธนะภูติ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์แห่งประเทศไทย

ผมได้ตอบจดหมายคุณไปแล้วเป็นส่วนตัว แต่เพื่อให้ชัดขึ้น ผมขอนำสำเนาจดหมายถึงบรรณาธิการ *ศรีสัปดาห์* มาลงไว้ ณ ที่นี้ด้วย ทั้งนี้โดยมิได้มีเจตนาเป็นอื่น นอกจากต้องการเพียงเพื่อปรับความเข้าใจเท่านั้น

ผมมีความจำเป็นที่ต้องอ่านหนังสือของคุณฉบับ ๗๖๐ ปีที่ ๑๗ ซึ่งกำหนดออกเมื่อวันศุกร์ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๑ ถ้าผมจะต่อความยาวสาวความยืด ใช้ถ้อยคำสำนวนอย่างเป็นทางการ ดังจดหมายฉบับก่อนของผม ก็ย่อมทำได้ ถ้าคุณไม่ตีพิมพ์ให้ ผมก็สามารถลงพิมพ์ได้ในที่แห่งอื่น แต่โดยที่ผมเชื่อในพระบรมพุทโธวาทที่ว่า เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร จึงจะไม่ขอโต้ตอบเหน็บแนมถ้อยคำที่คุณพูดกร้าวร้าวมายังผมเป็นส่วนตัว ทั้งนี้เพราะผมรู้ดีว่าทั้งคุณและผมต่างก็มีกิเลสวาสนาหนาแน่น ตรงที่เราทั้งสองต่างก็ยึดมั่นในสถาบัน พระมหากษัตริย์และพระศาสนา แต่โดยที่เรามีทัศนคติต่างกันถึงวิธีที่จะเทิดทูนสถาบันทั้งสองนั้น แล้วเราจะมามัวทะเลาะเบาะแว้งกัน เพื่อประโยชน์ของคนอื่น ที่รังเกียจและหาทางโค่นล้างทำลายสถาบันดังกล่าวด้วยเหตุอันใดเล่า นอกไปจากนี้ ทั้งคุณและผม ยังเป็นลูกศิษย์ร่วมอาจารย์กันอีกด้วย การที่เรามามีเรื่องผิดพ้องหมองใจกัน ด้วยอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นของเรา จะมิเสียแรงที่ครูบาอาจารย์ท่านสอนธรรมให้แก่เราหรอกหรือ ถ้าเราผิดใจตัวเราไม่ได้แม้เพียงนี้ แล้วเราจะไปตีฝีปากสอนคนอื่นเขาได้อย่างไร "ผู้อ่านคนหนึ่ง" ที่เขียนจดหมายมาถึงคุณนั้น (จะเป็นใครก็ตาม) พูดถูก ตรงที่ผมเองก็ผิด คุณเองก็พลาด กล่าวคือ เราต่างก็มุ่งในทางทิฐิ มากกว่าจะใช้สติสัมปชัญญะเป็นเครื่องควบคุมความคิดและจิตใจ และผมใคร่จะขอเตือนคุณว่า การดำหนิติฉินกันด้วยการใช้คำเชื่อง ๆ ขนาด "หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ" นั้นเกินไป แลบัดนี้ออกจะเป็นแฟชั่นที่นำคำนี้มาให้ร้ายป้ายสีกันเนือง ๆ แต่ "ผู้อ่านคนหนึ่ง" นั้นก็ไม่เข้าใจเราตรงที่หาว่าเราทั้งสองต้องการวิวาทกันเพื่อให้หนังสือขายดีขึ้น โดย "เอาบุคคลผู้สูงสุดของชาติเป็นสินค้าโฆษณา" และผมเองก็ไม่ต้องการจะเขียนตีฝีปากอ้างความจงรักภักดี โดยที่คิดเลี่ยงให้พ้นกฎหมายเป็นเกณฑ์ พร้อมกันนั้นก็จะต้องขอยอมรับว่า พวกเราที่เขียนหนังสือ ย่อมเขียนได้ภายในขอบเขตของกฎหมายเท่านั้น

ต่อแต่นี้ไปผมขอตอบข้อกังขาของคุณ จำเพาะที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง เมื่อผมเขียนจดหมายฉบับก่อนถึงคุณ ผมไม่ได้ฉุกคิดถึงถ้อยคำที่ว่า "ถ้าเป็นรัชกาลก่อน ๆ ย่อมถือโอกาสอันสำคัญเช่นนี้เป็นงานใหญ่ในรัชกาลนี้ ขอพระอดิศมหาราชโปรดรับคำบวงสรวงสังเวย แต่จากราษฎรนอกวงการรัฐบาลก็แล้วกัน" จะมีความหมายไปในทางที่คุณเจงใจจะให้เป็น ต่อเมื่อเห็น *ศรีสัปดาห์* ฉบับหลังจากที่คุณด่าผมแล้ว จึงฉุกขึ้นได้ว่า คุณเห็นความข้อนี้เป็นสำคัญ จนถึงกับคัดส่งไป จะให้พระราชาคณะรูปหนึ่งในวัดบวรนิเวศเขียนเทศนาสั่งสอนผม เดชะบุญพระคุณเจ้ารูปนั้นมีสติปัญญาเพียงพอ จึงหาได้บริภาษล่วงเกินมาถึงผมไม่ แม้จะได้เกริ่นไว้บ้างแล้วก็ตามที ทั้งนี้เห็นทีท่านจะได้อ่านข้อความโดยตลอด และแปลข้อเท็จจริงได้ถูกต้อง เพราะคำว่า "รัชกาล" นั้น *พจนานุกรม* แปลความไว้อย่างแจ้งชัด ว่าหมายถึง "เวลาครองราชสมบัติแห่งพระราชาองค์หนึ่ง" หาได้หมายถึงองค์พระราชามหากษัตริย์ไม่ หากหมายถึงพระองค์ท่านแล้วไซร้ กลอนที่ลงนามว่า "เรา (รัชกาลนี้)" จะมิหมายถึงเป็นบทพระราชนิพนธ์ละหรือ และถ้าใครได้อ่าน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับที่มีข้อความข้างต้นนั้นอยู่โดยบริบูรณ์ ย่อมจะเห็นแจ้งแก่ใจได้เองว่าผมใช้ถ้อยคำตำหนิรัฐบาลโดยตรง ในปัจจุบันองค์พระประมุขย่อมทรงอยู่เหนือการบริหารประเทศ จะทรงรับผิดชอบไม่ได้ หากจะมีการกระทำหนึ่งใดหรือไม่มีการกระทำหนึ่งใด แม้การพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แม้การออกพระราชบัญญัติเหล่านี้ จะมีข้อความทางพยัญชนะส่อถึงองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่ในระบบการปกครองที่เป็นอยู่ในบัดนี้นั้น ย่อมต้องมีผู้รับสนองพระบรมราชโองการ คน ๆ นั้นแหละที่ต้องรับผิดชอบ ที่ต้องรับคำตำหนิติเตียน หรือคำสรรเสริญหาใช่องค์พระผ่อ

เมืองไม่ ที่กล่าวมานี้ย่อมอธิบายต่อ ไปได้ด้วยว่า กะปี่ตันหรือนายท้ายที่ถือหางเสือสยามรัฐนาวา ผู้ที่เป็นบดียาน (ผู้เป็นใหญ่ในการบังคับเรือ) ก็คือบุคคลคนนี้อีก คุณคงเห็นแล้วละกระมังว่าข้อเขียนของผมทั้งหมดนั้น ผมตำหนิติเตียนใคร สยามรัฐนาวาเวลานี้จะดีเลวเพียงไร จะไปตำหนิติฉินองค์พระประมุขผู้อยู่เหนือการเมืองหาได้ไม่ พร้อมกันนั้น ถ้าผมจะเขียนข้อความดังที่คุณแนะ ว่าบดียานหรือกะปี่ตันสยามรัฐนาวาไม่สามารถแล้ว เราก็ควรจะหันไป "พึ่งได้แต่กะปี่ตันเรือใบที่สามารถเท่านั้น" คุณจะเห็นไหมว่าข้อเขียนชนิดนี้เป็นการยุแยกให้แตกกันระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับรัฐบาล คุณจะเห็นไหมว่า เป็นการเปิดช่องทางให้ผมถูกกล่าวหาว่าเป็นกบฏได้ในทันที แม้ที่ผมตำหนิรัฐบาลเพียงเท่านั้น คุณยังแปลเจตนาของผมผิดหาว่าผมอาจเอื้อมถึงกับหมิ่นพระบรมเดชานุภาพได้ เคราะห์ดีหนักหนา ที่รัฐบาล ทั้ง ๆ ที่เขารู้ว่าผมตำหนิติเตียนเขาด้วยถ้อยคำค่อนข้างแรง แต่โดยที่เขามีเสถียรภาพพอ และเขาก็รู้ถึงความหวังดีของผมเพียงพอ นั่นแหละเขาถึงได้ไม่จับกุมผม คุณอย่านึกว่าการที่เขาปล่อยให้ผมเป็นอิสระอยู่เช่นนี้เป็นเพราะความกรุณาปรานีของเขาเท่านั้นก็หาไม่ เพราะเขารู้ไปยิ่งกว่านั้นอีกว่า ถ้าเขาจับกุมผมแล้วไซร้ เขาจะเสกให้ผมเป็นวีระบุรุษขึ้นมาโดยไม่จำเป็นและจะเป็นการโฆษณาอันน่าเกลียดยิ่งว่ารัฐบาลนี้ไม่ให้เสรีภาพแก่คนที่เขียนหนังสือภายในขอบเขตของกฎหมาย สู้ปล่อยให้ผมลอยนวลอยู่ โดยได้รับคำบริภาษจากบุคคลเช่นตัวคุณดีกว่า แต่คุณเยังดี ยังว่าซึ่ง ๆ หน้า หลายคนเขาด่าลับหลัง เขาหาว่าผมเป็นคอมมิวนิสต์ก็มี เป็นคนของอเมริกันก็มี แม้จนหาว่าเป็นคนของรัฐบาลก็มี นี่แหละ คือราคาค่าตัวของคนที่ต้องการเป็นตัวของตัวเอง

ที่คุณกล่าวหาว่าผมด้วยถ้อยคำแรง ๆ นั้น เมื่อคิดดูโดยรอบคอบแล้ว ผมไม่โกรธคุณหรอก เหตุเพราะข้อเขียนของผมอาจทำความเข้าใจผิดให้คุณได้จริง ๆ ดังข้อเขียนของคุณนั้น ผมก็ยอมรับสารภาพว่าบางทีผมอ่านไม่เข้าใจเหมือนกัน โดยเฉพาะ ข้อความที่คุณตอบ "ผู้อ่านคนหนึ่ง" ใน ศรีสัปดาห์ ฉบับที่แล้ว แต่พร้อมกันนั้น คุณก็โปรดอย่านึกว่าคนอื่น ๆ จะอ่านข้อความที่ผมเขียนแล้วจะเข้าใจผิดไปเสียหมด แม้คนที่มีใจเป็นคน คนอื่น ๆ ที่เข้าใจผมอย่างถูกต้องก็มีมิใช่น้อย

คุณถามผมเป็นทำนองว่าผมปิดบังชื่อสมณะและพระยาพานทองที่ผมคัดจดหมายของท่านส่งไปให้คุณอ่าน การที่ไม่เปิดเผยชื่อ มิได้หมายความว่า จะก่อให้เกิดความชุลมุนวุ่นวายอะไรในหมู่พระหมู่พระยาดอก แต่เมื่อยังไม่ได้รับอนุญาตจากท่าน ที่เขียนมาถึงเป็นส่วนตัว ก็ไม่อาจเรียนไปให้ทราบได้ ท่านพระยาพานทองผู้นั้น ท่านบอกมาแล้วว่า ผมอาจนำชื่อท่านไปอ้างได้ในที่ทุกสถาน จึงขอเรียนให้ทราบว่า ท่านชื่อนาวาเอก พระยาศราภัยพิพัฒ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นนักโทษชายเลื่อน ศราภัยวนิช แล้วต่อมาเป็นรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสมาชิก ฯลฯ ส่วนสมณะรูปที่เอ่ยถึงนั้น ผมยังไม่ได้รับอนุญาตจากท่าน จึงขอบอกแต่เพียงว่าท่านเป็นพระเปรียญเอกอุ สอบได้ ๙ ประโยคมาแต่เป็นสามเณร และได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้บวชเป็นนาคหลวงในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทั้งสองท่านนี้มีความจงรักภักดีต่อพระราชวงศ์เป็นที่ยิ่งแม้เมื่อวันก่อนนี้เอง เจ้านายผู้ใหญ่ฝ่ายในก็มีลายพระหัตถ์ตรัสเตือนมาถึงผมด้วยความหวังดี ยิ่งพระภิกษุสงฆ์ด้วยแล้ว มิลิขิตมาถึงผมกันมากรูป เพราะฉะนั้นขอได้โปรดอย่าเข้าใจว่าผมเกรี้ยวกราดเอากับพระสงฆ์ส่วนใหญ่ ผมว่าจำเพาะท่านที่เห่อยศ เห่ออำนาจ และเกียจคร้านในการคณะสงฆ์เท่านั้น พระรูปใดย่อหย่อนในทางสมณกิจ ย่อมจะมีจิตคิดผวาไปเอง ต่อรูปใดปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สมเป็นพุทธสาวก ย่อมจะไม่โกรธขึ้งเอากับผมเป็นแน่ แม้พระมหาเถระก็ยังกรุณาผมเหมือนเดิมเสมอมา

ที่ผมเขียนมานี้ คงอธิบายข้อสงสัยต่าง ๆ ของคุณได้ทุกประเด็น ถ้าติดใจสงสัยอะไรอีก ผมจะยินดีตอบทุกคำถาม ที่ถามมา จะโทรศัพท์มา หรือเขียนมาก็ได้ ขออย่าได้นึกว่าผมเป็นศัตรู ขอให้นึกเสียว่า เราเป็นข้าแผ่นดินด้วยกัน และเป็นสุกศิษย์อาจารย์เดียวกัน ถ้าผมล่วงเกินคุณไป ขอได้อโหสิให้ด้วย ผมเองขอแผ่เมตตาให้คุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ป.ก.

พระคุณของท่านผู้ใหญ่

ขอเรียนเตือนว่า ถ้าจะพิมพ์ข้อความของผมในตอนใดตอนใดก็ตาม ระวังอย่าให้สะท้อนมาเป็นโทษแก่คุณ เพราะยังหนุ่มแน่นอยู่ที่จะเป็น pillar of the nation ต่อไปอีกหลายสิบปี ส่วนผมนั้น แก่จวนตายแล้ว ไม่ยินดียินร้ายในเรื่องอะไรทั้งหมด เพราะมิช้ามินานดินก็จะกลบหน้า

พระยาสราภัยพิพัฒ

ซอย ๑๐ สุขุมวิท พระนคร

กล้าเกินไป

ผมได้เฝ้าดูพฤติการณ์ในการกระทำของคุณ ในหนังสือวารสาร *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ทั้งแต่ปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ ตลอดมา นับว่าเป็นกาลพอสมควร บัดนี้จวนจะย่างขึ้นปีใหม่อีกแล้ว เห็นว่าพอที่จะสนทนากับคุณในฐานะที่เป็นสมาชิก หวังว่าคงไม่ถือโทษ และโปรดอภัยบ้างถ้าล่วงเกินไป ให้ถือเสียว่าติเพื่อก่อ วลีท้ายนี้ผมยืมคำพูดของคุณมานั่นเอง

ในการแสดงความเห็นลงบทความต่าง ๆ โดยความบริสุทธิ์ใจของคุณนั้น ๕๐% เชื่อว่าผู้ที่ได้อ่านทราบข้อความแล้ว ย่อมมีความเห็นพ้องต้องกันเป็นส่วนมาก เว้นเสียแต่ข้อเท็จจริงบางประการเท่านั้น ส่วนที่มีผู้กล่าววิจารณ์ ติ ชม คัดค้านไม่เห็นด้วยนั้นก็มีอยู่เป็นธรรมดาของความคิดแต่ละคนไป อันนี้เชื่อว่าคุณผู้มีน้ำใจกว้าง รู้เท่าถึงการณ์ คงพอใจยินดีรับความคิดเห็นนั้น ๆ เอามาไตร่ตรองพิจารณาดูโดยคุษณีย์ภาพ สำหรับตัวผมมีแต่ข้องกังวลห่วงใยในความ "กล้าเกินไป" จากปากกาอันแหลมคมนี้ ดังเช่นใน *สังคมศาสตร์* ปีที่ ๓ เล่ม ๒ หน้า ๗๑–๗๖ เล่ม ๔ หน้า ๑๑๑–๑๑๔ ซึ่งกล่าวออกมาค่อนข้างหนักอยู่ อ่านแล้วต้องข่มใจให้สงบหลายครั้ง แต่ฝ่ายผู้ถูกโจมตีก็มีชันติวิริยะอดกลั้นไม่ตอบโต้นิ่งสงบ นับว่าท่านผู้นั้นเป็นผู้ถึงแล้วในความเป็นสุภาพบุรุษ อีกเรื่องหนึ่งที่เขียนลงในหนังสือ *ความคิด–ความอ่าน* หน้า ๓๐๕–๓๐๖ อ่านแล้วรู้สึกใจคอตื้นเต้นตึกตักๆ ที่หาญกล่าวถึงเพียงนั้น ทั้งสองเรื่องที่ยกเป็นตัวอย่างมานี้ย่อมชี้ให้เห็นว่าปลายปากกานี้ที่จะมีพลิกขนหนุกับเกลือบ่น เจือปนเป็นน้ำหมึกอยู่เป็นส่วนมาก แต่บทความทั้งหลายที่กล่าวในเรื่องนั้น ๆ ก็มักจะทำให้ชวนคิด ทั้งเชื้อเชิญชวน ท้าทายให้แย้งอยู่ในที ซึ่งก็ควรแก่การสนับสนุนด้วยอย่างยิ่ง แปลว่ามีรส เปรี้ยว หวาน เผ็ด มัน ขมขื่น พร้อม สมกับถ้อยคำที่ ฯพณฯ ท่านอดีตประธานศาลฎีกาและนายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ได้เขียนบทคำนำไว้ในหนังสือ *ความคิด–ความอ่าน* ดังได้ยกมาเป็นเครื่องประกอบให้เห็นว่าใจจริงแท้ของคุณนั้นบริสุทธิ์เพียงใด ดังนี้ "....อีกทั้งผู้เขียนเรื่องก็เป็นผู้มีฝีมือในการเขียนหนังสือ ปลายปากกาเฉียบคม ความคิดก็ลึกและไกล อ่านหนังสือของเธอทีไรเป็นต้องนึกคิดอะไร ๆ ไปไกลทุกที บางทีก็เห็นจริงตามเธอไปง่าย ๆ บางทีก็ไม่เห็นด้วย ส่วนความเฉียบคมของเธอนั้น ไม่ว่าจะแสดงออกมาเป็นตัวหนังสือหรือวาจา ทำให้ถึงกับ "สะดุ้ง" ก็มีบ่อย ๆ ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่แก่ใจว่าเธอมีความปรารถนาดีอย่างยิ่งยวดต่อสังคม และชาติบ้านเมือง ไม่ได้มีจิตมุ่งร้ายหมายขวัญเป็นส่วนตัวกับใคร" จริงอยู่ในความปรารถนาด้วยความบริสุทธิ์ใจของคุณที่ตั้งไว้เป็นเข็มทิศ ก็เพื่อสะกิดให้รู้สึก เกาเพื่อคันหน่อย ๆ ทั้งยั่วยุเพื่อให้ตอบโต้หาทางให้กระจ่างขึ้น นี่เป็นความคิดที่น่าอนุโมทนาอยู่ แต่ถ้าเผลอเข้าไปในดงตันหมามุ่ยเข้า อาจทำความลำบากให้ไม่ใช่เล่นก็เป็นได้ ส่วนการติชมในเรื่องการกระทำของเจ้าหน้าที่ต่างๆของรัฐบาลนั้น เชื่อว่ารัฐบาลปัจจุบันนี้ ย่อมใช้ดุลยพินิจพิจารณาอยู่ด้วยใจเป็นธรรมอย่างกว้างขวางและหนักแน่นพอ ซึ่งท่านอาจพบช่องโหว่ที่คุณคุ้ยเขี่ยสะกิดหยิบยกขึ้นมาในบางกรณี ไม่รู้ ก็จะรู้ สามารถที่จะปิดรอยรั่วทันเหตุการณ์ได้ ทั้งนี้กลับจะเป็นผลดีในส่วนรวม เพื่อประเทศชาติต่อไป ก็นับว่ามีคุณค่ามหาศาลอยู่

อย่างไรก็ดี ควรหวลระลึกถึงคำพูดของ ฯพณฯ ท่านศาสตราจารย์คอเทอร์คิเรก ชัยนาม อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศ และอดีตเอกอัครราชทูตเยอรมันสมัยหนึ่ง ที่เขียนตักเตือนหวังดีต่อคุณ ซึ่งคุณนำมาลงในหนังสือเล่มเดียวกัน *ความคิด–ความอ่าน* ข้างต้น หน้า ๕๙๗ ว่า "การวิจารณ์ใคร ๆ ในฐานฉันเป็น Rotarian และพุทธศาสนิกชน เธอต้องนึกเสมอว่า Is it the truth? Is it fair to all concerned? เธอก็เป็นนักกฎหมาย การวิจารณ์ใคร ๆ ต้องมีหลัก

ฐานที่มั่นคง มิฉะนั้นจะต้อง give benifit of the doubt ให้จำเลย และการวิจารณ์ก็ไม่ควรวิจารณ์ว่าทั้งหมู่คณะใครผิดก็ว่ากันไปเป็นคนๆ ไป จึงจะยุติธรรม พูดทำไมมี สมาชิกคณะราษฎรดีก็มี เลวก็มี เป็นต้น หรือแม้ในครอบครัวใดก็ย่อมมีทั้งคนดีและไม่ดี พี่น้องคลานกันมา ยังมีที่ดีก็มี ที่ตรงข้ามก็มี....” นี้เป็นข้อความสั้นๆที่จับใจยิ่งนัก ทราบว่าคุณดีเคารพนับถือท่านผู้นั้นมากอยู่ ควรใคร่ครวญยึดถือเป็นอนุสติบ้าง ส่วนผมนั้นปัญญาน้อย จึงไม่อยู่ในฐานะที่จะเสนอได้แต่เพ้อ รำพรรณมา ก็เพราะห่วงคนดีดอก หรือถ้าจะถือว่าเป็นของขวัญปีใหม่ โดยน้ำใจอันบริสุทธิ์ที่ให้แก่กันก็ควรอยู่

ชัน แย้มกมล

การประปาสุไหงโก-ลก นราธิวาส

ขอเรื่อง

กระผมในนามบรรณาธิการ วารสาร *เพื่อนไทย* ซึ่งเป็นหนังสือของสมาคมไทยในแคลิฟอร์เนียภาคใต้ อันมีคุณพีรพงศ์ อิศรภักดี เป็นนายกฯ จะจัดทำวารสาร *เพื่อนไทย* ขึ้นดังเช่นกรรมการชุดก่อนปฏิบัติกันมา เป็นประจำทุกปี ปีละ ๔ เล่ม และในปีนี้ คณะกรรมการชุดนี้มีมติให้หนังสือของสมาคมหนักไปทางด้านวิชาการ เรื่องที่แสดงความคิดเห็นกันโดยเพื่อนสมาชิกนักเรียนไทยที่นี่กับกระผม ผู้ซึ่งมีความเคารพและศรัทธาในผลงาน ตลอดจนข้อเขียนต่างๆที่ปรากฏในหนังสือ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* อยากได้ข้อเขียนคุณมาปรากฏใน วารสาร *เพื่อนไทย* บ้าง เพราะเพื่อนสมาชิกของเราทางนี้ก็หลายท่านที่กำลังติดตามผลงานของคุณในหนังสือ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ซึ่งเชื่อแน่เหลือเกินว่าสมาชิกของสมาคมไทยฯ คงมีความพอใจไม่น้อย ที่จะได้เห็นข้อเขียนของคุณโดยการส่งข้อเขียนมาให้บ้าง ข้อเขียนนั้นจากที่ใดๆ ก็ตาม ย่อมถือว่าเป็นการให้เกียรติต่อสมาคมไทยฯเป็นอย่างมาก จะมากน้อยนั้นแล้วแต่คุณจะเห็นสมควร จะเป็นข้อเขียนอะไรก็ได้แล้วแต่คุณจะเห็นเหมาะ

เชิดสกุล เมฆศรีวรวรรณ

1760 El Cerriot Pl. Calif. 90028

กู้เอกราช

แม้งานอนุสรณ์อยุธยาจะผ่านไปได้ด้วยดีโดยไม่ต้องมีอะไรจาก “ข้อเสนออันไร้ผล” ก็ตาม แต่ยังมีใจคิดถึงอยู่มิวาย

วันที่ ๒๘ ธันวาคม ศกก่อน ผมกไปร่วมด้วยเห็นชาวบ้านสามัญชนสนใจเรื่องเมืองไทยของตนเป็นจำนวนมาก มีความยินดีว่า ไทยนั้นแม้บนฟ้าจะไม่มีน้ำ แต่น้ำจากกลองก็ยังพอมีให้ชื่นใจ

วันนั้นกลับมาบ้าน หยิบ *ปริทัศน์* ขึ้นมาอ่านอีกครั้ง เกิดสะกิดใจ “อนุสนธิจากหนังสือ (ข้อเสนออันไร้ผล – จดหมายที่ชาวบ้านเขียนถึงชาวเมือง) นี้ *นายกรัฐมนตรี*ได้แสดงความเห็นชอบด้วย ตั้งแต่คำว่า “กู้กรุงคืน” นั้น “ไม่เหมาะ” แม้ว่าตามการแสดงความเห็นกันว่า ไทยนั้นเสียกรุงครั้งนั้นหรือไม่ ก็มีการแสดงไปต่างๆเสียบ้าง มีเป็นบ้าง อย่างไรก็ดี แม้จะเถียงกันจนมีหลักฐานมาเพิ่มแล้วเพิ่มอีก ถ้า “ชาวฟ้า” มีความเห็นว่าอย่างไรแล้ว “ชาวดิน” ก็ต้องว่าตามเช่นนั้น ในฐานะที่ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี ท่านย่อมมีความรู้ดี และมากมายก่ายกอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านเป็นชาวเมืองตาก ย่อมต้องมีความรู้เรื่องของถิ่นตนดีกว่าผู้อื่น

การที่ท่านติงอย่างนั้นก็คือยุหรอก แต่ว่าท่านเคยมีคำขวัญแด่พิธีเปิดงาน “ตากสินมหาราชานุสรณ์” ปี ๒๕๐๙ ว่า

> “....ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้มีพระคุณอันใหญ่ยิ่งต่อประชาชาติไทย ในฐานะที่ได้ทรง*กอบกู้เอกราช* ของชาติมาได้ด้วยความยากลำบากและผ่าอันตรายยิ่ง จนแทบจะหาผู้ใดเสมอเหมือนได้ยาก พระคุณอันยิ่งใหญ่ของพระองค์ท่านได้ทรงกระทำไว้ต่อประเทศชาติในครั้งนั้น ได้ทำให้จังหวัดตากพลอยมีชื่อเสียงไปด้วย เพราะพระองค์เคยทรงดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองตาก และขณะที่พระองค์ทรงทำการรบเพื่อ กู้ชาติ อยู่นั้น คนทั่วไปเรียกพระองค์ว่า “พระยาตาก”..... ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นชาวจังหวัดตากโดยกำเนิดผู้หนึ่ง ข้าพเจ้าจึงขอร่วมแสดงความกตเวทีกับพี่น้องชาวจังหวัดตากในครั้งนี้ด้วย....

ผมอ่อนภาษาไทยจนลืมอ่าน “เรื่อง วันหยุดราชการพิเศษจำเพาะปีนี้” ขอถามท่านผู้รู้เรื่องภาษาไทย คำว่า *กู้กรุงคืน กอบกู้เอกราช*ของชาติ และ

กูชาติ มีความหมายเหมือนกัน หรือต่างกันอย่างไร ข้อสอบนี้คะแนนเต็มเท่ากับหลักภาษาไทย คือ ๒๐ คะแนน

วารินทร์ แซ่เตียว
โรงเรียนพาณิชยการพระนคร

จุติ–อุบัติ

มีเรื่องกิง ปรากฏว่า *ปริทัศน์* ใช้คำว่า "จุติ" ในความหมายว่า "เกิด" บ่อย ๆ แล *ปริทัศน์* ฉบับธันวาคมนี้ (ประกาศสังเวยอดีตมหาราช) มีอยู่สองแห่ง แห่งแรกคงถูกเข้าโดยบังเอิญ แห่งที่สองว่า "จุติที่ไหนให้บุญมั่นขวัญยืน" คงต้องการหมายความว่า "เกิดที่ไหน" ถ้าเช่นนั้น ทำไมไม่ใช้ "อุบัติ" อังการเองก็ชอบใช้ใน "เสียเจ้า" ที่ไพเราะนักหนานั้น ถ้าไม่ดีที่ "หากเจ้า จุติ บนสรวงสวรรค์" กลอนบทนี้จะหาที่ดีมิได้ นี่เป็นเรื่องเล็กน้อย แต่เห็นว่าท่านผู้เป็นบัญญาชนใช้กันเกร่อ เด็กๆ จำไปใช้ผิดๆ กันมากแล้ว กลัวอีกหน่อยจะเป็นที่ยอมรับกัน ดังเช่น "รัฐบุรุษผู้น้อย" (อาวุโส) ฉะนั้นแล

พระมหาเสฐียรพงษ์ ปุณณวณฺโณ
Trinity College, Cambridge

ศีลนักศึกษา

ความเข้าใจของท่านเกี่ยวกับเรื่องการสัมนาผู้นำระดับมหาวิทยาลัย ตามที่ได้เขียนไว้ในบทนำ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ หน้า ๔ ว่า "นิสิตนักศึกษาก็ยอมรับกันโดยหน้าชื่นแล้วว่า การผิดศีลทั้ง ๕ ข้อ เป็นเรื่องธรรมดาสามัญเสียเหลือเกิน" นั้นไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง จากการสรุปผลการสัมนาในที่ประชุมใหญ่ วันสุดท้าย นิสิตนักศึกษาทั้งหลายได้ยอมรับกันอย่าง *ชมชื่น* ว่าการส่องสุมเล่นการพนัน การดื่มสุรา รวมทั้งการโกงเงินค่าบำรุงกิจกรรมร่วมหลักสูตรในสถานศึกษา การเที่ยวและประพฤติตนเสเพลนอกสถานศึกษา เป็นเรื่องที่มีอยู่จริง การอภิปรายเรื่องเหล่านี้เป็นไปอย่างกว้างขวาง และที่ประชุมของนิสิตนักศึกษาวันนั้นได้ลงมติว่าเป็นเรื่องที่ต้องแก้ไข และเสนอว่าควรงดดื่มสุรา และเล่นการพนันในสถานศึกษาอย่างเด็ดขาด กับเสนอวิธีป้องกันการโกงในมหาวิทยาลัย

ดิฉันไม่ทราบว่าข้อเสนอแนะเหล่านี้รวมทั้งข้อเรียกร้องอื่น ๆ ของนิสิตนักศึกษากลุ่มนั้นซึ่งมีอยู่ในเอกสารที่สรุปผลการสัมนาที่ยุวพุทธิกสมาคมพิมพ์ขึ้นด้วยเงินของมูลนิธิเอเชีย จะได้ยื่นไปถึงใครบ้าง และได้มีใครพิจารณาดำเนินการอย่างใดเพื่อตอบสนองความต้องการของพวก ข หรือเปล่า แม้แต่คุณเองก็ยังไม่ได้อ่าน เพราะถ้าคุณอ่าน หรือได้อยู่กับนิสิตนักศึกษากลุ่มนั้นตลอดการสัมนา คุณคงเข้าใจเหตุการณ์และจะไม่เขียนประโยคดังกล่าวซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านบางท่านพลอยสะกิดใจ และหมดหวัง โดยที่ความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น

ดิฉันได้อยู่กับพวกเขาตลอดการสัมนา และยังทำงานใกล้ชิดกับเขาเหล่านั้นอยู่ต่อมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ดิฉันได้เห็นโดยไม่ได้ใส่แว่นสี และยืนยันว่านิสิตนักศึกษาของเราฉลาด มีเหตุผล และรอบคอบในเรื่องที่เขาต้องรับผิดชอบ เขามีความกังวลใจ และละอายเมื่อรู้สึกว่าตนได้ประพฤติสิ่งที่ไม่ควรประพฤติ แล้วพยายามแก้ไข เขาอยากทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม และไม่ละเลยเมื่อมีโอกาส ที่น่าเสียดายมากคือ เขาเหล่านั้นยังไม่ใคร่กล้าเผชิญกับความจริง

นิสิตนักศึกษาเหล่านั้นชอบคิด และเขาต้องการ "สิ่งนำ" ทางด้านความคิดอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นคนหนังสือ หรือโอกาส ความคิดของมนุษย์เรานั้นเกิดขึ้นเองไม่ได้จากความว่างเปล่า ถ้าเรามีสิ่งเหล่านี้อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งหมดให้เขาอย่างพอเพียง เราจะไม่ต้องเป็นกังวลกับอนาคตของประเทศชาติเท่าไรนัก

การให้โอกาสเด็กได้แสดงความคิดเห็นโดยเสรีนั้นเป็นผลดีแก่เรา คือทำให้เราได้รู้ว่าเด็กของเราคิดสังคิดอะไรอยู่และต้องการอะไร ถ้าเราเห็นว่าเขาคิดหรือต้องการสิ่งที่ผิดทำนองคลองธรรม หรือสิ่งที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวเขาเองและสังคม เราก็ควรชี้แจงให้เขาเข้าใจและแก้ไข ไม่ใช่ดีโพยดีพายว่าเด็กเลวหรือลงโทษ หรือลงนั่งถืออุเบกขา และปล่อยปัญหาให้ผ่านไปโดยไม่แก้ ในทำนองเดียวกัน ถ้าเรา

เห็นว่าสิ่งที่เขาคิดหรือตองการมีประโยชน์ต่อตัวเขาเอง หรือสังคม และไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้ใด แม้จะไม่ใช่สิ่งที่เราคิดหรือต้องการ เราก็ควรสนับสนุนอย่างที่ยุวพุทธิกสมาคม ฯ กำลังพยายามปฏิบัติอยู่เวลานี้

วิภา เสนานาญ

วิทยาลัยครูสวนสุนันทา

ทัศนะไทย ๆ

จดหมายเองคุณสรรใจ แสงวิเชียร (*ปริทัศน์* ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ หน้า ๑๐๖) กล่าวหาว่าข้าพเจ้า "คัดจริตเขียนตามฝรั่ง" และเขียนโดย "ไม่ใช้วิจารณญาณของตัวพิจารณาสถานการณ์ในเมืองของตน..." นอกจากนั้น คุณสรรใจ ยังได้ชี้ชวน "ท่านผู้มีปัญญาและมีปริญญานอกทั้งหลาย" ให้ดูว่า "อะไรกำลังเกิดขึ้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ภาคใต้" ข้าพเจ้าดีใจที่มีคนเป็นห่วงบ้านเมืองอย่างคุณสรรใจ แต่ก็ยังเห็นจำเป็นที่จะต้องอธิบายสักเล็กน้อย เกลือกว่าจะเกิดการเข้าใจผิดโดยใช่เหตุ และความจริงถูกบิดเบือน

ประการแรก ข้าพเจ้าเขียนจดหมายฉบับนั้นถึง บก. เป็นการส่วนตัว (แต่มิได้เขียนนอกซองว่า "ส่วนตัว") มิได้คิดว่าจะนำเอาไปตีพิมพ์ จึงมิได้ระมัดระวังถ้อยคำสำนวน แต่นั่นไม่ใช่ประเด็นสำคัญอะไรนัก

ส่วนประเด็นสำคัญก็คือแก่นของปัญหาที่ข้าพเจ้าพูดถึง กล่าวคือนโยบายทางทหารของสหรัฐ ฯ ในอาเซียอาคเนย์ ข้าพเจ้าลงความเห็นไว้ว่า กองทหารและฐานทัพของอเมริกันในอาเซียอาคเนย์ รวมทั้งในบ้านเรานั้น บางทีอาจจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่ก็ดกันมิให้อเมริกาและพันธมิตรแถบนี้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองที่ตนได้ประกาศออกมา กล่าวโดยชัดก็คือแสนยานุภาพดังกล่าวอาจ "ทำลายหรือกักกันความเจริญก้าวหน้าโดยธรรมชาติของสังคม" แถบนี้ (และแถบอื่นที่ใช้นโยบายเดียวกัน) มติน้ำคุณสรรใจไม่เห็นด้วย ซึ่งก็เป็นสิทธิของเขา ข้าพเจ้าขอเรียนแต่เพียงว่า ความเห็นของข้าพเจ้านั้นเป็นผลจากการศึกษาประวัติศาสตร์และพัฒนาการทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายของสหรัฐ ฯ ในภูมิภาคแถบนี้ ว่าตามจริงข้าพเจ้าไม่อยากมีความเห็นเช่นนั้นเลย เพราะมันน่ากลัว แต่ก็ช่วยไม่ได้ หลักฐานและเหตุผลของข้าพเจ้าทำให้ต้องเห็นเช่นนั้น ข้าพเจ้าก็ได้แต่หวังอยู่ว่า ความเห็นของคนอาจจะผิด และถ้าผิดจริง ข้าพเจ้าคงดีใจหาน้อยไม่

ข้าพเจ้าเห็นด้วยอย่างยิ่งกับคุณสรรใจที่ยังไม่อยาก "เปลี่ยนจากมนุษย์ไปเป็นสัตว์สังคม...ตามนัยคอมมูนิสต์...ไม่อยากเห็นการรบราฆ่าฟันกันในเมืองไทย ฯ ล ฯ" ข้าพเจ้าใคร่จะถามว่า การมีแสนยานุภาพของอเมริกันในเมืองไทยนั้นมิได้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งที่กำลังผลักไสเราไปสู่สภาพเช่นนั้นดอกหรือ สุดท้าย คุณสรรใจคงจะใจกว้างพอที่จะคิดว่าคนที่มีความเห็นไม่เหมือนเขานั้น ไม่จำเป็นจะต้อง "คัดจริตเขียนตามฝรั่ง" เสมอไป

โกศล ศรีสังข์

Chicago University, Ill.

ไทยในรัฐกลันตัน

ผมได้อ่านเรื่อง "คนเชื้อชาติไทยที่กลันตัน" ในหนังสือ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับเดือนธันวาคม ๒๕๑๐–๒๕๑๑ แล้วรู้สึกว่าเขียนได้ถูกต้องตรงตามข้อเท็จจริงดีมาก คงมีคลาดเคลื่อนเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งไม่ใช่สาระสำคัญ และวิธีแก้ไขบัญหาในบางข้อตามที่เสนอแนะนั้นไม่อาจปฏิบัติได้ โดย "เจ้าของบ้าน" เขาขัดข้อง ผมตั้งใจจะเขียนมาลงในหนังสือ *สังคมศาสตรปริทัศน์* ฉบับต่อไป เป็นการเพิ่มเติมให้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น

วิเชษฐ์ สุทธยาคม

Kalantan, Malaysia

ศิลปกรรมไทย

ข้าพเจ้า รู้สึกเสียใจมาก ที่ได้เห็น สิ่งศิลปกรรมชั้นสำคัญยิ่ง ของชาติสยาม กำลังถูกทำลายลงทุกวัน จากการกระทำของ พวกทุจริต คิดมิชอบธรรม โลภหลง มักมาก อยาก.อาแต่ได้ฝ่ายเดียว

พวกนี้ ประหนึ่ง กำลังควักตา และล้วงดวงใจ ของชาติสยาม ทิ้งขว้าง สืบต่อไปในอนาคตกาล ชาติสยามจะเต็มไปด้วย คนที่ไม่มีหัวใจ เชื้อชาติไทยจะตกต่ำ อย่างไม่รู้จะเปรียบกับอะไรดี

ตัวอย่างเร็ว ๆ นี้

มีขะโมย เอารถยนตร์สิบล้อไปลอบลักขนปลันเอาเสมาหินสลักนูน เรื่องพุทธประวัติ ซึ่งเป็นศิลปวัตถุบุราณชั้นสำคัญยิ่ง ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ขะโมยขนปลันไปได้มากมาย บางชิ้นเห็นวางขายอยู่ที่ร้านค้าของเก่าราชประสงค์ และที่ส่งออกนอกประเทศก็หลายชิ้น

ชิ้นศิลปกรรมสำคัญ ๆ ไม่ได้หมายความแคบ ๆ เฉพาะพระเศียรของพระพุทธรูปเท่านั้น กว้างขวางลึกซึ้งกว่ามากมายนัก ข้าพเจ้าเป็นชาวต่างประเทศที่ได้พยายามศึกษาค้นคว้าซาบซึ้ง ถึงคุณค่าวิเศษของศิลปกรรมแห่งสยามมาก เปรียบเสมือนเพชรน้ำหนึ่งที่ชาติสยามจะพึงมี เว้นจากชิ้นศิลปกรรมสำคัญ ๆ ถึกคำบรรพ์เสียแล้ว เวลานี้ ชาติสยามไม่มีอะไรเป็นแก่นสาร แสดงถึงเกียรติยศของชาติตัวเองเลย น่าสังเวชนัก

อนึ่งเวลานี้ สมภารวัดพระยาทำกำลังทำอันตรายแก่หอระฆังโบราณ ซึ่งเป็นชั้นสถาปัตยกรรมอันงดงามของชาติสิงแล้ว คือ ทุบถมถากอิฐ ก่อตอนกรีตถมพื้นฐานสูงขึ้น ทำลายลักษณะแบบแผนช่างอันเลิศลงอย่างสิ้นดี แถมเอาป้ายชื่อวัดอันน่าเกลียดเสมอฉากลิเกเลว ๆ มาตั้งบังความสง่างามนั้นหมดสิ้น เห็นแล้วสังเวชว่าชั้นศิลปกรรมสำคัญ กำลังถึงอันตราย

ฟิงเกอร์ ไอเดียล

โรงแรมสยามอินเตอร์แนชเช่นเนิล

ตอบรับอนุโมทนา

ตามที่ท่านส่งเงินไปเพื่อสมทบทุนสงเคราะห์ผู้ลี้ภัยชาวธิเบต นั้น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้รับเงินดังกล่าวไว้แล้วและจะดำเนินการดังกล่าวตามกุศลเจตนาของท่านต่อไป ขอกุศลผลบุญอันเกิดจากการสงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยากของท่านในการนี้จงเป็นพลวปัจจัย อำนวยผลให้ท่านและครอบครัวปราศจากสรรพภยันตราย และประสบสิ่งทั้งหลายที่พึงประสงค์ไว้ทุกประการ เทอญ.

พระยาภะรตราชสุพิช

พุทธสมาคม

หมายเหตุ

เงินจำนวนนี้ องค์ทะไลลามะได้ทรงกล่าวตอบในวันรับมอบเงินงวดแรกจำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท ว่าจะทรงนำเงินนี้ ไปสมทบสร้างธรรมศาลาให้กับชาวธิเบตผู้ลี้ภัย จึงขอได้โปรดอนุโมทนาด้วย.

สำนักพิมพ์ขอขอบคุณทุกท่านที่ส่งเงินช่วยเหลือชาวธิเบตมาทางเราทุกเดือน และได้นำส่งพุทธสมาคมเรื่อยมา ต่อแต่นี้ไป ขอได้โปรดส่งเงินตรงทางพุทธสมาคมนี้เลยจะสะดวกกว่า

ประกาศ

ปัญหาชิงรางวัลในฉบับนิสิตนักศึกษานี้ขอให้ส่งคำตอบถึงบรรณาธิการภายในกลางเดือนพฤษภาคม ศกนี้

หนังสือของสำนักพิมพ์สังคมศาสตร์

ประเภทวิทยานิพนธ์

บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ ๕ เล่ม ๒๐๐ บาท
สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ความทรงจำ ๓๐ บาท
สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ถึงหญิงใหญ่
สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ชุมนุมนิพนธ์ ๓๐ บาท
กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร

การเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ๓๐ บาท
ทรงศรี อาจอรุณ

หลักสหกรณ์ ๒๕ บาท
สวัสดิ์ เอกทัศร

หนังสือสนุก ๒๕ บาท
ส. ศิวรักษ์ รวบรวม

ประเภทหนังสือแปล

โสกราตีส ๓๐ บาท
ส. ศิวรักษ์ แปล

ยอสเตรเลีย ๒๐ บาท
วิทยา ชูพันธุ์ และ รัตนา บุณยรัตเวช แปล

ประธานาธิบดี ในประวัติศาสตร์อเมริกา ๒๐ บาท
ช. เบียด

พุทธศาสนา ในประวัติศาสตร์จีน ๒๕ บาท
จำนงค ทองประเสริฐ แปล

รัฐสภา ประธานาธิบดี และศาลสูง ๒๕ บาท
กมล สมวิเชียร แปล (ปลีกเล่มละ ๑๐ บาท)

หมอหอมคูลีย์ ๑๕ บาท
อาภรณ์ ชาติบุรุษ แปล

ภควัทคีตา ๒๕ บาท
แสง มนวิทูร และ จำนงค์ ทองประเสริฐ แปล

การศึกษาในสหรัฐอเมริกา ๑๕ บาท
เฉลา ไชยรัตนะ แปล

โมนคจญโล ๒๐ บาท
วรรณี จันทราทิพย์ แปล

คู่มือการเสนอข่าววิทยุและโทรทัศน์ ๑๕ บาท
เกษม ศิริสัมพันธ์ แปล

คนนอก ๑๕ บาท
อำพรรณ โอตระกูล แปล

การศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ ๒๕ บาท
เทพกมล เทวกุล และวิทยา เวชชาชีวะ แปล

เอมิล ยอคนักสืบ ๑๕ บาท
บุญลือ ถิ่นพังงา แปล

ประเภทภาษาอังกฤษ

Buddhisn Explained
by Bhikkhu Khantipālo ๘๐ บาท

Wisdom Gone Beyond
Preface by H.H. Prince Dhani ๖๐ บาท

From Ancient Thai to Modern Dialects
by J.M. Brown ๑๐๐ บาท

Patimokkha
Translated by NanamoliThera ๑๐๐ บาท

Notes on The Customs of Cambodia
br Chou Ta-Kuan ๔๕ บาท

หนังสือออกใหม่

อู่อารยธรรมตะวันออก เล่ม ๑ เล่ม ๒ เล่ม ๓
กล่าวถึงอารยธรรมของอนเชียตะวันออก เริ่มแต่ประเทศจีน เล่มต่อ ๆ ไป กล่าวถึง เกาหลี ญี่ปุ่น เหมาะสำหรับ นักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์
เล่มละ ๒๕ บาท

ประวัติศาสตร์เยอรมัน
นิธิ เอียวศรีวงศ
เหมาะแก่นักเรียน นักศึกษาทั่วไป ๓๐ บาท

ผู้สนใจใคร่ได้รับรายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือทุกเล่ม ของสำนักพิมพ์ กรุณาเขียนมาขอสมุดรายชื่อหนังสือได้ที่ บ.ก.

วิจารณ์หนังสือ

อู่อารยธรรมตะวันออก (เล่ม ๓)

ของ ไรสเชอร์ และ แฟร์แบงก์ (สังคมศาสตร์)

๔๓๔ หน้า ๒๕ บาท

ในขณะที่ประวัติศาสตร์จีนจาก *อู่อารยธรรมตะวันออก* สองเล่มแรกชี้ให้เห็นวิวัฒนาการทางอารยธรรมของประเทศนั้นอย่างที่ทำให้เกิดความฉงนว่า ประเทศที่เคยมีความเจริญมาจนถึงขั้น ที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของชาติอื่น ๆ ในเอเชียส่วนใหญ่เช่นนั้ จะมาถึงวาระสุดท้ายอย่างหมดสิ้นไปเสียแทบทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างไร เรื่องราวของจีนที่มีอยู่ใน *อู่อารยธรรมตะวันออก* เล่ม ๓ ก็ช่วยคลี่คลายความฉงนนั้นลงได้ ผู้เขียนกล่าวว่า ลักษณะบางประการที่เห็นได้ก่อนความพินาศล่มจมก็คือ การเสื่อมความเข้มแข็งของระบบทหาร คอรัปชั่นในคณะรัฐบาล และความยากแค้นในการครองชีพของบรรดาประชากรซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย (น.๗๙๑) สาเหตุเหล่านี้เกิดต่อเนื่องและเกี่ยวพันกันมานานประกอบกับมีการรุกรานจากภายนอก จึงทำให้อารยธรรมอันสูงยิ่ง และวิวัฒนาการมานานของจีนต้องบีดฉากลงอย่างน่าเสียดาย ในต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๕

เล่มสามนี้เริ่มต้นที่บทที่๗ซึ่งกล่าวถึงประเทศจีนภายใต้การปกครองของพวกมงโกล

ที่น่าสนใจมากที่สุด ในบทแรกของหนังสือเล่มนี้ คือวีรประวัติของเจ็งกิสข่าน ซึ่งผู้เขียนเล่าไว้อย่างละเอียด เมื่ออ่านแล้วทำให้คิดไปถึง Doctrine of compensation ของเอเมอสันที่ว่า "ธรรมชาติ" จะไม่ให้อะไรแก่ใครเปล่า ๆ โดยไม่เรียกสิ่งตอบแทน กว่า "ธรรมชาติ" จะให้เตมูจิน เด็กหนุ่มเผ่าแมนจูคนหนึ่ง เป็น เจ็งกิสข่าน "เจ้าจักรวาล" ได้ ก็คิด "ราคา" เสียแพง เตมูจินต้องเสียทั้งแรงกาย แรงใจ และแรงสมอง ต่อสู้กับอำนาจต่าง ๆ ที่มาในรูป การแก้แค้น แข่งขันชิงดีชิงเด่น การตลบแตลง การทรยศหักหลัง และอื่น ๆ ที่ทำให้ชีวิตอยู่ห่างจากความบริสุทธิ์ทางศาสนา และความสงบเพื่อให้ได้อำนาจมา เมื่ออ่านแล้วยิ่งทำให้เห็นได้ถนัดว่าชีวิตคือความทุกข์ ไม่มีอำนาจก็ถูกข่มเหง ถ้าจะให้ได้อำนาจมาก็ต้องกลายเป็นคนเจ้าเล่ห์อย่างที่สุด เพื่อจะได้เอาชนะเล่ห์กลของคนอื่น ๆ ได้ ล้วนแล้วแต่เป็นความทุกข์

ผู้เขียนได้เล่าเรื่องการรบบนหลังม้า ของชนเผ่ามงโกลภายใต้การนำของ เจ็งกิสข่าน อย่างน่าสนใจ และที่น่าสนใจมากอีกตอนหนึ่ง คือในบทที่ ๙ ตอนที่กล่าวถึง เรื่องของสถาบันคุ้มครอง ระบบการปกครองและการศึกษาในสมัยราชวงศ์หมิง อนุสรณ์ที่แสดงให้เห็นสถาบันคุ้มครองที่ยิ่งใหญ่ของราชวงศ์นี้ คือ กำแพงเมืองจีน ซึ่งเป็นกำแพงเมืองที่ยาวที่สุดในโลก ส่วนเรื่องการปกครองนั้น จักรพรรดิหมิงได้ตั้งสภาสำหรับเซ็นเซอร์ไว้ด้วย ผู้เขียนอ้างว่า รัฐบาลจีนสมัยเจียงไคเช็ค และเมาเซตุงก็ได้รับอิทธิพลมาจากระบบการปกครองสมัยนี้ เรื่องการศึกษานั้น นักปราชญ์จีนสมัยราชวงศ์หมิงถือว่า ความรู้และความประพฤติเป็นลักษณะของผู้มีการศึกษา แต่น่าเสียดาย

ที่ระบบการสอบเพื่อให้ได้ "ปริญญา" นั้นมีช่องว่างให้บางคนได้รับ "ปริญญา" โดยไม่ต้องผ่านการสอบ เช่นได้รับเป็นมรดกตกทอด หรือได้มาด้วยการซื้อ อย่างไรก็ตาม ใช่ว่าเรื่องน่าอายเช่นนี้จะเกิดกับ "ปริญญาชน" หรือ "ผู้ดี" ชาวจีนทุกคนก็หาไม่ ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นภาพความเป็นไปของสังคมจีนในสมัยนั้นทั้งทางบวกและทางลบ เขาเล่าว่า พวก "ผู้ดี" ที่ร่ำรวยจะทำงานให้ท้องถิ่นโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนเป็นทรัพย์สิน หรือตำแหน่งในราชการแต่อย่างใดทั้งสิ้น แต่คนเหล่านี้ทำเช่นนั้น เพราะถือว่าเป็นเกียรติที่ได้มีโอกาสช่วยเหลือประเทศชาติ

แนวคิดและการศึกษาในสมัยนั้น มีอิทธิพลไปจนถึงสมัยราชวงศ์ชิงถึงกับมี "คำขวัญ" จากพระจักรพรรดิองค์หนึ่งในราชวงศ์หมิง ว่า "... จงมัธยัสถ์ ขยันขันแข็ง รักการศึกษา หลีกเลี่ยงความเชื่อนอกลู่นอกทาง เคารพกฎหมาย และเสียภาษี"

ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นสาเหตุหลายประการ ที่มีส่วนทำให้จักรพรรดิจีนถึงแก่ความหายนะ อย่างชนิดที่แทบจะหมดทางฟื้นฟูอารยธรรม คลาสสิกเหล่านั้นขึ้นมาอีกได้ เหตุหนึ่งก็คือ จีนถือตัวว่ามีอารยธรรมสูง จึงคุดูถูกและไม่ยอมคบค้ากับคนอื่น ที่เห็นได้ชัด ๆ ก็คือ ในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง ชาวจีนไม่ยอมเข้าร่วมในการปฏิวัติทางด้านการค้าซึ่งขยายไปทั่วโลกในระยะนั้น

ทั้งแต่ได้อ่านประวัติศาสตร์จีนมา ยังไม่เคยพบเล่มไหนที่กล่าวถึงเรื่องราวของประเทศนี้ได้ละเอียดและน่าสนใจมากเท่าหนังสือชุด *อู่อารยธรรมตะวันออก* นี้ คือได้เห็นจีนตั้งแต่สมัยแรกเริ่ม ราว ๆ พันปีก่อนคริสตศตวรรษ จนถึงวาระสุดท้าย ในต้นคริสตศตวรรษที่ ๑๐ แต่น่าเสียดายที่ผู้เขียนบรรยายจบของอารยธรรมคลาสสิคของจีนโบราณห้วนเกินไป จนไม่เห็นสภาพของอาณาจักร ในระยะที่กำลังถูกทำลาย

อู่อารยธรรมตะวันออก เล่มนี้มีเรื่องชวนให้สนใจในวัฒนธรรมจีนอยู่หลายตอน เช่น เมื่ออ่านถึงวรรณกรรม ประเภทล้อเลียนที่ผู้เขียนเขียนไว้อย่างเก่า ๆ แล้วเกิดอยากอ่านต้นฉบับจริง เพราะเขาพูดถึงความสำเร็จของนักวิชาการที่โกง กับความลมเหลวในทางโลกของคนซื่อ ตอนที่เปรียบเทียบลักษณะต่าง ๆ ของจีน เกาหลี และญี่ปุ่นนั้น ทำได้ดีมาก แม้จะสั้น แต่ก็ทำให้เห็นข้อแตกต่าง หรือคล้ายคลึงกันได้อย่างชัดเจน ส่วนเรื่องขันทีในราชสำนักนั้น รู้สึกว่าเขียนเคร่าเกินไปจนไม่รู้เรื่องเท่าที่ต้องการรู้

เรื่องที่น่าเสียดายอีกเรื่องหนึ่งและจะขอพูดถึงไม่ได้ ก็คือ ภาษาไทยที่ใช้ ถ้าผู้แปลได้ทบทวนสำนวนภาษา และตรวจทานข้อเท็จจริงจากต้นฉบับเดิมให้ตรงกับฉบับที่แปล (หรือถ้าได้ทบทวนหรือตรวจทานแล้วก็อยากให้ทำให้ละเอียดละออกว่านี้) แล้ว ตำราชุดนี้จะมีประโยชน์อย่างมากต่อวงการศึกษาของบ้านเมืองเรา แม้เนื้อเรื่องจะดีเพียงไร แต่เมื่อภาษาไม่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจ เขาก็จะไม่ได้รับประโยชน์หรือไม่เห็นคุณค่าที่มีอยู่เท่าที่ควร ยิ่งเมื่อแปลผิดถึงผู้อ่านเข้าใจย่อมเป็นการเข้าใจผิด ผู้แปลควรระมัดระวังเรื่องความแม่นยำของข้อเท็จจริงในฉบับแปลกับฉบับเดิมให้มากที่สุดไม่ควรให้มีผิดในเรื่องข้อเท็จจริง ไม่ว่าจะสำคัญมากเช่นแปล ฝูงสัตว์ มีความหมายว่าเป็นพวกคนเลี้ยงสัตว์ (น. ๔๙๐) หรือ สำคัญน้อย เช่น แปลข้อความว่า อาหารเกาหลีอย่างหนึ่งนั้นแตกต่างกับอาหารจีน และญี่ปุ่นอย่างเห็นได้ชัดเป็นอาหารเกาหลีชนิดนั้น ๆ" ไม่อาจเปรียบเทียบกับอาหารจีนและญี่ปุ่นชนิดใดได้" (น ๔๐๗) ความผิดพลาดเช่นนี้มีอยู่ทั่วไป บางครั้งก็แปลรวบรัดเกินไป จนได้ความไม่เต็มตามฉบับเดิม เช่น "ความสำนึกในเรื่องความซื่อสัตย์ และความรู้จักอาย ของข้าราชการ" แปลไว้แต่ว่า "รู้สึกผิดชอบ" (น ๒๓๔) ทำให้เสียความหนักแน่นทางความรู้สึกไปอย่างน่าเสียดายอีกอย่างหนึ่ง เรื่องตัวเลขจำนวนมาก ๆ นั้น ถ้าเขียนด้วยตัวอักษร จะช่วยให้อ่านรู้เรื่องเร็วขึ้น การเรียกชื่อคนควรให้สม่ำเสมอ เช่น คุบไบลข่าน จะเรียกคุบิไล หรือ คุบไบล อย่างใดอย่างหนึ่งก็แล้วแต่ แต่ไม่ควรเรียกสลับกันยิ่งช่องห่างเป็นร้อยหน้าอย่างในหนังสือจะทำให้นักศึกษาเด็ก ๆ เข้าใจผิดว่าเป็นคนละ

คน ในด้านการพิมพ์นั้น ถ้ามีเชิงอรรถ การเอาไว้ตอนล่างสุดของหน้ากระดาษ ไม่เช่นนั้นจะทำให้ลำดับความคิดจากการอ่านสับสน อย่างไรก็ดีการแบ่งวรรคตอนดีขึ้น ภาษาสละสลวยขึ้นบ้าง อ่านได้ราบรื่นขึ้น

เป็นที่ทราบกันอยู่ในบรรดาผู้แปลตำราวิชาการทั้งหลายว่า ปัญหาสำคัญยิ่งในการแปลข้อเท็จจริงทางรูปธรรม หรือนามธรรมจากภาษาหนึ่งมาสู่ภาษาไทยนั้น คือ แม้ภาษาเราจะร่ำรวยคำ แต่หลายกรณีที่ในประเทศ หรือ ในวัฒนธรรมของเราไม่มีข้อเท็จจริง หรือความคิดทางการเมือง ศาสนา จิตวิทยา หรือ สัทธิ ปรัชญา บางอย่างที่มีอยู่ในภาษาอื่นเราจึงไม่มีคำไทยสำหรับเรียกข้อเท็จจริง หรือความคิดเหล่านั้น เรามักต้องใช้คำใหม่บ้าง ซึ่งส่วนมากก็มักเรียงตามลักษณะของภาษาที่เราจะแปล การกระทำเช่นนี้เป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ก็จริง แต่สิ่งที่สำคัญ คือ คำและประโยคเหล่านั้นต้องสื่อความหมายได้ การใช้ศัพท์ที่ไม่คุ้น เช่น แปล " 300 million Strings of cash a year " ว่า " เงินสดปีละ ๓๐๐ ล้านราย " (น. ๕๖๓) คำว่า " ราย " ในที่นี้ไม่ทราบว่าแปลว่าอะไร จึงทำให้ไม่ทราบว่า " ๓๐๐ ล้านราย " นั้นมากน้อยแค่ไหน ทางที่ดีควรเทียบเป็นอัตราเงินไทยไว้ด้วย

หนังสือแปลเรื่อง *อุอารยธรรมตะวันออก* นี้จะเป็นแหล่งความรู้เรื่องประวัติศาสตร์และอารยธรรมของจีนและเกาหลีในอดีตอย่างดีที่สุด ถ้าผู้แปลเอาใจใส่เรื่องความหมายของภาษาที่ใช้ และตรวจทานต้นฉบับให้รอบคอบกว่าที่เป็นอยู่

วิภา เสนานาญ

รวมปาฐกถางานอนุสรณ์ อยุธยา ๒๐๐ ปี

(คุรุสภา) ๒ เล่ม ๒๐ บาท

หนังสือเล่มนี้ นับว่าเป็นหนังสืออันมีคุณค่าอย่างยิ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์โบราณคดี และผดุงความรู้แก่ผู้อ่านด้วยแง่คิดที่แปลกมีประโยชน์ เพราะปาฐกแต่ละท่านล้วนเป็นผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์ ตามแนวที่ตนแสดงปาฐกถานั้น โดยเกือบจะหาผู้เสมอเหมือนมิได้อยู่แล้ว จึงเป็นการประกันคุณภาพของหนังสือว่า *ย่อมเป็นหนังสือที่ดี* ในตัวเอง

รวมปาฐกถางานอนุสรณ์อยุธยา เล่มนี้ มีเรื่องที่น่ารู้ถึง ๑๖ เรื่อง เริ่มจากแถลงการณ์ แล้วก็มีคำกราบเบิดงานอนุสรณ์อยุธยา กับสุนทรกถา ในการเปิดงานอนุสรณ์อยุธยา ต่อจากนั้นก็เป็นเรื่อง การแพทย์สมัยอยุธยา กฎหมายสมัยอยุธยา วรรณกรรมเลิศ วรรณกรรมเลวสมัยอยุธยา เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องควรศึกษา ด้วยความสนใจเป็นอย่างยิ่ง ส่วนเรื่องในอันดับต่อ ๆ ไป เป็นเรื่องเกี่ยวพันกับประวัติศาสตร์โบราณคดีและศิลปกรรม ซึ่งเป็นเรื่องอันใหญ่หลวงจำเป็นจะต้องอาศัยสติปัญญาของคนหมู่มากซึ่งศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจังมาช่วยกันวินิจฉัย แม้ปาฐกจะมีคุณวุฒิที่ได้รับการเชื่อถือสักปานใดก็ตาม ก็ย่อมเป็นของธรรดาที่ว่าจะสมบูรณ์โดยแท้มิได้ เพราะปัญหาประวัติศาสตร์ และโบราณคดี เป็นที่รู้กันอยู่แล้วว่าในบัดนี้ท่านผู้รอบรู้ก็ยังโต้เถียงกันอยู่ และการโต้เถียงทางหลักวิชาการนั้นท่านไม่ถือสากัน ด้วยท่านคารวะในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เหตุผลฝ่ายใดดีมีน้ำหนักกว่าก็ย่อมจะได้รับความเชื่อถือยกย่อง เพราะเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงใคร่จะขอวิพากษ์วิจารณ์เฉพาะบางจุดบางตอนซึ่งเห็นว่ามีแนวให้คิดไปทางอื่นได้ เป็นการแตกสติปัญญา ให้กว้างขวางขึ้น ดีกว่าที่จะยึดหลักตายตัวเพียงอันเดียว และก็จำต้องขออภัยท่านปาฐกด้วยเพราะเชื่อ แน่ว่าท่านย่อมเป็นปราชญ์ คือยอมที่จะรับฟังความคิดเห็นในแง่อื่น ด้วยความยินดีอย่างแน่นอน

จะขอเริ่มด้วยเรื่อง สถาปัตยกรรม สมัยอยุธยา ของ นายนิคม มูสิกะคามะเป็นปฐม

คุณนิคมบอกว่า *เกือบทุกวัด นิยมทำเขตพุทธาวาส เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีพระสถูปเจดีย์ตั้งอยู่ตรงศูนย์กลาง และวิหารตั้งอยู่ด้านหน้า พระอุโบสถตั้งอยู่ทางด้านหลังอีกทีหนึ่ง ระหว่างพระวิหารและพระอุโบสถ จะนิยมเชื่อมด้วยวิหารคดล้อมรอบพระเจดีย์องค์กลาง ปล่อยลานกว้างไว้โดยรอบ"*

คติการก่อสร้างแบบนี้ คล้ายคลึงกับวัดมหาธาตุที่ราชบุรีอันเป็นศิลปกรรมแบบขอม เป็นคติเก่าสืบเนื่องจากอินเดีย นับตั้งแต่เจดีย์สัญจิมาจนถึงปฐมเจดีย์ในประเทศไทย เดิมจะเหมาว่าไทยเอามาจาก

ขอมคงไม่ถนัดนัก เพราะอาจจะมาจากครูเดียวกันก็ได้ การทำพระระเบียงล้อมรอบองค์พระธาตุนั้น ก็เห็นมีแต่วัดใหญ่ๆ ส่วนวัดที่มีความสำคัญน้อยลงมาก็ตัดทอนพระระเบียงออก คงมีแต่พระเจดีย์หรือหรือปรางค์ใหญ่เป็นหลัก แล้วก็มีพระวิหารอยู่ข้างหน้าเพียงเท่านั้น คติการทำพระระเบียงล้อมรอบองค์สถูปเจดีย์นี้ เห็นอยู่ทั่วๆไป เช่น ที่ ลำพูน เชียงใหม่ ตลอดมาจนที่ ไชยาและนครศรีธรรมราช เป็นเครื่องยืนยันว่า ในดินแดนประเทศไทยทั่วไปย่อมมี คติศิลปกรรมมาจากครูเดียวกันคืออินเดีย

ท่านผู้แสดงปาฐกถา กล่าวต่อไปว่า

ครั้นต่อมาภายหลัง การจัดผังพุทธาวาสเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย กล่าวคือ แทนที่จะเปลี่ยนที่ตั้งพระวิหารไปด้านหลัง แล้วย้ายพระอุโบสถมาแทนที่ ทั้งนี้มีผู้ให้อรรถาธิบายว่า เพราะในสมัยอยุธยาตอนปลาย พระอุโบสถมีความสำคัญมากกว่าพระวิหาร และเป็นแบบฉบับของพุทธาวาส ในสมัยรัตนโกสินทร์นี้ด้วย

ปัญหานี้เป็นปัญหาใหญ่ เพราะเป็นกฎเกณฑ์ที่นักโบราณคดีส่วนมาก มักจะจดจำกันคล่องปาก ถือเป็นตำหรับตำรากันทีเดียว ใครสันนิษฐานผิดแผกไปกว่านี้ก็ว่าไม่มีความรู้ในทางโบราณคดี ความรู้ที่แท้นั้นจำเป็นจะต้องรู้เห็นมาก จะต้องพิจารณาถึงเหตุผลด้วยว่าที่จริงเป็นเช่นไร อย่างเช่นเชื่อกันว่า พระอุโบสถวัดพุทไธยสวรรย์นั้น เป็นพระอุโบสถ เดิม โดยถือตำแหน่งใบเสมาล้อมรอบ และว่าพระอุโบสถเดิมไม่มีหน้าต่าง ข้อนี้เป็นการสันนิษฐานในแง่เดียว คติการก่อสร้าง พระอุโบสถและพระวิหารสมัยอยุธยาตอนต้น ส่วนมาก มักจะมีขนาดใหญ่โตมโหฬาร ทั้งสิ้นคือ พระประธานมีขนาดใหญ่จนคับโบสถ์ ภายในพระอุโบสถมีเสากลม หรือเสาแปดเหลี่ยม สองแถว มีเจาะช่องกลมจัดเป็นชุด เว้นระยะกันเป็นทำนองหน้าต่าง แล้วยังมีเสาด้านข้างรับเชิงชายคาทำนองกันสาด ขอให้ดูจากวัดพระนอน เมืองกำแพงเพชร วัดอิริยาบทสี่ วัดพระธาตุ สุโขทัย และวัดมหาธาตุที่ศรีสัชชนาลัย เป็นต้น การเจาะช่องหน้าต่าง นิยมทำกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว จะเห็นได้ชัดที่วัดเขาอินทร เมืองสวรรคโลกเป็นต้น อีกประการหนึ่งยังมีพระอุโบสถแบบแปลกชนิดหนึ่ง เป็นศิลปสมัยสุโขทัย อยู่ที่วัดจอมคีรีนาคพรต จังหวัดนครสวรรค์ เขาทำเป็นเสาสองแถวรับเครื่องไม้บนหลังคา แต่ไม่มีผนัง คือทำผนังโปร่ง เมื่อเห็นสถาปัตยกรรมรูปนี้ ทำให้สงสัยอยู่ครามครันว่า วัดหลายวัดในสุโขทัย เห็นแต่เสาสองแถว แต่ไม่มีซากผนังเหลือให้เห็น ท่านอาจจะทำเป็นวิหารโปร่งโดยไม่มีผนังอย่างเช่นวัดที่กล่าวถึงนี้ก็ได้

เพราะเหตุนี้ พระอุโบสถไม่มีหน้าต่างที่วัดพุทไธยสวรรย์ อาจจะไม่ใช่ของเดิม ชำรุดหนักเหลือจะแก้ไข ก็เลยย้ายมาทำเป็นพระอุโบสถเล็กๆ ในยุคหลังๆ ดังที่เห็นอยู่นี้ แบบสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนต้นก็ดี สุโขทัยก็ดี มีหลักเกณฑ์อยู่ว่าต้องมีเสาขนาดใหญ่ภายใน อย่างต่ำสองแถว ถ้านอกเหนือกว่านี้ก็เป็นของรุ่นหลัง ดังเช่น พระอุโบสถ วัดช่องลม วัดตะเว็ต วัดบรมพุทธาราม เหล่านี้ ล้วนแต่ไม่มีเสาทั้งสิ้น

จริงอยู่ความนิยมแต่โบราณนั้น ถือว่าพระวิหารสำคัญกว่าพระอุโบสถ แม้วัดทางแถบเหนือก็ยังคงนิยมตามแบบนี้อยู่ ที่วัดธรรมิกราช พระอุโบสถก็เล็กกว่าพระวิหาร น่าแปลกที่ว่า พระอุโบสถรุ่นเก่าล้วนแต่โดยมากต้องแล้วทั้งสิ้น คล้ายกับจะโดนรื้อสร้างใหม่ทั่วไปแทบทุกแห่ง จึงหาอยุธยาตอนต้นแท้ๆ ดูได้ยาก แม้วัดมหาธาตุ ราชบูรณะ ก็ล้วนแต่โดนแตะต้องแล้วเช่นกัน บางทีจะเป็นการรื้อสร้างใหม่เสียด้วยซ้ำไป

การที่มีผู้สันนิษฐานว่า รุ่นหลังถือว่า พระอุโบสถสำคัญกว่าพระวิหารนั้น ก็เนื่องด้วยคติการก่อสร้างผันแปรไปนั่นเอง คือ เปลี่ยนความนิยมจากการทำพระระเบียง ล้อมองค์สถูปปรางค์หรือเจดีย์อันเป็นหลักของวัด มาเป็นแบบย่นย่อ กลายเป็นเจดีย์ใหญ่อยู่หลังโบสถ์ แต่ถ้าทำแบบเต็มยศ ดังเช่น วัดไชยวัฒนาราม สมัยพระเจ้าประสาททอง ก็ยังคงถือคติเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง ตกมาในสมัยรัตนโกสินทร์

ทำแปลกออกไปอีกคือ ทำเป็นพระระเบียงล้อมรอบพระอุโบสถหรือพระวิหาร ดังเช่น วัดสุทัศน์ วัดพระแก้ว และวัดโพธิ์ เป็นต้น

สถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนต้นอีกแบบหนึ่ง คือ ทำเป็นผนังสี่เหลี่ยมหนา ล้อมรอบพระพุทธรูปใหญ่ ไม่มีเสาด้านข้างกลายจะเป็นผนังรับยอดมณฑปเบื้องบน ดังเช่นวัดพนัญเชิง คติการก่อสร้างเหมือนกับที่วัดสีชุมในสุโขทัย และวิหารพระอัฏฐารสเป็นต้น ควรถือว่า สถาปัตยกรรมแบบนี้เป็นแบบเก่าที่สุดในอยุธยา เป็นของมีมาก่อนกรุงศรีอยุธยา

คุณนิคม มูสิกะคามะ ได้กล่าวถึง เจดีย์แบบย่อไม้สิบสองว่า

ยังมีเจดีย์อีกแบบหนึ่งซึ่งเรียกกันว่า แบบย่อไม้สิบสอง อันกำลังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ในบัจจุบันนี้ว่า ช่างไทยคิดแบบขึ้นเอง หรือเลียนแบบมาจากเจดีย์ของชาติอื่น เช่นที่วัดชุมพลนิกายาราม อำเภอบางประอิน วัดใหม่ประชุมพล อำเภอนครหลวง วัดไชยวัฒนาราม อำเภอพระนครศรีอยุธยา และเจดีย์ศรีสุริโยทัย เป็นต้น

อันเจดีย์ที่กล่าวถึง สามแห่งนี้ล้วนเป็นเจดีย์แบบย่อมุมสิบสองรุ่นเดียวกันทั้งนั้น คือเป็นผีมือช่างสมัยพระเจ้าประสาททองมีทรวดทรงพิเศษเห็นได้ชัดเป็นทรงบื้อม ๆ ไม่เพรียวระหง และเป็นเจดีย์ขนาดกลางขนาดก็ใหญ่ไร่เรียกัน เห็นที่ไหนก็จำได้ทันที ยังมีเจดีย์แบบย่อมุมสิบสองอีกแบบหนึ่ง เช่น วัดญานเสน วัดสบสวรรค์ (เจดีย์ศรีสุริโยทัย) และวัดภูเขาทอง เจดีย์แบบนี้ มีฐานทักษิณแบบปรางค์ และมีซุ้มจรณัมออกสี่ทิศ เห็นเค้าว่าเลียนแบบมาจากปรางค์ จักว่าเป็นแบบเก่ากว่าอย่างแน่นอน จะเก่าถึงสมัยไหน จำเป็นจะต้องค้นคว้ากันต่อไป

คุณนิคม มูสิกะคามะ กล่าวถึงการมุงหลังคา วัดบรมพุทธาราม มีอยู่เพียงแห่งเดียวนั้น ข้าพเจ้าขอเพิ่มเติมมาเพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นว่า จากการสำรวจครั้งหลังสุด ปรากฏว่ายังมีอีกแห่งหนึ่ง คือ วัดดุสิตอยู่ตรงกันข้ามกับวัดยักษ์ และวัดเรไร ข้างทางที่จะตรงไปยังวัดใหญ่ไชยมงคล เป็นวัดร้าง (คนละวัดกับวัดดุสิดาราม) เท่าที่ตรวจสอบก็มีเพียงสองวัดนี้เท่านั้น

ขอชมว่า ปาฐกเป็นผู้รอบคอบ มีความผู้รอบคอบ มีความรู้ในสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาอย่างกว้างขวาง น่าเลื่อมใสเป็นอย่างยิ่ง

จากบทปาฐกถาของ นายชรัช สุชพานิช ซึ่งเป็นกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและเป็นบันทึกได้รับการยกย่องว่ารอบรู้ทางเอกสารต่างประเทศอย่างไม่มีตัวจับ ท่านได้กล่าวเป็นทำนองติเตียนว่าการคบค้ากับฝรั่งตลอดระยะเวลา ๔๑๗ ปี มานั้น เราไม่ได้อะไรมาเลยเป็นชิ้นเป็นอัน นอกจากขนม ทองหยิบ *ฝอยทอง* ข้อนี้เป็นการสบประมาทคนอยุธยาอย่างหนัก แต่ก็น่าให้อภัย เพราะท่านไม่ได้ศึกษาในด้านโบราณวัตถุสถาน จึงไม่ทราบว่า ศิลปกรรมสมัยอยุธยามีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางนับว่าเป็นการก้าวหน้าทางสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมแขนงอื่นด้วย ทำให้มีแบบแปลกออกไป แทนที่จะทำซ้ำซากอยู่เพียงแบบเดียว ประจักษ์พยานอยู่ที่พระที่นั่งเย็นลพบุรี พระวิหาร วัดตึก วัดตะเว็ด และวัดพญาแมนเป็นต้น ข้อนี้ถ้าจะมีอรรถาธิบายก็เป็นเรื่องกว้างขวางลึกซึ้งด้วยเป็นวิชานทคนิค บอกกล่าวเพียงว่า การคบกับฝรั่งย่อมมีประโยชน์มิใช่น้อย มิใช่ผลเสียหายหรือ ไร้สติไปเสียทั้งหมด

ขอชมเชยที่ปาฐกสามารถค้นคว้าเอกสารมายืนยันได้ว่ารัชกาลของพระเจ้าทรงธรรมมีถึง ๑๙ ปี แต่ในพระราชพงศาวดารกรุงเก่าอ้างว่า พระเจ้าทรงธรรมทรงอยู่ในราชสมบัติ ๒๕ พรรษา คือจากปี จุลศักราช ๙๖๔ ปีชาลจัตวาศก จนถึง จุลศักราช ๙๘๙ ปีเถาะนพศก ซึ่งสมเด็จกรมพระยาดำรง ฯ ทรงแก้ไขเป็น ๙ ปีตามคำแปลผิด ๆ ดังที่องค์ปาฐกท่านว่า นี่ก็แสดงว่ารัชสมัย ของพระเจ้าทรงธรรม ยาวขึ้นมาอีกหน่อย จนเกือบจะถึงดังที่พระราชพงศาวดารระบุไว้

บทปาฐกถา เรื่องปฏิมากรรมสมัยอยุธยา ของนายมานิต วัลลิโภดม ซึ่งเป็นนักโบราณคดีคนสำคัญ ผลงานของท่านย่อมเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ท่านได้นำภาพถ่ายพระพุทธรูปมาประกอบข้อยืนยันของท่านว่า ภายในกรุพระปรางค์วัดมหาธาตุ มักจะ

พบพระพุทธรูปผีมือช่างศิลปลพบุรี และแบบอู่ทอง เป็นส่วนใหญ่ หลักฐานนี้สำคัญที่สุด ชวนให้คิดว่า พระพุทธรูปที่เรียกกันว่า แบบอู่ทองรุ่นหลัง และแบบลพบุรี รุ่นหลังนั้นอาจจะเป็นผีมือช่าง สมัยอยุธยาตอนต้นก็ได้ น่าเสียดายว่า ภาพที่พิมพ์ประกอบนั้น ควรจะพิมพ์ด้วยหมึกพิมพ์สีดำจะเป็นหลักฐานทางวิชาการมากกว่านี้ เพราะการพิมพ์ด้วยสีน้ำเงินจะทำให้ดูเหมือนว่า หนังสือเล่มนี้ไร้ค่า กลายเป็นสุจิบัตรพิมพ์แจกอะไรทำนองนั้น ในการพิมพ์ครั้งต่อไป ควรจะได้แก้ไขเป็นพิมพ์ด้วยหมึกพิมพ์ดำ ก็จะดูใกล้เคียงภาพถ่ายยิ่งขึ้น

จากหลักฐานของพระพุทธรูปและพระพิมพ์ ในกรุวัดมหาธาตุนี้ ทำให้นึกถึงความจริงข้อหนึ่งว่า ขุนหลวงพะงั่ว เสด็จมาจากสุพรรณ คงจะได้นำนายช่างจากสุพรรณมาทำศิลปกรรมเป็นการใหญ่ และพระพุทธรูปเหล่านี้ก็คือศิลปกรรมของช่างสุพรรณนั่นเอง ถ้าเป็นเช่นนี้ก็ชวนให้คิดว่าศิลปอู่ทองรุ่นหลังที่สุพรรณก็ดีหรือที่อื่น ๆ ก็ดี คงจะร่วมสมัยกับศิลปแบบอยุธยาตอนต้น มิใช่แยกสมัยกันอย่างเด็ดขาด เพราะพระพุทธรูปที่ขุดในกรุวัดราชบูรณะ ซึ่งเป็นผีมือช่างสมัยพระเจ้าสามพระยา ก็เห็นเค้าลพบุรีผสานกับอู่ทองและเป็นแบบแปลกไปกว่า วัดมหาธาตุควรจะเรียกว่าพระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนต้น มีอยู่หลายแบบ บางทีแบบที่วัดราชบูรณะอาจจะเป็นสกุลช่าง ชัยนาทก็ได้

ตามที่สันนิษฐานว่า พระพุทธรูปที่ขุดในกรุวัดมหาธาตุ อาจจะเป็นช่างจากสุพรรณนี้ ก็มีหลักฐานยืนยัน ด้วยข้าพเจ้าได้พบพระพุทธรูปแบบสุพรรณมักจะมีพระพักตร์แบบนี้ และทรวดทรงลำตัวยาว ๆ แบบนี้ทั้งสิ้น ส่วนพระพุทธรูปที่วัดราชบูรณะนั้นควรถือว่าเป็นการเริ่มต้น ปฏิรูปเป็นแบบอยุธยาอย่างแท้จริง

ข้าพเจ้าเคยสอบถามกับคนเก่าแก่ที่อยุธยา ถึงเรื่องพระพุทธรูปแบบเก่าแก่ มีอยู่เรื่องหนึ่งที่น่าสนใจมากคือ เคยมีคนอยุธยายกขบวนไปขุดพระเจดีย์ที่วัดจงกรม เมื่อ ๓๐ ปีเศษมาแล้ว พระเจดีย์ที่นั่นเป็นเจดีย์แปดเหลี่ยม แบบละโว้ ผสมลังกา ปรากฏว่าที่ขนกันมาเต็มลำเรือล้วนแต่เป็นพระพุทธรูป แบบที่เรียกว่าลพบุรีรุ่นหลัง และแบบอู่ทอง ชนิดที่วัดมหาธาตุ ทั้งสิ้น ทำให้ชวนสันนิษฐานว่า วัดจงกรมอาจจะสร้างในสมัยอยุธยาตอนต้น คือ ก่อนอยุธยาหรือก็รุ่นราวคราวเดียวกับสมัยขุนหลวงพะงั่ว นั่นก็แสดงว่า เจดีย์แบบละโว้ผสมลังกาเป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวางแล้ว ในขณะเดียวกับที่วัดใหญ่ ๆ เช่น วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ สร้างเป็นปรางค์

ที่แปลกที่สุดก็คือ พระพุทธรูปซึ่งชาวบ้านได้ในกรุเจดีย์จากวัดพร้าว และวัดเก่าแก่แถววัดแม่นางปลื้ม ล้วนแต่เป็นพระแบบที่เราเรียกว่า แบบอู่ทองทั้งสิ้น ชวนให้คิดถึง คำอธิบายแผนที่ชาวกรุงเก่า ซึ่งอ้างว่ายังมีวัดมหาธาตุเก่าอยู่แถวนั่น แสดงว่าจะเป็นเมืองเก่าก่อนกรุงศรีอยุธยาอีกแห่งหนึ่งด้วย อันพระเจดีย์วัดแม่นางปลื้มทำเป็นสิงห์ล้อมรอบ สร้างแบบคติเก่าเหมือนเจดีย์ช้างล้อมที่กำแพงเพชรไม่ผิดเพี้ยน คือช้างที่รายรอบนั้นอยู่บนฐานทักษิณสูงขนาดก็ไร่เรียกัน

ส่วนพระพุทธรูปที่บรรจุภายในกรุเจดีย์สามองค์วัดพระศรีสรรเพชญ ซึ่งมีทั้งพระแบบ แบบอู่ทอง พระพักตร์ยาวรี สุโขทัย เชียงแสน และแบบนครศรีธรรมราช ปนกันมากมายนั้น เข้าใจว่าจะเป็นการรวบรวมพระของเก่าจากรัชกาลก่อน ๆ ซึ่งได้มาจากที่ต่าง ๆ มาบรรจุไว้ในที่เดียวกัน นั่นเอง การที่คุณมานิต วัลลิโภดม คลำหลักฐานจากพระพุทธรูปภายในกรุ เช่นนี้ จึงนับว่า เป็นการคลำถูกจุดและคลำอย่างมีหลัก ขอสรรเสริญในความคิดอย่างยิ่ง

ข้าพเจ้ามีข้อขัดแย้งกับคุณมานิตอยู่ตอนหนึ่ง ซึ่งคุณมานิตอ้างว่า พระพุทธไสยาสน์วัดพระรูปที่สุพรรณบุรีนั้น เป็นผีมือช่าง สมัยอยุธยาเป็นต้น ข้อนี้ ข้าพเจ้าไม่ปลงใจร่วมด้วย เพราะได้ไปพิจารณาพระพุทธรูปองค์นี้หลายหน ด้วยมีลักษณะงาม ดูเหมือนจะงามรองจากวัดป่าโมก แม้จะมีพระพักตร์เหลี่ยม แต่คติการสร้างนั้นบ่งว่าเป็นของรุ่นเก่ากว่ากรุงศรีอยุธยา คือ พระพุทธไสยาสย์ วัดพระรูป หันพระพักตร์สู่ทิศตะวันออก พระเศียรสู่ทิศใต้ เป็นคติเก่าแท้ ๆ

ทั้งพระพุทธไสยาสน์ ยังเงยพระกายจนคิดผนัง ทั้งอยู่บนแท่นเตี้ย จนดูเกือบจดพื้น นอกจากนี้ วัดพระรูปยังมีหลักฐานอื่นอีกว่า สร้างมาก่อนกรุงศรีอยุธยา คือ เจดีย์ ๘ เหลี่ยมมีซุ้มจรนัม ๘ ทิศ เป็นเจดีย์แบบละโว้รุ่นก่อนกรุงศรีอยุธยา และใบเสมาของวัดก็เป็นของเก่าก่อนกรุงศรีอยุธยาทั้งนั้น

เรื่องดนตรีไทย สมัยอยุธยา ของ นายมนตรี ตราโมท นั้นกล่าวถึงเครื่องดนตรีสมัยอยุธยาตอนต้นว่ามี ๕ สิ่ง ไม่ได้กล่าวถึงซอด้วย ข้อนี้ออกจะเป็นการเข้าใจผิดอยู่ ทั้งนี้ก็เพราะว่ามีการแปลกวีนิพนธ์กำศรวลศรีปราชญ์กันอย่างผิด ๆ นั่นเอง ขอให้สังเกตว่าในโคลงกำศรวลกล่าวชมอยุธยา มีอ้างถึงพระที่นั่งศรีมุขแต่องค์เดียว อันเป็นของมีมาก่อนพระบรมไตรโลกนารถ ส่วนพระที่นั่งสามองค์ คือ พระที่นั่ง วิหารสมเด็จพระที่นั่งสรรเพชญประสาท และพระที่นั่งสุริยาสน์อมรินทร์ ซึ่งเป็นพระที่นั่งแบบจตุรมุขทั้งสิ้น ล้วนใหญ่โต มโหฬาร สูงตระหง่าน เห็นแต่ไกลกลับไม่กล่าวถึง แสดงว่ากวีนิพนธ์ชิ้นนี้มีมาแต่สมัยอยุธยาตอนต้นก่อนสมัยที่จะสร้างพระที่นั่งสามองค์ และก็คงจะก่อนสมัยพระชัยราชา เพราะเรือในนิราศ แล่นเข้าไปยังแม่น้ำเดิมคือคลองบางกอกน้อย แสดงว่าเป็นสมัยก่อนที่จะขุดคลองลัดในสมัยพระชัยราชาอีกด้วย เมื่อกวีนิพนธ์บทนี้เป็นของในสมัยอยุธยาตอนต้น ก็ให้พิจารณาดูเครื่องดนตรีซึ่งชาวอยุธยาประโคมดูเถิด ว่ามีทั้งเสียงซอเสียงแฉ่ง และขับร้องกันอย่างสนุกสนานทีเดียว

เรื่องการละเล่น สมัยอยุธยา ของ นายธนิต อยู่โพธิ์ ไม่ได้กล่าวถึงการเล่นอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นชั้นโบว์แดงของอยุธยาทีเดียว นั่นก็คือการเล่นโจนร่ม ที่จะไม่มีการร้องรำกระบัง คุณธนิตจึงไม่ได้กล่าวถึงด้วย ไหน ๆ จะกล่าวถึงการเล่น ก็ควรจะจารนัยเสียให้หมด การละเล่นชนิดโจนร่มนี้ มีกล่าวถึงครั้งแรก เมื่อมีงานฉลองวัดพญาแมน ซึ่งพระเพทราชาทรงสร้างถวายพระอาจารย์ ดังคำพรรณนาไว้ในพระราชพงศาวดาร ดังนี้

มีพระราชดำรัสสั่งอรรคมหาเสนาธิบดี ให้กะเกณฑ์กันในสร้างวัดพระยาแมน และการสร้างพระอารามนั้นสองปีเศษจึงสำเร็จในปีมะแม ตรีศก แล้วทรงพระกรุณาให้มีการฉลอง และมีการมหรสพต่าง ๆ และมีโจนร่มด้วย

การเล่นโจนร่ม ก็คือการโดดลงมาจากที่สูง มีร่มกางอยู่นั่นเอง แบบเดียวกับ ในงานมหกรรมใหญ่ ๆ สมัยนี้ ซึ่งมีการเอาทหารมาโจนร่มให้คนดู นั่นเป็นการเล่นโจนร่ม แบบมีสายลวดขึงผูกอยู่ ส่วนในสมัยอยุธยา เขาโจนลงมาจริง ๆ ซึ่งคงจะเป็นภาพอันตื่นเต้นมาก

น. ณ. ปากน้ำ

ระบบการเมืองปัจจุบัน (ยุโรป)

เสน่ห์ จามริก อำนวยการแปล
๑๐๖๙ หน้า ๘๕ บาท

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือคู่แฝดกับ ระบบการเมืองปัจจุบัน (อาเซีย) ที่ข้าพเจ้าได้วิจารณ์ไปแล้ว ผู้อำนวยการแปล ก็คงได้แก่นายเสน่ห์ จามริก อาจารย์ในคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เช่นเคย แต่ผู้ร่วมในการแปลเป็นชุดใหม่ เพราะฉะนั้นสำนวนลีลาในการแปลจึงแตกต่างไปบ้าง แต่ที่เหมือนกันก็มีไม่น้อย นั่นคือในด้านการแปลก็ยังคงมีสำนวนฝรั่งอยู่บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยคกรรมวาจก ซึ่งภาษาไทยไม่สู้นิยมใช้นัก กับคำว่า "อัน" ซึ่งมักมีใช้เป็นลักษณะนามอย่างพร่ำเพรื่อ ทั้ง ๆ ที่ไม่ควรใช้เลย เช่น "ปัญหาร้อนแรงอันหนึ่ง สถาบันที่เก่นที่สุดอันหนึ่ง วิกฤตการณ์อันแรก อิทธิพลต่างแดนอันที่สอง เป็นต้น

ในภาคคำนำหน้าแรก คำว่า "การเมืองของความทันสมัย ซึ่งแปลมาจาก "Politics of modernity" นั้น พังดูขัด ๆ หูชอบกล ถ้าจะแปลว่า "การเมืองสมัยใหม่" ข้าพเจ้าคิดว่าคงไม่ผิดอะไร ข้อความที่ว่า "ตั้งระบบผู้นำของประธานาธิบดีขึ้น" (น. ๔) น่าจะเป็น "ตั้งระบบที่มีประธานาธิบดีเป็นผู้นำขึ้น" "ปัญหาของการสร้างความทันสมัย (น. ๒๔)

ปัญหาของการศึกษา" ก็น่าจะเป็น "ปัญหาเกี่ยวกับ..." คำว่า "ทำาาร" สมัยนี้นิยมใช้กันมาก น.ม.ส. ทรงเคยเขียนตำหนิไว้เหมือนกัน อย่างเช่น ทำการกลั่นกรอง ทำการกำหนด ทำการรวบรวม และทำการเสนอผล (น. ๑๕) ถ้าเราจะตัดคำว่า "ทำการ" ออก ความก็คงได้เท่าเดิม

ข้อความหน้า ๒๓๐ ที่ว่า "เงินเดือนสมาชิกรัฐสภาเพียง ๑,๗๖๐ ปอนด์ นับว่าต่ำมาก" การที่เราแปล Salary ว่าเงินเดือนนั้นไม่ค่อยถูกนัก ในต่างประเทศมักถือเป็นเงินรายปี เพราะถ้าได้รับเดือนละ ๑,๗๖๐ ปอนด์ ถ้าคิดเป็นอัตราเดิมปอนด์ละราว ๖๐ บาท ก็ตก ๑๐๕,๖๐๐ บาท ต่อเดือน เป็นอัตราใหม่ก็ตกเกือบ ๙๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน นับว่าเป็นรายได้ที่สูงเหลือเกินไม่ใช่ต่ำมาก นอกจากนั้นก็มีเรื่องชื่อประเทศ คำว่า "คีเนีย" (น. ๒๓๕) ได้แก่ประเทศ "เคนยา" คำว่า "นายาซาแลนด์" (นยาซาแลนด์) นั้นเดี๋ยวนี้ได้แก่ประเทศ มาลาวี (Malawi)

ในภาคว่าด้วยฝรั่งเศส คำว่า "สมาพันธ์ทั่วไปแห่งแรงงาน" (น.๓๔๖) ซึ่งแปลมาจาก General Confederation of Labor น่าจะเป็น "สมาพันธ์แรงงานทั่วไป" ข้อความที่ว่า "มีการประชุมของที่ประชุมแห่งชาติ" (๓๔๘) น่าจะเป็น "มีการประชุมของสภาแห่งชาติ" (National Council) คำว่า "รัฐบาลแห่งตัวบุคคล" (น. ๔๔๐) หรือ "รัฐบาลแบบตัวบุคคล" (น. ๔๔๒) ซึ่งแปลมาจากคำว่า Personal government นั้นน่าจะเป็น "รัฐบาลที่ถือบุคคลเป็นใหญ่"

ในภาคที่ว่าด้วยสหภาพโซเวียต ข้อความที่ว่า "มีเพียงชาติบอลติกสามชาติเท่านั้น คือ จอร์เจียและอาร์เมเนีย" (น. ๕๓๗) จอร์เจีย กับ อาร์เมเนีย รวมกันได้เพียงสองชาติไม่ครบสาม ความจริงชาติบอลติก สามชาตินั้นได้แก่ลิธัวเนีย ลัตเวีย และปรัสเซียเก่า ส่วนจอร์เจียนั้นอยู่ที่แถบภูเขาคอเคซัสภาคใต้ ริมฝั่งทะเลดำ และอาร์เมเนียเดิมนั้นหมายถึงอาณาจักรเดิมของ เยเซียไมเนอร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยทั่ว ๆ ไปเข้าใจว่ารวมเตอรกีภาคตะวันออกและอาร์เมเนียของรุสเซีย ปัจจุบันนี้หมายถึงสาธารณรัฐอาร์เมเนีย ของ Transcaucasian USSR เพราะฉะนั้นในที่นี้ควรแปลว่า "มีเพียงชาติบอลติกสามชาติคือจอร์เจียและอาร์เมเนียเท่านั้น" คำว่า "แคเธลีนมหาราช" (น. ๕๔๓) น่าจะเป็น "มหาราชินี" เพราะ "มหาราช" เราใช้เฉพาะกับกษัตริย์ที่เป็นเพศชาย ถ้าเป็นเพศหญิง ก็ควรเป็น "มหาราชินี" ภาคที่ว่าด้วยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน นับว่าเป็นภาคที่แปลได้ดีที่สุด จะมีผิดบ้างก็ที่การตรวจปรู๊ฟเท่านั้น

เรื่องที่ทำให้เข้าใจยากก็คือ ตาราง หน้า ๖๕๓–๖๕๕ ในภาคที่ว่าด้วยสหภาพโซเวียต ช่องที่ว่าด้วย "เพิ่มขึ้นร้อยละ" นั้น ข้าพเจ้าอ่านแล้วงงจริง ๆ ได้ถามผู้รู้หลายท่านก็มีความรู้สึกอย่างข้าพเจ้า อย่างเมื่อพูดถึง โรงงานพลังไฟฟ้า ปี ค.ศ. ๑๙๓๙ มีคนงาน ๕๘๕,๐๐๐ คน ต่อมาปี ค.ศ. ๑๙๕๙ มี ๑,๗๒๑,๐๐๐ คน บอกว่าเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๙๕% เหมืองแร่ ค.ศ. ๑๙๓๙ มีคนงาน ๕๘๙,๐๐๐ คน ปี ค.ศ. ๑๙๕๙ มี ๑,๑๘๗,๐๐๐ คน ก็ว่าเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๐๓% อย่างนี้ก็ดูผ่าน ๆ ไปก็ไม่น่าสะดุดใจอะไร แต่เมื่อพูดถึงไม้สักปี ค.ศ. ๑๙๓๙ มีคนงาน ๘๐๘,๖๐๐ คน ปี ค.ศ. ๑๙๕๙ มี ๗๕๑,๐๐๐ คน ก็บอกว่าเพิ่มขึ้นร้อยละ ๙๓% ช่างถักปี ค.ศ. ๑๙๓๙ มีคนงาน ๔๐,๒๐๐ คน ปี ค.ศ. ๑๙๕๙ มี ๘๖,๕๐๐ คน ก็ว่าเพิ่มเติมขึ้นร้อยละ ๙๖% ฯลฯ เฉพาะกรณีหลังดูเท่าไร ๆ มันก็ไม่เพิ่ม ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Percentage increase ช่องนี้น่าจะเป็น Percentage increase and decrease แต่ถึงกระนั้นก็ต้องมีเครื่องหมาย + (เพิ่มขึ้น) หรือ – (ลดลง) ข้างหน้า และต้องคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ใหม่ สมมุติว่า ค.ศ. ๑๙๓๙ มีคนงาน ๕๐๐ คน ปี ค.ศ. ๑๙๕๙ มีคนงาน ๕๐๐ คน อย่างนี้จะว่าเพิ่มไม่ได้ เพราะเท่าเดิม แต่ถ้าปี ค.ศ. ๑๙๕๙ มี ๑,๐๐๐ คน คือเพิ่มอีก ๕๐๐ คน อย่างนี้จึงถือว่าเพิ่มขึ้น ๑๐๐% ถ้าปี ค.ศ. ๑๙๕๙ มี ๑,๕๐๐ คน ก็เท่ากับเพิ่ม ๑,๐๐๐ คน คิดเป็นเปอร์เซนต์ก็ต้องเป็นเพิ่มขึ้น ๒๐๐% แต่ถ้าหากปี ค.ศ. ๑๙๕๙ มี ๕๐๐ คน อย่างนี้ก็ต้องลดลง

๑๐๐ คน เท่ากับลดลง ๒๐ % มิฉะนั้นก็ต้องแปลว่า "เพิ่มเป็นร้อยละ" ซึ่งดูพอใกล้เคียงอยู่บ้าง ข้าพเจ้ามีความเห็นอย่างนี้ แต่ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความโง่ของคนเองก็ได้จึงอ่านไม่รู้เรื่อง

แต่เมื่อกล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว หนังสือเล่มนี้ให้ประโยชน์แก่ผู้สนใจทางการเมืองของโลก ทั้งนี้เพราะในหนังสือนี้ได้แบ่งเรื่องออกเป็นตอน ๆ อย่างในภาคที่ว่าด้วยบริเทนใหญ่ก็มี เรื่องพื้นฐานของการเมืองอังกฤษพื้นฐานทางสังคม พรรคการเมืองและการเลือกตั้งรัฐสภาและสภาบันกษัตริย์ คณะรัฐมนตรี และการปกครองส่วนกลาง อังกฤษวันนี้และวันหน้า ในภาคที่ว่าด้วยฝรั่งเศส ก็มีเรื่องพื้นฐานของการเมืองฝรั่งเศส พื้นฐานของสังคม พรรคการเมืองภายใต้สาธารณรัฐที่ ๔ รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐที่ ๕ วิวัฒนาการของการเมืองภายใต้สาธารณรัฐที่ ๕ การปฏิบัติงานรัฐบาลภายใต้สาธารณรัฐที่ ๔ สาธารณรัฐที่ ๕ กับอนาคต ในภาคที่ว่าด้วยสหภาพโซเวียต ก็มีเรื่องมรดกทางการเมืองของรัสเซีย พื้นฐานทางการเมืองของโซเวียต พื้นฐานอุดมการณ์ระบบสังคมโซเวียตพรรคคอมมิวนิสต์ ส่วนประกอบทางสังคมของพรรคคอมมิวนิสต์ระบบรัฐธรรมนูญโซเวียต สหภาพโซเวียตวันนี้และวันหน้า และภาคที่ว่าด้วยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ก็มีเรื่องต่าง ๆ คือ มรดกทางการเมืองของเยอรมัน เยอรมันในระยะหัวเลี้ยวหัวต่ออุดมการณ์ และความคิดเห็นของประชาชน รากฐานสังคม กฎหมายแม่บทของสหพันธ์สาธารณรัฐพรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันในปัจจุบันและอนาคต เป็นเพราะการแบ่งเรื่องไว้อย่างดี จึงอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ไม่สับสน โดยเฉพาะทำให้ทราบถึงความบันบ่วนในวงการเมืองของฝรั่งเศส ก่อนสมัยที่ประธานาธิบดีเดอโกลล์ จะเสวยอำนาจนั้นเนื่องมาจากอะไร เหตุผลที่ว่าทำไมอังกฤษจึงไม่มีโอกาสเข้าเป็นสมาชิกตลาดร่วมของยุโรป ทำไมเยอรมันจึงกลับกลายเป็นประเทศที่เข้มแข็งมีระบบการเศรษฐกิจที่มั่นคงอย่างรวดเร็ว และโดยเฉพาะเรื่องสหภาพโซเวียต ซึ่งเราไม่ค่อยทราบกันนั้น ก็จะทราบได้จากหนังสือเล่มนี้ เมื่อได้อ่านหนังสือเล่มนี้จบแล้ว จะทำให้เราเข้าใจสถานการณ์ทางการเมืองของยุโรปดียิ่งขึ้น และอาจทำให้เราสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าต่อไปอะไรจะเกิดตามมา สงครามจะเกิดขึ้นได้ในเร็ว ๆ นี้หรือไม่ นอกจากนั้นก็จะได้รับความรู้ทางด้านปรัชญาการเมือง ปรัชญาการเศรษฐกิจและปรัชญาทางสังคมของโลกตะวันตก ซึ่งมีอิทธิพลเหนือชีวิต และความเป็นไปของประชาชนในยุโรปอีกด้วย เช่น หลักการของบีเวอริดจ์ที่ว่า "*.... การมีงานทำเต็มที่ต่างหากมิใช่การประกันสังคม ที่ทำให้ความยากจนลดลง ตั้งแต่สมัยสงครามเป็นต้นมา*" นั้น เป็นเรื่องที่น่าคิดอยู่เหมือนกัน หนังสือดี ๆ อย่างนี้นาน ๆ จะมีให้เราได้อ่านอย่างจุใจสักเล่มหนึ่ง

จำนงค์ ทองประเสริฐ

จดหมายรักจากอเมริกา

ส. ศิวรักษ์ (แพร่พิทยา) ๔๔๑ หน้า ภาพประกอบ ๑๖ หน้า ๓๒ บาท

ในสมัยนี้มีหนังสือประเภท สารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศเกิดขึ้นมากมาย อันมาจากเหตุที่การเดินทางที่สะดวกสบายขึ้นกว่าสมัยก่อน นอกจากนี้ยังมีทุนจากรัฐบาลองค์การ สมาคมต่าง ๆ เชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องไปเที่ยวดูกิจการของเขาในต่างประเทศมากขึ้น ผู้เขียนเรื่องนี้ได้ไปท่องเที่ยวอเมริกาก็เพราะสาเหตุข้างต้นนี้ จึงได้รับประสพการณ์ต่าง ๆ มาเขียนเป็นจดหมาย อาศัยที่ผู้เขียนเป็นคนที่มีความรู้ ความคิด ความรู้สึก ที่ก้าวหน้าไปในทางแปลกกว่าคนอื่น จึงทำให้เนื้อหาภายในเล่ม ผิดแปลกไปจากหนังสือสารคดีท่องเที่ยวเล่มอื่น หรือแม้แต่ชื่อเรื่อง ดังที่ผู้เขียนกล่าวไว้ในคำปรารภว่า "*ถ้าผู้ใดคิดว่าจะได้อ่านสำนวนจดหมายรักอันหวานฉ่ำจากหนังสือนี้ ขอความกรุณาอย่าได้อ่านเลย เพราะจะได้รับความผิดหวังหรือหวังว่า หนังสือนี้จะเล่าเรื่องสหรัฐอเมริกาให้ทราบโดยตลอดแต่ต้นจนปลาย ทั่วทุกมลรัฐ ก็จะผิดหวังเช่นกัน เพราะผู้เขียนไม่ต้องประสงค์และไม่มีความสามารถที่จะเขียนเป็นตำนองหนังสือนำเที่ยว*" (หน้า ๑๓)

เพียงแต่คำปรารภ ผู้อ่านก็จะเห็นว่าแปลกและผิดกับหนังสือประเภทเดียวกันอย่างมากเพียงใด ดังนั้นจึงแน่ใจได้เลยว่า ภายในเล่มจะพบแนวคิดที่ใหม่ควรแก่การเรียนรู้ ในการนำไปเปรียบเทียบกับตำราที่ได้เรียนกันในห้องเรียนเป็นอย่างมาก ในตอนที่ผู้เขียนไปอเมริกานั้น ผู้เขียนเพิ่งกลับจากเรียนในประเทศอังกฤษใหม่ ๆ ยังไม่ชินกับสภาพในเมืองไทยสมัยนั้นเท่าใดนัก ประกอบกับวัยทางความคิดยังหนุ่มแน่น จึงทำให้แสดงออกมาอย่างรุนแรงต่อสภาพที่พบเห็นนับตั้งแต่เรื่องการมีสถานทูตในต่างประเทศ ทางปฏิบัติตนของข้าราชการ ครอบครัวและสภาพความเป็นอยู่ต่าง ๆ ของนักศึกษา ของประชาชน ดังตอนหนึ่งผู้เขียนกล่าวถึง สถานทูตไว้ว่า

ถ้าจะถามว่า ทำไมต้องเปิดสถานทูตทั่วทุกหัวระแหง ก็เห็นจะไม่มีใครตอบได้ นอกจากจะบอกว่าตามแฟชั่น หาไม่ก็เปิดไว้เอาใจประเทศนั้น ๆ เพื่อให้เขาออกเสียงให้ตนในสหประชาชาติ หรือเพื่อพิสูจน์ความเป็นเอกราชของตน (หน้า ๑๐) ซึ่งถึงแม้ว่าความคิดเช่นนี้จะมีส่วนถูกอยู่บ้าง ก็ไม่เป็นความจริงทั้งหมด ความคิดต่าง ๆ ที่ผู้เขียนแสดงออกมานั้นจะเชื่อทั้งหมดหาได้ไม่ เพราะเหตุว่าในขณะที่เขียน ผู้เขียนยังเป็นคนหนุ่ม ประสพการณ์ในการทำงานยังน้อย และเพิ่งเรียนสำเร็จมาใหม่ ๆ ก็อาจจะมองดูอะไรผิดไปได้ ซึ่งในขณะนี้ ผู้เขียนอาจจะไม่คิดเช่นนั้นก็ได้ ถึงกระนั้นก็ตาม ข้อเขียนส่วนใหญ่ก็สามารถแสดงแนวคิดได้อย่างถูกต้อง และมีประโยชน์ต่อการนำมาประกอบเป็นความคิด ในทางสร้างสรรค์ของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

ถึงแม้ว่าข้อเขียนส่วนใหญ่จะไม่ใช่แนะนำแบบหนังสือนำเที่ยว ผู้เขียนก็ไม่ทำให้ผู้อ่านนึกเบื่อต่อปรัชญา ข้อคิดที่ผู้เขียนนำมาบ่อนให้ เพราะเหตุว่าผู้เขียนมีความสามารถในภาษาไทยเป็นอย่างดี จึงเขียนให้อ่านกันได้อย่างสนุก โดยแทรกสำนวนหวาน ๆ เกี่ยวกับความรักบ้าง ข้อความสนุกขบขันและการทำตลกของคนบางคนที่ผู้เขียนไปพบมา นอกจากนี้ผู้เขียนยังเข้าใจนำวรรณคดีไทย และบทพระราชนิพนธ์บางตอน มาเปรียบเทียบกับสิ่งที่ตนได้พบเห็น เช่นตอนกล่าวเปรียบการนั่งเรือบิน โดยยกบทพระราชนิพนธ์มากล่าวว่า

บึกสองปานเสียงสำเนียงพ้า
ลั่นก้องโลกากุลาหล (หน้า ๕๖)

ประเทศอเมริกาในความรู้สึกของเราส่วนมากคิดว่าเป็นประเทศที่ดี เจริญก้าวหน้า มีความเป็นอยู่สบาย แต่หนังสือเล่มนี้กลับเป็นการตรงข้าม ผู้อ่านจะมองเห็นข้อเสียของอเมริกาอย่างมากมาย ตั้งแต่การปกครอง ความเป็นอยู่ของประชาชน การศึกษา ตลอดจนการอบรมเด็ก นอกจากนี้ ยังทำให้เข้าใจอุปนิสัยที่แท้จริงของนายทุนอเมริกันเป็นอย่างดีด้วย อีกยังทำให้เข้าใจได้ว่า ทำไมอเมริกาจึงทำบุญคุณให้ประเทศไหนไม่ขึ้น เที่ยวแบกความดีไปให้ แต่ก็มีช่องโหว่ให้พลาดถูกตำหนิได้เสมอ ดังข่าวตามที่ทราบกันทั่วไปแล้ว

ถึงกระนั้นก็ตาม ผู้เขียนก็ยังมีทัศนะเอนเอียงในอันที่จะยกย่องประเทศอังกฤษมากจนเกินเหตุ ทำให้ดูเหมือนว่า อเมริกานั้นแพ้อังกฤษเสียทุกทาง ซึ่งข้อนี้ผู้อ่านต้องระมัดระวัง คอยใช้ความคิดพิจารณาอย่างลึกซึ้งในสภาพต่าง ๆ ที่ผู้เขียนยกมาเปรียบเทียบโดยเน้นแท้แล้ว ผู้เขียนต้องการแนะนำกลุ่มนักเขียนนักคิด ตลอดจนการกระทำที่เป็นประโยชน์ของบุคคลและองค์การต่าง ๆ ให้ผู้อ่านได้ทราบ โดยมีเหตุการณ์อย่างอื่นเป็นส่วนประกอบ แทนที่ผู้เขียนจะแนะนำสถานที่หย่อนใจต่าง ๆ เช่น ยอลลีวู้ด ดีกระพ้า สวนสาธารณะ หรือโรงภาพยนตร์ ผู้เขียนก็หาทำไม่ ซึ่งข้อนี้ทำให้หนังสือเล่มนี้ผิดไปจากหนังสือนำเที่ยวประเภทอื่น จึงเหมาะสำหรับนักศึกษาและผู้ใฝ่ความรู้โดยทั่วไป

หนังสือประเภทนี้ในเมืองไทยเราหายาก ไม่ค่อยมีคนกล้าเขียน ต่างมุ่งแต่บันเทิงสิ่งไร้สาระให้กับผู้อ่าน จึงเป็นที่น่ายินดี ที่ตลาดหนังสือยังมีหนังสือประเภทนี้วางขายอยู่ การพิมพ์ครั้งที่ ๒ นี้เป็นเครื่องแสดงว่า ยังมีผู้อ่านกลุ่มหนึ่งสนใจที่จะหาหนังสือดี ๆ อ่าน

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ นี้ แตกต่างกว่าฉบับพิมพ์ครั้งแรก ในด้านรูปร่างอย่างมากมาย นับตั้งแต่ปกที่สวยงาม ด้วยฝีมือของ อังคาร กัลยาณพงศ์ การจัดรูปเล่มก็ทำใหม่ ทันสมัยขึ้น มีรูปประกอบมาก โดยที่เดิมไม่มีเลย ทั้งยังเปลี่ยนกระดาษเป็นกระดาษปอนด์อย่างดี จึงไม่เป็นการผิดหวังเลย ถ้าผู้อ่านประสงค์จะซื้อไว้ศึกษาหาความรู้

พิภพ ธงไชย

ปรัชญาชีวิต

คาลิล ยิบราน ประพันธ์ ระวี ภาวิไล แปล (ศึกษิตสยาม) ๙๖ หน้า ๑๔ บาท

ทุกคนล้วนมีความรัก และหวงแหนชีวิตด้วยกันทั้งนั้น แต่ก็มีน้อยคนนักที่จะสนใจและรู้ซึ้งถึงแก่นสารของชีวิตอย่างจริงจัง ทั้งนี้ถ้าจะว่ากันตามหลักปรัชญาแล้ว ก็เป็นเพราะว่า ถ้าเราหลงรักในสิ่งใดแล้ว เรามักจะไม่รู้และเข้าใจในสิ่งนั้นดี เพราะว่าความรักเป็นแสงแห่งวิญญาณ ที่ปกปิดความจริงไว้ไม่ให้รู้เห็นสภาวะความเป็นจริงของมันได้

แต่ถ้าท่านได้อ่านปรัชญาชีวิตเล่มนี้แล้ว ท่านก็จะเข้าใจถึงแก่นสาร อุดมการ จุดหมายความเป็นอยู่ และความเป็นไปของชีวิตได้เป็นอย่างดี เพราะปรัชญาชีวิตได้เปิดเผยให้ท่านทราบถึงชีวิตเกือบทุกแง่ทุกมุม

ปรัชญาชีวิตเป็นผลงานอมตะประพันธ์ของ คาลิล ยิบราน ผู้เป็นทั้งกวี นักปรัชญา และนักธรรมะผู้ยิ่งใหญ่ในศตวรรษที่ ๒๐ งานของท่านชิ้นนี้เป็นที่จุงใจและมีอิทธิพลเหนือคนรุ่นหลังเป็นอย่างมาก

คาลิล ยิบราน เป็นชาวอาหรับโดยกำเนิด คือเกิดที่เลบานอน แต่ไปเติบโตและถึงแก่มรณกรรมที่อเมริกา จะเป็นเพราะเห็นว่าตนเองเป็นชาวอาหรับโดยกำเนิด หรือจะเป็นเพราะว่ามีความสนใจในวรรณคดีและภาษาของอาหรับก็ไม่ทราบ จึงทำให้คาลิลต้องเดินทางกลับไปเรียนหนังสืออาหรับอีก และจะด้วยเหตุผลอันใดก็ตาม ย่อมเป็นที่ปรากฏแล้วว่า ณ ดินแดนแห่งนั้นเอง ที่วิญญาณของท่านได้คลุกเคล้าอยู่กับชีวิตของบุคคลเกือบทุกประเภทจนสามารถถ่ายทอดออกมาเป็นบทเรียนที่มีค่าแก่เราได้เป็นอย่างดี

หนังสือเล่มนี้ได้ประมวลเอาหัวข้อธรรมต่าง ๆ ไว้ด้วยกันถึง ๒๖ บท แต่ละบทมีส่วนสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของมนุษย์อย่างใกล้ชิด และบางอย่างก็มีส่วนคล้ายคลึงกับปรัชญาของพระพุทธศาสนามากเช่น ในการสนทนาเกี่ยวกับเรื่องบุตร คาลิล กล่าวว่า

> *บุตรของเธอ มิใช่บุตรของเธอ เขาเหล่านั้นเป็นบุตรและธิดาแห่งชีวิต เขามาทางเธอ แต่ไม่ได้มาจากเธอ และแม้ว่าเขาอยู่กับเธอ แต่ไม่ใช่สมบัติของเธอ ฯลฯ เธออาจจะให้ที่อยู่อาศัยแก่ร่างกายของเขาได้ แต่มิใช่แก่วิญญาณของเขา*

ความข้อนี้พอจะเปรียบกับคติของพุทธศาสนาได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างไม่ใช่ของเรา แต่เป็นเพียงสิ่งที่อาศัยอยู่กับเราหรือเกี่ยวเนื่องกับเราเท่านั้น เพราะแม้แต่ตัวเราแท้ ๆ ก็หาใช่ว่าจะเป็นตัวเราหรืออยู่ในอำนาจของเราไม่ จะป่วยการกล่าวไปไยถึงบุตรหรือสิ่งอื่นซึ่งอยู่นอกจากตัวเราออกไป บุตรเกิดขึ้นเพราะอวิชชาหรือเพราะกรรม มารดาเป็นเพียงสถานที่ให้บุตรเกิดหรือเป็นแดนเกิดของบุตรเท่านั้น

เกี่ยวกับการบริจาค คาลิลได้กล่าวว่า *เมื่อเธอบริจาคทรัพย์ของเธอ เธอให้แต่เพียงเล็กน้อย ต่อเมื่ออุทิศตนเองสิ นั่นเป็นการให้อย่างแท้จริง และว่าบางคนมีมาก แต่เขาบริจาคเพียงนิดเดียว และก็ให้เพื่อเอาชื่อ และความปรารถนาอันเร้นอยู่นี้ ย่อมทำให้การบริจาคของเขามีราคี*

เกี่ยวกับการบริจาคนี้ พระพุทธศาสนาก็ได้ให้คติไว้เป็นแนวเดียวกัน คือการเสียสละนั้นเราอาจจะเสียสละได้หลายอย่าง แต่การเสียสละที่นับว่ามีผลสูงสุดนั้นก็คือการเสียสละชีวิตเพื่อรักษาสัจจะดังที่พระพุทธองค์ได้ทรงบำเพ็ญมาในปางก่อน ๆ ในอสีตินิบาตชาดกได้กล่าวถึงการเสียสละ ๓ อย่างของนักปราชญ์ว่า

> ๑. *ยอมเสียสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ ๒. ยอมเสียสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิตไว้ ๓. แต่เมื่อคำนึงถึงธรรม (คือสัจจะ) แล้ว ปราชญ์ย่อมเสียสละได้ทั้งทรัพย์ทั้งอวัยวะและทั้งชีวิต*

ส่วนการเสียสละสิ่งของนั้น ทางพระพุทธศาสนาก็ได้สอนว่า การเสียสละจะต้องประกอบด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ คือมิได้หวังผลอะไรเป็นเครื่องตอบแทน หากมีเจตนาเป็นอกุศลหรือหวังผลตอบแทนแล้ว การบริจาคนั้นก็ไม่บริสุทธิ์ เพราะถือว่าเป็นการทำบุญเพื่อแสวงหากำไรในทางที่ไม่ควร

ในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย คาลิลได้กล่าวว่า *เธอพอใจในการวางบทบัญญัติลง แต่เธอก็ยังพอใจยิ่งกว่านั้นในการทำลายมันเสีย เปรียบได้กับเด็กเล่นอยู่ริมฝั่งสมุทร อุตสาห์สร้างบ้อมปราการขึ้นด้วยทรายแล้วก็พังทลายมันลงพร้อมกับเสียงหัวเราะ แต่ในขณะที่เธอสร้างบ้อมปราการอยู่นั้น มหาสมุทรก็นำทรายมาเพิ่มแก่ฝั่งอีก*

ย่อมเป็นทัยอมรับกันอยู่โดยทั่วไปในสังคมปัจจุบันนี้ว่า ผู้ที่ทำลายกฎหมายก็คือผู้สร้างกฎหมายนั่นเอง เพราะผู้สร้างมักจะสร้างขึ้นเพื่อความเป็นธรรม หรือเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง เมื่อเห็นว่าตนเองจะไม่ได้รับผลประโยชน์นั้น ก็ใช้อำนาจของตนทำลายมันเสีย ซึ่งเหมือนกับเด็กที่ก่อบ้อมปราการขึ้นด้วยทรายฉะนั้น การเปรียบเทียบของคาลิลในเรื่องนี้ ทำให้เราได้มองเห็นความจริงในเรื่องนี้อย่างแจ่มชัดมาก

นี่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของหลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในปรัชญาชีวิตของคาลิล ยิบราน ซึ่งข้าพเจ้าไม่สามารถจะหยิบยกมาแสดงเป็นอุทาหรณ์ให้มากกว่านี้ได้ แต่ขอให้ความมั่นใจแก่ท่านผู้อ่านได้ว่า หากท่านได้อ่านหนังสือเล่มนี้โดยตลอดแล้ว ท่านจะเกิดความซาบซึ้งในอรรถรสของเนื้อธรรม และมองเห็นแสงสว่างของชีวิตได้อย่างแจ่มแจ้ง เพราะหนังสือเล่มนี้ได้บรรจุเอาไว้ซึ่งคำสอนและคติธรรมอันลึกซึ้งมาก แม้จะแตกต่างจากคำสอนหรือปรัชญาชีวิตของพุทธศาสนาหรือของอินเดียโดยทั่วไปบ้างก็ตาม แต่ข้อแตกต่างนั้นก็เป็นเพียงข้อปลีกย่อยส่วนน้อย ซึ่งก็มิได้หมายความว่าคำสอนเหล่านั้นจะคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงไป

พูดถึงสำนวนการแปลของหนังสือเล่มนี้ เนื่องจากข้าพเจ้ามิได้อ่านต้นฉบับที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษ จึงเทียบไม่ได้ว่าท่านผู้แปลได้แปลรัดกุมแค่ไหน แต่เมื่อได้อ่านฉบับแปลนี้แล้ว ก็เชื่อแน่ว่าท่านผู้แปลมีความสามารถเป็นอย่างดีมาก ทั้งในด้านภาษาและวิชาการต่าง ๆ เพราะเมื่อข้าพเจ้าอ่านแล้วก็เข้าใจได้ทันทีโดยมิได้แปลสำนวนไทยเป็นภาษาไทยอีกครั้งหนึ่ง

ข้าพเจ้าเชื่อว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านมาก เพราะการอ่านการศึกษาปรัชญาชีวิตของคนอื่นสัตว์อื่น หรือสิ่งอื่น ก็คือการศึกษาชีวิตของตนเองนั่นเอง และการศึกษาชีวิตของตนเองก็คือการสำรวจตนเองนั่นเอง โดยเฉพาะถ้าได้อ่านในเวลาเงียบสงบ เช่น ยามดึกก่อนนอน จะทำให้เกิดความซาบซึ้งคมคาย เห็นภาพพจน์ และเป็นทางเรืองสติปัญญาอย่างกว้างขวาง จึงเหมาะที่ท่านควรจะมีประจำห้องสมุด ตู้หนังสือ หรือบนเตียงนอน

ชวินทร์ สระคำ

สาธนา

รพินทรนาถ ฐากุร ประพันธ์ ระวี ภาวิไล แปล (ศึกษิตสยาม) ๑๖๖ หน้า ๒๒ บาท

อินเดียได้ชื่อว่าเป็นแหล่งวัฒนธรรม และอารยธรรมของตะวันออก ดินแดนแห่งนี้เคยเป็นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยนักปราชญ์ ศาสนา และเจ้าลัทธิคณาจารย์มากกว่าดินแดนแห่งใดในโลก แม้ในปัจจุบันนี้ อินเดียก็ยังทรงความเป็นหนึ่ง ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับปรัชญาชีวิต และคำสอนทางศาสนาอยู่อย่างไม่เสื่อมคลาย หรือจะว่าอินเดียเป็นผู้นำทางจิตใจ ก็เห็นจะไม่เกินความจริง ทั้งนี้เพราะอินเดียได้รับเอาเชื้อแห่งความคิดทางวัฒนธรรมและศาสนาสืบต่อกันมาโดยไม่ขาดระยะ และได้แจกจ่ายพืชพันธุ์อันนี้ไปทั่วโลกอย่างกว้างขวางอีกด้วย

สาธนาเป็นหนังสือเล่มหนึ่งของท่าน รพินทรนาถ ฐากุร ซึ่งเป็นนักปราชญ์และนักกวีนิพนธ์ผู้ยิ่งใหญ่ของอินเดียในยุคศตวรรษที่ ๒๐ ผลงานของท่านผู้นี้มีแพร่หลายอยู่ทั่วโลก ข้าพเจ้าเคยอ่านหนังสือของท่านมหากวีผู้นี้มาแล้วหลายเล่ม ทั้งที่เป็นภาษาอังกฤษ และทั้งที่เป็นภาคภาษาไทย ที่มีผู้แปลไว้แล้วมากมาย ทุกครั้งที่ข้าพเจ้าอ่านหนังสือของท่านผู้นี้ ย่อมมีความรู้สึกประหนึ่งว่าตนเองได้เข้าไปนั่งอยู่ในที่เฉพาะหน้าของท่าน และบางครั้งก็รู้สึกประหนึ่งว่าท่านได้นำข้าพเจ้าท่องเที่ยวไปในวนอุทยานอันกว้างใหญ่ มากไปด้วยดอกไม้พรรณไม้นานาพันธุ์ ที่เจ้าของสวนได้สรรหามา เพื่อประดับตกแต่งและบูชาพระคุณของท่านผู้นี้โดยสุจริตใจ

หนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด ๙ บท แต่ละบทประกอบไปด้วยคติธรรมอันล้ำลึก แต่ก็ไม่เหลือวิสัยที่คนธรรมดาจะอ่านเข้าใจได้ เพราะท่านผู้ประพันธ์หนังสือเล่มนี้มีพรสวรรค์เป็นพิเศษอยู่อย่างหนึ่ง คือสามารถอธิบายหัวข้อธรรมอันลึกซึ้งนั้นให้เข้าใจได้โดยง่าย ไม่ว่าจะเป็นความหมายแห่งเนื้อธรรม สำนวนของภาษา หรืออรรถรสในเชิงวรรณคดีก็ตาม ล้วนแต่ถูกสร้างสรรขึ้นมาอย่างมีระเบียบ ง่ายแก่การเข้าใจทั้งสิ้น

เมื่อท่านอ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว ท่านจะได้ทราบถึงที่มาและการเกิดขึ้นของอารยธรรมของอินเดียอย่างเด่นชัด เพราะท่านผู้ประพันธ์ได้ชี้ให้เราเห็นถึงความแตกต่าง การเกิดขึ้นของอารยธรรม ทั้งตะวันออกและตะวันตกอย่างแจ่มแจ้ง ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

อารยธรรมของกรีกโบราณ ได้พักตัวขึ้นภายในกำแพงนคร และตามความเป็นจริง อารยธรรมแผนใหม่ทั้งหลายเติบโตขึ้นบนอิฐและปูนแห่งตึกราม อารยธรรมของอินเดียฟูมฟักขึ้นในป่า และมีคุณสมบัติพิเศษของตนเนื่องจากแหล่งเกิดและสิ่งแวดล้อม รอบล้อมไปด้วยชีวิตแห่งธรรมชาติ ได้รับการเลี้ยงดูและโอบอุ้มจากธรรมชาติ และมีความสัมพันธ์อันสนิทสนมใกล้ชิดไม่เสื่อมคลายกับธรรมชาติในทุกแง่ทุกมุม

เพียงเท่านี้ท่านก็พอจะมองเห็นแล้วว่าการเกิดขึ้นของอารยธรรมของอินเดียและของกรีก ซึ่งเป็นแม่บทของอารยธรรมตะวันตกนั้น มีความแตกต่างกันอย่างไร นอกจากนี้ท่านผู้ประพันธ์ยังได้ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างอุดมการณ์ของอารยธรรมตะวันตกและอินเดียไว้ด้วยว่า

อารยธรรมของตะวันตกได้พยายามสร้างมนุษย์ให้สมบูรณ์ทั้งด้านกายภาพ บัญญา และจริยธรรม ณ ที่นั้นพลังงานของนานาชาติได้นำออกมาใช้ ในการขยายอำนาจของมนุษย์ไปครอบคลุมสิ่งแวดล้อม และเพื่อนำทุกสิ่งทุกอย่างที่เอื้อมถึงมาใช้ประโยชน์ ปรับปรุงสร้างสมอาวุธยุทธภัณฑ์ขึ้นทุกวัน เครื่องมือเครื่องใช้และกำลังรบเพิ่มขึ้นเป็นปฏิภาคคูณ

ส่วนอารยธรรมของอินเดีย มีอุดมคติบริบูรณ์ของตนเอง ความมุ่งหมายของเรามิใช่อำนาจและก็ได้ละเลยที่จะปลูกความสามารถและระดมคนเข้าเพื่อป้องกันหรือรุกล้ำใด ๆ ในการร่วมมือเพื่อแสวงหาความมั่งคั่งกำลังพลรบหรือด้านการเมือง อุดมคติซึ่งอินเดียพยายามรู้แจ้ง ได้นำมนุษย์ที่ดีที่สุดออกสู่ชีวิตของความหยั่งคิดผล ฯ ล ฯ

เนื่องจากท่านผู้ประพันธ์ได้เติบโตขึ้นมาในครอบครัวที่นับถือศาสนาพราหมณ์ ซึ่งยึดมั่นอยู่ในหลักปรัชญาอุปนิษัท อันเป็นสาขาหนึ่งของศาสนาพราหมณ์ จึงทำให้วิญญาณของท่านฉาบไล้อยู่กับวิญญาณของอุปนิษัทอยู่ตลอดมา ท่านมีความเชื่อมั่นในปฐมวิญญาณ หรืออมตวิญญาณ คือตัวพระพรหมอย่างสนิทใจ แม้ว่าคำสอนของอุปนิษัทในตอนหลังนี้จะเผยท่าทีให้เราเห็นว่าไม่มีความเชื่อในพระเจ้าอย่างคัมภีร์ดั้งเดิมก็ตาม แต่นั่นก็เป็นเพียงการตีความหมายของพระเจ้าให้แตกต่างกันออกไปเท่านั้น โดยที่แท้แล้วอุปนิษัทได้สอนให้คนนับถือพระเจ้าและยึดมั่นอยู่ในปฐมวิญญาณอยู่นั่นเอง และเนื่องจากคัมภีร์อุปนิษัทได้เกิดขึ้นในราวตอนต้นของพุทธกาล คำสอนของอุปนิษัท จึงมีส่วนคล้ายคลึงกับคำสอนของพระพุทธศาสนามาก จนกระทั่งมีบางท่านว่าพระพุทธเจ้าได้ยืมเอาคำสอนในอุปนิษัทมาใช้ แต่ที่จริงแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่

ท่านรพินทรนาถได้กล่าวว่า พระพุทธเจ้าผู้ทรงปรับปรุงด้านปฏิบัติอุปนิษัท ได้ตรัสสั่งสอนว่า *เธอพึงแผ่เมตตาอันไม่มีขอบเขตไปสู่สรรพสิ่ง ไม่ว่าบนหรือล่าง ไกลหรือใกล้ ที่มองเห็นได้หรือมองไม่เห็น โดยปราศจากการเลือกแบ่งหรือเบียดเบียน เธอพึงอยู่ในระดับจิตนี้ ไม่ว่าในขณะยืนหรือเดิน นั่งหรือนอน จนหลับ นี้คือพรหมวิหาร นี้คือการดำรงชีวิตอยู่ เคลื่อนไหวและชื่นชม ในสภาพแห่งพรหม*

เกี่ยวกับเรื่องนับถือพระพรหม ว่าเป็นพระเจ้าผู้สร้างโลก ซึ่งชาวอินเดียได้มีความเชื่อถือมาเป็นเวลานานนั้น พระพุทธองค์ยังทรงให้ใช้คำว่าพรหมอยู่ เพราะคำนี้เป็นที่คุ้นหูของชาวอินเดียมาก แต่พระพุทธองค์ก็ทรงตีความหมายของพระพรหม ไปในอีกทางหนึ่ง ซึ่งได้แก่พรหมวิหาร พระพุทธองค์ตรัสว่าใครก็ตามที่ประพฤติตามพรหมวิหารสี่ ผู้นั้นก็จัดว่าเป็นพรหมได้เหมือนกัน

คัมภีร์อุปนิษัทได้อธิบายถึงวิธี ที่จะหลุดพ้นจากทุกข์ว่าจะต้องบำเพ็ญความดีไปเรื่อย ๆ จนวิญญาณของเราจะถึงความบริสุทธิ์ และเข้าไปรวมอยู่กับวิญญาณดั้งเดิมคือปฐมวิญญาณ ตราบใดที่เรายังเข้าไปรวมอยู่กับวิญญาณดั้งเดิมไม่ได้ เราก็จะหลุดพ้นจากทุกข์ไม่ได้อยู่ตราบนั้น ส่วนการหลุดพ้นจากทุกข์ในทางพุทธศาสนานั้นก็ด้วยวิธีการศึกษาเรื่องทุกข์ คือ

จะต้องรู้ว่าทุกข์เกิดจากอะไร มาจากไหน เป็นอย่างไร และดับอย่างไรเป็นต้น ถ้าหากไม่รู้จักตัวทุกข์ และดับทุกข์ไม่ถูกวิธีแล้ว ทุกข์ก็ไม่มีทางที่จะดับได้

อย่างไรก็ดี คติธรรมที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ แม้จะคละกันไปทั้งพุทธและพราหมณ์ก็ตาม แต่ก็ถือว่าทั้งหมดนี้เป็นแนวความคิดแบบอินเดียแท้ การศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาชีวิต คติธรรมคำสอนของศาสนาในอินเดียนั้นก็เท่ากับว่าการเดินเข้าสู่ป่าไม้ ซึ่งในป่านั้นอาจจะมีทั้งต้นไม้น้อยใหญ่ พุ่มไม้ เถาวัลย์ ทั้งที่น่าทัศนา และทั้งที่เป็นหนามแหลมคอยทิ่มแทงผู้ประมาท ถ้าหากการเดินเข้าสู่ป่าของท่านเป็นไปด้วยความไม่ประมาทแล้ว ท่านก็จะได้รับผลประโยชน์จากไม้ในป่าเป็นอย่างมาก ท่านอาจจะได้ชมดอกไม้ที่สวยงาม ได้กินผลไม้ที่หอมเย็นมีรสอร่อย ได้อาศัยร่มเงาของต้นไม้เป็นต้น แต่ถ้าท่านเดินไปด้วยความประมาทไม่สำรวมแล้ว ท่านก็อาจจะถูกสัตว์ร้ายลอบกัด หรืออาจจะถูกหนามแหลมทิ่มแทงเอาก็ได้ การศึกษาปรัชญาหรือคำสอนของศาสนาอินเดีย ก็มีนัยเป็นอันเดียวกัน ท่านที่ศึกษาจะต้องพินิจพิเคราะห์และแยกแยะออกไปให้เห็นส่วนต่าง ๆ ของคำสอนแต่ละยุคละสมัย ไม่เช่นนั้นการศึกษาก็จะพ้นเผือได้

แต่เมื่อท่านได้มาอ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว ท่านก็จะทราบได้โดยทันทีว่า ท่านที่เป็นมัคคุเทศก์ที่นำเราเข้าชมป่า คือท่านผู้ประพันธ์หนังสือเล่มนี้นั้น ได้นำเราเข้าชมป่าอย่างระมัดระวัง ในขณะเดียวกันก็ไม่ลืมที่จะพรรณนาถึงคุณประโยชน์และโทษของต้นไม้ในป่าให้เราฟังด้วย ซึ่งนอกจากจะได้รับความเพลิดเพลินแล้ว เรายังจะได้รับความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติที่มีอยู่ในป่าอย่างกว้างขวางและถูกต้องอีกด้วย

สรุปแล้วหนังสือเล่มนี้มีคุณค่าเกินกว่าที่จะบรรยาย ควรที่จะมีไว้เพื่อประดับความรู้ และเป็นบรรณาการแก่มิตรสหาย ผู้ใกล่ในการแสวงหาความรู้และปรัชญาชีวิตอย่างยิ่ง

ชวินทร์ สระคำ

Thailand : The War That Is, The War That Will Be

by Louis E. Lomax. (Vintage) New York 1967 178 pp, $ 1.95

ข้าพเจ้าจะพยายามวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ด้วยความเห็นอกเห็นใจ จะไม่พยายามใช้หนังสือนี้เป็นเครื่องมือค่าคนอื่น หรือเพื่อเป็นทางระบายความอัดอั้นตันใจออกมาให้ปรากฏ ถ้าข้าพเจ้าต้องการจะค่าใคร ก็คงทำเอาซึ่ง ๆ หน้า ต้องการจะระบายอะไรในใจออกมาก็คงเขียนเป็นบทความอย่างมีกิจลักษณะ

ก็เมื่อไหน ๆ จะให้ความเห็นใจแก่นายโลแมกซ์ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้แล้ว ก็ต้องขอบอกเสียก่อนว่าบุคคลผู้นี้เป็นนักเขียน นักพูด ที่สามารถพอสมควร (ปรากฏตนทางโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ ตามแถบเมืองลอสแอนเจลิสบ่อย ๆ แต่ก็ไม่ขึ้นชื่อลือชาขนาดใคร ๆ รู้จักทั่วไปในสหรัฐ) ธรรมดานักเขียนนักพูดนั้น ย่อมจะทรัสรู้ไปทุกสิ่งทุกอย่างไม่ได้ แต่ก็ต้องแสดงทัศนะของตนออกมาให้ปรากฏ แม้จะได้ข้อเท็จจริงมาน้อยเพียงใดก็ตาม นักเขียนนักพูดจึงผิดกับผู้รู้ ผิดกับนักแสวงหาความรู้ ด้วยผู้รู้นั้น โดยที่รู้เสียแล้ว ก็เลยไม่พูด หรือพูดไม่ได้ ดังที่เล่าจื้อว่าไว้นั่นเอง ส่วนนักแสวงหาความรู้นั้นเล่า ก็ต้องใช้เวลานาน เพื่อค้นหาข้อเท็จจริง แม้กระนั้นก็ดีแผ่ความรู้ได้ในวงจำกัดและลางทีเพียงในแง่เดียว หนังสือที่นักแสวงหาความรู้เขียนจึงมีขอบเขตแคบ อ่านกันอยู่แต่ในหมู่ผู้รักรู้ทางวิชาการเท่านั้น ผิดกับหนังสือที่นักเขียนนักพูดผลิตออกมา ซึ่งจะปรากฏในวงกว้าง มหาชนที่อ่านส่วนมากก็เชื่อตามไปอย่างเชื่อง ๆ แต่ผู้ที่รู้ข้อเท็จจริงดีกว่าย่อมจะจับผิดได้มาก และถ้าผู้รู้ข้อเท็จจริงนั้นถือตัวว่าเป็นนักเขียน นักพูดที่สามารถอยู่พอตัว ก็จะต้องมีปฏิกิริยาโต้ตอบอย่างรุนแรง เพราะคน ๆ นั้นย่อมเห็นว่า คนเท่านั้นที่มีสิทธิกุมความโง่ของคนอื่นไว้ คนเท่านั้นที่จะใช้ปลายปากกาหรือปลายลิ้นตวัดให้คนอื่นเห็นตามคนไป จะยอมให้ผ่ายกรงกันข้ามมาทำเช่นนั้นบ้าง หาได้ไม่ ข้าพเจ้าเองก็ถือตัวว่าเป็นนักเขียนนักพูดอยู่เหมือนกัน จึงเข้าใจความข้อนี้ได้ดี ข้าพเจ้าเองก็เคยทำบาปดังที่นายโลแมกซ์ทำอยู่ กล่าว

คือไปสหรัฐมาสิบสัปดาห์ เขียนหนังสือขึ้นมาเล่มเบื่อครั้นมีโอกาสได้ไปอีกสองครั้ง จึงไม่กล้าเขียน เพราะกลัวจะขายขี้เท่อมากขึ้นไปอีก แม้ที่เขียนไว้ก็เคราะห์ดีที่เป็นภาษาไทย คนอเมริกันส่วนมากอ่านไม่ออก หรือบางคนที่อ่านออก เขาก็ไม่เห็นว่าข้าพเจ้ามีความสำคัญอะไรนัก จนต้องเสียเวลามาอ่าน เพื่อต่อล้อต่อเถียงด้วย หาไม่คงถูกไล่ให้ไปลงรูลงเล้าเสียบ้างเหมือนกัน ในเรื่องนี้นายโลแมกซ์แกขาดทุนข้าพเจ้าด้วย แม้แกจะเขียนเป็นภาษาอเมริกัน เผอิญข้าพเจ้ารู้ภาษาอังกฤษอยู่บ้าง จึงพอเดาอ่านรู้เรื่อง แต่เมื่อจะแผ่พรหมวิหารให้แกแล้ว ก็เลยจะไม่จับผิดข้อเท็จจริงเล็ก ๆ น้อย ๆ ในหนังสือเล่มนี้ เพราะแกมาเมืองไทยน้อยวัน เขียนผิดน้อย เพียงเท่านี้ ก็จะให้อภัยแก อย่าว่าแต่พึ่งมาผิด ๆ ถูก ๆ ในระหว่างที่อยู่กรุงสยามนเลย แม้แกอ่านหนังสือที่นักแสวงหาความรู้เขาแต่งไว้ แกยังย่อใจความมาลงผิด บทที่ว่าด้วยการเมือง แกลอก Politics in Thailand ของเดวิด วิลสัน มานั่นเอง และความรู้ทางมานุษยวิทยาทางภาคอีสาน แกก็ได้มาเป็นเนื้อเป็นหนังจากไมเกิล มอร์แมน ซึ่งเขียนเรื่องทางพายัพ แต่ถ้าสองคนนี้มาอ่านข้อความที่คัดทอนมา จะจำอะไรแทบไม่ได้เลย ถ้าจะให้คะแนนย่อความ ก็ต้องถือว่านายโลแมกซ์สอบตก ทั้งนี้เพราะความรีบเร่งของนักเขียนนักพูดที่ไม่มีเวลาเป็นของตัวเองมากนั่นเอง สุดลงทุนเดินทางมาถึงนี่แล้ว ไปเมืองญวนไม่ได้ เพราะโซจิมินห์ไม่ให้เข้าซานอย ก็เลยมาเสกสรรปั้นให้เมืองไทยกลายเป็นเมืองญวนที่สองไป เวลาก็มีให้ในเมืองไทยเพียงไม่กี่วัน กลับไปแล้วก็คงไม่มีเวลาเขียนมากนัก และต้องใส่สีสรรต่าง ๆ เพื่อเสกให้เมืองไทยกลายเป็นเมืองญวนให้ได้ หาไม่คนจะไม่ใช่นักเขียนนักพูดที่สามารถ ถ้าปราศจากสีสรรวรรณะเสียแล้ว ที่ไหนเรื่องของตัวจะขายได้เล่า เมื่อจะมีสี ก็ต้องบิดข้อเท็จจริงเสียบ้างตามธรรมเนียม เพื่อพิสูจน์ทฤษฎีของตน แม้คอมมิวนิสต์ในเมืองไทยรู้ว่านายโลแมกซ์มาก็รีบมาหา มาคุยด้วย อย่างศรัทธาในความเป็นนักเขียนอเมริกันเสรีของคนผู้นั้น และทฤษฎีที่ว่า เมืองไทยจะเป็นเมืองญวนที่สองนั้น ในสหรัฐเชื่อกันอยู่มาก ด้วยเหตุฉะนี้ หนังสือของนายโลแมกซ์จึงขายดีที่พิมพ์ด้วยปกกระดาษ ราคาไม่ถึงสองเหรียญ

ความเห็นใจข้อที่สองที่พึงมีแก่นายโลแมกซ์ ก็คือแกเป็นอเมริกันนิโกร ที่ทั้งคนเป็นนักเสรีนิยม ถ้าเป็นอเมริกันเฉย ๆ นิโกรเฉย ๆ หรือนักเสรีนิยมเฉย ๆ ก็พอทำเนา แต่บังจัยทั้งสามนี้มารวมอยู่กับความเป็นนักพูดนักเขียน จึงทำให้นายโลแมกซ์เป็นนายโลแมกซ์ ดังที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ ที่พูดเช่นนี้ ขอให้อัตถาธิบายว่านักเสรีนิยมนั้น ย่อมถือตัวว่ามีความคิดอิสระ ซึ่งมักจะขัดแย้งกับมติของรัฐบาลหรือมติของคนส่วนใหญ่ ข้าพเจ้าเองก็ถือตัวว่านิยมเสรีภาพในทางความคิดความอ่านอยู่มาก ที่ชาวบ้านชาวเมืองเขาทนข้าพเจ้ากันไม่ค่อยได้ ก็เพราะเหตุนี้ แต่แล้วข้าพเจ้าก็ทนทัศนะอันเสรีของคนอื่นได้ นี้ข้าพเจ้าผิดกับนักเสรีนิยมอเมริกันส่วนมาก เพราะท่านเหล่านั้นเห็นว่าเสรีภาพที่แท้มีแต่ที่สหรัฐ หรือรัฐที่ปกครองตามแบบอย่างเขา (แม้เขาจะเอาอย่างมาจากอื่นก็ตาม) กล่าวคือ ต้องมีการเลือกตั้ง "รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน" ครั้นเขามาเจอะรัฐบาลของข้าราชการ โดยข้าราชการ เพื่อข้าราชการ อย่างในบางประเทศ เขาก็เลยเห็นว่าระบบเช่นนี้ป่าเถื่อนมาก ยิ่งเขาแปลประกาศคณะปฏิวัติ ไว้ในภาคผนวก ยิ่งดูเหมือนเราจะเป็นรัฐเผด็จการเอาจริง ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ นายโลแมกซ์จึงมีอุปาทานเลยเถิดไปว่า เมืองไทยเป็นรัฐแบบตำรวจสันติบาล อะไร ๆ ก็เลยเลวร้ายไปหมด และอเมริกันนักเสรีนิยมพวกนี้ นอกจากจะมีความเห็นคัดค้านรัฐบาลตน (โดยเฉพาะนโยบายเวียดนาม ซึ่งข้าพเจ้าเองก็ขอคัดค้านด้วย) แล้วเลยเห็นว่า การที่รัฐบาลตนมาสนับสนุนรัฐบาลแบบตำรวจสันติบาลนั้น เป็นอันนัตริยกรรม ด้วยรัฐดังกล่าวย่อมจะจำกัดเสรีภาพของมวลชน ย่อมจะทำการอย่างไร้ผล ข้าราชการย่อมจะฉ้อฉล เอาเปรียบราษฎร พร้อมกันนั้น ฝ่ายตรงกันข้ามกับรัฐบาล คือคอมมูนิสต์ ย่อมจะมีความสามารถทุกประการ อุดมคติสูงส่ง มีแผน

การณ์ระยะยาว เอาใจประชาชน และมีประสิทธิภาพเหนือรัฐบาลไทยและรัฐบาลสหรัฐทุกประการ

ที่ว่ามานั้น มักจะเป็นทัศนะโดยทั่ว ๆ ไป ของพวกอเมริกันที่ถือตนเองว่าเป็นนักเสรีนิยม พวกนี้ไม่ใช่คอมมูนิสต์ แต่โดยที่หมดศรัทธาในรัฐบาลตน เพราะไม่มีอุดมคติสูงส่งดังที่ตนคิด ไม่สามารถดังที่ตนหวัง ก็เลยโยนความผิดพลั้งนั้น ๆ ไปให้ฝ่ายตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิง ความข้อนี้มีปรากฏอยู่ชัดในเรื่อง Sarkhan ซึ่งเป็นนวนิยายผีปากเดียวกับคนที่แต่งเรื่อง The *Ugly American* (ซึ่งนักเสรีนิยมไทยก็ไปยอยเล่นหนังให้) แต่เรื่องนี้มีบั๊จจัยที่สามเข้ามาเพิ่ม ตรงที่นายโลแมกซ์แกเป็นอเมริกันนิโกรด้วย และแกเป็นนิโกรประเภทที่เขาเรียกกันว่า *New Left* เสียด้วย กล่าวคือ พวกนี้ต้องการจะแยกตนเองออกจากสหรัฐ เป็นพวกของตนเองต่างหากออกไป เมื่อทราบความในใจของแกแล้ว จะไม่รู้สึกประหลาดเลยที่แกเห็นว่าเมืองไทยจะแตกแยกออกไปทุกหัวระแหง อีสานก็จะเป็นรัฐอิสระ (ยิ่งมุสลิมด้วยแล้ว นายโลแมกซ์ยิ่งสนใจมาก) ปักษ์ใต้ก็จะเป็นรัฐอิสระของพวกมุสลิม ฯลฯ

ที่นายโลแมกซ์กล่าวมาทั้งหมดนั้น มีความจริงอยู่บ้าง แต่แกเอากล้องขยายมาบ้ายสีให้น่าสพึงกลัวขึ้น เพื่อหนังสือแกจะขายดี แกจะได้พิสูจน์ทฤษฎีของแกว่ารัฐบาลอเมริกันเลว พันธมิตรของอเมริกันเลว คอมมูนิสต์ดีกว่า ฉลาดกว่า เลิกสงครามเสียเถิด ปล่อยให้ต่างคนต่างอยู่ นิโกรจะแยกประเทศไปอยู่นอกสหรัฐก็ได้ จะเป็นไรไป

เมื่อทำความเข้าใจได้เช่นนี้แล้ว ก็ไม่มีอะไรที่จะให้ต่อความยาวสาวความยืด แต่สำหรับคนที่ไม่ได้อ่านหนังสือของนายโลแมกซ์ คงจะอยากรู้ว่า เขาเขียนไว้อย่างไรบ้าง จะขอบอกว่า บทแรกเปิดฉากที่อำเภอสว่างแดนดิน เป็นการถามหานางรัตมี ลูกนายกรจันดาวงศ์ ที่ถูกฆ่าตาย นายโลแมกซ์ถือว่านางผู้นี้เป็นหัวหน้าคอมมูนิสต์ที่สำคัญ แล้วเล่าถึงความวิเศษมหัศจรรย์ต่าง ๆ ของคอมมูนิสต์ในอีสาน ที่ภูพานนาแก ฯลฯ ว่าชาวอีสานกำลังเห็นว่าคอมมูนิสต์จะเป็นผีบุญสมัยใหม่ มาในรูปของศาสนาพระศรีอารย์ เห็นว่าทหารอเมริกันมายึนยันทัศนคติ ที่ว่า พวกนี้เข้ามารุกราน มายึดบ้านเมืองไทย ผู้เขียนบอกว่าโครงการต่าง ๆ ในอีสานเหลวแหลา หากไม่ได้เลย ข้าพเจ้าเองเคยไปอีสานบ่อยครั้ง และข้าพเจ้าก็เห็นว่าโครงการของรัฐบาลหลายโครงการยังไร้ผล ข้าราชการที่ฉ้อฉลก็มีทั่วไป ไม่แต่ในภาคนั้น นี้เป็นเรื่องที่เราจะต้องแก้ แต่ที่เราปราบคอมมูนิสต์ได้ผลอย่างยิ่งนั้น อาจเห็นได้ชัดที่นาแกนั้นเอง และบัดนี้รัฐบาลก็ใช้วิธีอลุ่มอล่วยมาก ได้คอมมูนิสต์ที่กลับใจมาเข้าด้วยก็หลายคนแล้ว พร้อมกันนี้ รัฐบาลก็รู้ว่าวิธีปราบคอมมูนิสต์ที่แท้ก็ต้องปราบข้าราชการทุจริต ปัญหาก็คือจะทำอย่างไร ถ้าไม่แก้แต่รากแต่โคน จะมาแก้เพียงแก่ขุนนางหัวเมืองนั้น จะได้ผลหรือ และที่สำคัญยิ่งในอีสาน ไม่ใช่คอมมูนิสต์ หากปัญหาความจนความขาดแคลนอาหาร เครื่องนุ่งห่ม การศึกษา ยารักษาโรค พวกก่อการร้ายหลายต่อหลายพวกไม่ใช่คอมมูนิสต์ แต่นายโลแมกซ์ก็เหมาเอาเป็นคอมมูนิสต์หมด ก็ดีเหมือนกัน มหันตภัยชนิดนี้คงช่วยให้ราษฎรมีโอกาสกินดีอยู่ดีขึ้นบ้างคอกกระมัง หาไม่ ก็คงไม่มีใครเอาเงินไปทุ่มเพื่อการ "พัฒนา"

นอกจากจะพยายามหาข้อเท็จจริง จากฝ่ายคอมมูนิสต์ และจากอีสานแล้ว นายโลแมกซ์ก็พยายามหาข้อเท็จจริงจากฝ่ายไทยและฝ่ายอเมริกันที่ในกรุงเทพฯ ด้วย ทางฝ่ายไทยนั้น เขาไม่ได้อะไรเลย เว้นแต่จากคนที่เขาเรียกกันว่า "บัญญาชน" บางคน ซึ่งก็ล้วนพร่ำพรรณนาสรรเสริญ ประชาธิปไตยแบบอเมริกันเสียทั้งสิ้น หาไม่พวกนี้ก็คงไม่มีอะไรจะให้ต่ำรัฐบาลไทยมาก ข้าราชการไทยเองก็ล้วนตกอยู่ใต้ภยาคติ ไม่กล้าแสดงทัศนะอะไรเลย แม้นายเลียง ไชยกาล ยังพูดจาอย่างหาสาระอะไรไม่ได้เสียด้วย ถ้าหากข้าราชการของเราเป็นอย่างเขาว่า ก็น่าที่จะต้องแก้ทัศนคติข้อนี้ให้หมดไป ทางมหาวิทยาลัยนั้น บัดนี้ครูอาจารย์หลายต่อหลายคนมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้นแล้ว การเป็นตัวของตัวเอง ไม่มีสันติบาลที่ไหนจะมาทำอะไรหรอก ที่ข้าราชการกลัวกัน เห็น

จะกลัวนายโกรธ กลัวจะไม่ได้หน้า ไม่ได้เงินเดือนขึ้น ไม่ได้เป็นกรรมการที่สำคัญ ๆ ข้าพเจ้าเชื่อว่าบัดนี้เรามีเสรีภาพยิ่งกว่าสมัยไหน ๆ จำเดิมแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา หาไม่ เขาคงไม่ปล่อยให้ข้าพเจ้าลอยนวลอยู่จนบัดนี้ สมัยนี้คนที่เราพึงกลัวนั้นไม่ใช่ตำรวจสันติบาล หากพึงกลัวนักพูดนักเขียน เช่นนายโลแมกซ์ต่างหาก ที่ถือตัวว่าเป็นเสรีชนและเห็นคนเขียนหนังสืออื่น ๆ มีอันตรายต่อเสถียรภาพของรัฐ เลยยุยงส่งเสริมให้รัฐกำจัดเสียด้วยวิธีใด ๆ ก็ตาม ข้าราชการที่กล่าวถึงนั้นกับนักเขียนนักพูดพวกนี้เป็นโทษแก่บ้านเมืองยิ่งนัก เพราะจะเป็นบ้ายโฆษณาสินค้าให้บุคคล เช่นนายโลแมกซ์ เห็นชัดว่ารัฐบาลไทยปกครองระบอบตำรวจสันติบาล

ทางฝ่ายเจ้าพนักงานอเมริกันนั้น นายโลแมกซ์หาว่าทั้งรัฐบาลที่วอชิงตัน และผู้ช่วยทูตฝ่ายหนังสือพิมพ์ที่กรุงเทพ ฯ นี้ โกหกมดเท็จต่อเขาซึ่ง ๆ หน้า ทั้งเขายังเห็นว่าเอกอัครราชทูตมาร์ตินปกครองเมืองไทยดังหนึ่งเป็นเมืองขึ้น โดยใช้ทหารหน่วยสืบราชการลับ ใช้ผู้เชี่ยวชาญ และใช้เงิน เข้า "คุม" รัฐบาลไทยโดยตลอด ความข้อนี้ ข้าพเจ้าเห็นด้วยอยู่บ้าง โดยเฉพาะทัศนะส่วนตัวของทูตอเมริกันคนก่อน ที่ถือว่าพวกตัวเป็นฝ่ายธรรม พวกตรงกันข้ามเป็นฝ่ายอธรรม สำหรับอเมริกัน ทุก ๆ สีต้องไม่ขาวก็ดำหรือแดงไปเลย แม้หนังสือเล่มนี้ก็เป็นเช่นนั้น เมื่อข้าพเจ้าวิจารณ์หนังสือเรื่องเวียดนามเมื่อเร็ว ๆ นี้ ก็ได้พูดถึงสุราสุรสงครามมาแล้ว สงครามที่อเมริกันทำอยู่ในเมืองญวน (และที่บินไปจากเมืองไทย) นั้น ไม่ใช่ธรรมาธรรมะสงคราม ไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งผิดฝ่ายหนึ่งถูก ฝ่ายหนึ่งดำฝ่ายหนึ่งขาว หากเป็นสุราสุรสงคราม คือเทวดากับอสุรรบกัน ตามเรื่องนั้นเทวดาก็เลวพอ ๆ กับอสุร และที่พวกเทวดาเอาระเบิดที่เหลือจากรบอสุรมาทิ้งที่เมืองลาว (แม้จนทิ้งแถบบึงบรเพชร) นั้น นายโลแมกซ์เล่าอย่างตื่นเต้นมาก แม้จะแต้มสีขึ้นบางก็ตาม

ปัญหาเรื่องอเมริกันกับไทย ก็เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าเป็นห่วงมากอยู่ แต่ก็เชื่อว่ารัฐบาลไทยคงจะได้สำเหนียกความข้อนี้อยู่เหมือนกัน นิมิตที่ดีก็คือ บัดนี้เรามีเอกอัครราชทูตคนใหม่ ที่พูดได้ทั้งภาษาไทยและเข้าใจคนไทยยิ่งกว่าที่จะมาใช้ไทยเป็นเครื่องมือปราบคอมมูนิสต์ ต่อไป เราอาจหาทางสร้างความเข้าใจผิดต่าง ๆ ของกันและกันได้ไปเป็นเปลาะ ๆ ก็เรากลำตัวไปกับเขาถึงเพียงนี้แล้ว ขั้นต่อไป ทั้งสองฝ่ายต้องใช้สติปัญญาให้มากกว่าที่แล้ว ๆ มา ต้องอย่าเอาเปรียบกันและกัน อย่างที่แล้ว ๆ มา แม้ปัญหาทหารอเมริกันในไทย ถ้าฝ่ายอเมริกันไม่ยอมให้ทหารคนโอนอ่อนต่อกฎหมายของบ้านเมืองไทย ฝ่ายที่นายโลแมกซ์สรรเสริญ จะกระพือบีกอยู่ อย่างไม่รู้จบรู้สิ้นแน่ ๆ ทีเดียว

เมื่อแม่เมคตาให้นายโลแมกซ์ ได้ถึงเพียงนี้แล้ว การอ่านหนังสือของเขาก็เลยทำให้ปลงตก ตามพระบรมพุทโธวาท ที่ว่า ถ้อยคำที่เขาว่ามานั้น เมื่อไม่จริง ไม่มีอยู่ในหมู่พวกเรา เราจะไปทุกข์ร้อนตามคำเขาไปทำไมกัน ถึงที่ข้าพเจ้าเขียนมานี้ จะมีผู้หาว่าข้าพเจ้าประจบรัฐบาล ข้าพเจ้าเขียนเพราะกินเงินเดือนมูลนิธิอเมริกัน ก็ช่างปะไร แม้ที่สุดจะมีคนหาว่าข้าพเจ้าเป็นคนกามวิตถาร ชอบร่วมประเวณีกับคนเพศเดียวกัน ข้าพเจ้าก็ไม่วิตก เพราะยึดถือตามคำสั่งสอนของพระบรมศาสดาดังกล่าวแล้ว พร้อมกันนั้น ถ้าเขาว่ามา ๆ ล ๆ มีส่วนจริงแม้เพียงเล็กน้อย เช่นบัญหาชนส่วนน้อย บัญหาที่เรายังไม่มีผู้แทนราษฎร เหล่านี้ ก็น่าที่เราจะแก้ไขตัวเราเอง ให้เราดีขึ้นทุกที การที่เราจะดีแค่ไหน ไม่ต้องให้คนอย่างนายโลแมกซ์มาวัด ไม่ต้องให้รัฐบาลอเมริกันมาตัดสิน ขอเราได้พิจารณาตัดสินตัวเราเอง โดยยึดพระบรมครูเป็นหลักเถิด ถ้าทำได้แค่นี้ก็จะหมดวิตกว่าสงครามอย่างในเมืองญวน จะมาเกิดที่นี่หรือไม่ วิสัยบัณฑิตเมื่อคิดอย่างรอบคอบแล้ว ทำอย่างดีที่สุดแล้ว จะมานั่งกลัวอะไรกันอีกเล่า ใครจะเลี่ยงกฎของกรรมไปได้พ้น

สุลักษณ์ ศิวรักษ์

Southeast Asian Tribes, Minorities, and Nations

Peter Kunstadter (Editor)

(Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1967.) Two Volumes, XIII + 902 pp., photographs and maps. $ 22.50

เรื่องของชนเผ่า (tribes) และชนกลุ่มน้อย (minorities) มักไม่ค่อยเป็นสิ่งที่กล่าวขวัญกัน เป็นความรู้ทั่วไปประจำวัน เหตุผลส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะชนเผ่ามักอยู่ในบริเวณที่ห่างไกลการคมนาคม ขาดการติดต่อกับเมืองหลวง หรือแม้แต่กับเจ้าหน้าที่ราชการในท้องถิ่นจึงรักษาลักษณะเฉพาะ ดำรงความเป็นเผ่าของตนอยู่ได้ อีกส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะไม่มีใครคิดว่าพวกชนเผ่าเช่น ชาวเขา ชาวทะเล ที่มีจำนวนเล็กน้อยนั้น มีบทบาทความสำคัญอย่างใดต่อความเป็นอยู่ของประเทศชาติส่วนใหญ่ ชนกลุ่มน้อย ซึ่งโดยทั่วไปมักใช้เชื้อชาติและวัฒนธรรมเป็นเกณฑ์กำหนด อาจเป็นที่รู้จักคุ้นเคยกันมากกว่าชนเผ่า เพราะมักมีจำนวนเป็นกลุ่มก้อนมากกว่า และบางกลุ่มก็อยู่ปะปนทั่วไปในเมืองใหญ่ เช่น กลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลในบริเวณประเทศอาเซียอาคเนย์ แต่ด้วยนโยบายการปกครอง บางครั้งก็ไม่นิยมจะกล่าวขวัญถึงชนกลุ่มน้อยในประเทศ หรือมิฉะนั้น ถ้าจะกล่าวขึ้นเมื่อใดก็มักเป็นโอกาสที่รัฐบาลเจ้าของประเทศ ต้องการจะดำเนินการรุนแรงต่อกลุ่มเหล่านั้น เช่นพม่าที่เข้มงวดกวดขันต่อคนอินเดียกลุ่มน้อย หรืออินโดนีเซียต่อคนจีนกลุ่มน้อยของประเทศตนในระยะ ๒ – ๓ ปีที่ผ่านมานี้

นักมานุษยวิทยา และนักสังคมวิทยา มักมีความสนใจในชนเผ่าและชนกลุ่มน้อยอยู่แล้ว โดยปกติในทางวิชาการ เพื่อศึกษาลักษณะวัฒนธรรมและสังคมของกลุ่มเหล่านั้น กับความสัมพันธ์ทางสังคมกับชนข้างเคียง ซึ่งอาจเป็นประเภทชนเผ่าด้วยกัน หรือกับชนกลุ่มใหญ่ เจ้าของประเทศ นักรัฐศาสตร์ และนักกฎหมายระหว่างประเทศ อาจพิจารณาเรื่องของชนเผ่าและชนกลุ่มน้อย เมื่อเป็นปัญหาในด้านการปกครอง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยเฉพาะในเขตบริเวณชายแดน ซึ่งอำนาจการปกครองของส่วนกลางออกไปไม่ถึง หรือชนกลุ่มน้อยจากประเทศหนึ่งไปมีบทบาทความสำคัญอันน่าห่วงใยต่อรัฐบาลของอีกประเทศหนึ่ง แต่ตามปกติแล้วนักมานุษยวิทยาและสังคมวิทยาราชไม่สนใจปัญหาทางด้านการปกครองเป็นสำคัญ ส่วนนักรัฐศาสตร์และกฎหมายระหว่างประเทศก็อาจไม่ถือว่าความแตกต่างทางสังคม และวัฒนธรรมเป็นเรื่องสำคัญเท่ากฎหมายว่าด้วยระเบียบการบริหาร และกำลังกำรวจ ทหาร ที่เป็นอุปกรณ์ของการปกครองและอำนาจอธิปไตย

ในอาเซียอาคเนย์ มีกลุ่มสังคมวัฒนธรรมจำนวนมากกว่าชื่อประเทศ กลุ่มวัฒนธรรมที่ใหญ่ และมีอำนาจเหนือกลุ่มอื่นใกล้เคียงในการปกครอง ก็ได้ชื่อว่าเป็นชนชาติเจ้าของประเทศ กลุ่มอื่นที่เล็กกว่าไม่สามารถรวมกำลังกันทั้งประเทศเองได้ ก็อาศัยบริเวณใต้ปกครองของกลุ่มที่เป็นเจ้าของอยู่อาศัยไป หากไม่สามารถรักษาลักษณะ วัฒนธรรมประจำกลุ่มประจำชาติของตนไว้ได้ ต่อมาก็กลายเป็นชนชาติเดียววัฒนธรรมเดียวกับเจ้าของประเทศไทย หากสามารถรักษาลักษณะเฉพาะของตนไว้ได้ก็มีชื่อเสียงเรียงนามเป็นของตนเอง มีภาษา การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี ไม่เหมือนกับกลุ่มใหญ่เจ้าของประเทศกลายเป็นชนกลุ่มน้อยไป แต่ถ้าหากระดับความเจริญโดยทั่วไปยังดูด้อยกว่าชนกลุ่มใหญ่ ไม่มีการรวมกลุ่มปกครองของพรรคพวก ส่วนใหญ่เป็นประเทศชาติอิสระให้อ้างถึงพึ่งพาได้ กลุ่มเหล่านี้ก็อาจเรียกเป็นชนเผ่าไป ไม่ค่อยเป็นที่นับถือเกรงใจของเจ้าของประเทศ และก็ไม่ค่อยถือว่าตนเป็นพลเมืองของประเทศใดอย่างแท้จริง

ในประเทศไทย เรื่องของชนเผ่า และชนกลุ่มน้อยยังไม่เป็นที่กล่าวขวัญกันนอกวงวิชาการ และแม้แต่ในวงการบริหารปกครอง ซึ่งใช้ปรัชญาแบบเก่าว่าการปกครองคือการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมก็มิได้ถือเรื่องนี้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ น่าจะให้ความสนใจนัก แต่ในประเทศเพื่อนบ้าน เช่นพม่า มาเลเซีย และอินโดนีเซีย รัฐบาลผู้ปกครองประเทศตระหนักในปัญหาเช่นนี้ก็อยู่ และก็ยังไม่สามารถหา

วิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุดมาแก้ไขให้เกิดผลในการสร้างประเทศชาติได้ดังใจ นอกจากชนเผ่าที่มีอยู่ในภูมิลำเนาเดิมในท้องที่ห่างไกลจากรัฐบาลกลางแล้ว เรื่องของชนกลุ่มน้อยที่เป็นส่วนของประชากรดั้งเดิม และที่เป็นต่างด้าวอพยพเช่นคนจีน และอินเดียโพ้นทะเลในประเทศอาเซียอาคเนย์ ก็เป็นเรื่องราวที่คุ้นเคยกันอยู่ในหลายประเทศ

ฉะนั้น จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เมื่อได้เห็นหนังสือเล่มหนึ่งซึ่งพิจารณาปัญหาเรื่องนี้โดยเฉพาะ คือบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างชนเผ่า และชนกลุ่มน้อยกับการปกครองและการสร้างประเทศในบริเวณอาเซียอาคเนย์ ซึ่งรวบรวมบทความที่นักมานุษยวิทยาและนักวิชาการผู้ได้ศึกษาวิจัยในท้องที่โดยตรง ในสมัยที่เรียกได้ว่าบัจจุบัน (ถึง พ.ศ. ๒๕๐๘) ๒๐ คน ได้เขียนรายงานสภาพที่เป็นอยู่ไว้ในประเทศต่าง ๆ ที่ตนได้ค้นคว้ามา ให้ทราบถึงเรื่องราวของกลุ่มสังคมวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่จัดเป็นประเภทชนเผ่า และชนกลุ่มน้อยของประเทศนั้น (ยกเว้นกลุ่มที่มีการศึกษากล่าวขวัญกันไว้มากแล้วเช่นจีนอินเดียต่างด้าว) และรายงานการดำเนินงานของรัฐบาลกลางเจ้าของประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับกลุ่มเหล่านี้พอเป็นสังเขป รายงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นสาระของแต่ละบทในหนังสือนั้นมาจากแหล่งต่าง ๆ กัน ส่วนใหญ่ได้เสนอไว้ในการประชุมที่มหาวิทยาลัยปรินซ์ตัน อเมริกา เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๐๘ ว่าด้วยเรื่องชนเผ่า ชนกลุ่มน้อย กับรัฐบาลกลางของประเทศอาเซียอาคเนย์ บทความอื่น ๆ ผู้จัดประชุม กับบรรณาธิการซึ่งรวบรวมพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้น ได้ขอเพิ่มเติมหลังจากการประชุม และบางบทได้จากการประชุมของสมาคมมานุษยวิทยาแห่งอเมริกา ที่เมืองเดนเวอร์ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๐๘

เป็นที่น่าสังเกตว่าบรรณาธิการของหนังสือนี้ เป็นนักมานุษยวิทยา (ได้มาค้นคว้าเรื่องของชาวละว้าในภาคเหนือของประเทศไทย เป็นระยะเวลาสืบเนื่องมาไม่น้อยกว่า ๔ ปีที่แล้ว และขณะนี้ก็ยังศึกษาอยู่) และบทความส่วนใหญ่เป็นรายงานของ นักมานุษยวิทยา แต่ทว่าปัญหาหลักที่ตั้งขึ้น สำหรับการประชุมและการเขียนบทความนั้นเป็นเรื่องของรัฐศาสตร์ และการปกครอง โดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างและพัฒนาประเทศเป็นสำคัญ ให้พิจารณาถึงบทบาทความสัมพันธ์ของชนเผ่า และชนกลุ่มน้อยที่มีต่อประเทศชาติเป็นพิเศษ การที่บทความเป็นของนักมานุษยวิทยานั้นเป็นสิ่งธรรมดาที่คาดหวัง เพราะเป็นงานชำนาญพิเศษ ของวิชาชีพที่จะศึกษาค้นคว้าเรื่องของกลุ่มสังคมวัฒนธรรมต่าง ๆ อยู่แล้ว แต่บทนำซึ่งบรรณาธิการเองเป็นผู้เขียนนั้น ได้เสนอข้อคิดที่เป็นเรื่องทางรัฐศาสตร์การปกครองโดยแท้ นักรัฐศาสตร์ที่เข้าใจสภาพประชากรและกลุ่มวัฒนธรรมในประเทศทางอาเซียอาคเนย์คือก็อาจ (และควร) จะเขียนบทนำเช่นนี้ได้ เว้นเสียแต่จะไม่ยอมให้น้ำหนักความสำคัญของปัญหาว่ามีมากควรแก่การสนใจเท่านั้น (ดังที่บรรณาธิการเองได้ปรารมภ์ในตอนหนึ่ง – หน้า ๓๗–๓๘ – ถึงหนังสือว่าด้วยการสร้างประเทศพม่า ที่นักรัฐศาสตร์เป็นผู้เขียนโดยมิได้เอ่ยถึงปัญหาของชนกลุ่มน้อยซึ่งมีอยู่มากในประเทศนั้นเลย)

การที่นักมานุษยวิทยา ยกเอาบทบาทความสำคัญของชนเผ่าและชนกลุ่มน้อยที่มีต่อประเทศชาติขึ้นมากล่าวนั้น อาจมีผู้มองเจตนาไปได้ว่า เป็นวิธีการทนักมานุษยวิทยาเรียกร้องให้คนมาสนใจงานของตน ว่ามีความสำคัญในชีวิตความเป็นอยู่และผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติไม่แพ้วิชาการแขนงอื่น ๆ ซึ่งก็อาจมีมูลความจริงอยู่บ้างได้ เมื่อสังเกตว่าทุนการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางมานุษยวิทยาสมัยนี้ มักจะมาจากองค์การ หรือสถาบันที่ห่วงใยความปลอดภัยของประเทศ หรือหวังประโยชน์จากข้อมูลที่จะไปใช้ในการวางแผนยุทธศาสตร์ หรือการช่วยเหลือระหว่างประเทศ ซึ่งต้องคำนึงถึงลักษณะโครงสร้างของกลุ่มต่าง ๆ ภายในประเทศอย่างรอบคอบพอสมควรจำเป็นต้องหาความรู้ความเข้าใจในรายละเอียด และบทบาทหน้าที่ความสัมพันธ์ของกลุ่มต่าง ๆ ให้แน่นอน แต่เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในบริเวณอาเซียอาคเนย์ในระยะนี้ ที่มีการก่อกวนความสงบภายใน และการรุกรานจากภายนอก ซึ่งอาศัยกลุ่มชนเผ่า เช่นชาวเขา

และชนกลุ่มน้อย ที่มีภูมิลำเนาอยู่แถวชายแดนของประเทศ ก็พอจะเป็นสิ่งยืนยันความหมายความสำคัญของกลุ่มเหล่านี้ได้เองแล้ว โดยมิพักต้องหานักมานุษยวิทยามายืนยัน แต่เหตุผลที่เป็นความจริงทางวิชาการอันได้จากการศึกษาค้นคว้าเรื่องของกลุ่มเหล่านี้ก็มีอยู่ว่า กลุ่มสังคมวัฒนธรรมต่าง ๆ ในอาเซียอาคเนย์นั้น มิได้อยู่โดดเดี่ยวต่างหากจากกัน อย่างไม่รู้จักสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นเลยมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว เพียงแต่ว่าขอบเขตความสัมพันธ์อาจจำกัดอยู่กับกลุ่มข้างเคียง ในบริเวณภูมิลำเนาเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ มิได้พาดพิงมาถึงเมืองหลวงหรือรัฐบาลกลางเสมอไป ต่อเมื่อมีโอกาสที่การคมนาคมกว้างขวางขึ้น หรือรัฐบาลมีโครงการพัฒนาประเทศที่กินบริเวณไปถึงส่วนที่ห่างไกลเช่นนั้น จึงจะเกิดความสัมพันธ์กันขึ้น ซึ่งสิ่งทั้งหลายที่กล่าวนี้คือสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและจะทวีมากขึ้นในอนาคต

ดังที่บรรณาธิการได้ออกตัวไว้แล้วในคำนำว่า ถึงแม้ชื่อของหนังสือคือบริเวณอาเซียอาคเนย์ก็จริง แต่ประเทศที่มีบทความกล่าวถึงมีแต่เพียง พม่า ลาว มาเลเซีย (ส่วนซาราวัคและซาบาห์) ไทย เวียดนาม กัมพูชา และอินเดีย อย่างสั้น ๆ (ประเทศละ ๑ บทความ) ด้วยเหตุผลว่าจีนมีประชากรเป็นชนเผ่าและกลุ่มน้อยอยู่จำนวนมาก ในตอนใต้ที่ติดต่อกับประเทศอาเซียอาคเนย์ และเป็นแหล่งภูมิลำเนาเดิมของชนชาวเขาหลายเผ่าในประเทศเหล่านี้ ส่วนอินเดียบริเวณทะวันออกเฉียงเหนือ และอัสสัม มณีปุระ ฯลฯ มีกลุ่มวัฒนธรรมและภาษาที่เป็นเครือกับกลุ่มทางอาเซียอาคเนย์อยู่มาก ประเทศอื่น ๆ ที่ไม่มีบทความกล่าวถึง คือ กัมพูชา มาเลเซีย (ส่วนมลายา) อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ด้วยเหตุผลว่าไม่สามารถจะให้ครบสมบูรณ์ได้ทุกสิ่ง ในหมู่ประเทศที่มีบทความนั้น ประเทศไทยมีจำนวนบทความมากที่สุด คือ ๗ เรื่อง รองลงไปคือ ลาว และเวียดนาม ประเทศละ ๓ เรื่อง ทเหลือนอกจากจีนและอินเดีย ประเทศละ ๒ เรื่อง

ปัญหาเรื่องใหญ่เช่นนี้ หากจะกล่าวให้ละเอียดจริงย่อมจะต้องใช้หนังสืออีกหลายเล่ม เพราะฉะนั้นถึงแม้เล่มที่กล่าวถึงนี้จะมีความหนาถึง ๔๐๐ หน้าเศษ (ราคาเป็นเงินไทย กว่า ๔๐๐ บาท) ก็ไม่สามารถจะกล่าวถึงทุกสิ่งทุกอย่างให้ทั่วถึงได้ และบางเรื่องก็ยังต้องรอการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอีก โดยนักมานุษยวิทยาหลายคนหลายแขนงและหลายปี แต่สภาพเหตุการณ์ปัจจุบันในบางประเทศก็ไม่เปิดโอกาสให้นักวิชาการเข้าไปศึกษาวิจัยได้ เช่นในประเทศพม่า กัมพูชา และอินโดนีเซีย (ในระยะก่อนหน้านี้) หรือ เวียดนามเหนือ เรื่องราวละเอียดของชนเผ่า และชนกลุ่มน้อยในประเทศทางอาเซียอาคเนย์จึงยังเหลือให้ศึกษาและรายงานกันได้อีกมาก ถึงแม้ว่าเมื่อไม่นานนี้จะได้มีหนังสือว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่รวมเรื่องกะทัดรัดสำหรับการอ้างอิงแล้วเล่มหนึ่งคือ *F.M. Le Bar, G.C. Hickey and J.K. Musgrave (1964).* **Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia** โดยไม่นับรวมบทความหรือเอกสารรายงานการศึกษาวิจัยเฉพาะเรื่องที่กระจัดกระจายกันไม่เป็นแหล่งเดียวสำหรับผู้สนใจทั่วไปอีกจำนวนพอสมควร นอกจากนั้นปัญหาด้านการปกครอง และบทบาทนโยบายของรัฐบาลกลางต่อกลุ่มเหล่านี้ ก็ยังเป็นเรื่องที่ไม่มีตายตัวแถลงหรือมาตรการแน่นอนของรัฐบาลประเทศต่าง ๆ เสมอไป พอให้เป็นประเด็นศึกษาค้นคว้าของนักรัฐศาสตร์ นักปกครอง และนักบริหาร ฯลฯ กันได้อีกนาน

สำหรับรายละเอียดของหนังสือในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศไทยนั้น มีเรื่องเหล่านี้พอให้เห็นเป็นเค้าแนวของเนื้อหาสาระได้ คือ (๑) ชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่ง (ไทยล้อ) กับรัฐบาล ของ ไมเคิล มอร์แมน (๒) โครงการหน่วยพัฒนาเคลื่อนที่ของ ลี. ซัฟ (๓) พวก "ย่อ" ชนบท ในภาคเหนือของประเทศไทย ของ เอฟ. โมท (๔) โครงการชาวเขา ของกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย ในด้านวิจัย และการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ โดย ยันส์ มานดอร์ฟ (๕) ศูนย์วิจัยชาวเขา แห่งประเทศไทย รายงานแผนงานและกิจกรรม โดย วิลเลียม เกดดีส

(๖) ชาวเขาเผ่าเย้ากับกลุ่มใกล้เคียง ของ พีเตอร์ คานเตร และ (๗) ชาวละว้า กับกะเหรี่ยงสกอ ใน จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดย พีเตอร์ คุนสทัดเทอร์ บทความทุกบทนั้น ผู้เขียนได้ไปศึกษาค้นคว้ามาด้วย ตนเองโดยตรงจากท้องที่ และส่วนมากใช้เวลาศึกษา ใกล้ชิดเป็นเวลานาน ผู้เขียนทุกคนเป็นนักวิชาการ ชาวต่างประเทศที่มีโอกาสเข้ามาศึกษาวิจัยในประเทศ ไทย ซึ่งมีนโยบายให้ความสะดวกเพื่อการนี้แก่ชาว ต่างประเทศมากกว่าประเทศอื่นใด ในบริเวณอาเซีย อาคเนย์ในระยะนี้ การที่ไม่มีข้อเขียนของนักวิชาการ ชาวไทยในเรื่องของประเทศของตนเอง คงเป็นเพราะ สาเหตุอย่างอื่นบางประการ

บรรณาธิการได้ทำประโยชน์แก่วงวิชาการไม่เพียง ด้วยการรวบรวมบทความที่น่าสนใจเหล่านี้มาพิมพ์ไว้ ในที่เดียว และการเขียนบทนำที่ยกประเด็นสำคัญของ บั๊ญหาชน ผ่าและชนกลุ่มน้อย มากล่าวเป็นหลักยึด บทความต่าง ๆ ที่ตามมาให้มีความหมายชัดเจนขึ้น (โดยเฉพาะในด้านความสัมพันธ์ของวิชาการ สาขา ต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ เช่น มานุษยวิทยา กับรัฐ ศาสตร์ ในกรณีของหนังสือเล่มนี้) เท่านั้น แต่ยังได้ เขียนความนำสั้น ๆ สำหรับทุกประเทศอย่างกะทัดรัด เพียบพร้อมด้วยข้อมูลพื้นฐานสำคัญ ๆ เช่น สถิติ และรายชื่อของกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งหารวมอยู่ได้ ยากในที่เดียวกันเช่นนี้ กับมีรายชื่อหนังสืออ้างอิงให้ ทราบที่มา และเพื่อไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไปได้ รูปภาพประกอบส่วนใหญ่มาจากกลุ่มที่อยู่ในประเทศ ไทย (โดยเฉพาะกลุ่มละว้า) จำนวนหนึ่งมาจากกลุ่ม น้อยของจีนซึ่งไม่เป็นที่ทราบกันแพร่หลายนัก ที่เหลือ เกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ ที่มีบทความอ้างถึง ขนาดของ ภาพค่อนข้างเล็ก แต่ทำให้บรรจุจำนวนได้มากใน เนื้อที่จำกัด แผนที่ท้ายเล่มถึงแม้ขนาดจะเล็ก แต่ก็มี ความสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องในหนังสือ เป็นประโยชน์ โดยตรง

หนังสือนี้ (๒ เล่มชุด) มีคุณค่าทางวิชาการ มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ และการศึกษาบริเวณภาคพื้น อาเซียอาคเนย์ ราคาและสาระไม่เป็นประเภท สำหรับ อ่านเล่น

พัทยา สายหู

Early Indonesian Commerce.

by W.O. wolters

Cornell University Press, 1967

356 pp, Apendices and Charts

หนังสือนี้มีชื่อเรื่องว่า "A Study of the Origins of Srivijaya" ผู้แต่งใช้วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของท่าน เป็นหลักฐาน วิทยานิพนธ์นั้นนำเสนอต่อมหาวิทยาลัย ลอนดอน เมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๒ ได้ผ่านการตรวจสอบของ คณะกรรมการและได้เป็นองค์ปาฐกอยู่ในมหาวิทยาลัย นั้น บัจจุบันผู้แต่งเป็นศาสตราจารย์ในวิชาประวัติ-ศาสตร์อยู่ที่มหาวิทยาลัยคอร์แนล สหรัฐอเมริกา

ในคำนำ ผู้แต่งได้ยกย่องศาสตราจารย์ D.G.E. Hall ศาสตราจารย์ A.L. Basham ดร. G. de Casparis แห่งวิทยาลัยการศึกษาวิชาตะวันออก และอาฟริกา (School of Oriental and African Studies) หรือ จะเรียกโดยย่อว่า S.O.A.S. และ ดร. F.N. Hoowes แห่ง Royal Botanic Gardens, Kew กรุงลอนดอน ว่าเป็นผู้มีส่วนเป็นกำลังใจ ช่วยเหลือและเป็นที่ ปรึกษาในการเขียนวิทยานิพนธ์ครั้งนั้น และในการ ปรับปรุงให้เป็นหนังสือเล่มนี้ขึ้น

และเพราะชื่อรองของหนังสือนี้เกี่ยวกับการ อุบัติ ของอาณาจักรศรีวิชัย ผู้แต่งจึงยกย่องศาสตราจารย์ ยอช เซเดส์ ผู้ริ่อฟื้นอาณาจักรศรีวิชัยขึ้นใน ค.ศ. ๑๙๑๘ ส่วนผู้ทรงวิทยาคุณคนอื่น ๆ ที่ได้เขียนเกี่ยว กับอาณาจักรศรีวิชัย หรือการค้าขายในสมัยโบราณ ในน่านน้ำทะเลจีนตอนใต้ ผู้แต่งก็ได้ระบุชื่อให้ไว้ เช่น Paul Pelliot, Berthold Laufer, Wang Gungwu, Paul Wheatley. บรรดาบทความของผู้ที่แต่งหนังสือ เรื่องดังว่ายังมีอยู่อีกมาก เห็นได้ในนามานุกรมตั้งแต่ หน้า ๓๖๗ ไปจนถึงหน้า ๓๘๕ ถ้าจะนับหยาบ ๆ ก็มี บทความราว ๒๐๐ บทความ ซึ่งผู้แต่งได้ใช้หารือเขียน หนังสือเล่มนี้ขึ้น จึงนับว่าผู้แต่งได้ใช้ความพากเพียร ตรวจสอบเรื่องเก่า ๆ อย่างมากมายทีเดียว

คุณสมบัติอีกประการหนึ่งซึ่งผู้แต่งมิได้ระบุไว้ แต่ผู้ติชมหนังสือนทราบก็คือว่า ผู้แต่งมีความรู้ใน ภาษาจีนอย่างดีผู้หนึ่ง การอธิบายศัพท์จากตัวหนังสือ

จีนให้เป็นตัวหนังสือฝรั่งปรากฏอยู่ในหน้า ๓๕๗ ถึงหน้า ๓๖๓ เมื่อได้แสดงออกมาเป็น ๒ ภาษาให้เห็นเช่นนี้แล้ว ก็เป็นการให้ความสะดวกแก่ผู้ที่มีความรู้ในภาษาจีนจะได้ทดสอบชื่อต่าง ๆ ว่าตรงกับคำฝรั่งคำใดบ้าง

เกี่ยวกับแผนที่ มีแผนที่แสดงไว้ให้ ๕ ฉบับ คือ แผนที่หมู่เกาะอินโดนีเซียตะวันตก แผนที่แสดงแนวการค้าขายทางทะเลในอาเซียอาคเนย์เมื่อ ค.ศ. ๒๕๐ แผนที่แสดงอาณาจักร ซึ่ง "จั้มก้อง" ประเทศจีน ในอาเซียอาคเนย์ ระหว่าง ค.ศ. ๔๓๐ – ๖๑๐ แผนที่อินโดนีเซีย ตะวันตกใน ค.ศ. ๖๙๕ และแผนที่อาเซียอาคเนย์ทั่วไป แผนที่เหล่านี้เป็นส่วนประกอบหนังสือเล่มนี้ ซึ่งผู้แต่งเสนอไว้ให้ด้วย

ในส่วนภาคผนวก ผู้แต่งได้ให้หลักฐานแบ่งออกเป็นบท เช่น บทที่ ๑ มี ๔๓ หมายเหตุ บทที่ ๒ มี ๙๐ หมายเหตุ บทที่ ๓ มี ๙๓ หมายเหตุ ไปจนถึงบทที่ ๑๓ มี ๑๗๓ หมายเหตุ และบทที่ ๑๔ อันเป็นบทสุดท้ายมี ๑๐๙ หมายเหตุ

เท่าที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ก็เพื่อจะแสดงให้นักศึกษาได้รับความสะดวกสบายในการตรวจสอบเรื่องราวในหนังสือเล่มนี้ว่าผู้แต่งใช้หลักฐานอะไรบ้าง

แม้กระนั้นผู้ที่ชมหนังสือนี้ (ซึ่งไม่ขอใช้คำว่าวิจารณ์ เพราะเป็นเรื่องเกินสติปัญญาความรู้ของผู้ที่ชม) ก็ขอยอมรับว่าไม่สามารถจะติหนังสือนี้แต่อย่างใดได้ ส่วนการชมก็ยังชมไม่เต็มปาก เพราะหนังสือนี้เป็นเรื่องที่ยาก เกิดขึ้นมานานแล้ว และความรู้ที่จะหามาไว้ที่ชมก็เป็นเอกสารภาษาจีน ซึ่งผู้ที่ชมไม่มีความรู้ จึงขอถือโอกาสกล่าวแต่ส่วนใหญ่ ๆ และกล่าวแต่ข้อความทั่ว ๆ ไป

ในชั้นแรกเราต้องปูพื้นฐานเสียก่อนว่า อาณาจักรศรีวิชัยนั้น เริ่มอุบัติขึ้น เมื่อราว ค.ศ. ๖๘๓ หรือเทียบเท่าพุทธศักราช ๑๒๒๖ ถ้าเราเชื่อว่าอาณาจักรทวารวดี อุบัติขึ้นก่อนเมื่อ พ.ศ. ๑๑๘๒ คือมีเริ่มตั้งจุลศักราช อาณาจักรศรีวิชัยก็อุบัติขึ้นภายหลังเพียง ๔๔ ปี และเรื่องราวของอาณาจักรทวารวดีจะมีเนื้อหาระยะเอียดอย่างไร เราก็ยังไม่มีทางทราบส่วนอาณาจักรศรีวิชัยนั้นจะมีเนื้อหารายละเอียดอย่างใดก็ยังไม่มีใครเขียนขึ้น มีแต่พอเห็นได้ลาง ๆ ก็คือว่าเมื่ออาณาจักรศรีวิชัยอุบัติขึ้นในเกาะสุมาตรา เมื่อราว พ.ศ. ๑๒๒๖ ก็รีบรุดแผ่ขยายขึ้นมามีอำนาจปกครองไทรบุรี (Kakah) และเมืองนครศรีธรรมราช ต่อจากนั้นอาณาจักรศรีวิชัยจะแผ่เข้าไปครอบคลุมหมู่เกาะอินโดนีเซียอย่างใด ก็ยังเลือนลางอยู่ คือยังไม่มีใครเขียนประวัติศาสตร์ของอาณาจักรศรีวิชัยไว้ให้ปรากฏ

นี่พูดถึงอาณาจักรศรีวิชัย ก็เป็นเรื่องคลุมเคลืออยู่แล้ว แต่ผู้แต่งก็ยังพยายามเสนอเรื่องที่เก่ากว่านั้นขึ้นมา คือ เป็นเรื่องของคริสตศตวรรษที่ ๓ หรือตรงกับ พ.ศ. ๘๐๐ มาจนถึงคริสตศตวรรษ ที่ ๗ หรือ พ.ศ. ๑๒๐๐ ชื่อต่าง ๆ ของรัฐในหมู่เกาะอินโดนีเซียจึงมีดังนี้ Holotan, P'o-hung, Kan-to-li, Ho-ling, Ta-ho-teng, Kedah, Po-lo Malaya, Chih- T'u เราต้องยอมรับตามการค้นคว้าของผู้แต่งว่า ชื่อรัฐเหล่านี้มีการค้าขายติดต่อกับประเทศจีน สินค้าส่วนใหญ่ที่นำไปขายก็ได้แก่ เครื่องเทศ พริกไทย ลูกจันทน์ ฯลฯ ส่วนสินค้าที่นำจากประเทศจีนมาสู่หมู่เกาะจะเป็นอะไรบ้างผู้แต่งมิได้กล่าวไว้ แต่ก็พอจะเอาเรื่องราวของสมัยหลังมาอธิบาย คือ ผ้าไหม ใบชา เครื่องถ้วยชามจีน เมื่อเรายอมรับว่ามีการแลกเปลี่ยนสินค้ากันในสมัยโบราณเช่นนี้ คำถามต่อไปที่ผู้อ่านอยากทราบก็คือว่า รัฐ ที่มีชื่อจีนเหล่านี้ มีชื่อพื้นเมืองว่าอย่างไร มีการติดต่อสัมพันธ์กันเพียงใด และมูลเหตุที่จะให้รัฐ Malayu สถาปนาเป็นราชอาณาจักรศรีวิชัยขึ้น ผู้แต่งมิได้อธิบายไว้แต่อย่างใด ทั้งนี้ก็เพราะเรื่องเหล่านี้ยังเร้นลับอยู่ ยังไม่มีเครื่องมือที่จะหยั่งเรื่องเร้นลับเหล่านี้ได้ ดังที่ผู้แต่งกล่าวไว้ว่าจำเป็นที่จะต้องพึ่งศิลาจารึกซึ่งยังหาไม่ได้

การที่รัฐมลายู ซึ่งในก่อน พ.ศ. ๑๓๐๐ มีสถานที่ตั้งอยู่ที่เกาะสุมาตรา แล้วรวบรวมกำลังสถาปนาเป็นราชอาณาจักรศรีวิชัยขึ้น แผ่ขยายอำนาจขึ้นมาครอบคลุมเมืองไทรบุรี และเมืองนครศรีธรรมราช ก็เป็นองค์พยานให้เห็นได้ชัดว่าชื่อ Malayu อุบัติขึ้นที่เกาะสุมาตราแล้วจึงขยายขึ้นมายังประเทศมาเลเซียในแหลมมลายูปัจจุบัน ในขณะนั้นอาณาจักรศรีวิชัยยังนับถือศาสนาพุทธ ฝ่ายมหายาน ศาสนาอิสลามซึ่งชาวมาเลเซียในขณะนี้นับถืออยู่ยังมิได้มาปรากฏอีก ๕๐๐ ปี หลังจากนั้น ชาวศรีวิชัยในขณะนั้นนับถือศาสนาพุทธจะมีชีวิตความเป็นอยู่และสร้างศิลปที่ดีอันใดไว้บ้าง ในขณะนี้มีหลงเหลืออย่างกระท่อนกระแท่นเหลือเกิน โดยเฉพาะในเกาะสุมาตราเอง แทบจะหาไม่ได้เลย จะมีอยู่ประปรายก็คือ ที่แถวเมืองไทรบุรีปัจจุบัน เพราะฉะนั้น เนื้อเรื่องของรัฐต่างๆ ก่อนสถาปนาเป็นอาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งเป็นเจตจำนงของหนังสือนี้จึงไม่ปรากฏให้ไว้ ดูประหนึ่งว่าหนังสือนี้จะให้แต่ชื่อจีนของ ๘–๙ รัฐ และก็กล่าวเป็นการทั่ว ๆ ไปว่ามีการค้าขายกับประเทศจีน การที่อาณาจักรศรีวิชัยถือกำเนิดจากคำว่า "Malayu" ที่เกาะสุมาตรา และต่อมาอีกร่วม ๕๐๐ ปี ทางเกาะชวาจึงมาเป็นเจ้าเป็นใหญ่เหนือเกาะสุมาตราเช่นนั้น ทำให้สงสัยในชื่อ Early Indonesian Commerce ว่าจะถูกต้องดีหรือ ? เพราะพวกมลายูหรือ พวก malay เป็นผู้ให้กำเนิดราชอาณาจักรศรีวิชัย ชื่อที่ดูกในแง่ของผู้ดีชมจึงน่าจะเป็น Early Malay Commerce มากกว่า

อย่างไรก็ดีผู้ดีชมยังได้ประโยชน์จากหนังสือเล่มนี้ ในถ้อยคำที่ปรากฏ คือ Ta-chin หมายถึงประเทศอินเดีย Shen-tu หมายถึงอินเดียเหนือ Po-ssu หมายถึงประเทศเปอร์เซีย และคำ การบูร หรือ Camphor ศัพท์สันสกฤตเดิมท่านเรียกว่า Karpula ความรู้ในชื่อภาษาจีนว่าตรงกับคำใดในปัจจุบัน ดูจะเป็นเรื่องเด่นเรื่องเดียวของหนังสือนี้

ขจร สุขพานิช

Thailand: Social and Economic Studies in Development

Edited by T.H. Silcock (Australian National University Press, 1967) 334 pp. 220 baht

Economists who consider aeronautical terminology useful in analyzing stages of economic development describe Thailand as satisfactorily progressing in the pre-take-off period. The volume of written materials about the economy of Thailand has taken off well in advance of the economy itself and is increasing at a compound interest rate. These materials, in the form of specialized reports, government surveys, cremation memorials, and academic studies, are often narrowly distributed and difficult to secure. เศรษฐกิจแห่งประเทศไทย by Dr. Puey Ungphakorn and Khunying Suparb Yossundara is thirteen years old and out of print. There clearly has been the need for a summary and a synthesis of the state of knowledge about the Thai economy.

This product of the Australian National University admirably satisfies the requirement. The editor has written half of the book himself and has invited experts in the Thai economy to contribute studies in their fields of interest. There is only one Thai contributor, Dr. Prot Panitpakdi of the National Economic Development Board, although the editor himself reads Thai and is probably the first Western economist to make effective use of Thai materials in his work. Each chapter is an independent study, presenting background materials from secondary sources blended with the results of the author's own research. The successive studies are The Demographic Structure, Some Aspects of Rural Life in Thailand, Elites and Selection, National Income Estimates of Thailand, Trade and Balance of Payments, The Exchange Rate System and the Taxation of Trade, Money and Banking, The Thai Rice Trade, The Rice Premium and Divresification, and Promotion of Industry and the Planning Process. Consequences of this method of organization are occasional conflicting viewpoints (Silcock and Usher,

for instance, have different perspectives on the desirability of the premium or tax on rice exports), lack of comprehensiveness (particularly in social development), overlapping coverage of some subjects and inadequate consideration of others (such as rural credit and land tenancy). Compensating for this is the advantage of the highly professional analyses, integrated partially by the editor's historical introduction and summary assessment.

What value does this volume have for the Thai reader? After a lecture by a European several years ago at the Siam Society another European lauded the scholar's penetrating insights into Thai culture, while a Thai told me he left early because the presentation was so prosaic. Although the student of the Thai economy will find this the best introduction currently available, Thai economists working inside the bureaucracy may consider many of the studies commonplace. But even the specialists should find the essays by Silcock, Usher and Evers provocative.

In an impressionistic historical account, Silcock traces Thailand's conservative financial policy to King Chulalongkorn's acceptance of the tutelage of the British advisers. "The general emphasis on financial virtue did not distinguish between personal integrity, Treasury control, and Gladstonian orthodoxy. Soundness and stability required all three and all were upheld as a moral system in conflict with other moral systems in Thai society (p. 174)." After the revolution of 1932 Prince Wiwatanachai Chaiyant sustained these principles which now find their strongest expression in the Bank of Thailand and financial institutions such as the National Economic Development Board and the Budget Bureau. Membership in international organizations, such as the World Bank, has given leverage to these groups in their effort to combat the patronage system and to assure sound finance. Silcock questions the common assumption that Field Marshal Sarit's dynamism was responsible for the marked acceleration of economic growth since 1959. Sarit's government had the good fortune to inherit the results of economic changes already underway, although his personal vigour generated "a sense of movement and an expectation of change" which contributed to the momentum (p. 21-3).

Usher uses the results of his careful investigation of the rice trade to attack the popular mythology that the farmers are being exploited by monopolistic middlemen. On the contrary, Usher discovered such fierce competition among the many small traders and such low trading margins tha tthe Central Plain farmer receives about 80% of the retail consumer price of rice in the city, compared to under 40% for the American farmer producing wheat or potatoes. Most Western economists agree with Usher that government interference in the market is a far greater bogy than the Sino-Thai middleman, who allocates resources with apparent efficiency. Usher's immediate policy conclusion concerns the effects of eliminating taxes on rice exports, which at the time were approximately equal to the domestic price of paddy itself. He argues that substantially all of the reduction would accrue to the farmer in the form of higher paddy prices. The implications are broader, however, for conclusions concerning the effectiveness of the market mechanism are critical for determining the role of the government in fostering economic growth.

In their study of the Thai elite, Evers and Silcock suggest that competition is endangered by the consolidation of social classes which are forming at the upper strata of the three elite groups - the bureaucracy, the military – political power elite, and the Chinese business community. Western scholars have generally described the Thai social structure as flexible, pragmatic, and individualistic. The authors assert that the society is rapidly becoming stratified into social classes. Evers' own

study of Thai civil servants documented the recent significance of foreign degrees in restricting mobility into the bureaucratic elite group and the elite's monopolization of the means to obtain them. They observe the patronage relationship between the bureaucracy and the power elite, which itself has become associated with the leaders of the Chinese community in mutually profitable enterprises. Although competition continues at the lower levels of the Chinese business community, the partially assimilated Chinese elite has been able to consolidate its position in cooperation with the other elite groups to the detriment of the competitive market. While the authors may have exaggerated the degree of rigidity which has already evolved, the vision of Thailand as a classless society with free social mobility must be considered suspect.

The implicit consensus of the authors is that Thailand's economic growth has been successful during the last decade but they also suggest potential problems of the future.

At present growth rates the population of Thailand will treble during the next thirty years and the adverse economic effects are properly emphasized. Caldwell, however, is much too sanguine about the feasibility of reducing the growth rate and the burden of the massive Bangkok metropolitan area, while the complex social and political objections to population restraints are naively dismissed (Chapter 2).

Corden believes that foreign trade through the expansion of markets has provided the "engine of growth" responsible for the recent economic successes of Thailand (Chapter 6). To the extent this is true, future trade prospects are of paramount importance, and it is not clear that new export crops are on the horizon to lead the economy as rubber, maize, tapioca and kenaf did in the past. The export surplus of rice is threatened by the growing population and the disincentive to increased production caused by the system of rice taxation. Since under 4% of world rice production is sold in the international market, Corden argues that small variations in output have a magnified effect upon world prices. In the short run the primary uncertainties are the grain trading policies of the major nations, particularly China and in North America, but in the long run the new rice technology being developed at the International Rice Research Institute in the Philippines may be the decisive factor.

Silock refers to the problem of rising expectations. When Dr. Prot wrote his chapter, the average income per person was only ฿ 2,420, which as Dr. Puey has noted is of small consolation for those who are below it. This poverty is aggravated by severe regional inequalities which development efforts have not yet been able to narrow. Although the Thai farmer may find *sanuk* in every activity (see Phillips' *Thai Peasant Personality*), the greatly improved system of transportation and communication has made him increasingly aware of economic and social distinctions. The design and implementation of measures to induce the effective participation of the farmers in the development process remains as the foremost challenge.

Laurence D. Stifel

Journal of an Embassy to the Courts of Siam and Cochin China *by John Crawfurd, London, 1828, reprinted 1967 O.U.P., 589 pp, plates, map with an Introduction by David K. Wyatt, 480 Baht*

Crawfurd's meticulous journal is the most valuable account we have of Siam and Vietnam in the first decades of the nineteenth century. During a stay of three and a half months from late March 1882 the Mission, in the course of its protracted dealings with the Siamese Court, gleaned a

great deal of information about Siam, being entirely free to move about Bangkok and its immediate environs. Crawfurd was much disappointed in being refused permission to visit Ayutya; however he dared not renew his request for fear of alarming the authori ties, having received strict instructions to avoid any actions likely to arouse suspicion however unjustified. The object of the Mission was to arrange equitable terms upon which British ships might trade at Bangkok and other Siamese ports. However in spite of numerous interviews with the Phraklang, and liberal distribution of presents, no real satisfaction was achieved, the main obstacle to agreement being the Royal insistence on the right to preemption of imported goods. Crawfurd carefully relates every stage of his hopless negotiations and although they bore no fruit the detail of his negotiations undoubtedly provided those who followed with a valuable displomatic armoury as Dr. Wyatt points out in his introduction to this republication. In the final chapters Carwfurd gives a broad, if not totally accurate, description of the practice of Buddhism, the legal system, state of commerce, language, system of Government and taxation of Siam and of Cochin China which he visited after Siam.

In Saigon (which the author describes in terms almost idyllic) and in Hué (where he was greatly impressed by the fort and of which he gave an ample description) Crawfurd was struck is the obtrusive formality of the mandarins and wearied by their fastidious insistence on a fit translations of the Governor General of India's letter to the King: though Crawfurd was never received by the King, his modest supplication as to trading terms were agreed upon readily enough, in spite of the Governor General's presents to the King being refused (again for fastidious reasons of protocol) — this in great contrast to the experience at Bangkok where the Court's rapaciousness proved to be Crawfurd's enduring imperssion of his stay. Throughout his narrative, which embraces, besides the accounts of Siam and Cochin China, descriptions of Penang and Singapore and a number of islands the mission called at, the author has frequent occasion to mention with approval and even admiration the industry of the Chinese who at this period were arriving in Bangkok in considerable numbers — indeed Crawfurd's final recommendation was to co-operate fully with the Chinese extrepot merchants in the prosecution of trade, since they enjoyed an entrée into the ports of South-East Asia denied to Europeans.

As a source of prime importance no historian can afford to overlook this spacious work, and, for the non-specialist no less, its renewed accessability is to be heartily welcomed. The reprint is entire, preserving the format of the first edition of 1828, complete with impeaceably reproduced plates and map.

James Young

บรรณาธิการยินดีรับข้อเขียนจากทุกท่าน ต้นฉบับที่เรียบร้อยย่อมได้รับการพิจารณาก่อน แต่ไม่สามารถตอบเป็นรายบุคคลได้เสมอไป หากผู้ใดใคร่ได้รับต้นฉบับคืน ขอได้ส่งซองติดไปรษณีย์ากร พร้อมทั้งจ่าหน้าซองถึงตนเองไปด้วย

ช่อฟ้า

ฉบับ

ลอยหลังสินธุ์

รวมร้อยกรอง ร้อยแก้ว เรื่องสั้น

ของคนหนุ่มคนสาวแห่งยุค

มีจำหน่ายทั่วไป ๕ บาท

ประกาศ

ในระหว่างปิดภาคเรียน นักเรียน นิสิต นักศึกษาที่ประสงค์จะหางานทำทางด้านขายหนังสือและพิมพ์หนังสือ ขอได้ติดต่อบรรณาธิการ สำนักพิมพ์นี้

อนึ่ง ท่านสุภาพชนที่นำหนังสือมาร่วมแสดงนิทัศนการหนังสือพิมพ์ที่โรงละคอนแห่งชาตินั้น กรุณามารับฉบับคืนจากสำนักพิมพ์นี้ด้วย

ผู้เขียน

จันทมรครุฌารักษ์ ได้แสดงปาฐกถา เรื่องราวเกี่ยวกับล้นเกล้า ฯ รัชกาลที่ ๖ ที่ปรากฏใน *ปริทัศน์* ฉบับนี้ ณ พระราชวังสนามจันทร์ เนื่องในโอกาสที่บรรดาอาจารย์วิทยาลัยทับแก้ว มหาวิทยาลัยศิลปากร ไปสัมนากันที่นั่นเป็นครั้งแรก

หลวงครุนิติไพศาล ได้เขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้มาก ที่นำลงใน *ปริทัศน์* เล่มนี้ เป็นเพียงบางส่วน ที่สมาคมภาษาและหนังสือ ส่งมาให้

นายดำรา ณ เมืองใต้ นามปากกาของนักเขียนอาวุโส ซึ่งเป็นบรรณาธิการ *วิทยาสาร* ด้วย

ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ เขียนบทความเรื่องนี้ จากผลของการประชุมทางวิชาการ

สมิตร์ เสมานิล นักหนังสือพิมพ์อาวุโสผู้ถนัดในการแต่งร้อยกรองเป็นพิเศษ

นวลสงวน เสวตเวช อาจารย์ไทยในมหาวิทยาลัยมลายู

นิธิ เอียวศรีวงศ์ อาจารย์ในคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เคยมีบทความและข้อคิดเห็นปรากฏอยู่ใน *ปริทัศน์* บ่อยครั้งและแปล *ประวัติศาสตร์เยอรมัน* ให้สำนักพิมพ์สังคมศาสตร์มาแล้ว

ไลเลส ศิลปินและกวีชาวอินเดีย ผู้เคยเขียนลงในฉบับนักศึกษามาก่อน งานชิ้นนี้เป็นชิ้นแรก หลังจากที่กลับมาจากประเทศมาเลย์เซีย

วิทยากร เชียงกูล ประธานวรรณศิลป์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เคยร่วมอยู่ในคณะบรรณาธิการ จัดทำฉบับนิสิตนักศึกษามาก่อน

เจ้าหน้าที่ประจำสำนักพิมพ์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

นายสุลักษณ์	ศิวรักษ์	บรรณาธิการ
นายนันทะ	เจริญพันธุ์	ฝ่ายศิลป
นายชวลิต	บัญญาลักษณ์	ฝ่ายบริหาร
นายสุชาติ	สวัสดิ์ศรี	ฝ่ายธุรการ
น.ส. กนกพรรณ	ชาญปรีชา	ฝ่ายการจำหน่าย
น.ส. สุนันทา	ทองพาศน์	ฝ่ายเลขานุการ

บริษัทศึกษิตสยามขอเสนอรายชื่อหนังสือใหม่ที่ได้รับมาเมื่อเร็ว ๆ นี้คือ

The Rubaiyyat of Omar Khayaam: A New Translation with critical commentaries, *by Robert Graves & Omar Ali Shah* ซึ่งเป็นสำนวนแปลใหม่ ที่พิมพ์เป็นครั้งแรกในปี ๑๙๖๗ นี้ (๗๙ บาท)

The New Face of Buddha: The fusion of Religion and Politics in contemporary Buddhism, *by Jerrold Schecter* มีวิจารณ์ลงใน ปริทัศน์ ฉบับที่แล้ว (๔๙ บาท)

Southeast Asia's Political Systems, *by Lucian W. Pye* (๑๑๐ บาท)

The Arrogance of Power, *by Senetor J. William Fulblight* วิจารณ์ประเทศอเมริกาที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับประเทศไทย ฯลฯ (๑๐๔ บาท)

Southeast Asia: Its Historical Development, *by John F. Cady* (๒๓๗ บาท)

Panchantantra: translated from the Sanskrit *by Arthur W. Ryder* (๖๔ บาท)

The Indianization of China & S–E Asia *by H.G. Quaritch Wales* (๑๗๐ บาท)

Crawfurd's Embassy to Siam and Cochin China *(1967 edition)* (๔๙๐ บาท)

The Art of Thailand *(1967 edition)* (๑๗๗ บาท)

Indochina *by B.P. Groslier* (๒๓๔ บาท)

Lords of Life *by H.R.H. Prince Chulachakrapongse (revised 1967 edition)* (๑๒๔ บาท)

อนึ่งหนังสือทุกเล่มที่วิจารณ์ใน ปริทัศน์ ฉบับนี้ ก็มีขายที่บริษัทยัง **Cornell S-E Asia Data papers** ก็มีพร้อมทุกเล่ม พร้อมกันนี้บริษัทก็เป็นตัวแทนจำหน่ายหนังสือ ของ **Chicago University Press** และ **John Weatherhill** และ **Horst Erdman**

นอกจากนี้ยังมีหนังสือปกกระดาษราคาถูก ๆ จาก

Penguin
Macmillan
Oxford
MIT และ
Michigan

ซึ่งเพิ่งตกมาถึงอีกด้วย เชิญชมได้ตั้งแต่เวลา ๘.๓๐ — ๑๘.๓๐ น. ทุกวัน เว้นวันอาทิตย์

ศึกษิตสยาม ๑๓๑๕ ถนนพระราม ๔ ตรงข้ามประตูวัดหัวลำโพง สามย่าน พระนคร

บรรณาธิการ

จะเป็นเพราะผีให้แรงหรืออย่างไร ก็ไม่ทราบ ที่ปรากฏว่า *ปริทัศน์* ฉบับที่แล้ว และฉบับนักศึกษาขายได้มากเกินคาด และในช่วระยะเวลาอันสั้น ทั้ง ๆ ที่ได้เพิ่มจำนวนพิมพ์ขึ้นแล้วก็ตามที น่าเสียดายอยู่นิดตรงที่ พวกผีที่ให้แรงนั้น มักไม่สู้ประจันหน้ากับเราในทางตรง ไปค่าว่าบรรณาธิการหนังสือนี้ว่าเป็นคอมมูนิสต์บ้าง เป็นลูกสมุนอเมริกันบ้าง เป็นเครื่องมือของผู้ทรงอำนาจทางการเมืองของไทยในบัดนี้บ้าง แต่ละคำเป็นคำกล่าวหาที่รุนแรงทั้งสิ้น ถ้าคำหนึ่งจริง อีกคำหนึ่งก็คงเป็นจริงไปไม่ได้ สำหรับผู้ที่อ่านหนังสือนี้เรื่อยมา คงตัดสินใจได้เองว่า บรรณาธิการเป็นคนชนิดใด ถ้ายังตัดสินใจไม่ได้ ก็อย่าเพิ่งด่วนลงความเห็น รอดูไปนาน ๆ ก่อน ความดีความชั่วนั้น บีดไม่ได้นานนักดอก

ฉบับนี้ เราจัดทำร่วมกับสมาคมภาษาและหนังสือดังที่ได้เกริ่นไว้ จึงขอขอบคุณสาราณียกรของสมาคมนั้น ดังที่บรรณาธิการนึกขอบคุณสาราณียกร สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย เสมอมาทุกฉบับ แม้จะมิได้ประกาศความในใจออกมาทุกครั้งก็ตามที ท่านสาราณียกรนี้แลที่มีส่วนอย่างสำคัญอันทำให้มีนิตยสารออกได้มาจนบรรจบครบ ๕ บีเข้านี่แล้ว ถ้าการทำร่วมกับสมาคมภาษาและหนังสืออย่างชิมลางนี้ ได้ผล เราคงจะผลิตงานร่วมกันได้เนือง ๆ อย่างน้อยคงบีละครั้ง โดยที่นี่เป็นครั้งแรก เราจึงยังมีเรื่องอื่นปะปนอยู่กับเรื่องทางวรรณกรรมบ้าง แต่ก็เน้นหนักไปในทางภาษาและทางหนังสือยิ่งกว่าปกติ ทั้งนี้ก็เพราะสมาคมทั้งสองต้องการอุทิศนิตยสาร ฉบับนี้ เป็นราชพลีแด่องค์สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ผู้ทรงเป็นพระราชายอดศิลปี ในทางวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์นี้ด้วย อนึ่ง การจัดทำร่วมกันเช่นนี้ บรรณาธิการได้รับความสนับสนุนอย่างดี จากอุปนายกผู้รักษาการในตำแหน่งนายกของสมาคมภาษาและหนังสือ เดิมท่านนายกสมาคมนั้น ก็ทรงเป็นอุปนายก สมาคมสังคมศาสตร์ ฯ อยู่ด้วย ก่อนเสด็จไปเป็นเอกอัครราชทูตที่อินเดีย ได้ทรงเอาพระทัยใส่ต่องานของสองสมาคมนี้มาก บรรณาธิการเองก็ได้รับพระเมตตากรุณาจากพระองค์ท่านอยู่เสมอ ทั้งในส่วนตัวและในส่วนงาน จึงขอจารึกพระคุณไว้ให้ปรากฏในที่นี้

โดยที่ฉบับนี้ เราจัดทำมาครบ ๕ บี บริบูรณ์ จึงขอส่งหนังสือแถมพกมาให้เล่ม ๑ ซึ่งร้านตัวแทนจำหน่ายของเรา เขาจัดพิมพ์ขึ้นร่วมกับสำนักพิมพ์ในเยอรมัน สำหรับท่านที่มิได้เป็นสมาชิก และอยากได้หนังสือ *ความร่วมมือระหว่างไทยกับเยอรมัน* ก็ขอได้เขียนไปขอเอาที่ร้านศึกษิตสยาม ๑๗๑๕ ถนนพระราม ๔ พระนคร หรือขอมาที่สำนักพิมพ์นี้ก็ได้ พร้อมกันนี้ เราก็ได้ตีพิมพ์สารบาญคันชื่อเรื่องและชื่อคนแต่งในรอบ ๕ บีที่แล้ว ขึ้นต่างหากอีกเล่ม ๑ ผู้ใดต้องการ ขอได้บอกมายังบรรณาธิการ จะส่งไปอภินันทนาการในทันที หลังจากนี้ก็จะตีพิมพ์สมุดรายชื่อหนังสือของสำนักพิมพ์ ประจำ พ.ศ. ๒๕๑๑ ดังที่เคยกระทำมาก่อนแล้ว ที่ไม่ส่งมาพร้อมกับเล่มนี้ ก็ด้วยตีพิมพ์ไว้น้อย ท่านที่ไม่ต้องการ ก็จะโยนทิ้งเสียเปล่า ๆ เท่านั้นเอง

อนึ่ง บีที่ ๕ เย็บเล่ม ก็มีจำหน่ายแล้ว จำนวนจำกัด จึงต้องคิดราคาเล่มละ ๒๐๐ บาท เล่มบีที่สี่คงขาย ๑๐๐ บาท บีที่สาม ๑๕๐ บาท ตามเคย (บีที่ ๑ – บีที่ ๒ และพิเศษหมดนานแล้ว) บางฉบับที่มีพอขายปลีกได้ ก็ต้องขอขึ้นราคาเป็นฉบับละ ๒๐ บาท และไม่อาจลดให้นักศึกษาได้ ส่วนค่าบำรุงบีต่อไปคง ๕๐ บาท และ ๒๕ บาทสำหรับนักศึกษาตามเคย

ถ้าผีเอาชนะเราไม่ได้ ก็คงจะให้แรงต่อไป แม้จะทวีการบริภาษลับหลังรุนแรงยิ่งขึ้นเพียงใดก็ตามที และอาจพาลด่าเลยเถิดไปถึงคนที่บรรณาธิการเคารพนับถือก็ได้ ทั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นพาลของเขาเท่านั้นเอง ในกรณีเช่นนี้ เราคงรับใช้ท่านได้ต่อไปตลอดบีที่ ๖ แต่สำหรับผู้ที่หาบางบทความอ่านไม่ได้อีกแล้ว เราขอนำบทความที่สำคัญ ๆ มาตีพิมพ์ซ้ำให้ชื่อว่า หัวบีจาก*ปริทัศน์* ท่านอาจคอยหาซื้ออ่านได้ในไม่ช้านี้แล้ว

THE SOCIAL SCIENCE REVIEW

MARCH 1966
VOL. 3 NO. 4

EDITED BY SOMSAK XUTO, SULAK SIVARAKSA
SOCIAL SCIENCE ASSOCIATION PRESS OF THAILAND
PHYA THAI ROAD, CHULA SOI 2, BANGKOK, TEL. 57622

TABLE OF CONTENTS

LEADING ARTICLE: *Looking Back To The Second Reign*	2	
In Praise Of Rama II–A Poem	5	Sathit Semanil
Conversation With A Prince Poet	7	Visessakdi Jayangkura
Poets' Viewpoints In The Second Reign	12	NaiTamra na Muangtai
Talking To Flower–A Poem	16	Angkarn Kalayanapong
Javanese Words In Inao	18	Luang Gurunitibaisala
An English Prose – Poem	28	Shilesh
Rama VI's Writing	31	Chamum Amaratarunaraksa
Is Thai an up to date Languange	42	Boonlua Tepyasuwan
I at an Island (tr)	61	Nualpachong Savetavej
A Thai View of the Americans	70	Khamsing Srinawk
Auden and Spender	75	Suchart Sawadisri
Khung Chang – Khan Phaen : A Criticism	86	Ted Strehlow
Philosopher's Holiday (tr)	105	Vidyakorn Chiengkula
Letter from Chiengmai	115	Nidhi Eausrivongse
NOTES AND COMMENT	121	Madani Ratanin et. al.
LETTERS TO THE EDITOR	132	
BOOK REVIEWS	142	
AUTHORS	169	
EDITORIAL NOTE	171	

Cover : BY WAT PHYA THAM (PHOTOGRAPHED BY UAB SANASEN)

ข้อคิดเห็นใด ๆ ในหนังสือนี้ ย่อมเป็นของผู้เขียน มิใช่เป็นทัศนะของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ส่วนลิขสิทธิ์ของทุกบทความเป็นของสังคมศาสตร์ปริทัศน์ การตีพิมพ์ซ้ำ ต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบก่อน

สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ออกปีละ ๔ ฉบับ ในเดือน มิถุนายน กันยายน ธันวาคม และ มีนาคม จำหน่ายปลีกตามร้านทั่วไป เล่มละ ๑๐ บาท สมาชิก ค่าบำรุงปีละ ๔๐ บาท โดยมีสิทธิได้รับฉบับพิเศษ ส่งธนาณัติได้ในนาม นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ บรรณาธิการ (สั่งจ่ายไปรษณีย์ของเมือง) สมาชิกประเภทนักเรียนเสียครึ่งราคา แต่ต้องมีอาจารย์รับรองกำกับมา และส่งตรงให้ที่สำนักศึกษาเท่านั้น

The Social Science Review is printed by SIVAPHORN LIMITED PARTNERSHIP
74 Soi Rajjataphan, Makkasan, Bangkok, Siam Tel. 70752 Cable Add. "SIVAPHORNBANGKOK"

หนังสือของสำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์ มีจำหน่ายตามร้านต่อไปนี้

ในพระนคร ก้าวหน้า แพร่พิทยา โอเดียนสโตร์ และร้านอื่นๆ ในบริเวณวังบูรพาภิรมย์ ศึกษาภัณฑ์ กรมการศาสนา สหกรณ์จุฬาฯ ธรรมศาสตร์ฯ พัฒนบริหารศาสตร์ มหามกุฏฯ มหาจุฬาฯ ไทยวัฒนาพานิช นิพนธ์ เฉลิมนิจ สุวิชชานน์ สายรุ้ง เด็กเธ็ง คลังสมุดคริสเตียน แบบติส สมประสงค์ ศึกษิตสยาม และโรงแรมชั้นนำต่างๆ

นอกพระนคร *เชียงใหม่* สุริวงศ์บุคเซ็นเตอร์ *นครศรีธรรมราช* นิวเซนเตอร์ ทุ่งสง บรรณาคาร *พัทลุง* อุดมพานิชกิจ *อยุธยา* อุดมดี อัมพร *สุราษฎร์* ไทยวัฒนาพานิช *ขอนแก่น* ไทยกันเอง

ต่างประเทศ

Australia	: Cheshire, Melbourne
	: Whitcombe & Tombs, Melbourne
Britain	: Arthur Probstain, London
	: Luzac, London
	: C. Hurst, 21 Gloucester Circus, Greenwich, London SE. 10
Ceylon	: Lake House, Colombo
France	: Samuelian, Paris 6
Germany	: *Otto Harrassowitz, Weisbaden*
India	: Marry Martin, Madras
Japan	: Maruzen, Tokyo
Malaysia & Singapore	: Donald Moore
Netherlands	: Van der Peet, Amsterdam, E.J. Brill, Leiden
Philippines	: Solidarida, Manila
Sweden	: Almqvist & Wikseld, Stockholm
Switzerland	: Horst Erdmann Verlag, Basel
USA	: New York : Paragon, Orientalia, East & West
	: San Francisco : Buddhist Church of America
	: Portland, Oregon : Richard Abel
	: Detroit, Michigan: Cellar

และพุทธสถาบันใหญ่ๆ ในต่างประเทศทุกแห่ง

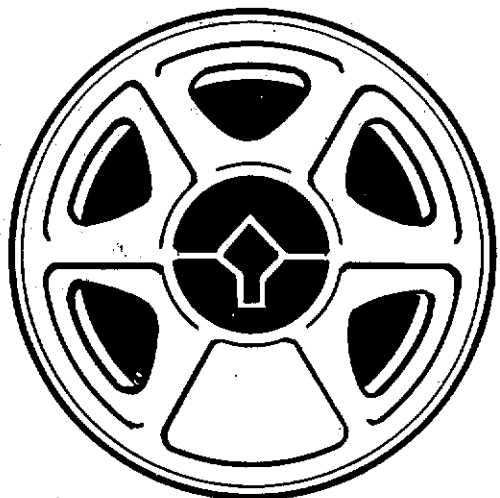

ภาพยนตร์
เพื่อการศึกษา

ภาพยนตร์เชลล์เป็นภาพยนตร์บันทึกผลสำเร็จต่างๆ ในด้านวิทยาศาสตร์ อุตสาหกรรม เกษตรกรรม และพัฒนาการ เพื่อจัดเสนอเป็นอุปกรณ์ทัศนศึกษาในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่างๆ และประชาชนทั่วไปอาจยืมไปฉายได้โดยไม่คิดมูลค่า

ภาพยนตร์เหล่านี้ย่อมมีส่วนช่วยเผยแพร่ความรู้และความก้าวหน้าทางเทคนิคต่างๆ ครูบาอาจารย์ทั้งหลายอาจหาตัวอย่างที่เหมาะสมมาประกอบวิชาที่สอนได้จากภาพยนตร์เชลล์.

บริการภาพยนตร์เชลล์

โปรดติดต่อสอบถามได้ที่

บริษัท เชลล์แห่งประเทศไทย จำกัด

แผนกประชาสัมพันธ์ ๑ ถนนพัฒนพงศ์ พระนคร

โทรศัพท์ ๓๑๐๓๐

๑๐ บาท